

מתווכרים

גליון ר"ד
צו-שבת הגדול,
חג הפסח, תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' ל"ג
מקושרים
גיליון שבועי בנתיבי חתונות ונישואין תורת החפילה
מס' שנתון תשפ"ה

עמ' ל"ז
ובחרת בהיים
גיליון שבועי בכשתן פור האור החיים התו יצירא

עמ' מ"ה
מכתלי בית ההוראה

חדש בהיכל <<<

גיליון מוגדל

פנינים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

ויכול...
אך גם אביו אינו נבער מדעת, ויודע היטב לתרץ את "קושיית" בנו מיניה וביה, וכה הוא אומר לו: בני יקירי, היטבת לשאול, אך אל יפלא בעיניך כי קראתי "כל דכפין ייתי וייכול", הלא "עבדים היינו לפרעה במצרים", ולמדנו ממידותיו: מה פרעה גוזר ואינו מקיים - אף אני כן...

הנזהר בכל האפשר מחמץ הקב"ה שולח מלאכים שישמרו אותו

לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא פחטאת וקאשם (ו.י.).

"ל דאיתא בכתבי האר"י זלה"ה הנזהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ע"כ צריך האדם לשמור עצמו בכל מה דאפשר, ולכן נקרה מצה שמירה, וזה אי אפשר לאדם שיזהר ממנו כי אם הקב"ה ישלח מלאכים ממונים על השמירה וישמרו אותו.

וזהו הפירוש לא תאפה חמץ חלקם - לשון חלק, בלי שום נידוד חמץ, נתתי אתה מאשי - דהיינו שאשלח לך מלאכים שישמרו אותך, שמלאכים נק' אישי (זח"ב מג, ע' אוצר הכבוד ר"ה (ד).

[וראה אמרי פנחס - לפסח ד"ה האריך, דהרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע הקפיד על הבאר היטב שהביא (ריש ס' תמ"ו) בשם האר"י "מובטח" לו שלא יחטא, ובכתבי האר"י איתא "ועיל" לו שלא יחטא ע"י"ש].

אור לשמים - בפרשתנו

מליצת אב"ד בילגורייא בדרשת שבת הגדול על 'צדקה'

הג"ר נטעלי בערלינער ז"ל אב"ד בילגורייא אמר פעם באמצע דרשת שבת הגדול תוכחה על ענין צדקה, וענה ואמר: הנה בליל פסח ישאל הבן את אביו ארבע קושיות.

ובדרך צחות קשה, למה נאמר בקושיה הראשונה "שבכל" הלילות, הלא מהראוי לומר "בכל" הלילות! בשלמא בקושיה השניה השלישית והרביעית ניחא, מפני שיש קושיה הקודמת - על כן שייך בקושיה שלאחריה לומר לשון "שבכל", כדי להפסיק ולהראות שהיא קושיה בפני עצמה, אבל בקושיה הראשונה היה לו להתחיל "בכל" הלילות!

אולם נראה לי על דרך הלצה לפרש כך: הבן מתחיל גם בקושיה הראשונה בלשון "שבכל", להורות לאביו שיש לו בכאן עוד קושיה קדומה, היינו אשר התיבות "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" יש בהם קושיה בפני עצמה. כי הנה הבן חכם וגדול הנהו, וכאשר ישמע מפי אביו שהכריז לאמר "כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח", משתומם הוא ואומר לאביו: אבי יקירי, הגד נא לי, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, היינו שבכל לילות השנה אינך נותן לעני לדרוך על מפתן ביתך, ובלילה הזה אתה קורא לעניים ואומר להם "כל דכפין ייתי

"מילתא חדתא" שבת קודש

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיוזק בענייני עבודת ה' והליכות חיים, מסודרים על סדר יום השבת.

בספר מובאים דברי תורה אשר נאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א. המאמרים נכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש על ידי השומעים, תוך שמירה על מקורם הטהור. הספר מוגש בשילוב יסודות תורניים, פנימיות התורה וסודות יום השבת קדש על פי תורת הסוד והחסידות. בספר מתבארים ענייני שבת מלא קדישא ברובד הפשט, הדרש, הרמז והסוד, מתוך אורם של רבותינו הקדושים, ומחזק את ההתבוננות כעבודת קודש עליונה, מתוך דבקות שמחה ויראת הרוממות. בספר נוספו פיוטי קודש מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א בשגב יום השבת.

הגדה של פסח "מילתא חדתא"

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיוזק בענייני עבודת ה' והליכות חיים, מסודרים על סדר ההגדה וחג הפסח.

בספר מובאים דברי תורה אשר נאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א. המאמרים נכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש על ידי השומעים, תוך שמירה על מקורם הטהור. הספר מוגש בשילוב יסודות תורניים, פנימיות התורה וסודות חג הפסח על פי תורת הסוד והחסידות. בספר מתבארים ענייני יציאת מצרים ברובד הפשט, הדרש, הרמז והסוד, מתוך אורם של רבותינו הקדושים, ומחזק את ההתבוננות בליל הסדר כעבודת קודש עליונה, מתוך דבקות שמחה ויראת הרוממות.

סידור הרש"ש אור הכוונות ספירת העומר

כולל את כוונות הרש"ש לכל יום מימי הספירה, מסודרות בביאור בהיר ומדויק. משולבים עם כל הכוונות והמקורות להבנת הכוונות עם שבלאות עזר. מבוסס על כל כתבי המקובלים ומסורת המקובלים בישיבת בית אל הקדומה. כולל נוסחאות תפילה ותיוגונים מיוחדים לכל לילה מלילות הספירה.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

שירת האמונה של מהר"א מבעלזא ז"ע
חשיפה: בעלותו ארצה לאחר השואה הנוראה | עמ' 1

האור החיים הק': יש לספר שביליה בו יצאו ישראל
ממצרים, האיר הלילה כיום | עמ' ב

אקטואליה: ערב פסח שחל בשבת כשאוכלים פת
במרפסת ושאר הסעודה בבית | עמ' ג

מדוע אנו מציינים בסימני הסדר רק את החלק השני של ההלל

הנה סימני הסדר הם 'קדש ורחץ וכו' מגיד רחצה', ולבסוף 'הלל נרצה', ויש לדקדק, מאחר ובליל הסדר ההלל מתחלק לשנים, מדוע אנו מציינים בסימני הסדר רק את החלק השני של ההלל, ואילו החלק הראשון של ההלל אינו קובע סימן לעצמו, והיה לנו לכאורה להזכיר 'הלל, רחצה' וכו'.

ונראה מבואר בזה כפי שנתבאר (בפתיחה) מדברי רש"י (פסחים לו, א) והמאירי (קטו, ב) שהחלק הראשון של ההלל הוא בכלל קיום מצות סיפור יציאת מצרים, ובו מתקיים לחם עוני שעונין עליו את ההלל, וכמשנת שם שכל מצות ההגדה ענינו שבח והודאה, וא"כ שפיר זה נכלל בסימן של 'מגיד', ורק החלק השני של ההלל שנאמר לאחר אפיקומן וברכת המזון יש לו סימן בפני עצמו 'הלל'.

ובמחזור ויטרי (הלכות פסח, סימן סה), כתב, שרש"י הוא אשר תיקן את סימני ההגדה, וזה נפלא מאוד, שרש"י הולך כשיטתו בזה, שאמירת ההלל הוא חלק מההגדה.

(הגדה של פסח - משולחן רבי אליהו ברוך)

לצאת ידי חובת העונש בדמיון בלבד

הרה"ק השארית מנחם מווישווא המליץ במה שאומרים בסדר ההגדה 'אַרְאָאָּ מִתְּבוּסָסִתּ בְּדַמְיָאָּ וְאִמְרוּ לָךְ בְּדַמְיָאָּ חַיִּי וְאִמְרוּ לָךְ בְּדַמְיָאָּ חַיִּי, וכה ביאר: לפעמים מתבוססים ביסורים ועגמת נפש מכח הדמיון שמפחד מהרעה העתידה לבוא, והקב"ה ברחמיו מקבל את הדמיון והפחד כאילו היה במעשה, וכפי שפרשו בספרים בשם האלשיך הפסוק (שמות לב יד) 'וַיִּנְחָם ה' עַל הָרָעָה עַל יְדֵי אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ' וחשבה כמעשה. וזהו 'אַרְאָּבֵר עֲלֶיךָ אַרְאָּבֵר מִתְּבוּסָסִתּ בְּדַמְיָאָּ' בדמיון הרעה, 'וְאִמְרוּ לָךְ בְּדַמְיָאָּ חַיִּי' על ידי הדמיון תשאר בחיים ותצא ידי חובתך כבח הדמיון ולא תצא הרע מכח אל הפועל עכ"ד.

(שארית מנחם - לפסח)

מסר חסידי לליל הסדר עמ' כ"ב

פניני אביר יעקב עמ' ה'

שביעי של פסח:

יום זה מסוגל לפרנסה לכל שאר ימות השנה

דברים נפלאים למדנו מפי ספרים וסופרים, שהקב"ה מצוה על פרנסה טובה לכל ימות השנה ביום זה, אף אלו שאין ראויים לזה, וכה כתב בספה"ק בני יששכר (ניסן, מאמר יג, ב) וז"ל: "אמרו ז"ל (פסחים קיח.) קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, והנה ביום ההוא אשר מסוגל לנס גדול - קריעת ים סוף, בקלות יצו חסדו קדוש יעקב לגזור פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך" עכ"ל.

בספר ערוגת הבשם (פר' בשלח ד"ה אז ישיר, השלישי) הוסיף בזה טעם נפלא, הדנה בני ישראל זכו לביזת מצרים כאשר יצאו ממצרים, וגם זכו לביזת הים, ולכאורה מדוע היו צריכים גם לביזת הים.

וי"ל ענינו, דגאולת מצרים היה השפעה לדורות, ועל כן נתן להם הקב"ה ביזת מצרים שהיה פרנסה בדרך הטבע בעד המלאכה שעבדו במצרים, וביזת הים קיבלו בדרך סגולה, ורמז לדורות שאפילו אם חס ושולם יבואו זמנים שאין בני ישראל ראויין לפרנסה כל כך, מכל מקום כיון שגאולת מצרים הוא מפתח לדורות, גם אז יקבלו בני ישראל בדרך סגולה.

וכהשלמה לדבריהם יש לציין, מה שדרש הרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע, כשם שלא בדק ה' אחרי בני ישראל בעת קריעת ים סוף כאשר מלאכי השרת קיטרגו ואמרו הללו והללו עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו ובכל זאת קרע להם הים, כך לגבי מזונותיו של אדם, אף שהמקטרג טוען חוטא הוא, אין ה' בודק אחריו כפי הנאמר (ב"ב טו: י"ד ס"י רנא ס"י) אין בודקין למזונות עכ"ד.

מסוגל לקבלת התפילות במיוחד על פרנסה וזיווג

אמנם ראוי לכל אדם להתפלל על כך בעצמו ביום זה, וכדכתב בספר בית אברהם (פסח עמ' קכו): "בשביעי של פסח מתעורר הענין שצעקו בני ישראל אל ה' והושיעם וקרע להם את הים, לכן הזמן מסוגל מאוד שכל אחד יתפלל לה' בעניינים שנאמר עליהם קשין כקריעת ים סוף - קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף עכ"ל.

אף בספר עטרת צבי (להרה"ק וידיטשוב) פר' בשלח האריך בענין זה, וזה לשונו: "כי נפתח אז בנס קריעת ים סוף הישועה לדורות עולם, הן לרבים הן ליחיד, הן בכלל או בפרט כל אחד, הגם כי יסתמו ויסגרו שערי השפע פרנסה או הזיווג ח"ו ואין יכולת בעולמות של מטה, לעשות דבר ישועה ורחמים מחמת תוקף ריבוי הדינים והמקטרגים ח"ו, אז "נבקש" על עת רצון הנפתח בעת קריעת ים סוף ממזל עתיקא וכו', עכ"ל.

ווארט מהאור החיים הק'

לילה פנים יאיר

נביא בזה משל משעשע על הירח המשתקף במי הבאר, שממנו נלמד מוסר השכל מאלף לחג הפסח, בשילוב דברי רבינו האור החיים הק':

היה זה לילה חשוך בחלם העיר.

אחד מנכבדי העיירה שב לביתו לאחר תפילת ערבית, אך להוותו, בעודו מהלך בחשכה לא הבחין בבור שהיה באמצע הכביש. נפל לתוך הבור ונפצע קשות.

למחרת התכנסו שבעת טובי העיר של קהילת חלם המעטירה לטכס עצה.

נמנו כולם וגמרו שיש להאיר את העיר בלילות; סכנת נפשות של ממש היא החשכה האופפת את העיר בלילות!

מה עושים? האפשרות להפיק תאורה מכוח החשמל טרם נודעה בחלם, והבחירה האחת שעמדה בפני הפרנסים היתה להדליק לפידים בכל הרחובות מדי לילה.

אך הקהילה הדלה לא יכלה בשום אופן לעמוד בעלויות הכבדות של פרויקט עצום שכזה. ישבו כל חכמי העיר על המדוכה שבעה ימים ושבעה לילות, עד שבמוחו של אחד המבריקים שבהם נצנץ רעיון כביר.

"הרי", פתח האיש בפלפול למדני כשאגודלו מונף באוויר: "באותם הלילות שהירח מלא - הלילה מואר ואין חשש ליפול בבורות ובפחתים בהם משופעת עירנו, הבעיה היא באותם הלילות שבתחילת החודש ובסופו - בהם הירח נעלם לחלוטין או בחלקו".

"נכון", רטנו האנשים, "ומה חידשת בסברתך?"

"אם כן, הפתרון פשוט מאוד: יש לתפוס את הירח כשהוא מלא".

"וכיצד?" שאלו כולם בהפתעה.

"גם על זה חשבתי", ענה האיש.

"ודאי שמתם לב שישנו מקום אחד בו נמצא הירח כמעט תמיד - במעמקי הבאר".

"המשימה שלנו תהיה לתפוס את הירח באחד הלילות הקרובים - בו הוא יהיה בתוכי הבאר. נסגור היטב את הבאר בכדי שהירח לא יוכל לברוח, וכך נוכל לשמור את הירח ללילות חשוכים ונציב אותו במרכז העיירה כדי שימשיך להאיר".

למשמע הרעיון הגאוני הריעו כולם, ושיבחו את החכם שבזכותו יוארו שמי העיירה ללא עלות אף בלילות החורף החשוכים ביותר.

וכך עשו.

בליל ט"ו לחודש הקרוב, לאחר שווידאו שכל תושבי העיירה כבר ברכו על הלבנה, הגיעו מספר בעלי מקצוע זריזים במלאכתם שנבחרו על ידי הפרנסים אל הבאר.

כולם התכופפו במתח מעל פי הבאר, ונשמו לרווחה כשהירח במלואו זרח אליהם מהמים הקרירים.

בוזיזות רבה הצמידו לוחות עץ כבדים וחזקים לשפת הבאר וחיברום היטב למקומם. כעת, גם אם תהיה רוח סערה לא יוכל הירח להימלט מתוך הבאר.

חלפו כשבועיים, וכמדי חודש הצטמק לו הירח עד שנעלם. אנשי העיירה לא נבהלו, הן יש להם פתרון מן המוכן.

בליל ערב ראש חודש יצאו מבתיהם בהתרגשות לכיוון הבאר, לחזות בגילוי הירח ובהצבתו במרכז העיירה.

לוחות העץ הגדולים שוחררו ממקומם בזהירות, והחכם בעל הרעיון כובד להוציא את הירח.

אך למרבה ההלם, הירח נעלם!

<<<

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים			בני ברק			מי יורק			לונדון			
מסכת השבת	איאת השבת	רבו חס	מסכת השבת	איאת השבת	רבו חס	מסכת השבת	איאת השבת	רבו חס	מסכת השבת	איאת השבת	רבו חס	מסכת השבת	איאת השבת	רבו חס
18:30	19:44	20:23	18:45	19:46	20:21	19:13	20:22	20:44	19:36	20:45	21:04			

מחברים
את הימים! מתחילים
הגהות הימים נבנית עוז אהוד - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com להצטרפות:

קו 'מחברים'
שע"מ ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 1 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

<<<

דבר זה רמוז בפסוק (שמות יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' - מצוות ההגדה לבן כוללת בתוכה גם את הנס הזה של 'ביום ההוא'. באותו לילה ארע נס מיוחד שהלילה האיר כמו יום.

על דבריו של רבנו הקדוש בעל 'אור החיים' יש להוסיף את הרעיון המובא ברבים מספרי החסידות, שבכל שנה ושנה יוצאים בני ישראל מחדש מבחינת 'מצרים'.

זהו עומק הכוונה במאמר שבכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כי אכן בפועל יש יציאה מחדשת בליל הסדר של כל שנה, ובכלל זה גם נס זה של 'לילה כיום יאיר'.

בלילה הזה מתעורר שוב בכל שנה האור הנשגב של 'לילה כיום יאיר'. וכאן יש לשאול: האם אנו יכולים לשמור על אור זה לכל ימות השנה, או שמא מתנהגים אנחנו כאותם חכמי חלם שניסו לשמור על אורו של הירח בתוך הבאר או הדלי?

וכיצד באמת ניתן לשמור על האור הגדול והרוחני הזה היורד אלינו ממרומים בכל שנה בליל הסדר?

התשובה פשוטה: חכמינו ז"ל דורשים (מגילה טז): "אורה זו תורה". אם כן, כדי לקלוט את האור ולשמרו, יש ללמוד תורה שתשמור בקרבנו אור זה.

עלינו להכין את עצמנו במעלות המסוגלות לקניין התורה, ובהקפדה יתרה לדבוק בתורה ובמצוותיה.

כך נצליח לשמור על האור המיוחד של ליל הסדר - הלילה כיום יאיר. (הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום - הגדה של פסח)

בלית ברירה התכנסו שוב חכמי העיר לטכס עצות. שוב ישבו שבעה ימים ושבעה לילות, אלא שהפעם היה בידם פתרון מן המוכן: להשיג ירח!

אמנם הירח אותו לכדו נגנב, אך כנראה ניתן להשיג ירח בעיירות הסמוכות במחיר הוגן! הן ודאי לא נגנב הירח בעת ובעונה אחת ככל הסביבה.

לאחר דיונים וויכוחים רבים הורכבה משלחת מהנכבדים שבבני העיר, והמשלחת יצאה לדרכה.

חלפו כמה וכמה ימים מאז אותו המאורע שבבאר החלמאית, וכאשר הגיעו אנשי חלם לעיר הסמוכה, כבר היה זה לקראת אמצע החודש, ומן הבאר העירונית השתקף אליהם הירח במלואו...

כמה מחברי המשלחת היו מוכנים להישבע שזהו הירח הגנוב מעירם; הן מראהו זהה בדיוק למראה הירח שהיה בידם!

תושבי העיר נענו באדיבות לחשדותיהם של החלמאים, והציעו להם לקחת עמם את הירח הגנוב.

ניסו האמיצים שבין חברי המשלחת להשתלשל אל הבאר העמוקה, אלא שאלו שהיו אמורים להחזיק את הצוללים משפת הבאר, הירפו בטעות את אחיזתם ואלו נפלו לתוך המים הקרים...

לא די בזה, אלא שכאשר ניסה הנועז מבין הצוללים לתפוס את הירח בתוך המים, התברר שהצליח מעשה שטן, והירח הגנוב... נעלם!

מאוכזבים וחבולים יצאו החלמאים מהבאר ובעיניהם מבט מיואש, עד שלמקום נקלע פיקח אחד מתושבי העיר שהיה סקרן לדעת מה מחפשים אורחים נכבדים אלו בתוככי הבאר בעיצומה של שעת ליל מאוחרת.

כששמע במה דברים אמורים, ניגש לראש המשלחת, הסתודד עמו בצד, ואז פנה ראש המשלחת אל עמיתיו:

יהודי זה אומר כי יש בידו טקטיקה מיוחדת בעזרתה יכול הוא לתפוס את הירח ולהביאו אלינו ארוז וחתום ללא פציעות וחבלות.

אלא שבשכרו דורש הוא מאה רובלים...

חברי המשלחת, שהתביישו לשוב לעירם ללא הירח המיוחל, הסכימו בחפץ לב למחיר המופקע, תוך הסבר שמאה רובל - אף אם סכום לא מבוטל הוא, עדיין פחות הוא בהרבה מעלותה של הצלת לפידיים ברחובות העיר מדי לילה.

הלך האיש, וראו זה פלא - שב בתוך זמן קצר ביותר. בידי היה אחוז בזהירות רבה דלי מים.

הוא הראה את הדלי לחברי המשלחת שנוכחו לראות בעיניהם את הירח השובב שנח לו בשלווה בתוככי הדלי, כביכול לא ניהלו אחריו מרדף מר ועקש במשך כמה שעות זה עתה.

סגר האיש את הדלי היטב, הידק את המכסה בחותם כפול ומכופל, ולאחר שקיבל לידי את מאת הרובלים, מסר את הדלי בזהירות לראש המשלחת, ויעץ להם בפנים רציניות: "אם אין רצונכם ששוב יברח הירח מהדלי, מהרו לעירכם, ותיווכחו לראות בעיניכם שהוא עדיין שוכן בדלי".

ובמילים אלו נפרד לשלום מתושבי חלם שמהרו לעיירתם בהתרגשות.

הפעם לא נטלו אנשי חלם סיכונים, הם מהרו לחלם, שם התקבלו בתרועות שמחה על ידי התושבים הממתנים.

הדלי הובא לכיכר העיירה, שם כובד ראש הקהל בפתחה, ולמרבה הרווחה, אכן נח הירח העגול והמושלם בדלי, ולכל אנשי העיר היתה אורה ושמחה...

במעשייה משעשעת זו טמון מוסר השכל חשוב ביותר: עניין מהותי ביותר במצוות סיפור יציאת מצרים מחדש רבנו הקדוש בעל 'אור החיים' זיע"א.

מלבד סיפור יציאת מצרים הכללי - אומר בעל 'אור החיים', יש לספר גם שבלילה זה בו יצאו ישראל ממצרים, האיר הלילה כיום. הלא כך נאמר בתהילים (קלט. יב) 'וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאָרֵר'.

בס"ד

לאור באור החיים
בכל עת • בכל מקום

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל:

יכוח תורני בערב פסח נפתר כשנכד בעל "קיצור שולחן ערוך" נכנס לבית הכנסת:

בסיום התפילה פנה ר' שלמה למתפלל הלז והתעניין אצלו לפרש התרגשותו, ענה לו הלה:

'כיון ששאלת אספר לך דברים כהווייתן, מזה שנים שיש לי סדר קבוע ללמוד בספר קיצור שולחן ערוך מדי יום ביומו חוק ולא יעבור, והנה בדיוק היום יצא לי לסיים את כל הספר ויש לי מזה שמחה גדולה עד מאוד, ואף רצייתי לצאת בזה ידי חובת סיום כבכור, אך המתפללים טענו כנגדי שאי אפשר לעשות סיום על ספר הלכה, רק על מסכתא שבש"ס, לכן התפללתי אל הקב"ה שיראה לי סימן אם כוונתי רצויה, והנה לא עברו כמה רגעים ואתה נכנסת לבית המדרש והנחת לפני טלית ותפילין עם שמו של בעל הקיצור שולחן ערוך! לכן הזדעזעתי כל כך...'

(כמובן שאין ללמוד מזה הלכה למעשה, ועיין בספר תולדות ק"ז הקול אריה, אך מכל מקום מעשה פלא הוא.)

(גלין המאיר פר' ואתחנן פ"ד)

מספר הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: סיפר לי הרה"ח ר' שלמה גאנצפריעד הי"ו, שהוא נכד בן אחר בן לבעל המחבר 'קיצור שולחן ערוך' זצ"ל, ואף זכה להקרא על שמו, שפעם אחת בערב פסח, בדרכו חזרה מתפילת שחרית, הזדמן לו לעבור ליד בית מדרש אחד שמעולם עוד לא דרך בה, ויהי בעברו שמה עצרו אדם אחד וביקש ממנו שיכנס פנימה לכמה רגעים להשלים מנין לקדיש.

על אף השעה הדחוקה הסכים ר' שלמה ליכנס לבית הכנסת למספר כמה רגעים על מנת לזכות יהודים באמירת קדיש, והנה, כאשר נכנס פנימה והניח את הטלית ותפילין שלו על אחד השולחנות, ראה המתפלל שליידו את השם הנכתב על כיס של הטלית ותפילין שלו והזדעזע מאוד, הוא חזר להתפלל בסידור שלפניו אך ניכר היה שהוא נתון בסערת רגשות עזה, ר' שלמה הבחין בדבר וסקרנותו התעוררה, מדוע התרגש הלה כל כך למראה שמו?! הוא החליט להישאר עד סוף התפילה ולשאול את פיו בכבודו ובעצמו,

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולתנו:

רצף טעויות בסיום מסכת של ערבי פסח - הוביל לנס גלוי הצלת חיהם של עשרות מתפללים וחשף את ההשגחה הפרטית המדויקת:

אם תשאלו כיצד יכול לקרות דבר כזה לאדם המשמש כמגיד שיעור ומוסר שיעורים לרבים מידי יום? - ראשית, רק משמיי, הכל מכוון מלמעלה לטובה. אלא, שכאן הדבר אירע כיוון שרבי זאב לקח את החוברת השניה של 'שוטנשטיין' על מסכת בבא קמא, במקום לקחת את החלק האחרון, וחשב שזה סיום המסכת וקרא אותה בטעות. במקרה שכוה, הרי שלא נעשה סיום למסכת, וכל עשרות האנשים מכל שכבות הגיל לא יצאו ידי חובה, וצריך לפתוח בסיומה של המסכת האמיתי, ולערוך 'שוב' את הסיום.

רבי זאב הרגיש בושה גדולה ואי נעימות, טעות כזו לאדם שרגיל לסיים מסכות, הינה דבר לא נעים בכלל, ולעכב כל כך הרבה אנשים, זה באמת לא נעים. הוא רץ בבהילות אל ארון הספרים, הוציא חלק אחר של מסכת בבא קמא 'שוטנשטיין' והחל בהסבר הגמרא, כשכולם שוב מטים אוזן ומנסים להקשיב. אלא, שהלא יאומן אירע שוב - אחר שתי דקות של הסבר, שוב מגלה רבי זאב שהוא טעה ובמקום לעשות סיום של המסכת, פרק 'הגוזל ומאכיל' הנמצא בסוף פרק עשירי, הוא קורא כעת את סופו של פרק 'הגוזל עצים', שהוא הפרק תשיעי, ושוב אין הדבר נקרא סיומה של המסכת.

הדבר היה לפלא גדול, כשהקהל הרב מתחיל לאבד את הסבלנות. היתכן כדבר הזה? יהודי תלמיד חכם, הרגיל לסיים מסכתות כל תקופה קצרה, מתבלבל פעם אחר פעם ועושה 'סיום מסכת' לא נכון, וגורם לכולם להתעכב עוד זמן יקר של ערב פסח, כשצריכים לסיים מהר לאכול את החמץ ולשורפו. "האם שתי משקה משכר?", שאל אותו אחד המתפללים ליד כולם בחצי הלצה, חצי רצינות. "מצטער, באמת לא יודע מה קורה לי היום", אמר רבי זאב בר במבוכה, "כנראה בגלל שאני עדיין בצום מהבוקר ולא שתיתי שום דבר עקב התענית, ובנוסף נולד לי ילד לפני כמה ימים - הדבר משפיע עליי". אבל הקב"ה יושב בשמייים ישחק, הוא מכוון את כל הטעויות שלנו, שאין הדבר תלוי בחכמת האדם ובינתו, אלא הכל מכוון בהשגחה פרטית בהנהלת הבורא יתברך לבדו.

אין לתאר את הבושות הגדולות שהיו לרבי זאב באותם רגעים, כשהוא רץ שוב לחפש את הכרך של סיום המסכת, אך הפעם האמיתי, כשעשרות אנשים ממתניים בחץ ועצבים. מעל עשר דקות שהם ממתניים ועדיין לא נעשה הסיום המיוחל. רבים החלו להתלחשש ביניהם בתמיה. זהו זה. רבי זאב תפס את החלק האחרון והנכון של המסכת, וסיים ב'שלישית' את מסכת בבא קמא. כולם איחלו לו ברגשות מעורבים של שמחה ולחץ 'מזל טוב', וישבו לטעום עוגיות ויין, כנדרש בהלכה לרוצים להיפטר מהתענית.

ואז, אירע הנס הגדול - בעודם מאחלים לו מזל טוב ומתחילים בברכות על העוגיות והיין, פרצו בבהלה וחרדה אנשים רבים אל בית המדרש והודיעו: "מחבלים מסתובבים בחוץ עם נשק וסכינים. סכנה, להתחבא". כששמעו זאת עשרות המתפללים, הם החלו להסתתר בבהלה, עד שלאחר דקות בודדות, התקבלה בשורת הנס שהם נתפסו,

מי לא זוכר את הנס הגדול שאירע ביום שני בבוקר, ערב ליל הסדר האחרון (אשתקד בשנת תשפ"ד), זמן ביעור חמץ, כאשר שני מחבלים חמושים בנשק וסכינים הגיעו בשעת בוקר מוקדמת אל שכונת 'רוממה' בירושלים.

הם ידעו שבשעה זו ישנם עשרות ומאות אנשים מהציבור החרדי המסיימים תפילת שחרית, ובפרט באותו בוקר, אשר רבים מתפללים מוקדם ומתכווננים לשריפת חמץ, ולכן זממו לעשות טבח גדול ונורא, וברחמי ה' המרובים, נס גדול אירע.

המחבלים הארוורים דרסו עם הרכב שלושה בחורים חסידיים, וכשיצאו מהרכב עם כלי הנשק על מנת לבצע את זממם, בנס גלוי הנשק לא ירה. הם ניסו שוב ושוב לירות, אך לא הצליחו. התברר, שהיה 'מעצור' בנשק, והם החלו לרוץ ולברוח עד שנתפסו בס"ד, ושלושת הבחורים החסידיים שנדרסו על ידם בצורה פראית, יצאו בריאים ושלמים עם פגיעות קלות. נס של ממש! אחד הבחורים החסידיים שנדרס ועף באוויר, נחת ממש ליד רכב המחבלים, אך הם לא הבחינו בו שוכב על הקרקע, ורצו לעבר בית המדרש, ובכך ניצלו חייו. פלאי פלאים!

אלא שמגיד המישרים, הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א, מגלה גילוי מפתיע ומיוחד במינו שאירע באותה עת בבית המדרש הצמוד, שמדוהים את העולם היהודי, וכך הם דבריו:

חובה על כל יהודי לשנן את הכלל כי הכל עושה יתברך לבדו, וגם הטעויות שלנו, נעשות ברצון ה' ובגזרתו, וכל עיכוב הינו לטובת האדם להצילו מדבר קשה אחר. הסכיחו ושמעו:

ישנו יהודי חשוב המתגורר בשכונת 'גני גאולה', השכונה בה הגיעו המחבלים, וישנו רבי זאב בר שליט"א. רבי זאב משמש כמגיד שיעור בבית המדרש 'נחלת עקיבא', שם הוא מתפלל ומלמד בכל יום.

רבי זאב הגיע אל תפילת שחרית כמידי יום, ובאותו יום בית המדרש היה עמוס עד אפס מקום, עקב הזמן הלחץ של ערב פסח וזמן שריפת חמץ. בנוסף, אנשים רבים שזכו להיוולד 'בכורים', מגיעים על מנת לשמוע את סיום המסכת הנערך בערב פסח, בכדי להיות פטורים מן הצום, והנה הסתיימה תפילת שחרית ועשרות אנשים ובכורות התאספו במרכז בית הכנסת בשביל לשמוע את סיום המסכת.

רבי זאב היה היחיד שזכה לסיים מסכת, והכל התקבצו סביבו. "סיום מסכת 'בבא קמא'", הוא הכריז והחל באמירת הסיום, כשעשרות אנשים משתדלים לשמוע על השקט ולהקשיב לכל מילה. הוא החל לקרוא את השורות האחרונות של הגמרא, תוך כדי שהוא מבאר ומסביר כל שורה בטוב טעם ודעת. ואז, לאחר דקות בודדות שהוא מסביר את הגמרא ועומד לסיים את המסכת, הוא מבחין בטעות נוראה ומבישה: הוא התבלבל וקרא את סוף הפרק השביעי, פרק 'מרובה', במקום את הסוף של מסכת - סוף פרק העשירי.

כי "עת צרה היא ליעקב - וממנה יושע", שהצרה, העיכוב והנזק - הוא בעצמו הדרך לישועה.

כמה צריכים להתחזק מהמקרה המרגש הזה שאין טעות בעולם! אף אחד לא יכול לעשות דבר נגדך, אם זה לא הבורא שגור שכך יהיה לך על יד. לבורא עולם יש תוכנית מדויקת בשבילך, ולכל יש יד מכוונת, רק ואך ורק לטובתך, ולהיטיבך באחריתך! אדם שלא יכעס, אלא יחיך לשמיים ויאמר שהוא מקבל באהבה את מה שבורא עולם עושה לו - אין לתאר ולשער את הנחת רוח שהוא גורם בשמיים, ומבטל מעליו ומעל כל העולם כולו צרות צרורות.

בעקבתא דמשיחא יש כרטיס מנצח אחד, בא חבוקק והעמידן על אחת - "וצדיק באמונתו יחיה". חבוקק הנביא השאיר לנו צוואה לדור האחרון - ע"י האמונה שיש בורא משיח ושומר על כל אחד בהשגחה פרטית - כך ינצל! (פיניצי בית הלוי)

כששמעו זאת עשרות המתפללים, הם החלו להסתתר בבהלה, עד שלאחר דקות בודדות, התקבלה בשורת הנס שהם נתפסו, כשאף יהודי לא ניזוק בחסדי הבורא הרבים.

רבתיי, פשוט מצמרר ומבהיל! כולם הבינו באותו רגע את גודל הנס - אם רבי זאב בר לא היה מתבלבל, אלא עושה את סיום המסכת בצורה חלקה ורגילה, כולם היו יוצאים מבית המדרש דקות קודם לכן, והמחבלים האחרים שהמתינו בחוץ עם הרכב היו פוגעים והורגים ברבים מהם, ביניהם ילדים וקשישים שאין בכוחם לברוח ולהימלט.

הרחוב של בית כנסת 'נחלת עקיבא' היה אמור להיות גודש במאות אנשים, ובזכות העיכוב של בבלול בסיום המסכת, המחבלים ראו רק שלושה בחורים חסידים וניסו לפגוע בהם, והתברר למפרע שהכל היה בהשגחה פרטית מדויקת ומכוונת. הם לא הבינו מה קורה לו, ואפילו אולי זעמו בליבם מדוע הוא גורם לעיכובם, ולא ידעו כי זה בעצם הצלתם.

קדוש

התלווה לידיד שהיה חולה ל"ע במחלה לבית חולים ענק במנהטן,

שם זכה לעשות 'קידוש' ליהודיה ישישה שלא שמעה קידוש זה כבר חמישים שנה, הסכיתו ושמעו:

קידוש. מילאתי בכוס פלסטיק מיץ ענבים, והתכוונתי להתחיל לקדש, אבל לפני שהספקתי להתחיל את הברכות פרצו לחדר שני בריונים. כושים גבוהים ורחבים. נורא מפחידים. הם נגשו אלי, מראים לי הוראה בכתב, שצריך לקחת את החולה לרנטגן.

"איך תיקחו אותו לרנטגן?" הזדעקתי. "אתם תהרגו אותו!" הם דיברו איתי מהר, ואני מבין אנגלית בקושי כשמדברים לאט.

"אסור לו לזוז", הצהרתי מולם, עם כל האומץ שהצלחתי לגייס.

הם לא התייחסו יותר מדי למה שאני אומר או לא אומר, ופשוט תפסו את החולה, הרימו אותו כמו פרגייה, והנחיתו אותו על אלונקה. רעדתי והשיניים שלי נקשו, אבל הלכתי אחריהם בנחישות. אני לא עוזב את דני.

הם הזמינו מעלית. כשהמעלית הגיעה, חשבתי: 'אוי, ריבוננו של עולם, אני אחלל שבת?! אני עומד להיאלץ להיכנס למעלית בשבת. אסור לי לעזוב את החולה, שהוא חולה שיש בו סכנה גדולה, וייתכן מאד שיזדקק לי'.

אמרתי לעצמי, שאלה שלוחצים על הכפתורים הם גויים, ואלו שמפעילים את כל מערכת החשמל בניו יורק הם גויים, ומצאתי לעצמי היתר. נכנסתי למעלית בשבת. ביררתי אחר כך, ואמרו לי שעשיתי כהוגן, כך הייתי צריך לעשות.

המעלית גלשה שבע-עשרה קומות, לקומת כניסה. שני הסניטרים הבריונים הוציאו את האלונקה, ואני נגררתי אחריה. הם הובילו את האלונקה, ונכנסו לעוד מעלית. ירדנו עוד שתי קומות למטה. מכוון הרנטגן נמצא בקומה מינוס שתיים, שתי קומות מתחת לקרקע. כשהגענו לקומה של הרנטגן, התברר שיש עוד הרבה זמן עד שיגיע התור שלנו. הייתה שורה ארוכה של אלונקות לפנינו.

כשיצאתי מהחדר, לקחתי אתי חומש בראשית. זה היה בתחילת החורף, וקראו פרשת נח או לך לך, אני לא זוכר. אמרתי לחולה שלי: "דני, יש תור ארוך לפנינו. יש לנו המון זמן, ונוכל להגיד שניים מקרא ואחד תרגום, עם שפתי חכמים ותולדות אהרן". לקחתי שרפרף, התיישבתי על ידו, והתחלתי לדפדף לפרשת השבוע.

מאחורי נשמע טרטור של גלגלים, הביאו עוד אלונקה, והצמידו אותה לאלונקה של דני. על האלונקה החדשה שהגיעה שכבה אישה לא צעירה, שנראתה במצב לא טוב. היה מפחיד לשמוע את הנשימות שלה, בקושי הצליחה לשאוף אוויר. היא היתה החולה היחידה שבאה בלי מלווה, אף אחד לא היה איתה. היא נראתה מעוררת רחמים, חיוורת, אומללה ובודדה. הסניטר שהביא את האלונקה שלה הסתלק.

האישה אותה לי עם היד שלה, שאתקרב. אמרתי לעצמי - אמנם היא לא יהודיה, אבל היא בכל זאת בריאה של הקב"ה. התקרבת. ופתאום האישה הזאת אמרה לי: "גוט שבת!" התרגשתי כל כך. ניגשתי אל דני, ואמרתי לו, "אתה יודע, יש כאן אישה יהודיה, והיא אפילו יודעת ששבת היום! היא אומרת לי גוט שבת!"

גם החולה שלי התרגש. "משה", הוא אמר, "תעלה לחדר, תביא מיץ ענבים

ברצוני לספר על התרחשות, שהשאירה עלי רושם עצום.

לפני כמה וכמה שנים גילו אצל אחד מבני התורה החשובים בקהילתנו, לא עליכם, גידול בגזע המוח. מהמרכז הרפואי רמב"ם הפנו אותו למרכז רפואי במנהטן שבניו יורק, כדי שיעבור שם ניתוח מסובך. לא היה מי שיסע איתו. הוא בן יחיד, אין לו אחים או אחיות, והוריו נפטרו. אשתו לא יכלה להתלווה אליו, כי היו בבית ילדים קטנים, בלעה"ר. רב הקהילה שלנו ביקש ממני שאתלווה אליו.

נסעתי לניו יורק עם החולה, דאגתי לכל הסידורים הדרושים, וטיפלתי בו. הטיפול היה מאד לא פשוט, הוצרכו לשם כך המון לב ומסירות. בחסדי ה' יתברך, הצלחתי לטפל בו.

הניתוח המסובך והמסוכן נקבע ליום שני לפני הצהריים. ארבעה ימים לפני הניתוח, ביום שישי, החולה היה צריך לעבור בדיקה קשה מאד. "בדיקה אכזרית" הגדיר אותה אחר כך החולה, "זה היה סבל שאי אפשר לתאר. דרך עורק ראשי הוריקו איזשהו חומר לדם, שיעלה ויצבע את הדם, וככה ידעו איך לנתח. ראיתי אש בעיניים. עמדו סביבי רופאים גויים, ואפילו לא הבנתי את השפה שלהם. כל מה שיכולתי לומר היה "זדים הליצוני עד מאוד, מתורתך לא נטיית... ריבוננו של עולם, שזה יגמר כבר..."

בסוף נגמרה הבדיקה. הוציאו אותו מחדר הטיפולים, והעלו אותו לחדר שלו, בקומה שבע-עשרה. בית החולים מתפרש לרוחב ולגובה על פני מתחם ממש ענק, בארץ אין מושגים כאלה.

החולה שכב על מיטה בחדר, והרופא שהיה אחראי על הבדיקה, הגיע והזהיר אותי באזהרה חמורה, "מעכשיו, במשך עשרים וארבע שעות, אסור לחולה לזוז! יש לו פצעים פתוחים בחלל הגוף, ואם הוא יזוז יתחיל דימום, וזה הסוף שלו. לא לזוז! בשום פנים ואופן לא להרים את הראש מהכרית!" נתנו לי מין כלי, כמו תיון, שאשקה ממנו את החולה בשכיבה, בלי שירים את הראש.

ניגשתי אליו, ואמרתי לו: "דני, הרופא לא מרשה לזוז עשרים וארבע שעות. אל תדאג, אני איתך. אם תצטרך משהו, אני פה. תהיה צמא או רעב, תרצה להרטיב או לנגב את השפתיים - אני כאן. אני לא הולך לשמוע קריאת התורה מחר, אני מוותר על תפילה בציבור. אני נשאר איתך פה בשבת עשרים וארבע שעות, וה' יעזור שתהיה בריא. רק לא לזוז."

ביקשתי ממנו דבר אחד. "אני מבקש, תן לי עשרים דקות ללכת מכאן, אני רוצה למצוא חנות כשרה כדי לקנות כמה לחמניות ללחם משנה, בקבוק מיץ ענבים וכמה כוסות פלסטיק, שאוכל לעשות קידוש. אני הולך וחוזר. כל הזמן אני אהיה איתך, דני, ואתה לא זז."

ירדתי לעיר, ומצאתי חנות של יהודי חרדי. קניתי כמה לחמניות ובקבוק יין, ומיהרתי לחזור אל דני. כבר היה אחר הצהריים של יום שישי. התפללתי איתו מנחה, ואחר כך התפללנו קבלת שבת. שרנו "לכה דודי", כפי שאנחנו שרים תמיד בבית הכנסת. אולי זה לא ממש מצא חן בעיני אלה שהיו במסדרון, אבל לא באמת היה לי אכפת. כבר היה לילה, והתפללנו ערבית. אחר כך שרנו "שלום עליכם מלאכי השרת", וגם "אשת חיל מי ימצא". ניגשתי לעשות

וכוס פלסטיק, ותעשה לנו קידוש כאן. האישה הזאת כנראה לא שמעה קידוש".

נדהמת. "אני אעלה לחדר? אני אחלל שבת?! לא בא בחשבון". אבל דני לא נסוג מהרעיון ההזוי שלו. "משה, האישה הזאת לא שמעה, כנראה, קידוש היום. תעלה, תביא מיץ ענבים, ותעשה לה קידוש".

אתם יודעים איזה מין רעיון היה לו? מחוץ לבית החולים יש מדרגות חירום לולייניות, והוא רצה שאני אעלה בהן שבע-עשרה קומות! הרופא אמר לי לפני כן, שאסור לחולה להתרגש מדי או להתרגז. צריך לשמור על איזון של לחץ דם. דני נראה כמו מישהו שעומד להתרגש וגם להתרגז, הוא מתעקש שאני אעלה למעלה להביא מיץ ענבים, יהיה מה שיהיה. מה יכולתי לעשות?

"בסדר", אמרתי בליט ברירה.

מצאתי מדרגות שמוליכות לקומת הכניסה. בקומת הכניסה רציתי לצאת החוצה, למדרגות החירום, אבל ניצבה מולי בעיה בלתי פתירה - הדלתות נפתחות כשעומדים מול הדלת, ע"י עין אלקטרונית, ואסור לעמוד מול העין הזאת בשבת. אני צריך לחכות שיבוא גוי, וירצה משום מה לצאת למדרגות החירום, ואז אני אתגנב החוצה בעקבותיו. חיכיתי, בסוף הגיע מישהו והדלתות נפתחו.

התחלתי לטפס שבע עשרה קומות. בחוץ היה כפור נוראי, זה היה בעיצומו של חורף. הרהרתי ביני לבין עצמי, שאם מישהו היה נותן לי פליק באוזן, האוזן היתה עפה. עד כדי כך היה נורא הכפור. כל קומה היתה מבצע בפני עצמו, ולא הייתי בטוח שאני עומד להצליח להגיע עד הקומה השבע עשרה. הייתי תשוש וחסר נשימה, רעדתי ללא שליטה, אבל בסוף הגעתי. אם הייתי צריך לעלות עוד קומה או שתיים, אולי היה צריך לאשפש גם אותי.

עמדתי מול הדלת, אבל אז התברר שהידידת היא בפנים. אם מישהו רוצה להיכנס, הוא צריך פשוט ללחוץ על פעמון. אבל איך אני יכול ללחוץ על פעמון בשבת?! מה אעשה, ארד בחזרה למטה בלי מיץ ענבים? ומה יהיה עם החולה שלי? אני זוכר, שעמדתי מול הדלת, תשוש וחסר אונים, ואמרתי: "ריבוננו של עולם, מה חטאתי? למה הגעתי למצב כזה? לרדת אני לא יכול, ואני הרי לא אלחץ על פעמון בשבת, ומה יהיה?"

מן השמים ירחמו עלי, מישהו מתוך המחלקה פתח פתאום את הדלת. הוא

חשב, כנראה, שזאת דלת של שירותים. כשראה לאן הגיע, הוא הפטיר "איי אם סורי", וניסה לסגור מהר את הדלת. עצרתי אותו כמעט בכוח, והתחננתי: "אל תשאיר אותי כאן". מסכן, הוא כל כך נבהל, שכמעט נפל מרוב פחד. לבן אדם נורמאלי בלי שום כוונות זדון לא היתה, לכאורה, שום סיבה לטפס במדרגות החירום, מי יודע מה הוא חשב עלי, מגיח פתאום מתוך החשיכה... נכנסתי, התנצלתי בפניו, ואמרתי: "אני לא מסוכן, הכל בסדר".

נכנסתי לחדר, וזרקתי את עצמי על כורסא. אחרי שהנשימה שלי חזרה להיות סדירה, שטפתי פנים, והתכוננתי לחלק הבא של המבצע - אני עומד לרדת שבע עשרה קומות במדרגות החיצוניות, בקור המקפיא. לקחתי בקבוק של מיץ ענבים וכוס פלסטיק, ופניתי ליציאה של מדרגות החירום. מבפנים היה אפשר לפתוח את הדלת ע"י ידי רגילה, בלי חילולי שבת. פתחתי את הדלת, והתחלתי לרדת שבע עשרה קומות. היה הרבה יותר קל מאשר לעלות, אבל כשהגעתי לקומת קרקע, שוב עמדה בפני הבעיה - אי אפשר לפתוח מבחוץ. חיכיתי בקור העז, ובסוף הגיע גוי ופתח. נכנסתי פנימה, וירדתי במדרגות לרנטגן. כשהגעתי קידמה את פני אותה שורת אלונקות. מתברר שבזמן שאני עברתי את כל החוויות האלו, התור כמעט לא זז.

ניגשתי אל האישה החולה, ואמרתי שבאתי לעשות לה קידוש. בסערת נפש גדולה היא אחזה בכרית שמתחת לראשה, הסירה את הציפית, וקשרה סביב השערות שלה. מזגתי מיץ ענבים, והתחלתי לעשות קידוש. אחרי שאמרתי "ברוך אתה ה' מקדש השבת", היא ענתה אמן בהתרגשות. בקשתי שיטפטפו לה על השפתיים טיפה של מיץ ענבים. היא בקושי הצליחה לדבר, עצמה עיניים ולחשה, "כבר חמישים שנה לא שמעתי קידוש!" היא סיפרה, שהגרמנים נכנסו לעיירה שלה, והיא ברחה מרפת לרפת. אחרי תלאות נוראות הצליחה להגיע לאמריקה, בודדה.

התרגשתי מאד, הייתי נתון בסערת נפש גדולה, אבל ההתרגשות גברה ביותר כאשר נודע לי, לאחר שעה, שהאישה נפטרה.

ריבוננו של עולם, נסעתי שנים-עשר אלף קילומטרים לזכות אשה יהודיה ב"אמן", אחרי חמישים שנה שלא שמעה קידוש, שעה לפני המוות! על אף שהייתי בבית החולים בנסיכות לא משמחות, אי אפשר לתאר את גלי השמחה שהציפו אותי. זיכיתי אותה ב"אמן" שעה לפני פטירתה מן העולם! (הגר"מ פרידמן שליט"א - דורש טוב פורים)

כל דכפין ייתי וייכול:

מחאתו העשירית של הגביר, שגילתה את סודו של הגר"א גלינסקי ותחזיתו של מן החזון איש - כך נולד תורם כביר מעל ומעבר למשוער:

רַב יַעֲנִיקֵלָה סיפר באריכות ובמתקנות אופיינית את סיפור הקמת עולם התורה בארץ-הקדושה, אשר היה אז בימיו הראשונים. מקימים ישיבות, מצילים נפשות, מפיצים תורה בארץ חמדת האבות. מציון תצא תורה וגם מבני-ברק, וכעת הוא כאן למטרה מאד שקופה, וכי מה לו לרב ארץ-ישראלי בטירתו של עשיר ניו-יורקי אם לא כדי לזכותו להעמיד תרומה איתנה למען התורה הקדושה ולומדיה.

נכנסו הדברים לאוזני הגביר, ירדו בתעלות השמיעה עד לפיו שהתרחב לכדי חיוך לשמע האמרות המשובבות שנשזרו בדברי מגיד המישרים, אבל איפשרו לפני שהגיעו הדברים אל ליבו, הם נתקלו במחסום.

אפילו כחכוח של חוסר נעימות לא התלווה לדיבורו האדיש של הגביר כשהצהיר: "צר לי מכובדי. יש לי אמנם כסף רב ויש לי גם מטרות תרומה שונות; אבל מסיבות השמורות עמדי, אני נמנע כל חיי מלתרום כסף ליישיבות וללומדי תורה. אוכל לאחל לך בהצלחה ואף למזוג לך כוס נוספת של שתייה צוננת, אבל תרומה, גם לא קטנה, לא תראה ממני. את התנצלותי קבל, כי את תרומתי לא תקבל".

שמע רבי יענקלה את הדברים, הקשיב גם לנימה ההחלטית שבהם והבין שזמנו יקר מכדי להמשיך לשהות מול שולחן סעודת הערב. הודה לגביר על אי-תרומתו ויצא את הבית כלעומת שבא.

מחוגיו של לוח השנה התקדמו. החודשים חלפו. סעודת הערב נותרה על תילה בטרקלינו של העשיר האמריקאי. וכשבאחד הערבים, בעיצומה של

שעת ערב בברוקלין. מרוץ העסקים ותבהלת המזומנים של ארצות-הברית התכונן לפרוש לעוד ליל מנוחה שלאחריו יום אינטנסיבי נוסף. ובבית אחד, בשכונת פלטבוש שבברוקלין, התכוננו לסעודת הערב.

דייקנו: סעודת ערב, לא ארוחת ערב. שכן יושב הבית הזה, עשיר מופלג הוא ונחשב כגביר גם בקרב עשירי הקהילה היהודית באמריקה. הוא מחזיק במניות ובנכסים ויש טוענים שהונו נאמד במספר בן שמונה ספרות. בביתו, שאינו אלא ארמון קטן הנטוע בתוך ברוקלין הסואנת, מתנהלת שגרה מלכותית של ממש וטבח מיוחד המועסק במשרה מלאה מכין את ארוחת הערב הבשרית (כמנהג תושבי ארצות-הברית לסעוד את ארוחתם המרכזית בערב ולא בצהרי היום) אשר לסעודה שלימה תיחשב.

ובעיצומה של אותה סעודה חגיגית אך שגרתית, נשמע קול פעמון הדלת. מאן-דהו ניצב על המפתן.

עוזרו של הגביר שניגש אל הדלת חזר ועדכן: רב אחד מארץ ישראל רוצה לפגוש אותך. איש הגביר במנוד ראש ואל הטרקלין המואר נכנס, בצעדי חן ובחיוך תמידי, אחד מגדולי מאירי הלבבות ועובדי ה', הלא הוא הגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצוק"ל, המכונה בפי הבריות בחביבות רַב יַעֲנִיקֵלָה. הוא הושב מסביב לשולחן ולכוס שהונח לפניו נמוג מיץ אשכוליות שלפני כמה רגעים עוד היה אצור בפלחי אשכולית רעננה. הוא הזדהה כ"יעקב גלינסקי" והגביר נענה שהוא שמע את השם והסיק מכך שמדובר ברב חשוב.

נעץ הגביר מזלג בליטרת הבשר והקשיב לדברים אשר בפי האורח-לרגע, מארץ הקודש.

סעודה, נשמע קולו של פעמון הסף אשר מדנדן ומבשר על אורח שבפתח, והאורח אשר נכנס, בצעדים רעננים, היה לא אחר מאשר הרב גלינסקי, חמוש בחיכוך הנצחי; נעשה בעל הבית מעט קצר-רוח.

הוא הקשיב בעל-כורחו לנאום קצר מפי מגיד המישרים הארץ-ישראלי. הפעם הנאום היה קצר ממש. רבי יענקל'ה רק הזכיר את מטרת הגעתו - לקבץ מומן עבור לומדי התורה אשר בארץ הקודש.

הצית הגביר סיגר יקר ומבין ערפילי העשן סינן: "איני מבין מדוע טרחתם להופיע שוב בביתי?! הלא כבר הצהרתי ברורות במפגש הקודם שלנו שאיני נמנה בין תומכי התורה. חד וחלק, איני תורם כלל עבור לומדי התורה. ומדוע חשב כבודו שמשוהו השתנה אצלי, האם שמע משהו, האם נלחשה שמועה על אוזנו? גם אם כן, אשוב ואבהיר: אף לא דולר אחד לא תראה ממני. שיהיה לך ערב טוב."

עוד כברת חודשים חלפה לה.

השעה היתה כבר מאוחרת. סעודת הערב תמה לפני שעה קלה ומשרתי הבית עמלו על ניקיון כלי ההגשה עשויי החרסינה היוקרתית. הגביר, כמו גביר, השתרע על הכורסה שבחצרו, שואף אוויר לאחר יום נוסף של עסקים ורווחים ולוגם מים צוננים אשר קרחונים זעירים צפים בתוכם בשוכבות מה. קרחון קטן כמעט נתקע בן־שטו כששער החצר סב על צירו ודמותו של רבי יענקל'ה, שזקנו הספיק כבר לעטור אי אלו אזכורי שיבה, נראתה בפתח. רענן כתמיד, חיכן יותר מתמיד. הפעם דילג הרב גלינסקי על מילות נימוס ואמרות שפר. משפט אחד אמר: "למען עמלי התורה שבארץ הקודש באתי!" ומשפט אחד קיבל בתמורה: "לך-לך ובבקשה מחק את שמי וכתובתי מרשימתך. איני מתכנן לתרום לך אפילו שטר זעום-ערך."

הסתובב המגיד ופנה לדרכו.

כעבור רבעון, כששוב התדפק רבי יענקל'ה הנחוש על דלתו של הגביר; קצפה חמתו של בעל-הממון ובכוחות אדירים ריסן עצמו שלא להתנפל על הגאון והצדיק רבי יענקל'ה. הוא אפילו לא הקשיב לחצי-משפט בקשת הצדקה והתמיכה בלומדי התורה, אלא מיהר לטרוק את הדלת. הוא ולא שליח.

רבי יענקל'ה, איש צדיק שנחישות נובהרדוקית הזרימה את דמו, לא הרפה. הוא הופיע גם בפעם הרביעית, והחמישית; השישית והשביעית, השמינית והתשיעית. בכל פעם הפתיע בשעה אחרת אבל הבקשה אשר בפיו לא השתנתה, אולי התקצרה, אולי התארכה, אבל היא נותרה באיתנותה - שליחם של הוגי התורה בטהרה אשר בארץ אבותינו הוא, מבקש הוא נדבת לב וכספי צדקה אשר יסייעו לכוונן את עולם התורה בארץ אשר עיני ה' אלוֹקינו בה.

גם המסר שבפי הגביר לא השתנה. הטונים גברו, הזעם התנפח, המילים נעשו חריפות יותר, אבל המסר היה אותו מסר: הוא לא תורם וגם לא מתכנן לתרום ויהי מה ונפשו בשאלתו: הרפה ממני הרב גלינסקי, חוס על זמנך ועל זמני כאחד.

רבי יעקב איש התורה, לא הרפה.

ויהי בפעם העשירית.

"מה שלום ידידי היקר?"

הגביר קיפץ בבעתה. הוא בדיוק חזר ממשדרו וחיפש את מפתחות דלת ביתו כשקולו הנעים והמתמוגג של רבי יענקל'ה הצדיק הפתיע אותו מעורפו. "אתה משער לעצמך מדוע אני כאן?" המשיך המגיד להצליף ללא רחם, "לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא באתי לנקוש דלתך, כי אם לפשוט את ידם של לומדי התורה ולבקש שתעמוד לימינם ולסייעם."

הגריש הגביר שאפנות מוחו מאיימים להתנגש זו בזו.

הוא הסתובב והפעם לא פטר עצמו במסר חריף, אלא נתן לתמיהה הגדולה להתפרץ מלבבו, הישר אל רוח הפרצים החורפית-אמריקאית: "סיביר לי כבודו. למה ומדוע?! מה הסיבה שהוא מתעקש שוב ושוב, ושוב ושוב, ושוב ושוב, להגיע אל מעוני ולנסות להתרימני. וכי עמדתי עדיין לא ברורה

מספיק?"

הכיר רבי יענקל'ה בכאב התמיהה והחליט לחשוף את צפונותיו. ניכר היטב שבדיוק לרגע הזה הוא ציפה גם חיכה, בפקחותו הרבה. "ניכנס פנימה? אגלה לך את סוד הגעתי החוזרת ונשנית זה עשרת מונים". נכנסו פנימה. לגמו תה רותח.

היה זה כשהתכוונתי לראשונה לצאת לקבץ מעות בארצות-הברית. נכנסתי בדחילו לקבל ברכת קדשו של מורי ורבן של ישראל, מרנא ה'חזון איש' זי"ע. גדול הדור חיזק את כתפיי וחישל את ידיי לקראת השליחות הגדולה למען תקומת עולם התורה.

ואז השמייע ה'חזון איש' באוזניי, תחזית לגיוס כספים. וכשתחזית יוצאת מפה קדשו - חזקה שתתקיים באדיקות.

רבי יענקל'ה, אמן הדיבור ופתחון הלבבות, דיבר לאט, בנעימה חרישית. השתהה ואז ירה: והתחזית הזו קשורה אליך. התחזית הזו היא-היא סוד הגעתי החוזרת והנשנית אל ביתך.

שוב השתהה. מעלה את מפלס המתח בליבו של הגביר שלא מסוגל היה להתאפק מלשאול: "אני לא מתחיל להבין. איך אני קשור לתחזית שהשמיע גדול הדור? ובכלל, מה היא אותה תחזית?"

הטעים הרב גלינסקי את מילותיו:

כה השמייע גדול הדור, ה'חזון איש' באותה הזדמנות: "בשליחותך החשובה הלזו, אל תרפינה ידיך כשמואן-דהו יפטור אותך בלא תרומה הגונה. דע שארבע מידות בנתבעי הצדקה. יש אחוז אחד בודד של בעלי ממון שגם כשתבקש מהם, הם לא ינדבו לך גם לא פרוטה מיומתת. כשלושים אחוז מהנתבעים לצדקה, ינדבו נדבה מועטה ממש. חמישים אחוז מבעלי הממון דווקא יישמעו וינדבו נדבה הגונה למדי. ואילו תשעה עשר אחוזים הם אלה אשר ישאירו ברשותך תרומה הגונה ונכבדה שתשחמ את לבבך ותקרב אותך אל ייעוד שליחותך."

זוהי התחזית של ה'חזון איש'!

נו, אתה בטח סקרן לדעת איך אתה קשור לתחזית מדיקת זו?
הסכת ושמע -

בכל פעם שאני עושה את דרכי לאמריקה הגדולה למען קיום התורה, מנקר חשש בלבי מפני אותו אחוז בודד של גבירים שישבו את פני ריקם. הלא תבין שבלתי נעימה היא הסיטואציה בה אני פושט ידי ואני מחזיר אותה ריקנית. אבל מאז שפגשתי בכך לראשונה,

זוכר את הסעודה ומיץ האשכוליות? כשהבהרה נחרצות שאינך תומך בלומדי תורה - מאז, נגול החשש מליבי.

עצבי סקרנותו של הגביר נמתחו כמיתרי הכינור. הוא לא הבין אנה חותר הרב מארץ-ישראל.

רבי יענקל'ה לא חסך מילות הסבר.

כל אימת ורגליי דורכות על אדמת ארצות-הברית, גולה למען מקום תורה, אני מקדים ומכין לעצמי רשימה של מאה גבירים אליהם אעלה ועל דלתותיהם אתדפק לבקש תרומה ונדבה. ואני יודע שאחוז אחד מהם - כלומר: גביר אחד - ישיב את פניי ריקם, כתחזיתו של מרן החזון איש. ולכן, כדי למנוע מעצמי עוגמת-נפש ולחסוך מעצמי בושות; אני ממהר ודבר ראשון מתדפק על דלת ביתך בבקשת צדקה. סמוך אני ובוטוח שלא תשאיר בידי אפילו פני שחוק, תיכף לאחר שאתה משלח אותי בלא כלום, אני יודע: את אחוז הנתבעים ואינם נותנים עברתי, מכאן ואילך כל הנדיבים ינדבו לי נדבה, קטנה או גדולה. כבר לא אסבול בושות במהלך ימי ההתרמה.

הדברים פעלו את פעולתם, הם חדרו אל עורקיו של הגביר כחץ המשוח בחומץ. קם הגביר ואמר: "זאת לא! לא אהיה 'יגוי של שבת' שלך! לא אהיה זה שעולים אליו כדי לצאת ידי חובת הגביר שלא נותן מאומה!" ותוך כדי דיבור רשם המחאה על סכום שכיסה את הטורה של כל תשע הפגישות הקודמות.

תורם כביר חדש נולד לעולם התורה - - -

(ידידינו הרב יקותיאל יהודה גנול, י"כ על מסירת הסיפור לפרסום)

פנינים לחג הפסח:

למשה, לא הזכיר לו ה' רק שלש פעמים. וכן נמי כשכבא ואמר לישראל, לא הזכיר להם ה' רק שלש פעמים, להורות דבזכות שמירת שלשה מיני דמים זכו ונצולו ונעשו להם כל אותם הנסים. והכל נרמז בפסוקים עצמם, הפסוק הראשון כתוב בו 'ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', כאן רמז על ששמרו עצמם ולא בא שום אחד על אשת חברו ולא על שום גויה, וזה שאמר 'על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', הבית זו אשה, ודהינן, הם לא נתנו עיניהם כי אם בגשותיהם, וזהו 'על הבתים אשר יאכלו אתו בהם', דהינן נשיות דנקא, ודבר הכתוב בלשון נקיה, כמו 'כי אם הלחם אשר הוא אוכל' (בראשית לט ו). השני כתוב בו (שמות יב יג) 'והיה הדם לכם לאות כנגד דם נדה, לפי שנדה היא אות בין ימי טמאה לימי טהרה, וכשם ששמרו אות נדה, כך הדם יהיה להם לאות וינצלו. השלישי (שם) 'וראיתי את הדם ופסחתי עלכם', זה כנגד שלא גרמו לשפך דם עברים, לפיכך אמר להם, כשם שחמלתם על העברים ולא גרמתם להם להרג, כך אני 'וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית' (שם). נמצא, שמירת שלשה מיני דמים אלה הם העקר לגאולת ישראל, ולפיכך נרשם הדם שלש פעמים:

(פיתוחי חותם פרשת בא)

רוממות בני ישראל בשמירת השבת

אלו נתן לנו את השבת ולא קרבו לפני הר סיני דינו (הגדש"ב). הנה כתבנו דבאכילת המן נשתונו למלאכים ובשביתת השבת נשתונו לכבודו ותברך. והלא לכאורה לא יאמנו דברים אלה, דהיכי דמי הוא יתברך ומלאכיו ממעל לרקייע עין לא תשורנו, ואנחנו אומרים שהם אחינו. לזה באה הקרבת הר סיני שראינו המלאכים וכבודו ותברך פנים בפנים, והם אומרים אחינו אתם אחינו אתם, אם כן גם מי שיש לו ספק בדבר זה שאנו אחים למלאכים ולהקדוש ברוך הוא, כמעמד הר סיני נתבטל הספק ההוא:

גם ללא קבלת התורה כבר השוונו עם כבודו יתברך בשביתת השבת

אמר אחר זה אלו קרבו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו. לכאורה זה תמוה הדבר, אם לא נתן לנו את התורה למאי אגן חזין, דידוע (שבת פה) דעקר בריאת העולם הוא כדי שיקבלו ישראל התורה דאם לאו יחזיר העולם לתהו ובהו, אם כן מה הלשון אומרת ולא נתן לנו את התורה:

אמנם עם מה שכתבנו יבוא על נכון, והוא דבאכילת המן השונו הקדוש ברוך הוא עם המלאכים ובגתנית השבת השונו הקדוש ברוך הוא עם כבודו ותברך, אם כן אגנונו משרתי עליון ממש ואין אנתנו צריכים תורה כמו המלאכים:

(בגרי השרד)

תכלית יציאת מצרים כדי שיקיימו את המצוות

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יב ד-ו). אפשר לרמז דכאן בא להורות לישראל המצוות שהם חובה להכשר ותקון גופם, שיהיו זהירים בהם, והם: המילה לשמונה ימים, וציצית, ותפלין, ושמירת שבת, ועשיית סכה, ונטילת לולב. וזהו הרמז אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים כל האותות והמופתים והוצאתי אתכם וצריך שתדעו כל החרדה הזאת שחרדתי עליכם למה, הוא מפני שתהיו מקימים מצוותי, וזהו ואשא אתכם על כנפי נשרים, נשרים גימטריא 'ציצית', דהינן, גאלתי אתכם בשביל שתעשו ציצית על כנפי בגדיכם, וזהו על כנפי נשרים, דהינן, בשביל שתעשו ציצית בכנפי בגדיכם. ואבא אתכם אלי, אתכם אלי גימטריא עם שני כוללים 'טוטפת'. ועתה אם שמוע תשמעו בקלי ראשי תבות 'שבת'. ושמרתם את בריתי, היא ברית מילה. והייתם לי סגלה, היא שיהיו עוסקים בתורה. עוד, 'סגלה' רומזת על נטילת לולב ועל עשיית הסכה. ועקר כל המצוות כדי שתדעו שאני אדון הכל ותקבלו צואתי על כל דבר ודבר, ותכירו כי לי כל הארץ:

(פיתוחי חותם פרשת יתרו)

בזכות שלש מצוות שענינם דם נגאלו ממצרים

ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם (שמות יב י). אפשר לרמז הטעם למה צוה הקדוש ברוך הוא שיתנו הדם בשלשה מקומות, שתי המזוזות והמשקוף, והיה די במקום אחד. ואפשר, דהנה איתא בזהר הקדוש (ח"ב ג) דשלש מצוות ששמרו ישראל הם שעמדו להם לקצר הקץ ולהפצע מהמצריים, והם: שמירת נדה, ושלא בא שום אחד על שום אשה באסור בין יהודית בין מצרית, ושלא עשו לעברים להמתים. והנה, שלש מצוות אלה עקרבם דם, שהנה הנדה היא דם, והבא על שום אשה באסור סתמא לגבי דידה נדה היא, הרי דם גם כן, והשוּפך דם הרי דם, הרי שלשה מיני דם שמרו ישראל שלא עברו על שום אחד מהם. והקדוש ברוך הוא ישתבח שמו אל אמונה ואין עול, צדיק בדינו, משיב לאיש כפעלו, וכנגד שלשה מיני דמים אלה ששמרו ישראל צוה להם לתן הדם בשלשה מקומות, להראות למחבלים ולהודיעם שבדין הוא מציל את ישראל, על ששמרו שלשה מיני דמים:

נאמר ג' פעמים 'דם' כנגד שלש מצוות אלו והנה גם כן לא המצא בצווי הקדוש ברוך הוא

עצות וסגולות:

מעלת האחדות (א')

ע"י אחדותם קבלו את התורה בהר סיני

אפשר לומר, דרבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קז) דרשו על פסוק (לעיל יז ח) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם', שרפו ידיהם מן התורה, לפיכך נתגרה בהם עמלק. ועכשו שנתקברו להר סיני ורצו לקבל התורה, הסירו רפיון ידיהם וקבלו עליהם לקבל התורה ולשמרה בזריות, ונתקדשו ונתטהרו ונעשו אהובים זה לזה בלב אחד כאיש אחד. ומצד קדשתם וטהרתם ואחדותם זכה משה שעלה אל האלהים, דזכות ישראל היא שהשלימה למשה מצלתו.

וזהו שאמר ויסעו מרפידים, דהינן, נסעו מרפיון ידיהם שהיה בהם בתחלה, עכשו הסירו רפיון ידיהם ובאו למדבר סיני בזריות, לקבל התורה בזריות ולשמרה בזריות. ויחן שם ישראל, נעשו בלב אחד כאיש אחד, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא מט בבחודש א).

(פיתוחי חותם פרשת יתרו, ד"ה ויסעו מרפידים)

היודי בלשון רבים מושם ערבות ישראל

במה שידוע דהודוי נתקן בלשון רבים, 'אשמונו, כנגדנו', משום דכל ישראל ערבים זה לזה, ואם אין בכל אחד ואחד אותו עון שהוא מתודה עליו, יש בחברו, ומשום ערבות נתפש עליו וחשוב כאילו היה בו בעצמו.

(אלף בינה, אות אל"ף ג)

השווא לחבירו חושב שאין בכך עוול

אם שווא לחברו אומר מה בכך, הרי איני עושה לו שום רעה ושום נזק, וגם אשמר פי שלא לדבר בו שום דפי. והוא לא התבונן מה אמרה התורה (דברים יט יא), 'וכי יהיה איש שווא לרעהו וארב לו וקם עליו, עבר על לא תשנא' (ויקרא יז יז) סופו לעבר על שפיכות דמים (רש"י שם). ועוד, בטל מצות עשה גדולה הנקראת 'כללה של תורה', כמו שאמר רבותינו ז"ל (ירושלמי נדרים ט ד), 'ואהבת לרעך כמוך' (שם פסוק יח) זה כלל גדול בתורה.

(אלף בינה, אות ה"א א)

כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א: י"ל
 דגם בני ישראל במצרים אמרו על הכל גם
 זו לטובה, ולכן נעשה באמת טוב, ועל ידי
 זה זכו לצאת ממצרים. וזה שאמר בעבור
 זה שאקיים מצותיו, פסח מצה ומרור
 ביחד, להראות שהכל הוא טוב, עשה ה'
 לי בצאתי ממצרים, דבזכות זה נתהפך
 במצרים הכל לטובה, ובזכות זה זכו לצאת ממצרים.

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

מצה ומרור יחדיו - בחינת 'גם זו לטובה'

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מֵמִצְרַיִם (שמות יג, ח).
 ופירש"י בעבור זה שאקיים מצותיו פסח מצה ומרור.

יתבאר על פי דברי כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בהגדה ברוך משה לפרש המאמר
 זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהַלֵּל. כֵּן עָשָׂה הַלֵּל. בְּזִמְנֵן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח
 מְצָה וּמְרֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיֵּם מֵה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ט, יא) עַל מִצּוֹת וּמְרֹרִים יֵאָכְלֶהוּ.
 ונראה דדוקא הלל לפי בחינתו היה דורש כן, על פי עובדא הידוע שהרה"ק הרבי ר'
 שמעלקא ואחיו הרה"ק הבעל הפלאה זללה"ה שאלו מן רבם הרה"ק המגיד הגדול
 ממעזריטש זללה"ה פירוש אמרם ז"ל (ברכות נד, א) חייב אדם לברך על הרעה כשם
 שמברך על הטובה, ושלחם המגיד אל הרה"ק הרבי ר' זושא זללה"ה, והוא תמה
 מדוע שלחם המגיד אליו בזה, כי גם הוא אינו מבין המאמר הלזה, כי הרי מימיו לא
 היה לו שום רעה. והנה איתא בגמרא (ביצה טו, א) הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל
 מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום ויום. והכוונה כי מחמת שהיה בטחונו שלם
 בו ית"ש, היה מברך את ה' בכל יום ויום באיזה בחינה שהוא, ולא היה יצוייר אצלו
 שום רעה, כי הכל היה אצלו לטובה דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

ובזה יתבאר מה שהיה הלל כורך פסח מצה ומרור ואוכלם ביחד, כי פסח ומצה
 רומז על הגאולה, ומרור רמז על השעבוד והגלות, והלל היה כורכם ביחד לרמוז
 שצריכים לקבל הכל בשמחה, ואין חילוק אם נראה כדבר טוב או אם נראה כדבר
 רעה ח"ו, אצלו היה נחשב הכל לטובה, כי באמת כל מה דעביד רחמנא לטב עביד,
 עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (ר"פ טהרה) על אמרם ז"ל (ב"ר פ"ג ס"ג) צדיקים
 מהפכים מדת הדין למדת הרחמים, שזהו מחמת שהם מאמינים ואומרים על כל הבא
 עליהם שהוא לטוב, על כן בזה הם מהפכים מדת הדין לרחמים ונעשה ממנו טובה,
 וכדמצינו בנחום איש גם זו (תענית כא, א) שמלאוהו להארגז עפר ממש, ואין לך רע
 יותר מזה, עם כל זה מחמת שאמר גם זו לטובה, נעשה ממנו טוב עפרו של אברהם
 אבינו. וזה שאמר הכתוב (תהלים ל"ג י"ד) מִי הָאִישׁ הֶחֱפֵץ חַיִּים אֲהֵב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב,

וכתיב בתריה נָצַר לְשׁוֹנֵךְ מֵרַע
 וגו', ר"ל שישמור פיו ולשונו
 מלומר שהוא רע, רק יאמר על
 כל הבא שגם זו לטובה, ובה
 יזכה שיהיה אצלו סור מרע
 ויעשה ממנו טוב, וכן שלמה
 אמר (משלי כא כג) שֹׁמֵר פִּי
 וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצָּרוֹת נִפְשׁוֹ, כי
 הדבר תלוי במאמר פיו ולשונו,
 עכ"ד.

ולפי"ז י"ל דגם בני ישראל
 במצרים אמרו על הכל גם זו
 לטובה, ולכן נעשה באמת טוב,
 ועל ידי זה זכו לצאת ממצרים.
 וזה שאמר בעבור זה שאקיים
 מצותיו, פסח מצה ומרור ביחד,
 להראות שהכל הוא טוב, עשה
 ה' לי בצאתי ממצרים, דבזכות
 זה נתהפך במצרים הכל לטובה,
 ובזכות זה זכו לצאת ממצרים.

(כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א -
 קול התאחדותינו)

הגה"צ רבי מיכל זילבר שליט"א ראש ישיבת זוועה:
 ומבואר מצדיקי אמת (ר' צדוק
 הכהן מלובלין - פרי צדיק ויקרא
 לחג הפסח) טעם הדבר, כי:
 "עיקר הבשורה היה להם שאף
 הבנים רשעים שיוולדו להם לא
 ידחו מכלל ישראל לעולם כמו
 שמובא בזה"ק (פרשת לך לך
 צג, א)". שבשורת הזרע היא שאפילו הרשעים בכל
 מצב שהם יהיו, עדיין יקראו בנים.

ארכיון 'עוז והדר'

בְּנִים לְמִקּוֹם

עם ישראל קרויים בנים למקום, והוא שאמר שלמה המלך (משלי ג, יא-
 ב): "מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאַס׃ וְאֵל תִּקְוֶה בְּתוֹכָתוֹ. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהֵב ה'
 יוֹכִיחַ וְיִכָּאֵב אֶת בְּנוֹ יִרְצֶה". וכאשר אדם רואה שהוא מתייטר בייסורים,
 יש לו לדעת דהרי זה מורה שהוא בנו של הקדוש ברוך הוא, שכן:
 "מוֹסֵר ה' - בְּנֵי", עצם הייסורים מוכיחים שאתה בן מלך.

והוא סידר בעל ההגדה: "כנגד ארבעה בני דברה תורה", שכן
 כליל הסדר נתגלה שבני ישראל הם בניו של מקום, (שמות ד, כב): "כֹּה
 אָמַר ה' בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל". ולא רק הבן החכם נקרא 'בן' אלא כל
 הארבעה נקראים בניו של מקום, ואפילו הבן הרשע.

והוא הנחמה הראשונה של ליל הסדר, שאפילו הרשע הוא בנו
 חביבו. וכבר הארכנו בזה בספרנו בים דרך תורה פרשת בא (מאמר א אות
 א) דנאמר (שמות יב, כז): "וַיִּקְדֹּף הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ", ופירש רש"י: "וַיִּקְדֹּף הָעָם
 - על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם". וצריך
 ביאור לשמחה מה זו עושה, שהרי מה שנאמר: "וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם
 בְּנֵיכֶם מָה הָעִבְדָּה הַזֹּאת לָכֶם", קאי בשאלת הבן הרשע כמבואר
 בהגדה ולשמחה מה זו עושה על כך שנתבשרו בבן רשע.

ומבואר מצדיקי אמת (ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק ויקרא לחג הפסח)
 טעם הדבר, כי: "עיקר הבשורה היה להם שאף הבנים רשעים שיוולדו
 להם לא ידחו מכלל ישראל לעולם כמו שמובא בזה"ק (פרשת לך לך צג,
 א)". שבשורת הזרע היא שאפילו הרשעים בכל מצב שהם יהיו, עדיין
 יקראו בנים.

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועה-לבים דרך)

להתפתח בפרשת השבוע עם האוצר הפלום

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: וכידוע מה שפירש הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זצ"ל על הפסוק

(שמות יב, ט) 'אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא', שבזכות אכילת הפסח לא תצטרכו עוד להזדקק לאחרים ולבקש מהם טובות בלשון 'נא' שהיא לשון בקשה, אלא תקבלו שפע רב מידו המלאה והפתוחה של בורא עולם.

אכילת מצה בחג הפסח - היא סגולה לפרנסה ברווח ובשפע

בספה"ק מתבאר שאכילת מצה בחג הפסח היא סגולה לפרנסה ברווח ולשפע וממנה נמשכים השפעות של עשירות לכלל ישראל, וכידוע מה שפירש הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זצ"ל על הפסוק (שמות יב, ט) 'אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא', שבזכות אכילת הפסח לא תצטרכו עוד להזדקק לאחרים ולבקש מהם טובות בלשון 'נא' שהיא לשון בקשה, אלא תקבלו שפע רב מידו המלאה והפתוחה של בורא עולם.

ובאמרי פנחס ביאר ענין זה על פי דאיתא בגמרא (עירובין יג, ב) שכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, וכל הבורח ממנו הכבוד רודף אחריו, וכמו כן בענין האכילה, שכל הרודף אחר המאכלים וחפץ לאכול הרבה אין לו מה לאכול, וכל המסתפק במועט יש לו שפע רב, ולכן כאשר אוכלים בחג הפסח מצה שאין בה טעם, שממנה ודאי אין האדם חפץ לאכול יותר מידי, אז מתברכת התבואה ונשפע לעולם שפע רב.

והנה מתאמרא בשם החתן סופר לפרש את הפסוק (רות ד ז) 'וְזֹאת לְפָנַי בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּדָה לְמַעַן כָּל דָּבָר, שְׁלֹף אִישׁ נִעְלָו וְנָתַן לְרַעְיוֹ, דְּהֵינּוּ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמַעֲלַתְּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּנְהַן זֶה נִהְיָ אֶצְלֵם מִקְדַּמַּת דְּנָא, כֹּאשֶׁר נִקְלַע אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְצָרָה, וְצָרִיךְ לִגְאֹלוּ מִגְּזִירָה זֹאת, או להמיר אותו רע בטוב, מתאמצים הם בכל עוז ונותנים את כל אשר להם בגוף ובממון ובעצה טובה על מנת לסייע לו, עד כדי כך שישלף איש נעלו ונתן לרעהו', דהיינו שאפילו הנעליים שהוא הדבר החשוב ביותר לאדם, כדמשמע בגמרא, גם כן חולצים מעליהם ונותנים לו בשביל להקל מצרתו. עכדה"ק.

ובזה יש לפרש הפסוקים בפרשת בא: 'אל תאכלו ממנו נא', כלומר, שבזכות מצוות הפסח יושפע לכם שלא תצטרכו עוד לידי מתנת בשר ודם או לידי הלוואתם וטובותיהם בדרך בקשה ותחנונים של 'נא', כנ"ל, אלא 'וְכִכְהָ תֹאכְלוּ אֹתוֹ, מִתְּיָיֶכֶם חֲגָרִים, וְנִעְלִיכֶם פְּרָגְלִיכֶם', דהיינו שתקבלו ההשפעות של פרנסה ושאר צרכיכם בדרך כבוד וחוזק, כגבר שאזור את מתניו שהוא מקום החוזק של האדם (עיין רש"י יחזקאל כט ז), באופן ש'נעליכם' יהיו 'ברגליכם' ולא תצטרכו עוד לחלצם על מנת להעניקם לעני ומסכן, כי כל אחד יהיה לו כל צרכו בכבוד ובהרחבה.

(הגאון רבי מאיר צוויבל - גליון המאיר)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: זו הייתה דרכו של הרבי הקדוש מבעלזא: אם מאמינים אנו שהכול מאיתו יתברך והכול לטובה, ומאמינים אנו בתחיית המתים הקרבה, אזי אין סיבה לצער ויגון. תמיד אפשר וצריך לשיר...

בו מדבריו...

זו הייתה דרכו של הרבי הקדוש מבעלזא: אם מאמינים אנו שהכול מאיתו יתברך והכול לטובה, ומאמינים אנו בתחיית המתים הקרבה, אזי אין סיבה לצער ויגון. תמיד אפשר וצריך לשיר...

שירת האמונה

אֶז יִשֵּׁר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' (שמות טו, א).
יש להרחיב רבות בסודותיה הנפלאים של שירת הים ובאורותיה, אך תחילה נקדים בסיפור:

היה זה כאשר עלה הרבי הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע מעמק הבכא לארץ הקודש, לאחר שניצל מציפורני הנאצים הארורים. בחודש שבט תש"ד דרכו רגלי הרבי על אדמת חיפה יחד עם אחיו הגאון הצדיק רבי מרדכי רוקח - הרב מבילגורייא, והשבת הראשונה שאותה עשה בארץ ישראל הייתה פרשת בשלח - שבת 'שירה', בה שבת בחיפה.

בליל שבת, בשעה שישב הרבי בשולחנה הטהור, פתח את פיו ושאל את השאלה שהכול חשבו בליבם אך איש לא העז להעלות על דל שפתותיו: "שבת שירה היא השבת, ויש להודות לבורא. אולם איך אפשר להודות ולשבח לקדוש ברוך הוא שהציל אותנו, בעוד מיליונים נהרגו על קידוש ה' במיתות שונות ומשונות?!" דממה מתוחה השתררה בהיכל. שאלתו של הרבי הדהדה בין הכתלים: איך יכולים אנו לומר שירה?...

הרבי לא השתהה, וענה מיד: "בשעה שיצאו בני ישראל מארץ מצרים, אמרה תורה (שמות יג ח): 'והמושיע עלו בני ישראל מארץ מצרים'. פירשו חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל, מסכתא דפסחא יב): אחד מחמישה, ויש אומרים אחד מחמישה ויש אומרים אחד מחמש מאות. לדעת הכול, רוב רובו של עם ישראל נותר במצרים, ורק חלק קטן זכה לצאת מהגלות. האם יכולים אנו לתאר לעצמנו את האבל הנורא שפקד את עם ישראל בעת צאתם ממצרים?" המשיך הרבי, ודבריו כמו חותכים את הדממה בסכין.

"ואף על פי כן, עמדו כולם כעבור שבעה ימים על שפת הים, ואמרו שירה... בחודש האחרון שכלו רבים מבני משפחותיהם ומידידיהם הקרובים, ועתה הם עולים לארץ ישראל ללא האב, האח או הבן. והנה, הם עומדים ושרים במלוא פיהם: 'אשירה לה' כי גאה גאה'. כיצד עשו זאת?" נקבה שאלתו של הרבי הקדוש את הלבבות.

"אומר לכם את התשובה", אמר הרבי, וניכר היה שהדברים בוקעים הישר מליבו הטהור, בבחינת 'הוא היה אומר': "בני ישראל האמינו בתחיית המתים, ועל כן יכלו לומר שירה בפה מלא. הן עוד מעט תגיע עת תחיית המתים, ויקומו כל היקרים להם לתחייה... גם אותנו - פליטים מעטים, אחד מעיר ושניים ממשפחה, הותיר הבורא על מנת שנאמר לפניו שירה. הן מאמינים אנו בתחיית המתים, ובקרוב נזכה לזה בעזרת ה', ונשוב להיפגש עם היקרים לנו בעת שיקצו וירננו שוכני עפר. וכאז כן עתה: יש לשורר לפני הבורא..."

ואכן, מי כהרבי הקדוש מבעלזא, ידע לומר שירה. פעם נכנס אל הרבי יהודי שביקש לנחמו על כל הצרות שעבר בשנות הזעם, ואמר: "שהבורא יתברך ינחם את הרבי על הצער והיגון שעבר". הרבי, שאיבד בשואה הנוראה את כל משפחתו ולא נותר שריד מצאצאיו הקדושים, ומלבד משפחתו עלו כמעט כל חסידיו על המוקד, ה' יקום דמם, קם ממקומו, ואמר: "חלילה! מעולם לא היה לי שום צער חס ושלום, תמיד היה לי רק טוב..." ותיכף ציווה על אותו יהודי, כמנהגו כאשר שמע דיבורים שלא ישרו בעיניו, שיטול את ידיו ויחזור

בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרִכּוֹ ה'

ועדיין, ישנן קושיות ותמימות רבות בסוגיא זו של שירת הים הדורשות יישוב:

ראשית, נזכיר את שאמרו במדרש (שמו"ר כג ד): "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שעמדו ישראל על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה לקדוש ברוך הוא אלא ישראל". מאז בריאת העולם ועד יציאת מצרים, לא נאמרה לפני הבורא יתברך שירה. אדם הראשון לא אמר שירה; אברהם אבינו, בעת שיצא מכבשן האש וניצח את המלכים, הודה לבורא, אך לא זכה לומר שירה; יצחק אבינו בעת העקידה לא זכה לומר שירה; יעקב אבינו, שניצל משרו של עשיו ומאנשי שכם, או בעת שזכה לראות שוב את בנו האבוד יוסף, אף הוא לא זכה לומר שירה. אך כאשר נקרא יום סוף לפני בני ישראל, מיד אמרו שירה לפני הבורא. נשאלת השאלה: מדוע זכו בני ישראל לומר שירה באותה שעה - זכייה שלא זכו לה כל אבות העולם עד לימיהם?

את טעם הדבר אמר הרב הקדוש רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע: משום שלא ראו את עצמם כראויים לומר שירה לפני מלך מלכי המלכים. אך כאשר הגיעו בני ישראל לים סוף, והבורא יתברך הטביע את המצרים בים כדי להצילם, התפרסם הנס בכל העולם ונתקדש שמו לעיני הכול. עתה, כאשר העולם כולו חל וגשם מהדר גאונו של ה', היו בני ישראל חייבים לומר שירה, מפני שאם לא היו אומרים שירה, היה נגרם מיעוט כבוד שמים.

לאור דבריו אלו, ביאר בנו, הרבי הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע, את הפסוקים שנאמרו בשירת דבורה (שופטים ה ב-ג): 'בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' - בשעה שפרע הקדוש ברוך הוא למצרים את עונשם על שזיערו את ישראל, הרגישו בני ישראל שהישועה באה להם כנדבה מאת הבורא, ולא בשל מעשיהם הטובים, ואף על פי כן אמרו שירה. ומדוע? 'שמעו מלכים האזינו רזים אנוכי לה' אנוכי אשירה אזמר לה' אלוקי ישראל' - מפני ששמעו כל מלכי העולם ורוחזו על הישועה הגדולה שעשה הבורא לישראל, היו מוכרחים לומר שירה, כדי שחלילה לא יהיה מיעוט בכבוד שמים אילו לא יאמרו את השירה.

פִּי גֹאֵה גֹאֵה

על פי דברי הרב הקדוש רבי יששכר דב מבעלזא, נוכל להבין את דברי רבנו הקדוש רבי יהודה אריה ליב מגור זי"ע, א בעל 'השפת אמת' (בשלח תרל"ג), שפירש את המילים 'אשירה לה' כי גאה גאה' (שם א ו) בדרך הבאה:

'אשירה לה' - מתי יוכל אדם לשיר לפניו יתברך? 'כי גאה גאה' - כאשר ידע ויפנים שכל הגבוהות היא לה' יתברך.

את דברי קודשו ביאר הגאון החסיד רבי גדל אייזנר זצ"ל באמצעות אחד המעשים המפורסמים בחסידות:

היה זה בעת 'החתונה הגדולה באוסטיל'ה'. שמחת נישואי רבי שמואל יחיאל מבבוטשאן, בנו של הרב

הקדוש רבי דן מראדוויל בן הרב הקדוש רבי יצחק מראדוויל, וחתן הצדיק הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא בעל 'אוהב ישראל', זקן צדיקי הדור, עם בת הרב הקדוש רבי יוסף מאוסטיץ'לה, בנו הגדול של הצדיק רבי מרדכי מנסכיז זכותם יגן עלינו. לכבוד המחוננים הקדושים התכנסו ובאו למעלה ממאתים צדיקים לאוסטיץ'לה - עיר מגורי אבי הכלה, וכינוס שכזה לא נראה מעולם.

חשש כבוד פיעם בקרב חסידי פשיסחא, כי המתנגדים שקמו לדרכם המיוחדת בחסידות, ינצלו את ההזדמנות כדי להעלות את הנושא בפני זקן הצדיקים, ולשכנעו להטיל עליהם חרם שתוצאותיו מי ישרנו. בתחילה חפץ הרב הקדוש, רבי שמחה בונים מפשיסחא בעצמו, להשתתף בשמחה ולהגן על דרכו בקודש, אולם לאחר התנגדותו הנחרצת של תלמידו הגדול - ה'שרף', רבי מנחם מענדל מקוצק, נעתר לשלוח תחתיו חמישה מבחירי חסידיו שידעו למנוע בחוכמתם את החרם הנורא.

בראש החמישה עמד הגאון הצעיר רבי יצחק מאיר מוורשה - הוא הגאון הקדוש בעל 'חידושי הרי"מ' מגור. השגחה פרטית מופלאה נודמנה לעזרתם של חסידי פשיסחא, ובעת שישבו הכול במעמד קבלת הפנים שקודם החופה, קשה הרב הקדוש מאפטא קושיה עצומה בפני כל המשתתפים. קושיה חזקה כברול הייתה זו, ומשמים גרמו שמכל מאות הצדיקים הגאונים הקדושים שהסכו לשולחן זה, לא נמצא מי שיהיה בידו יישוב הגון לשאלה. דממה השתררה. הכול שקעו במחשבותיהם, מנסים ליישב את התמיהה. רק מקצה השולחן הארוך נשמעו לחשושים, שם, במקום מושבם של חסידי פשיסחא, התפתח דיון למדני סביב תירוץ נפלא ובהיר שהעלה אחד היושבים בירכתי השולחן, כשרים הרב מאפטא את עיניו וראה את ההמולה שנוצרה, ביקש לשמוע את היישוב הנפלא. התירוץ מצא חן בעיניו, והוא פקד שיעלוהו, את בעל התירוץ, אל שולחן הכבוד.

"תלמיד חכם נפלא שכזה, יש לכבדו כערכו!" אמר הצדיק הישיש, וקיבל בפנים מאירות את האברך הפשיסחאי הצעיר רבי יצחק מאיר מוורשה. ובעיצומם של הריקודים בעת שמחת הנישואין, כאשר עמד הצדיק הישיש מאפטא והתבונן בכל המוקדים, ראה את בעל 'חידושי הרי"מ' ואמר: "אברך זה הוא כולו שבת..." ותוך כדי דיבורו תחב את ידו הקדושה לאבנטו של רבי יצחק מאיר והחל לרקוד עמו בהתלהבות.

לאחר הכבוד העצום שנחל בעל 'חידושי הרי"מ' מאת זקן הצדיקים, שוב לא מצאו להן השמעות על חסידי פשיסחא מקום בליבו של הצדיק, והוא גער במוציאי הלעו על רבי בונים מפשיסחא וחסידיו. לאחר הצלחה שזכו לה בהזמנת טענות המתנגדים, שלח בעל 'חידושי הרי"מ' מכתב מהעיר אוסטילה לרבו, ובו גולל את קורותיהם בחתונה, ותיאר את הכבוד הגדול שחלק לו הצדיק מאפטא.

הגיע המכתב לפשיסחא, ובעת שעיין הרב הקדוש רבי בונים בתיאורו המפורט של תלמידו על הכבוד הגדול שנחל באוסטיץ'לה, התפעל מאוד, הראה את המכתב לבני חברותו: "ראו כמה רחוק רבי יצחק מאיר מגאוהו, עד שהגיע הרבחינה כזו שהכבוד אינו מזיק לו כלל..." והוסיף הרב הקדוש מפשיסחא להסביר לתלמידיו: "זהו ביאורם של דברי יוסף שאמרו לאחיו (בראשית מג יג) 'והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים'. יוסף הצדיק הגיע למדרגה כזו, שכל הכבוד שנחל לא נגע לו כלל, היה זה כאילו מכבדים אדם אחר."

משל למה הדבר דומה? לארנק מלא מעות. וכי יעלה על הדעת שצריך לכבד את הארנק מחמת הכסף שיש בו? הרי כל בר דעת מבין, שאין שום מעלה וחשיבות לארנק מצד עצמו, אלא הוא שומר

בלבד, ובמה יחזיק טיבותא לנפשיה. כך חש יוסף הצדיק, וכך גם לרבנו בעל 'חידושי הרי"מ' לא הייתה כל נגיעה אישית בכבוד שהורעף עליו באותה חתונה, ולכן לא הרגיש כל נידוד של גאוה לספר את הדברים כהווייתם לרבו.

ברור היה לו שהקדוש לרבו הוא, הוא מלך הכבוד, ולו הגאוה והגדולה. הנהגה זו ראינו גם אצל צדיקי הדורות, שהיו מהם שנהגו בגינוני מלכות וכבוד, אך לא הייתה להם כל נגיעה אישית לאותו כבוד. וכמהגו של הסבא קדישא מרוזין זי"ע וצאצאיו, שידוע נהגו בנימוסי מלכות, אך על אף שבהיכלו כולו אמר כבוד, בליבם היו בטלים לגמרי לפני מלך הכבוד.

כי אכן, גבהות ליבם של הצדיקים היא בדרכי ה', ורק מי שידוע לייחס כל כבוד שיפול אליו למלך הכבוד, הוא זה שמשוגל להכיל כבוד. ובדרגה כזו היו גם בני ישראל אחרי קריעת ים סוף. אמנם יצאו ממצרים ביד רמה, עברו את הים ביבשה וראו את אויביהם טובעים בים, אך לא הייתה להם תחושת גבהות, שכן לא היה להם צל של ספק שה' הוא הנלחם להם במצרים. הייתה להם ידיעה ברורה שהם מבטלים את אפסותם מול גדלות הבורא. וממילא הבינו שכל מה שאירע, הרי זהו כבוד שמים. לכן "נתנו עיניהם לומר שירה", כמו שאמרו חז"ל (סוטה ל).

זהו ביאורם של דברי 'השפת אמת' שהובאו לעיל: כך אמרו ישראל: 'אשירה לה' - אנו שרים לכבוד הבורא יתברך, 'כי גאה גאה' - אין אנו נוטלים לעצמנו את הכבוד שבשירה לפני הבורא יתברך, אלא נותנים אנו את הכבוד, השיר והשבח, לחי עולמים. גם את אותה גאוה ורוממות שיש בשירה לה', אנו נותנים למלך הכבוד.

יראה עילאה

וכאן המקום להביא את ביאורו של רבנו הקדוש חיים בן עטר זי"ע בפירושו 'אור החיים' לתורה (שמות טו א), על השאלה מדוע נקט הכתוב בלשון 'אז ישיר' ולא נאמר 'וישר משה ובני ישראל'? הלשון 'אז' ללמדנו באה, שבני ישראל לא החלו מעצמם לומר שירה. ההכנה שעל ידה השיגו ישראל את מדרגתם לומר שירה ברוח הקודש, הייתה לאחר שנכנסה בליבם יראת הרוממות. יראה זו היא היראה העילאה ששיגו כעת, כמו שיבאר 'האור החיים' בפסוק הקודם (שם יד לא), 'וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. באותה שעה זכו ישראל ליראת הרוממות. אמנם עד עתה היו יראים מפני הבורא, אך הייתה זו יראת העונש שהגיעה לאחר שראו את המכות הנוראות בהן הוכו המצרים החוטאים. כעת, זכו ליראת הרוממות - היראה האמיתית.

רעיון זה רמוז בכתוב 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים'. 'הגדולה' היא מידת החסד, ובעקבותיה זכו ישראל ליראת הרוממות. כאשר זכו ישראל ליראה עילאה זו, זכו לומר שירה, וזה מה שבא הכתוב ללמדנו במילה 'אז'.

מהתיבה 'ישיר' למד רבנו 'האור החיים' רעיון נוסף: ישיר הוא לשון עתיד, וללמדנו בא, שלא נטעה לומר: היות שהגיעו ישראל למדרגה שעליה נאמר 'אז', ניתנה להם הרשות לומר את השירה הזאת רק 'אז', בעת קריעת ים סוף, כאשר ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים. על כן כתבה התורה 'אז ישיר' - ללמדנו ששירה זו היא בלשון עתיד, ולעולם ישירו אותה ישראל, בכל דרגה שיהיו ובכל מצב. ורמז יש, שמצווה לשורר את שירת הים בכל יום, ועל כן קבעו את שירת הים בתפילת שחרית, על מנת שזוכה לשורר את השירה הזו מדי יום ביומו, ובכל מצב בו נמצאים.

לישרי לב שמחה

ויש לשאול ולהבין דבר יסודי: מדוע בחרו בני

ישראל להודות לבורא על חסדיו באמצעות שירה? הרי גם האבות הקדושים זכו לראות ניסים מעל לדרך הטבע, אך הם לא הודו על ידי שירה, אלא בנו מזבח והקריבו קרבנות, ומה ראו ישראל להודות דווקא על ידי שירה לריבון העולמים? על מנת להבין את התשובה לשאלה, עלינו לחקור תחילה את עניינו של השיר ואת מהותו.

כך דרשו חכמינו במסכת ערכין (ערכין יא.) על הפסוק (דברים כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב': 'איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב? הוי אומר זה שירה', ופירש רש"י הקדוש: 'אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב'. כלומר, השמחה גורמת לשיר, והיא שורש השירה. ומאכן, שאם נרצה להבין את מהות השיר, יש להבין תחילה את משמעותה של השמחה.

לשם כך נתבונן בדברי רבנו יהודה אריה ליב מגור זי"ע 'א בעל השפת אמת' (בשלה תרל"ג ד"ה או שירה), בשם זקנו הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור בעל 'חידושי הרי"מ', שיבאר את הפסוק (תהלים צא יא) 'ולישירי לב - שמחה', שעל ידי ישרות הלב יכולים לזכות לשמחה. לאור דברי 'חידושי הרי"מ', שהשמחה נובעת מישרות הלב והישרות היא הגורמת לשמחה, מברר רבנו 'השפת אמת' את משמעותה של המילה 'שירה' באותו אופן, מלשון 'שור' - כמשמעות הכתוב (בראשית מט כב) 'עלי שור', שפירשו רבותינו רבי אברהם אבן עזרא הרד"ק והרמב"ן - על החומה הישרה שעליה צעדו בנות מצרים כדי לחזות בפני יוסף בשעה שהרכיבוהו במרכבת המשנה למלך של פרעה. כי ההולך בדרך ישרה, בלא עקמימות, וליבו ישר, מכיר הוא ויודע שהכל שייך לבורא העולם, וממילא שפת הוא. בוטח הוא בבורא, ואינו טרוד בענייני העולם הזה כאדם שלא זכה לישרות זו ומלא הוא בטרדות ודאגות.

יכולים אנו לראות זאת במוחש לאחר הימים הנוראים: כאשר הלב נטהר מענייני גשמיות וראשו של האדם נתון בעולם רוחני יותר, פנוי הוא לשמחה רוחנית וזוכה לישרות הלב הגורמת לשמחת החג בסוכות. זה הטעם שבשלו בחרו ישראל להודות לבורא על חסדיו בים סוף באמצעות שירה. קודם לכן היו ישראל מפותחים ודאגים כאשר ראו שפרעה רודף אחריהם למרות כל המכות שהוכה, ואף מראהו של השר של המצרים שליווה אותם הבהילם. ביטחונם בה' לא היה שלם. אך לאחר שנבקע הים לפניהם וטבעו בו כל שנאיהם, הובנה הנהגת ה' למפרע, ובאותה עת הגיעו ישראל לדרגת האמונה העליונה, וכל המאורעות שאירעו התיישרו בעיניהם.

בעקבות כך פרצה מליבם השירה, הנגרמת מהשמחה הנובעת מישרות הלב. קשר מהותי יש בין ההבנה שזכו לה ישראל בקריעת ים סוף, שכל המאורעות שעברו עליהם היו חלק מציאת מצרים על פי הנהגת הבורא, ובעקבותיה שוררו את השירה, למהותה של השירה: הניגון מורכב מעלייה ומירידה, וכל סודו הוא השינויים המתאחדים בו. ניגון המורכב מצליל אחיד בטון קבוע אינו ניגון כלל, אלא תקיעה. על מנת ליצור ניגון, יש לבנותו מצלילים שונים זה מזה הכוללים עליות וירידות, עד שמתקבל ניגון ערב. אך אין די בכך שהניגון מורכב מעליות וירידות. על הצלילים להיות רצופים זה לזה, רק כך ייווצר ניגון. כך, כאשר עמדו ישראל על שפת הים לאחר קריעת ים סוף, התחוור להם שכל המאורעות שעברו עליהם וכל הצרות שחלפו על ראשם, היו חלק מ'ניגון' אחד ארוך, ומהבנה הזו נוצרה שירת הים. זהו שורש הדברים, שהביא לכך שהודו ישראל לבורא על ידי שירה בעמדם על שפת הים.

(הגאון רבי מנחם מענדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום - הגדה של פסח)

השבוע במדור:

ערב פסח שחל בשבת כשאוכלים פת במרפסת ושאר הסעודה בבית | מה עדיף לאכול מצה מפוררת או מצה שרויה | דיני יום טוב שני | השתתפות בן א"י בסדר שני בחו"ל | מניין לבני א"י השוהים בחו"ל | קנה דירה בארץ ובדעתו לצאת לשליחות בחו"ל | עולה לארץ בחול המועד | אמור להינשא בחו"ל ולשוב לארץ | נוסע לחג לבית הוריו | בן ישיבה המסופק | גמר בדעתו להתחתן ולגור בארץ | בת חו"ל הנשואה לבן ארץ ישראל | נסע לרבי ישעיה'ה' מקרעסטיר לטובת המלוה שלו

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

מה עדיף לאכול מצה מפוררת או מצה שרויה

שאלה: חולה או אדם שאין לו שיניים ואינו יכול לאכול את המצה כשהיא שלימה, ויכול לאכול בשני אופנים, א. לפררה ולעשותה כקמח ולהקל על האכילה. ב. להשרותה מעט במים קרים [בלי שתאבד צורתה, יעוין בשו"ע (סימן תסא ס"ד) ובמשנ"ב (שם) ובביאור הלכה (ד"ה יוצא)], ונשאלת השאלה כאשר החולה יכול לאוכלה בשני אופנים איזה אופן יעדיף, האם להשרותה במים, או שמא עדיף לפוררה?

תשובה: בשו"ת בנין ציון (סימן כט)

כתב וז"ל: יש להסתפק אם מותר לכל אדם לכתחילה לפרר המצה, או רק לזקן וחולה, שהרי בפסחים דף מא ע"א אמרינן יוצא אדם במצה שרויה, וכתב הר"ף דלא שרינן אלא לזקן או לחולה, וכתב המג"א (סימן תסא סק"י) דמשמע להר"ף כן ממה שכתוב יוצא אדם במצה שרויה, דמשמע דיעבד ע"ש, וא"כ הכי נמי לענין מצה מפוררת דתני בברייתא אדם יוצא בו י"ח בפסח, משמע ג"כ מלשון יוצא דיעבד דוקא.... וצריך לחלק בין לשון יוצאין סתמא ובין לשון אדם יוצא ידי חובתו דמשמע טפי שמוותר לכל אדם אפילו לכתחלה, וא"כ לענין פירורין דנקטה ג"כ הברייתא לשון אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח, מותר ג"כ לכל אדם. ולכן מי שלא יכול לאכול מצה מחמת חסרון שיניים טוב יותר לפרר המצה מלשרות אותה מה שלדעת המג"א לא מותר רק בדיעבד למי שאינו יכול לאכול בענין אחר, עכ"ל.

אך מלשון הביאור הלכה משמע דגם במצה מפוררת יוצאים רק בדיעבד, דכתב במשנ"ב (שם ס"ק יז) על הא דכתב המחבר יוצא אדם במצה שרויה וז"ל: היינו דיעבד ולזקן ולחולה שקשה לו לאכול מצה יבשה מותר אפילו לכתחילה לשרות המצה במים, עכ"ל. ובביאור הלכה (ד"ה יוצא) כתב וז"ל ועיין במ"ב שהוא לזקן וחולה, ויש עוד עצה למי שקשה לו לאכול מצה יבשה שיאכל מצה מפוררת, עיין שם. משמע דשניהם שווים ואין לאחד עדיפות על השני לחולה וזקן, וצ"ע. [ולענין אכילת כורך במצה מפוררת עיין מש"כ להלן דף קטו ע"א בענין מי שאין לו שיניים ואוכל רק מצה טחונה, איך יקיים כורך].

ערב פסח שחל בשבת כשאוכלים פת במרפסת ושאר הסעודה בבית

שאלה: ערב פסח שחל להיות בשבת, שנוהגים לאכול פת במקום אחד (כגון במרפסת), ומנערים את החמץ בחוץ, ונכנסים לבית להשלים את הסעודה בכלים ומאכלים של פסח, [ובמקום השני רואים את המקום הראשון, אשר בו אכלו את הפת]. ויש להסתפק דמאחר שמושכים ידיהם מן הפת, וקובעים עצמם לאכול סעודת שבת בשר ודגים וכדומה, האם צריכים לברך ברכת המזון על הפת, ולברך ברכה ראשונה על הבשר ודגים, אף על פי שהם דברים הבאים מחמת הסעודה, כמבואר בשו"ע (סימן קעז ס"ב)... היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות, ולשתות כל מה שמביאים אז לפנייהם, בין דברים שבאים מחמת סעודה... טעונים ברכה בין לפנייהם ובין לאחריהם?

תשובה: דן בזה בשו"ת עמק התשובה (ח"ה סימן כז), וכתב לחלק דבסימן קע"ז אכל כבר לשבעו, וברצון עצמו מסתלק מהפת ומעיקר סעודתו, אלא שבסוף הסעודה מביאים פירות ומשקין. משא"כ בנידוננו שעדיין לא אכל לשובע נפשו, וממשיך לאכול את עיקר סעודתו, אלא שהוא אנוס, מחמת חשש חמץ לעבור לשלחן אחר, ואילו לא היה חייב לעבור מחמת החמץ, היה ממשיך סעודתו במקומו הראשון, והו"ל כמו נשבר השלחן, או שהוצרכו לקחתו, דלא נחשב סילוק, אף שהוצרכו להביא לפניו שלחן אחר, כיון שעדיין לא אכל את עיקר סעודת השבת, וסעודת השבת קובעת, ובודאי עדיין שם עיקר סעודה עליו כשממשיך לאכול במקום הרואה את מקומו הראשון. וכדמות ראייה נראה מהמבואר בעירובין (דף עג) בני בי רב דאכלי נהמא בבאגא ואתי ובייתי בני רב, משחינו התחום שלהם מבי רב, דאנן סהדי דאי מייתי להו ריפתא לבי רב ניחא להו טפי, ולכן נחשבים כאילו אוכלים שם. והכי נמי אנן סהדי אם היה באפשרותם, היו אוכלים פת במקום שאוכלים מאכלי פסח. ולכן נחשב כאילו אכל שם פת דהא רואה המקום, עכ"ד.

והנה בכעין שאלתנו דן בתוס' ר' יהודה החסיד (ברכות דף מא ע"ב ד"ה לאחר), וז"ל: ומ"מ פת פוטרת ברכת שהכל מאכילת פסח כדפרישא לעיל, אף על פי שאוכלים אותו בלא פת לרבנן דלית להו כריכה כהלל, כל מה שנאכל בלא פת אינו אלא מחמת המצוה, ולא מחמת שקצים בפת ומושכין ידיהן ממנה, עכ"ל. הנה מבואר בדבריו שלכן לא מברכים על אכילת בשר קרבן הפסח אף שמשך ידיו מהמצוה, משום שלא משך מהפת בגלל שקץ ממנו, אלא בגלל שאסור לאכלו, וה"ה בעניננו הוא לא נסתלק מהפת בגלל שקץ ממנו, אלא בגלל האיסור לאכלו ולכן לא נחשב לסילוק פת ואינו צריך לברך על הדברים שיביאו מחמת הסעודה כגון הבשר והדגים.

**הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים
גאב"ד מרכז פתח תקוה**

ארכיון 'עוז והדר'

דיני יום טוב שני

בפתח הלכות יום טוב שני, שומה עלינו להביא חרדתו של מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל לחיזוק הלכות אלו, כאשר התבטא פעמים רבות ואמר בצער: ישנם ג' דברים שבני אדם מגבבים בהם קולות. א. חיוב קריעה לרואה את מקום המקדש. ב. אמירה לעכו"ם בשבת. ג. חיוב שמירת יום טוב שני של בני חו"ל הבאים לארץ ישראל, ואיסור מלאכה לבני א"י הבאים לחו"ל. כמו כן יש להזכיר הוראתו הנחרצת: רק המקום בו האדם מתגורר ברוב ימות השנה, הוא הקובע אם להיחשב כבן ארץ ישראל ולשמור יו"ט אחד, או כבן חוץ לארץ ולשמור יו"ט שני. וכשרוב ימות השנה גר בחו"ל חייב לשמור יו"ט שני, ולא מועיל מאומה מה שבכל הרגלים הוא שוהה בארץ ישראל, ואף כשיש לו דירה משלו בארץ ישראל. ועל מה שכתב במנחת שלמה (א יט, ז) שהקובע הוא מקום מגוריו בחגים, חלק רבינו, שהרי אינו מביא ראיה לדבריו, אלא רק הורה כן מסברא. וכן דעת האור לציון (ג, כג, ט עמ' רכ"ה) שאף כשרגיל לבא בכל הרגלים לא"י יש לו לנהוג שני ימים טובים אף אם יש לו דירה בא"י, וכד"ן כל בני חו"ל המבקרים בא"י.

עולה לארץ בחול המועד

שאלה: העומד לעלות ארצה בחול המועד, האם בחג השני לא ישמור שני ימים.

תשובה: אכן ישמור רק יו"ט אחד. למרות שבחג הראשון שמר יומיים, אך בחג השני לאחר שכבר הוגדר כבן ארץ ישראל, שומר יום אחד, ואין קשר בין החג הראשון לחג השני. יתרה מזו הורה החזון איש להג"ר נתן גשטטנר (להורות נתן יב, כז) שבעיצומו של יו"ט שני בעודו בארץ החליט להשתקע ולהיות בן ארץ ישראל, שלא ימשיך לשמור החג.

נוסע לחג לבית הורו

שאלה: חתן בן חו"ל שהחליט להשתקע עם כלתו בארץ ואף אמור להינשא בארץ. אמנם נוסע לחג לבית הורו לחו"ל. האם חייב לשמור יו"ט שני.

תשובה: כיון שכבר החליט להשתקע ואף יתחתן בארץ, נחשב כבן ארץ ישראל, ונסיעתו לחו"ל לא עוקרת אותו. ואינו צריך לשמור יו"ט שני.

בן ישיבה המסופק

שאלה: מהו חיוב יו"ט שני של בן ישיבה מחו"ל המסופק אם יתחתן בארץ או ישוב לגור בחו"ל.

תשובה: כל שלא היתה לו החלטה ברורה, לא 'נעקר' מהיותו 'בן חו"ל' וחייב לשמור יו"ט על כל דיניו.

גמר בדעתו להתחתן ולגור בארץ

שאלה: בן ישיבה מחו"ל הלומד בארץ ורוצה להינשא רק למי שתאות להשתקע עמו בארץ ישראל. האם צריך לשמור יו"ט שני.

תשובה: למרות שרצונו להינשא רק למי שתסכים לגור בארץ, אך לא יצא מכלל ספק שאם יציעו לו הצעה מעולה של בת שלא תסכים לגור בארץ יילך אחריה. אשר על כן הורה רבינו לנהוג יו"ט שני לחומרא ואיסור עשיית מלאכה, אך יתפלל של חול ולא יקדש. אמנם אם אכן דעתו איתנה להינשא אך ורק למי שתגור עם בארץ, נחשב כבן ארץ ישראל וישמור רק יו"ט אחד.

בת חו"ל הנשואה לבן ארץ ישראל

שאלה: מה דינם של בן ארץ ישראל שנשא בת חו"ל שהחליטו להשתקע בארץ, ובחג עוד נמצאים בחו"ל.

תשובה: הבעל לא נעקר מהיותו בן ארץ ישראל. וכל עוד שהיא לא עלתה, לא נעקרה מהיותה בת חו"ל, ולכן הוא לא ישמור למרות שהיא תשמור יו"ט שני. והוסף מרן הגר"ש אלישיב שיכול להניח תפילין בפניה ואין זה נחשב למניח בפרהסיא בפני השומרים יו"ט, כיון שאשתו כגופו.

השתתפות בן א"י בסדר שני בחו"ל

שאלה: בני ארץ ישראל המתארחים ביו"ט שני של גלויות בחו"ל, שצריכים לא לחלל בפרהסיא את קדושת החג, האם צריכים להשתתף בסדר הנוער שם.

תשובה: אינם צריכים להשתתף בסדר שני, משום שהיעדרם הניכר בסדר לא נחשב כפרהסיא, כיון שאי עשיה בשב ואל תעשה אינו נחשב כעשייה בפרהסיא, ורק עשיית מעשה הנוגד לשמירת קדושת היום נחשב כחילול החג בפרהסיא. וכן הורה רבינו לגבי אבלות בפרהסיא בשבת (ציוני הלכה - אבלות שצח).

וכן כתב ביו"ט שני כהלכתו (ג הערה פד) בשם הגר"ב צ אבא שאול "מנהג הספרדים שבן א"י השוהה בחו"ל ביו"ט שני של פסח, אינו משתתף כלל בסדר שני עם בני חו"ל ולא חיישין לזילותא דיו"ט שני בזה ודלא כח"א ושו"ת אגרות משה".

מניין לבני א"י השוהים בחו"ל

שאלה: תושבי א"י השוהים בחו"ל ביו"ט שני. האם רשאים לערוך תפילת יום חול במניין, או יתפללו בלחש תפילת י"ח עם הציבור המתפללים תפילת יו"ט.

תשובה: אין לארגן מניין לתפילת יום חול, כיון שמניין נחשב פרהסיא והוא בכלל 'לא תתגודדו'. אמנם אין האיסור חמור כ"כ עד כדי איסור הצטרפות למניין שהתארגן בידי ישראלים אחרים. ובמקום המסופק אם דינו כמדבר ארץ העמים (כגון מקום מרוחק שלא ידועה בו קהילה יהודית), יכולים לערוך מניין של חול.

קנה דירה בארץ ובדעתו לצאת לשליחות בחו"ל

שאלה: בן חו"ל קנה דירה בירושלים תקופה קצרה לאחר החתונה, והוא אכן מתגורר שם ובדעתו להשתקע, אך בדעתו לצאת לאחר החג ל'קירוב' בחו"ל לחמש שנים ולחזור לביתו בירושלים. האם עליו לשמור יו"ט שני.

תשובה: קניית דירה אינה משנה את הדין בזה, וכיון שלא עקר לגמרי, דינו כבן חו"ל שבדעתו לחזור ומחויב לשמור יו"ט שני.

אמור להינשא בחו"ל ולשוב לארץ

שאלה: חתן בן חו"ל שסיכם עם כלתו להשתקע ולגור בארץ, והגיע לארץ לחג. אמנם לאחר החג יטוס לחודש כדי להתחתן בחו"ל וישוב לגור בארץ. האם עליו לשמור יו"ט שני.

תשובה: כיון שעדיין לא נעקר, אינו נחשב כבן ארץ ישראל ועליו לשמור יו"ט שני, שהרי החלטתו לעקור מחו"ל לארץ רק לאחר החתונה. וכן הורה באגרות משה (או"ח ד, קח) "ובפרט שאתה חושב לבא בעוד זמן קצר לחו"ל עד אחר החתונה שלך ואין האדם שייך לידע העתידות, שלכן פשוט וברור שצריך אתה לחוג חג השבועות ב' ימים עד שתבוא ממש אחר החתונה עם אשתך לארץ ישראל".

הגה"צ רבי שמואל הלוי וואזנאר זצ"ל גאב"ד זכרון מאיר ובעל שבט הלוי - ט"ו ניסן תשע"ה

למרוך 'פוסק הדור' שבראייתו התורתית הבהירה פשט כל עקוב למישור והוביל להכרעות יסודיות הנוגעות לחייו של כל יהודי. סדרת ספריו הידועים והנפוצים הינה אסופת מכתבי השו"ת 'שבט הלוי', המאגדת באחד-עשר כרכיה את עיקרי הפסיקה בד' חלקי שולחן ערוך ואת יסודות ההנהגה ההלכתית שהותוו על ידו עבור כלל ישראל.

תחת שרביט הוראתו הפך בית ההוראה שב'זכרון מאיר' לראש בית אב לכל בתי ההוראה בארץ ישראל ההולכים בדרכי פסיקתו. משם יצאה הוראה ופשטה בכל בתי המדרשות, ושם הוכשרו רוב בניין ומניין המו"צים והרבנים בקהילות הקודש.

שעה קלה אחר התקדש חג הפסח בשנת תשע"ה נתבקש לשיבה של מעלה.

האם קיבל מן הגר"ש הלוי זצ"ל - ברכה מרבו שלא יצטרך למשקפיים

בשנת תשס"ו לפ"ק בין יום הכיפורים לסוכות שהייתי בירושלים לעשות את חג הסוכות בקרתא דשופרא וסיפתי לאחד מחשובי ירושלים שזכיתי להיות ביום הכיפורים אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל וזכיתי לראות את המחזה הנורא איך שהוא כורע ומשתחוה אצל כורעים בתפלת מוסף בפישוט ידיים ורגליים ממש והוא עושה זאת בזריזות מרובה בלי שום סיוע למרות שכבר עבר עליו בן תשעים לשוח לאיוש"ט.

וכשסיפתי הדבר לידידי הנ"ל ענה וסיפר לי מעשה פלא הנפוץ בפי תלמידיו ומכיריו של הגר"ש וואזנר כי בישיבת חכמי לובלין המקום אשר למד בו הגר"ש וואזנר בימי נעוריו היה רגיל רבו הגר"מ שפירא לסבב בלילה בבניין הדארמיטארי (פנימייה) בין חדרי השנה לראות ולוודא שהכל הוא על צד היותר טוב.

ופעם התבונן בבחור אחד שעמד אצל החלון והיה לומד לאור הלבנה והיה זה הגאון רבי שמואל וואזנר ונתן לו הגר"מ שפירא זצ"ל ברכה שלא יצטרך לעולם לבתי עיניים (בריל) ואכן כנים הדברים כי הגר"ש לא כהתה עינו ואינו משתמש במשקפיים.

ואני הייתי אצל הגר"ש זצ"ל ביום השמועה ושאלתי אותו אם הסיפור נכון, ואמר לי שהוא אינו יודע מכל זה, ואינו זוכר שיקבל ברכה כזו מפי רבו הגר"מ זצ"ל. והוסיף לספר כי מרן החזון איש זצ"ל כשהיה פעם בדיחא דעתיה, אמר לאחד מאנשי ביתו שיקח כסא וילך למרכז העיר ויעמיד את עצמו על הכסא, ויכריז שכל המעשיות שמספרים עליו המה שקר וכזב.

ויש ליקח לימוד מכל זה, כמה שצריכין לדייק ולברר כל דבר שמספרים על איזה גדול וגאון שיהיה, וכדאי הן הדברים להעמידן על דיוקן ודקדוקן כדי שיעמדו למשמרת לימים רבים דברים כהווייתן בלי שום שינוי ומגרעת, ושיחתן של תלמידי חכמים צריכה לימוד [כלומר כשמספרים על ת"ח סיפורים ועובדות צריך לדרוש אחריהם וללמוד אותם אם אכן הדברים כנים].

(בדידי הוי עובדא - להג"ר שמואל דוד פרידמן שליט"א - עמ' תצה)

ובחוץ לארץ.

מרן הרב וואזנר קנה את משנת ההוראה מרבו מרא דארעא דישראל המהר"ץ דושינסקיא זצ"ל שהחזיק במסורת ההוראה מה'שבט סופר' מפרשבורג וכרבים מגדולי הדור זצ"ל שימש בהוראה אצל גאב"ד טעפליק זצ"ל משרת רבנותו הראשונה ניתנה לו בספיכות ירושלים, בשכונת גבעת שאול בטרם סופחה אל הפלטרין הגדול.

יסוד קהילתו ובית הוראתו משם יצאה אורה לכל ישראל, הונח בשנת תש"ז ע"י הנגיד העסקן הרב יעקב הלפרין מקים שכונת 'זכרון מאיר' בבבני ברק. הרב הלפרין הזמין את מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר תלמידו של הגר"מ שפירא מלובלין, על שמו נקראה השכונה, להקים מחדש את ישיבת חכמי לובלין לזכר הגאון רבי מאיר שפירא, על שטח שבבעלותו בתחומי שכונת זכרון מאיר. הגר"ש וואזנר, שכיהן, כאמור, כרב בירושלים, עלה עם הרב הלפרין להימלך בעצת מרן החזון איש. לאחר שיח תורני מפולפל שארך שעות, התרשם החזון איש עמוקות מהרב הצעיר והציע בפני הרב הלפרין למנותו כרבה של זכרון מאיר, שם נוסד עמוד ההוראה שהאיר לדורנו בתהפוכות העולם וקידמתו, והחווה את הנתב ההלכתי הסלול והצרוף לכל רחבי העולם היהודי.

עוד ככהנו כרב השכונה נצפו הסימנים המעידים על תוקפו במלחמת היהדות ובעמידה על עיקרי הדת. כרבה של זכרון מאיר עמד יחד עם מייסד השכונה הרב הלפרין, במאבק בעד סגירת כבישי השכונה בשבת קודש, עד עצם היום סגורים שעריה של העיר כולה בזכות מלחמתו זו שקבעת תקדים בהתעקשות על ביצור החומות בין הקודש ובין החול. לאחר מכן הקים את 'משמרת השבת' בבני ברק יחד עם רב העיר הגר"י לנדא זצ"ל ובשליחותו עמדו פעילי הארגון על משמר בעלי העסקים שיקפידו על סגירת החנויות שעה לפני כניסת השבת.

פסיקותיו של מרן הגאון רבי שמואל וואזנר נשענו על אילנות עבותים ומושרשים היטב במסורת סמיכת הרבנות בקהילות ישראל. רבותיו המובהקים כגון מרא דארעא דישראל המהר"ץ דושינסקיא וגאב"ד טעפליק זצ"ל הפקידו בידי האמונות במשעולי תורה, את כוחא דהיתרא וישרות הפסיקה, כלים אשר הדריכוהו בייסודו את משנתו ההלכתית בסדרת השו"ת 'שבט הלוי' ובה התייחסות מכרעת, מקיפה ומפורטת לכל השאלות החדשות שהתעוררו עם התקדמות הטכנולוגיה והיווצרות נושאי הלכה חדשים שאין להם היקש מן הכתובים.

דעתו, דעת התורה, נחשבת בכל מקהלות ישראל כהלכה למעשה. רבים מגדולי הדורות הריצו אליו שאלותיהם והורו לקהליהם לציית

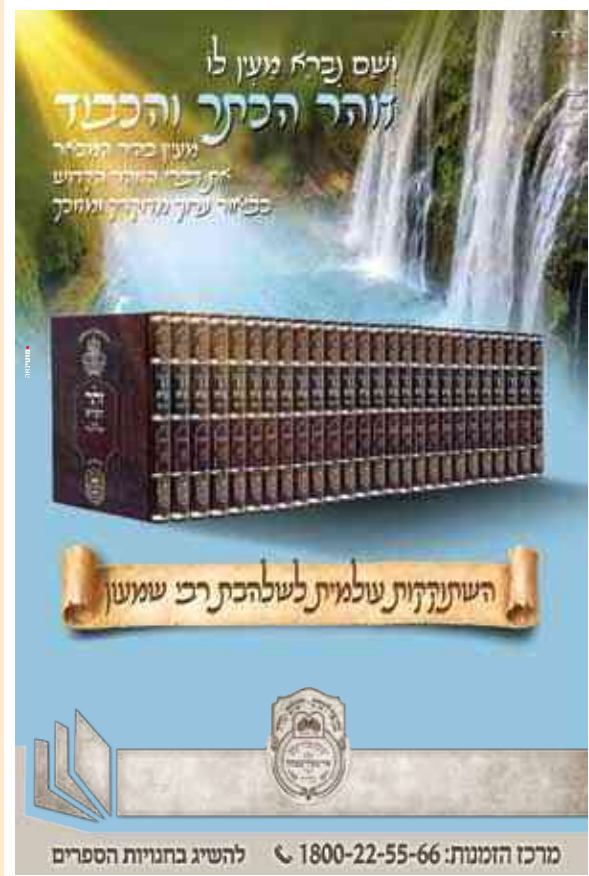
מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל נולד בווינה בב' אלול תרע"ג, לאביו הרב יוסף צבי ולאמו מרת רחל לבית שיף.

כבר בעודו נער צעיר ניכר בו כי עדין לגדולות בהיותו מצעירי תלמידי ישיבת חכמי לובלין ומבחירי שקדניה. ראש הישיבה הגאון רבי מאיר שפירא הרעיף עליו מהודו בשיעורים שמסר לבני הישיבה. גם המשגיח הלובלינאי הנודע רבי שמעון ז'ליחבר העמידו בשורה הראשונה בין שומעי לקחיו העמוקים בחסידות ובדרכי עבודת ה'.

בהיותו כבן כ"ב הקים את ביתו עם הרבנית ברכה בת הרב גלבר ראש הקהל דפרשבורג, שם המשיך לשקוד על תלמודו כשהוא סמוך על שולחן חותנו וכל מעייניו נתונים להתמסרות ללימוד התורה הקדושה.

בשנת תרצ"ט, כאשר גברה המתחיות בין צ'כוסלובקיה לגרמניה ההיטלרית, עקר מרן הגאון רבי שמואל את מושבו, כרבים אחרים מיהודי המדינה, ועלה לארץ הקודש. כאן קבע משכנו בירושלים.

שמעו של הגאון הצעיר התפרסם בין בני העיר וחכמיה ובחודש אדר א' ת"ש נכנס הרב וואזנר בשעריו של כולל 'אוהל תורה' המפורסם. הכולל שהיה המבוקש ביותר באותה העת הפעיל סינון קפדני בבחירת האברכים, שרובם היו יוצאי הישיבות שבליטא, עם זאת מיהרו ראשי הכולל לצרף את הרב וואזנר אל חבר החכמים אשר כעדות הרב הרצוג, מראשי הכולל, "עתידיהם להיות לגאוני ישראל, מאורות גדולים בארץ

מרן הגה"ק המקובל האלוקי המלוב"ן רבי מאיר אביחצירא זי"ע י"ז בניסן (ג' דחומה"פ) תשמ"ג-תשפ"ה • מ"ב שנה להסתלקותו

אחד ממקורבי המשפחה שאל פעם את רבנו, אם הוא יודע את השפה הצרפתית שדבורה בפי רבים מבני מרוקו. נרתע רבנו והגיב: "צרפתית?! חלילה, הלא הייתי מסוגר ארבע עשרה שנים עם מור אבי על התורה ועל העבודה..."

כשהגיע רבנו לאשדוד, נכנסו אליו כמה יהודים חשובים כדי לקבל פניו בבואו ארצה, ובין היתר הניחו על שולחנו גליון של עיתון 'המודיע'. ביקשו לספר לו, כי ליהודים החרדים לדבר ה' יש עיתון העשוי על דעתם של גדולי ישראל. בנו שנכח בחדר הבחין בו שהוא מסב ראשו ואינו מעיף מבט בעיתון. לאותם מבקרים הסביר כי מעולם לא התעניין בחדשות, וגם כשהסבירו לו חשיבותו של עיתון חרדי העשוי על טהרת הקודש נותר בשלו: "אכן דבר גדול הוא העיתון, אך אני מעולם לא הבטתי בעיתון ולא התעניינתי בכגון דא".

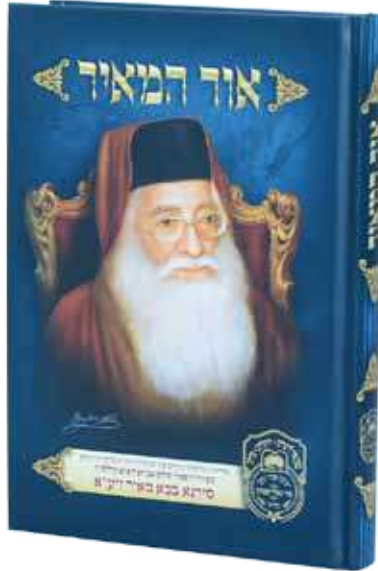
לאחר שיצאו שאל אותו בנו, שהיה בחור צעיר, מדוע התנגד כל כך עד כדי שהסב ראשו ואף בהצצה רפוייה לא הביט בעיתון. בתחילה ניסה להתחמק ואמר: "הלא שמעת מה שאמרת להם", אך משהפציר בו, נענה והסביר: "לך אני יכול לומר יותר... כשהייתי ילד קטן ומור אבי לימד אותי כ"ב אותיות הקודש, האה לי איך כל אות ואות משתלשלת ממקומה החצוב תחת כסא הכבוד. כך לימד אותי לקרוא ומאז ואילך בכל פעם שאני פותח ספר לקרוא, אני רואה את האותיות איך הן מחוברות למקומן ושורשן מתחת לכסא הכבוד. אני יודע, שאם אביט בדברי חולין באותיות הקדושות, אאבד את הדבר הזה. מעולם לא הבטתי בדברי חולין באותיות של לשון הקודש".

אף זאת סיפר רבנו ברבות השנים, כי בהגיע מועד הבר מצוה שלו, כשנטלו אביו בכרכרה לחגיגה הגדולה שנערכה בהשתתפות אלפים מבני העדה - "היתה זו הפעם הראשונה שראיתי סוס... מאוד הקדתי שלא להביט אפילו בבהמה טמאה".

בשיחה עם כמה מבאי ביתו הקרובים, באחרית ימיו, כאשר שאלוהו על ארחות החיים במרוקו, התבטא רבנו בזו הלשון: "במרוקו הייתי סגור ארבעים שנה ולא ראיתי דמות אשה". ולאחר שהרהר רגע, הוסיף: "זו קדושה!". ואם נחשב את שנותיו במרוקו (שכן בשנת תשכ"ה עלה כבר לארץ ישראל), הרי שאותן ארבעים שנים החלו בילדותו ---

הרבצת תורה וזיכוי הרבים

כבן שש עשרה שנים היה רבנו, כאשר התבקש על ידי אביו הקדוש לתפוס את מקומו בהנהגת הישיבה, להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הרבה. באותה תקופה עדיין היה 'בבא סאל' ראש הישיבה, ואחיו הצעיר 'כ"ק אדמו"ר רבי יצחק 'בבא חאקי' זי"ע נשא בעול החזקת הישיבה. צורף רבנו אליהם ויחדיו היו מרוממים את היכל התורה. באותן שנים, היו לומדים בישיבה

ומידת הזהירות מה תהא עליה?!", ה'בבא סאל' שמע את דבריה באורך רוח וענה לה בנעימות: "הסירי דאגה מלבך, שהרי איני עושה לבננו זה כי אם את המועיל לו"...

לימים, בעת עלותו לארץ ישראל, ביקש רבנו מבנו שיאתר עבורו מקווה טהרה כדי לטבול לפני תפילת שחרית. הבן עשה כמצוות אביו ובצאת רבנו מהמקווה נשבה רוח קרירה וביקש רבנו מבנו שיביא לו את הצעיף כדי שיתכסה מפני הרוח. שאלו בנו: "הרי במרוקו היית טובל במים קרים ובקרח ולא היית חושש מהתקררות?! ענה לו רבנו: "היא הנותנת, בחו"ל שהמקוה היה קר הטבילה היתה בו לשם שמים ולא לשם הנאה כלל וכלל, על כן לא יצא ממנה נזק, אבל בארץ ישראל שהמקוה חם ויש בו הנאת הגוף יתכן שהטבילה לא לגמרי לשם שמים אלא אף במקצת להנאת הגוף ולכן יש חשש של התקררות".

עוד יספר רבנו, כי מגיל שבע הקפיד אביו הקדוש להעירו לאמירת 'תיקון חצות', כשהוא מדרבנו להשאר ער עד עלות השחר. כששאלו בני המשפחה את 'בבא סאל', האם הוא לא חושש לשלומו של הילד, ומדוע ידרוש ממנו דרגה כזו שאנשים בוגרים מתייגעים עליה, ענה להם בלשון הכתוב (משלי כב, 1) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יקין לא יסור ממנו", והוסיף: "אם לא יורגל עתה בקימת חצות, לא יקום גם בגיל מבוגר" ---

ואכן לימים מקפיד היה רבנו על אמירת 'תיקון חצות' בתחנונים כשעל ראשו אפר לאות אבילות על חורבן בית המקדש, וכשהיה צריך לנסוע ולהיות מחוץ לביתו היתה הרבנית מכינה לו שקית עם אפר והיה לוקח את השקית ומחביאה בבגדיו כמו ארנק כסף, וכן נהג שלא להכניס את אותו האפר לבית הכסא והיה אומר שלא יתכן שדבר שנתייחד לזכור על ידו את בית המקדש המקודש לא ינהגו בו קדושה...

כ"ק מרן אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זי"ע נולד לאביו בעל הנס' אשר בטבריה, הצדיק רבי 'בבא סאל' זי"ע, ולאמו הצדקנית מרת פריחה ע"ה, בעשרה בטבת תרע"ז, כתרסר שנים לאחר נישואיהם.

קודם שנולד ביקר בתאפילת שליח 'כוללות רבי מאיר בעל הנס' אשר בטבריה, הצדיק רבי עמרם זצוק"ל, שהיו מכנים אותו 'רבי עמרם חסידא'. 'בבא סאל' סח בפניו את צרתו וצערו על שלא זכה להעמיד בנים, ורבי עמרם השיב לו: "סגולה בדוקה יש בידי, ואם תעשנה - מובטח לך שהרך הנולד יהיה זרע של קיימא. יש בידי עגיל קטן מנחושת, שיש לתלותו באזנו של התינוק מיד עם היולדו. ואם יהיה זה בן זכר, יש לקרותו בשמו של התנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס זיע"א.

ועוד יסופר, כי בטרם נולד רבנו, נגלה לאביו בחלום אדם בעל פנים מאירות וזוהרות. "אני תנא", אמר ונעלם. למחרת היום, ניגש 'בבא סאל' לרבו המובהק, הגה"ק רבי משה תורג'מאן זצוק"ל ('בבא ס'') וסח בפניו את דבר החלום. פתר לו 'בבא ס' את החלום, כי בן גדול עתיד להיולד לו והוא יהיה גדול כמו תנא. ומה שסתם שמו ולא פירש מיהו, אין זאת אלא משום ש"סתם תנא רבי מאיר הוא"

ובהיולדו, נקרא שמו בישראל 'מאיר'.

לימים, כאשר יבקר כ"ק האדמו"ר מסקולען זצוק"ל בהיכלם של 'בבא סאל' ו'בבא מאיר', סח לאחר מכן למקורביו: "בנתיבות ראיתי תנא ובאשדוד ראיתי אמורא... וכן התבטא פעם הגאון הגדול רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל, בצאתו מבית רבנו כהרגלו לפקוד את היכלו לעתים תכופות: "מרבי מאיר אביחצירא, ניתן לקבל מושג ולהבין שגב קדושתם ורוממותם של תנאים ואמוראים" ---

ילד קדוש בבית קדוש

בקושי מלאו תינוק הרך שלושה חודשים, נטלו אביו הקדוש למקווה הטהרה והטבילו להרבנות בו קדושה. ומני אותו יום, שמר עליו מכל משמר, לבל יחזו עיניו בשום מראה שאינו טהור. ואף הוא, מאז היותו ילך רך שמר מאליה את עיניו בתכלית השמירה, תוך גדירת הרחקות נדירות והטלת סייגים מפליגים. אף אמו הרבנית ע"ה, הנהיגה הפלגות עצומות בשמירתה על בנה, ולא הרשתה לאדם זר שלא מבני הבית אפילו לגעת בעריסתו של העולל הרך.

סיפר רבנו איך שבהיותו ילד רך בשנים כבן שבע בלבד, היה אביו הקדוש נוהג לקחתו עמו בכל לילה לאחר חצות למקווה טהרה אשר מימיו קרים היו כקרח, כדי להרגילו כבר בקטנות לחיי קדושה וטהרה. אמו הרבנית הצדקנית ע"ה אשר אתה זאת נכמרו רחמיה על בנה האהוב ובלב פועם ונרגש פנתה לבעלה הצדיק באומרה: "בננו מאיר הרי הינו קטן ורך בשנים, וכיצד יתכן לקחתו לעת שכזאת למקוה שמימיו קרים מאוד,

של עיר. החתונה עצמה נערכה בחוצות ה'מלאח' (הרובע היהודי) תחת כיפת השמים, כאשר הרחובות הופכים לטרקליני השמחה, האנשים ברחוב אחד והנשים ברחוב המקביל.

טיהר את עיר אשדוד!

בשנת תשכ"ה, כשנודע בארץ ישראל שעתיד אותו אור גדול להופיע ממזרח, החלו רבנים ועסקנים דנים במשרת הרבנות שתתאים לאישיות דגולה שכמותו. ובבואו, זרמו הצעות הרבנות מכל עבר. 'בבא סאלי', שישב עד לא מכבר ביבנה ועקר ממנה, הציע לו להתיישב באותה עיירה (בה שימש ברבנות חתנו הגדול כ"ק אדמו"ר רבי אברהם 'בבא הנה' ז"ע, בנו של 'בבא חאקי' וכן- בתו של 'עטרת ראשון'). דודו, 'בבא חאקי' - ששימש כרב ראשי של יהדות צפון אפריקה, ומצודתו הפרוסה מגבול לגבול הקנתה לו השפעה כבירה במשעולי הרבנות כולה - הציע כי התיישב בלוד, שכן הוא עצמו כיהן כרבן של שתי ערים, רמלה ולוד, ואת לוד ביקש לתת לו במתנה. ואילו גדולי המקובלים שמעו אודותיו והשתוקקו להכירו, שיגרו הפצרותיהם כי יקבע מגוריו בתוככי ירושלים עיר הקודש. וחברי בית הדין הגדול אשר בירושלים, גאונים מופלגים ונודעים בחכמתם, הציעו לצרפו למושבם.

רבנו עצמו סיפר לימים: "באותם ימים פנה אלי הראשון לציון, הגאון הגדול רבי יצחק נסים זצ"ל, והציע לי את כהונת הרב הראשי לירושלים עיר הקודש. השבתי לו, כי אינני יכול להיות רב בעיר שלא תינתן לי בה שליטה מלאה. מוכן הייתי להתמנות כרב אם היו ניתנות לי סמכויות מלאות, בענייני שבת וכשרות, לסגור כבישים ולהעניש את הסוררים... הלא בארפוד הייתי בבחינת 'עניש וקטיל' עד שמור אבי ביקש ממני שאפסיק... אף כאן אינני רוצה להעניש את האנשים, ומה אעשה כשלא יתן לי הכח לקבוע חוקי דת בעיר... משלא יכול היה להסכים לרדישותיי, סירבתי והחלטתי להימנע מכל הצעת רבנות".

תקופה קצרה התארח רבנו בבית אחותו הגדולה, ולאחר זמן מה הודיע כי בחר להתיישב בעיר אשדוד שרק החלה אז להיבנות. עיר פשוטה זו, שנבנתה כשיכון עולים גדול, נחשבה בראשיתה כחממה לעשירונים התחתונים בסולם הרוחני. יהודים פשוטים, עמלי כפיים, שמושגיהם חופפים לעיסוקיהם היומיומיים ואמונתם הפשוטה היא דרגתם העליונה. בימי בראשית אלו, אף לא אחד שחזה את שידוד המערכות שתעבור אשדוד, ולא היה מי שניבא עתיד לאשדוד כעיר שיפכו בה חיים של תורה וחסידות שיהפכה לאחת מערי הקודש.

עבור מי שחפץ לברוח משאון העיר ולהסתתר משזיפת עיניים עוקבות, לא היה מקום הולם מאשדוד העיר. עיר, שמאות מיהודיה פוקדים את בתי הכנסת, אך תשעים אחוזים מהם אינם יודעים להתפלל. אוכלוסייה, ששם שמים שגור על פיה והשגותיה ארציים להחריד. היו אלו עולים מארצות צפון אפריקה וממדינות הקווקז, ששוכנו במעברות צפופות ועתה זכו לדירור של ממש. ובקרבם, בחר רבנו להתיישב. עולה חדש, בין עולים וותיקים. 'בן עליה', בקרב אלו ש'עשו עליה'...

אבל הוא ידע את שלפניו. כמה בני משפחה

משפחות חשובות ואמידות, ואצל אחת מהן התארח הצדיק. אגב שהותו באותו בית, עמד על סגולות ההנהגה והאצילות שקרנו מכל עבר, ויפן אל בעל הבית והציע לו את בנו-יקירו, הגאון הצדיק שזהרורי קדושתו נודעו לכל באי מחיצתו, כחתן לבתו החסודה והמשכלת - שמחה.

משניינה ההסכמה, שתו 'לחיים' וגמרו קשרי שידוכין, בלא שהתראו החתן והכלה. המשיך 'בבא סאלי' בדרכו לארץ ישראל, והודיע באגרת לאחיו הצעיר, כ"ק אדמו"ר רבי יצחק 'בבא חאקי' ז"ע, כי מבקש הוא שיכין את החתונה במועד שיקבעו שני הצדדים.

התגורר 'בבא סאלי' בארץ ישראל ולא אבה לשוב למרוקו, ולא נענה לכל ההפצרות ששוגרו אליו באגרות הפרנסים. אף כאשר הודיעו לו כי קרב ובא מועד כלולות בנו יחדו והיעדרותו של אבי החתן עשויה להביא לדחיית החתונה, לא השתכנע. במברק שהריץ לאחיו ולבני משפחתו, הורה 'בבא סאלי' שיערכו את החתונה בזמנה ולא לעכבה אפילו ביום אחד, כי מצווה גדולה זו אין לעכבה ולדחותה משום סיבה שבעולם.

נערכה חתונתו של רבנו בלא שאביו יהיה נוכח בה - דבר היכול רק ללמד על מידת החשיבות שייחס 'בבא סאלי' לשיבתו באווירה המחכים של ארץ ישראל, עד שוויתר על השתתפותו בחתונת בנו היחיד שנולד לו לאחר ארבע עשרה שנות ציפייה מייסרות. [יצוין, כי גם בחתונות נוספות של ילדיו לא השתתף 'בבא סאלי', כמו בחתונת בתו הרבנית הצדקנית מרת אביגיל בוסו תל"ט"א, שנסע מארץ ישראל למרוקו בתקופה שבין האירוסין לחתונה. בחתונות נכדיו לא השתתף, ובחתונות אחדות שהשתתף - היה רק בחופה ולאחר מכן פרש והסתגר בחדר ולא הצטרף לחוגגים. לבתו שהתאוננה על שהוא נעדר מחתונתה, הסביר 'בבא סאלי': "אין לי חפץ בכל תענוג גשמי, וחתונה יש בה סיפוק ותענוג גשמיים, כי אנשים באים לשמוח עמי ולכבדני. גם בשעה שאני שואב נחת, אני בוחן אותך שלא יהא בו חלק גשמי".]

לימים סיפר 'בבא חאקי' לבניו של רבנו, כי לפני החתונה קיבל שורת הנחיות מאחיו הקדוש, בהם הוראה חד משמעית לקבץ את כל עניי העיר ולתפור להם מחלצות כמו לבני המשפחה, למען יחושו בנוח בשמחה עם כל בני הקהילה. (כן נהג 'בבא סאלי' גם לפני הבר-מצוה של רבנו, שקיבץ יותר מששים יתומים מכל הערים והעיירות שבמחוז תאפילת - חמשים במספר - וצירפם לחגיגת הבר מצוה של רבנו, הלבשים באותם בגדי כבוד ותפארת, ודאג להם תפילין מהודרות כפי שהכין לבנו).

באותם ימים היה מצבה הכלכלי של המשפחה ככי רע. קופת המשפחה היתה ריקה, ואחזקת הישיבה תבעה מ'בבא חאקי' מאמצים עילאיים. הוראתו של 'בבא סאלי' לכבד את עניי העיר לקראת החתונה, נראתה בלתי ישימה, אבל 'בבא חאקי' ידע כי עליו לנהוג בתמימות ומן השמים יסייעוהו. ואכן, ימים אחדים לפני החתונה התקבלה הודעה מהעיר טנג'יר, כי אחד מעשיריה המופלגים של העיר נפטר לבית עולמו, ובצוואתו כתב את כל הוננו בירושה למשפחת אביחצירא. וסכום הירושה - כעלות החתונה!

התקיימה החתונה ברוב פאר והדר, כאשר יהודי תאפילת יוצאים מגדרם לשמוח בשמחת רבם הנערץ. בני משפחת הכלה שהגיעו ממלייה, רבים היו וכדי לשכנם - הוקמו אוהלים ברחובה

במשמרות והלימוד לא היה מפסיק בכל שעות היממה, עשרים וארבע שעות מעת לעת. בשעה שאלו למדו, אחרים נחו, וכן להיפך. באותן שנים קדמוניות, היו שלושת הצדיקים - 'בבא סאלי', 'בבא חאקי' ו'בבא מאיר' - מלמדים בישיבה כל אחד שמונה שעות.

כשהיה רבנו יושב להכין את שיעוריו לפני שירצה דבריו בישיבה, דומה היתה ההכנה 'כמי שמתכוון להגיד שיעור לפני כל גדולי הדור הנאספים תחת קורת גג אחת'. ברצינות ובהתרגשות, ברתת ובזיע, ברעדה ובחדווה דאורייתא, שלימדו יותר מכל על הצורה בה ראה את תפקידו.

העידו טובי התלמידים, שזכרו ולא יכלו לשכוח את שיעוריו של רבנו בישיבה, שהצטיינו בבהירות זכה ובעמקות מבריקה. עוד בטרם פתח לעיין בספרי הראשונים שעל הסוגיא, היה מכוון את הסוגיא לפי שיטותיהם הסדורות על הדף. ואופן מסירת השיעור, אף היא נותרה חקוקה בזכרון תלמידיו המצוינים - איך היה מתגבר כארי בדבקות ובהתלהבות סוחפת, עד שנראו על פניו כעין זהרורי חמה. ונמשך השיעור היומי שעות ארוכות, ללא הפסקה וללא כל רפיון.

שעה שהיו מסיימים את סדר הלימודים, היה רבנו נגיש לבחורים היוצאים מבית המדרש ומיירסם במקל נועם. "איה ההתלהבות?" - היה שואל בכאב - "למה לא רואים עליך שהבנת את הסוגיא? איפה מאור הפנים? חידשת משהו ברשב"א? הראית בעיניך?! החשת את בעל השמועה העומד כנגדך?!" ---

סדרי הישיבה, שלא נשתנו מאז ימי היוסדה, תרמו לחן שהיה נסוך על אופייה והוסיף ללוותה גם בחלוף עשרות שנים מאז טבע 'אביר יעקב' את מסגרתה. הר"מים, נותני השיעורים, נבחרו בקפידה מקרב טובי הלומדים בארפוד, ותקנות הישיבה, שניתנו בהם דגשים רבי משמעות, זכו לפיקוח הדוק תחת עינו הפקוחה של ראש הישיבה. חדרי הפנימיה, שוכנו בביתו של 'בבא סאלי', כשמדי פעם נשלח אחד המשמשים בקודש לפקוד את חדרי הבחורים באישון לילה, להשגיח אחר מנשיהם ולהתחקות על צורתם בשעת השינה. ההקפדה היתירה על תנאי הפנימיה ואורח החיים בה, נתפסו כערוכה וכשמירה על התנהלות הלימודים בישיבה.

גם סדרי הלימוד היו קדפניים, אולם הדגש לא היה רק על רמת ההישגים. בהנחיתו של 'בבא סאלי', נבחנה מדת יראת השמים שפעמה בלבות התלמידים והיא ששימשה כמפתח לקביעת מעמדם. בימי שבתו באשדוד, כשהתרפק בזכרונות אודות הישיבה תוך כדי שיחה עם בחורי ישיבה צעירים, סיפר להם רבנו, כי חינך את תלמידי הישיבה לחתום את יומם בלימוד מוסר. איברא, שלא כמקובל להנהיג 'סדר מוסר' בשעה תחומה שיש לה ראשית וסיום, הנהיג רבנו ללמוד מוסר - עד שנרדמים...

חתונה ללא מחותן

כאשר עשה 'בבא סאלי' את דרכו לארץ ישראל, התעכב ימים אחדים בעיר 'מלייה', שהיא אוטונומיה ספרדית הממוקמת כמובלעת בחופה הצפוני של אפריקה, על אי המזדקר ממרוקו אל הים התיכון. הקהילה הגדולה שבמלייה, מנתה

בתורנות שנוהלה בדקדקנות על ידו, ללא שנעזר בגבאים ובמשמשים ואף לא רשם עלי גליון את סדר הבאים. וכשהזמין מישהו לסעודת שבת, היתה זו בגדר הזדמנות להעמיק את ההכרות עמו, לבוא עמו בדברים על הנעשה בביתו, להדריכו בנתיבי ההנהגה היומיומית ולהזריח לו מעט אור בשגרת החיים.

שקעה חמה פתאום שלא בעונתה

משבא חג הפסח, התאמץ רבנו שלא יראו שינוי במנהגיו. בליל התקדש החג נהרו המוני יהודים מתושבי העיר להתברך מפי קדשו. וכדרכו, נטפו שפתותיו מור והאציל ברכותיו בפנים נוהרות. רק כאשר תם התור הארוך שהשתרך בפאתי חדרו, כשאחרוני הפוקדים אותו פנה והלך לביתו, נפנה רבנו לערוך את הסדר.

גם בימים הבאים לא ניכר שינוי בהתנהגות רבנו, ומלבד חולשת הגוף שהיתה תוקפת אותו מעת לעת - המשיך לנהל את סדר יומו. רבים מתלמידיו ומקורביו פקדו את הבית והקבילו פניו ברגל, והוא מקרבם באופן נפלא.

בצהרי היום הראשון של חול המועד פסח ישבו בביתו של 'בבא סאלי' כמה מחכמי מרוקו, בהם הגאון הגדול רבי רפאל אליהו עבו זצוק"ל (מקים עולה של תורה ברשת מוסדות 'אור התורה' שיסד, ולאחר מכן שימש כאב בית הדין בתל אביב וכחבר בית הדין הגדול שבירושלים) וחתנו הגאון הגדול רבי אליהו שרים זצ"ל (בנו של הגאון רבי עזרא שרים זצוק"ל, מקומם ומנהל ישיבות 'פורת יוסף'. רבי אליהו שימש כרב שכונות דרום תל אביב והקים 'תורה והוראה' ועמד בראשה). 'בבא סאלי' היה שקוע בשרעפיו וכמעט לא השתתף בשיחה. לפתע ננער ואמר: "האם אתם לא רואים מה קורה בעולם?! האינכם מרגישים מה עומדים לקחת מאתנו?!" ---

אור לשבעה עשר בניסן הגיע לבקרו תלמידו וידידו רבי אליהו שטרית זצ"ל מקרית ים, שרבנו העריכו למאוד ואהבה עזה שררה ביניהם. ביקרו הפתאומי של רבי אליהו, שגדול היה בתורה ובקי בחכמת הסוד, גם הוא לא הובן על ידי בני המשפחה. התרועע עמו רבנו בשמחה עצומה, ואף ביקש ממנו שישאר ללון אצלו. ביקש רבי אליהו להיפטר ולשוב לביתו, אך רבנו הודיע כי כבר ייחד לו מקום בחדרו הפרטי. לפלא גדול

לפתע בעירם. תוך תקופה לא ארוכה הסתופפו בצלו מאות יהודים, שגם אם לא הפכו באחת לברי אוריין, משהו בשגרת חייהם לא היה כבר כפי שהיה עד כה. התפילות במחיצת רבנו ועצם הקרבה הממשית לאור המאיר בשכונתם, השפיעו רבות על אותם יהודים - לשלוח את ילדיהם למוסדות חינוך דתיים, כמו גם לעודדם להקים בתים כשרים ונאמנים לתורת ישראל ולמורשת אבותיהם.

במקביל, כאילו התעלם מרמתם הרוחנית של רוב התושבים, עסק בשלו וראשו מגיע השמימה. באחת השנים בליל יום הכיפורים, כשסיים רבנו את דרשתו שארכה כשעתיים וכל כולה רצופה רעיונות עמוקים והיא שוזרת נימה לנימה מכל התורה כולה, אמר לו בנו - בהיותו נער - כי אף אחד לא הבין את אשר אמר, שכן הנוכחים כולם היו יהודים פשוטי עם שבקושי ידעו לענות אמן אחרי התפילה. נענה רבנו ואמר: "דע לך בני, כי אינני אומר דרשה כדי שיבינו אותה. אני דורש בשבילי. מלאכים ממרום מטים אוזן לדברי תורת... אני אומר, כי צריך לומר" ---

אותה מהפכה חדה ומהירה שעברה על יהודי אשדוד באותה תקופה, לא התחוללה בקול רעש גדול ובתרועות רמות של 'עצרות התעוררות' וכדומה. כהמחשה לדרך ההשפעה של רבנו על דרי שכונתו, מספר בנו, על הצורה בה הלך רבנו לתפילה בבית הכנסת. למרות שהמרחק שבין ביתו לבית הכנסת לא עלה על מרחק הליכה בן דקות ספורות, ארכה הדרך כמחצית השעה - כשרבנו מהלך וגלימתו מכסה את פניו. כשניכרה דמותו מחלונות הבתים הסמוכים, מיהרו היהודים התמימים לעזוב את כל עניניהם ולרדת אל החצר, כדי לנשק את ידו של הצדיק השוכן עמם. אותם יהודים היו מצטרפים אליו בדרכו, עד שבהגיעו לבית הכנסת התלוו אליו כמאה אנשים ויותר. ביום כיפור האחרון לחייו, בשנת תשמ"ג, נאלצו לשכור אולם של בית ספר מקומי ולהסב אותו לבית כנסת, כדי שיימצא מקום ליותר מחמש מאות איש שהתפללו עמו.

בכל שבתות השנה, הנהיג רבנו שיסעדו על שולחנו אחדים ממתפללי בית הכנסת, ולכל הפחות שיצטרפו אליו מנין יהודים. דרכו היתה, שבשעה שעברו הקהל כדי לברכו בברכת 'שבת שלום', היה מזמין את קראויו לסעודה. מאות איש,

שתהו באזניו על 'הבחירה הלא מוצלחת' לטעמם, נדחו על אתר ואף את דבריהם סתר מכל וכל. "ירושלים היא עיר הקודש ובני ברק היא עיר התורה", פתח והוסיף: אשדוד תהא העיר השלישית!"

ואכן, בשנותיו האחרונות עלי אדמות, עוד זכה לראות בראשית הקמת הקריות החרדיות באשדוד ובתחילת הנהירה של משפחות אברכים יראים ושלמים, היושבים על התורה ומתנהגים בחסידות. רבים זכו לראותו מביע קורת רוח מרובה מההתפתחות, כשהוא שמח שמחה רבתי בבוא האברכים הראשונים, בהתבטאו ש"נתרבתה רוח טהרה בעיר". לכ"ק האדמו"ר בעל ה'פני מנחם' מגור זצוק"ל (שבאותם ימים שימש כראש ישיבת 'שפת אמת'), סיפר רבנו בקורת רוח על האברכים החסידיים שפוקדים את מעונו, באומרו: "רואים עליהם את הקדושה, מיום שבאו לאשדוד מרגישים יותר קדושה בעיר". אך לאחד האברכים שזכה להתקרב ולהיות מבאי מחיצות בתדירות, הרחיב ואמר: "הרבה תפילות התפללתי על העיר הזו" ---

יסורי ארץ ישראל

עם עלותו לארץ ישראל והתיישבותו באשדוד, קיבל רבנו על עצמו 'תענית דיבור'. לא ליום ולא לשבוע. לשלוש שנים תמימות! את גידול ילדיו הרכים הפקיד בידי אחותו הגדולה, 'ללה רחמה', ואילו בניו הגדולים נשלחו לישיבות הקדושות. באותן שנים לא השיח בדבר, מלבד בדברי תורה. גם דברים נחוצים ביותר - ואצל רבנו כמעט ולא היו דברים נחוצים שלא היו לימוד תורה ממש - נרמזו בתנועות ידיים ולא נהגו בפה. "גם כששבנו מהישיבה, היה מראה לנו עם הידיים ולא היה מדבר עמנו מלה וחצי מלה", תיארו בניו. כששאלו 'בבא סאלי' מדוע הוא נוהג ב'תענית דיבור', הסביר רבנו: "הלא ראויה ארץ ישראל שתיעשה לה הכנה רבתי בטרם נחונן את עפרה. אלא שעלייתי ארצה לא נעשתה בישוב הדעת ובמתניות כי אם בחפזה לאחר מה שאירע. כדי לקבל את קדושתה כדבעי, הנני נוקק לערוך את ההכנה לקדושת הארץ בעת שאני שוהה כבר בגבולותיה".

לא קלה היתה החלטה זו לרבנו, שכן בכללה קיבל על עצמו להתנזר מגידול ילדיו הרכים לכמה שנים. אך חביבים היו עליו יסורים אלו שבהם נקנית ארץ ישראל, ולדידו, לא את הזכות לשבת בארץ ישראל קנה, אלא את העיר אשדוד כולה. כאשר אחד מבני המשפחה בא לבקרו והחל לעוררו על שהוא 'מזניח' כביכול את ילדיו, החריש רבנו רגע כמימריה - כחוכך בדעתו, אם תובן התשובה לבעל השמיעה העומד לנגדו - ולאחר מכן הגיב קצרות: "מה אעשה ועלי לטהר את אוויר של אשדוד".

באחרית שנותיו התבטא פעם באזני אחד מבאי ביתו החביבים עליו ביותר: "יסורי ארץ ישראל היו לי מהרגע הראשון שבאתי ארצה. בחוץ לארץ היינו בריאים, היה לנו כוח... כאן קשה לנו מאוד" ---

המאיר לארץ ולדרים עליה

עם היותם אנשים פשוטים ותמימים, לא יכלו יהודי אשדוד שלא להתפעם מהאור שזרח

נחשב הדבר בעיני כל בני הבית, כי מעולם לא ישנו עמו בחדר והיתה זו הפעם היחידה שנשמעה בקשה כזו מפי רבנו. שעות ארוכות הסב רבנו עם באי הבית והאריך בדברי תורה וחסידות, כשהוא מתרועע בעיקר עם רבי אליהו שטרית, כאשר בכל אותן שעות באים והולכים אנשים רבים. משפסק זרם המבקרים, נסגרה דלת החדר ורבנו התבודד עם אורחו.

לקראת עלות השחר, יצא רבי אליהו מן החדר והזעיק את בני רבנו שיבואו להתייצב על יד מיטתו, כי הוא מרגיש שחל שינוי במצבו והוא עומד להסתלק מן העולם. עד עצם היום הזה, אין איש אשר יודע מה התחולל בחדר בשעות האחרונות ומה דיברו שני הצדיקים ביניהם. ומשנכנסו הבנים, רפרפו שפתותיו עוד שלושה מלים - תיבות הפסוק (משלי כו, ו) "נאמנים פצעו אוהב". ואז החל רבנו לקרוא 'שמע ישראל' ככוונת מיוחדת ונדם קולו ב'אחד' ---

נדם קולו ותמה שירת חייו. רבנו הסתלק מן העולם במיתת נשיקה. וכפי שהיטיב להתבטא כ"ק האדמו"ר מפייטסבורג זצוק"ל, כי צורת פטירתו מן העולם בקדושה ובטהרה העידה על התקדשותו בכל יום ויום בכל ימי חייו.

חשיכה ירדה לעולם, תוגה רבתי השתררה על כל מי שרגלו דרכה אי פעם על מפתן הבית הקדוש. השמועה המרה על כי אסף ירח נגוהו ויעלם אל מתיבתא דרקינא, עשתה לה כנפיים במהירות הבזק. ובכל מקום שהידיעה המרה מגיעה אליו, הורגשה תחושת יתמות וחידלון. לבנות אוהביו ועורגיו - נמסו, לא ידעו את נפשם מתימהו וכאב. החושים מיאנו להאמין ששקעה השמש בצהריים, בעוד קרניה מפוזרות ומאירות את דרכם של אלפי תלמידים וחסידים. האראלים אשר ניצחו את המצוקים, לא הסגירו אפילו את דבר אחיזתם בארון הקודש, ובאחת הוא נשבה בידם. ר' א'פנו מ'שיח' אשר אמרו לחיות בצלו עד קץ הגאולה, נלכד בשחיתותם ---

הידיעה המרה הגיעה לביתו של 'בבא סאלי', ובני הבית לא ידעו לשית עצות בנפשם, כיצד יצערורוהו בבשורת איוב שכזו. מי כמותם ידע כמה קרובים היו הקב"ה והבן הקדושים, ומי מהם שיטול על עצמו את האש שבמלאכות. לבסוף החליטו שלא לספר לו, וניגשו להציע לו לנסוע לבקר בבית רבנו שבאשדוד. נענה 'בבא סאלי' לעומתם: "כן-כן, יודע אני... איבדתי את היהלום הכי יקר שהיה לי".

ועוד התבטא באותה שעה ואמר: "קשה עלי מיתת בני רבי מאיר. אלמלא שאני יודע שהגאולה קרובה ויש תחיית המתים, לא הייתי יכול לסבול יסורין שכאלו" ---

לאחר זמן קצר יצא מביתו שבנת יבית לאשדוד, ובצאתו מן הרכב לא הביט ימין ושמאל אל נחפו לטפס אל דירת רבנו ולהיכנס אל החדר שבו הונח הגוף הטהור. בחדר ניגש לנכדו, בנו של רבנו, ואמר לו בעצב: "אני נכנע!". נזכרו בני הבית בכל אותן פעמים ש'בבא סאלי' היה אומר שהוא מובטח בכך שיזכה לקבל פני משיח צדקנו, ונחרדו לשמוע על כניעתו. הוא שכל מהותו היתה בבחינת 'שיש כגיבור לרוץ אורח', ומעולם לא נכנע בפני שום דבר שבעולם - לא בפני שרים, לא בפני מלכים, לא בפני רוזנים, לא בפני פושעים ולא בפני רשעים. הוא שנהג נשיאותו ברמה בבחינת 'קול ה' בכח', ולא חת מפני איש, וברוב

גבורתו היה מסוגל להמית אנשים ברוח שפתותיו ולהכניעם לחלוטין. הוא שצם ששה ימים בשבוע, שישב יומם ולילה והגה בתורה. הוא שהיה מסוגל למסור נפשו עבור צרה של אדם מישראל - היטיב לראות כי באבדת בנו הצדיק מקופלת טרגדיה מכופלת.

ישב 'בבא סאלי' באחד מחדרי הבית, דומם ומיוסר, שקוע במחשבותיו ודבוק במי שנטל ממנו את הפקדון היקר. איש ממקורביו לא העז להחליף עמו מילה, עד שהכניסו אל החדר את הגאון הגדול רבי רפאל אליהו עבו זצוק"ל. פתח רבי רפאל ואמר: "גזירה, גזירה קשה". ננער 'בבא סאלי' משרעפיו והשיב: "במקום הרבה גזירות" --- עוד באותו יום ליוו רבבות את רבנו למנוחת עולמים, כשהם צועדים אחר מיטתו הנישאת בידי תלמידיו, רובם דוממים באבלם ואינם מסוגלים לפצות פה, אפילו כדי לספר בשבחו. בטרם צאת הלוויה מביתו שבאשדוד, השמיעו דברי התעוררות הראשון לציון הגאון המקובל רבי מרדכי אליהו זצוק"ל - מתלמידיו המובהקים והחביבים של 'בבא סאלי' - והגאון הגדול רבי רפאל עבו זצ"ל (שנפטר בפתע חודש לאחר מכן, בט"ו באייר), שקראו לציבור לקחת אל לבם מאבדת הצדיק אשר נאסף מפני הרעה.

לאחר מכן הוסעה המיטה לירושלים, שם הוצבה בהיכל ישיבת 'פורת יוסף', בטרם תינשא בידי תלמידיו לחלקת הקבורה בהר הזיתים, שם נטמן בסמוך ובנראה לציון קדשו של ה'אור החיים' הקדוש זי"ע והגה"ק רבי שלום שרעבי (הרש"ש) זי"ע. בטרם סתמו את הגולל, הכניסו לתוך קברו מזוודה של חידושי תורה אשר רשם במשך השנים. כך ציווה וכהוראתו עשו.

לאחר ההלוויה, סיפר המקובל הנסתר רבי יוסף וולטון זי"ע, כי בשעה שהגיעה המיטה להר הזיתים ראה עמוד אש היורד מן השמים עד למיטה הנישאת למקום הקבורה. הוא הוסיף וסיפר, כי מחזה דומה ראה רק בהלווייתו של הרה"ק רבי שלמה מזוועה"ל זי"ע (ביום כ"ו באייר תש"ה).

עם שובם של בני רבנו אל הבית, מתהומות היגון ומרחבי היתמות אל אוירת ימי החג האסורים באבלות, הצטרף אליהם רבי אליהו שטרית, שכזכור התבקש על ידי רבנו להישאר ללון עמו והוא ששהה לצדו בשעותיו האחרונות. באוזניהם המשתאות, שטח רבי אליהו את סיבת ביקורו הלא שגרתי ביום האמש:

"לפני ארבעים ימים" - סיפר - "חלמתי, שרבנו עומד להסתלק מן העולם בעוד ארבעים יום! חרדתי מאוד מפני כך, אך נצרתי את דבר החלום ולא שיתפתי בו אדם. משחלפו ארבעים הימים ורבנו נותר עמנו, נמלאתי בשמחה עצומה ובאתי להתראות עמו פנים אל פנים. כשהורה לי להישאר במחיצתו למשך הלילה, החילתי לחשוש... כנראה שרצו משמים שאהיה לצדו בשעת ההסתלקות, ולכן הביאוני לסבור שחלפה השעה וניצל העולם מהסתלקות הצדיק. הגעתי לכאן כדי לשמוח על הימצאות הצדיק בתוכנו, ועתה אשרך רגלי לביתי כיתום וכאבל-אם אשתוחח קודר" ---

בוכים מיילי להספידא, כש'בבא סאלי' מתלעלע בכי קורע לב תוך שהוא מורה לו להמשיך לשאת נהי וקינה, כי חפץ הוא שיעוררו אותו לבכות את השריפה אשר שרף ה'. וכשהגיע לנחמו מקורבו וידידו המקובל הגה"צ רבי יוסף אליהו דייטש זצ"ל, תמצת 'בבא סאלי' את הרגשתו במשפט בודד: "הלב שלי ישאר תמיד שחור!"

מני אז היה 'בבא סאלי' מדבר על יום פטירתו הקרב ובא. וכאשר היו מזכירים לו בני המשפחה את חזיונותיו שבכוחן היה בטוח באריכות ימיו עד לביאת המשיח, היה משיב להם בתוגה: "אכן מובטח הייתי. אלא שתוקף ההבטחה היה כל עוד ובני בעולם. עתה, משנסתלק בני זה שהייתי מתגאה בו בעולם הזה ובעולם הבא, מכאן ואילך כל ההבטחות מוטלות בספק" ---

אלקא דרבי מאיר עוני

כאשר נלקח הודו של רבנו אשר חפץ על כל הבאים במחיצתו, הפך מקום קבורתו לאבן שואבת להמוני חסידיו ומעריציו, אלו שזכו לבקר בהיכלו ואחרים ששמעו את גדולתו בחייו ולאחר פטירתו. אנשים רבים, שהשתתפו בעצרות המספד שנערכו אחר הסתלקותו, התוודעו למאור הגדול שחנה את פני הארץ, ונפשם שאלה להתקשר לנשמת הצדיק, אשר רב כוחה להושיע את ישראל בהשתעשעה עם השכינה הקדושה בגזי מרומים. מאז ועד היום עורגים יהודים אל מקום מנוחתם, מגיעים ופורקים את אשר על לבם, מעוררים את זכותו ומבקשים שיתעוררו החיים עליהם.

ושם, במקום הציון הקדוש - "חלקת מחקק ספון" (דברים לא, כא. ועיין בדברי האור החיים הקדוש שם) - באותה חלקה נותר החלק הגופני כשהוא ספון וטמון, ובה בעת משתעשעת נשמתו הקדושה של רבנו בגזי מרומים, להשפיע רוב טובה וברכה לאדוקים בתומת אמונתם בצדיקים שרב חילם להושיע את ישראל.

וזה נוסח המצבה אשר הוקמה על מקום קבורתו:

- פה נטמן גזית זרוע המיומן, צנצנת המן
- רחם רחמתיים, אורו זרח שבעתיים
- פתאום פקע כלילא, עטרת זהב גדולה
- מה אעידך ומה, כאן שנה רבת המהומה
- כל חולי וכל מכה, משך ליתן בחכה
- דכד רגיז רעיא, עברה זועם ומכה טריה
- כי ירדה האש הגדולה
- אכלה ומחתא משופרי דשופרי
- יעקב אבא קדישא
- קדוש מנעוריו, אשרי חלקו ואשריו
- נוח לשמים ונחמד לבריות
- שייף עייל שייף נפיק
- פה מפיק מרגליות
- מנורה טהורה, אספקלריא מאירה
- המאור הגדול הגאון
- ר' מאיר אביחצירא נ"ע זלה"ה
- בן לאוץ וחסידי אדמו"ר יש"א ברכה הי"ו
- שבל"ח
- שנתבש"מ ביום ה' י"ז ניסן תשמ"ג
- לפ"ג תנצב"ה ותמ"ך
- ה' יקים שכינתא מעפרא אכ"ר

הרה"ק רבי ישראל יצחק (קאליש) מווארקא זי"ע כ"ב ניסן תר"ח

בווארקא. בית מדרשו שפע אהבה וחמלה לכל אשר נברא בצלם, שם ניתן היה למשמש את הקדושה בידיים, כעדותם הנאמנה של החסידים הראשונים, אנשי אמת.

הקדיש הרבה מזמנו לענייני הכלל, הרבה לעשות בווארשא בענייני ציבור, עמל וטרח לביטול גזירות רעות. עסק יחד עם רעו וידידו החידושי הרי"ם זצ"ל, בהרבה בעיות שעלו על סדר יומה של יהדות פולין.

אירגן אסיפות, דאג להרכיב משלחות לאנשי השלטון, כיתת רגליו בהשתדלויותיו למען הכלל והפרט. ביתו הפך לכתובת מרכזית לכל ענייני ציבור. כן מפורסם, הכרוז שחתם עם החידושי הרי"ם זצ"ל והבד"צ מווארשא, שהמלמדים ילמדו תינוקות של בית רבן, דוקא לפי פירוש רש"י הקדוש.

סיפר ר' לעמיל שמשו, בהיות הרבי בוורשא, לרגל השתדלויות בענייני הכלל, כשחזר לפנות ערב לחדרו שבמלון, ראה שנכתב על דלת חדרו באותיות גדולות דברי זלזול וחירופים כלפיו, וכל הדלת מלמעלה עד למטה רשומה בדברי עתק אלה.

המשמש עמד נבהל ומשתומם, מפחד ויראה וגם מבושה וכלימה. אמר לו הרבי, אל יפול רוחך מזה כלל, קבלה בידי ממורי העילוי, בשם זה היה קורא לרבו רבי אברהם משה מפשיסחא זצ"ל, שכל בעלי מחלוקת מוציאים דיבה על איש, באותה מידה שהוא נזהר בה ביותר.

והראיה מן התורה, מצינו בקורח ועדתו בתלונות שלהם על משה רבנו ע"ה אמרו, 'מדוע תתנשא על קהל ה' (במדבר טו א). הם העלילו עליו דוקא במידת הגאווה, שהתורה העידה עליו (שם יב א) 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'.

קרוב לעשרים שנה ניהל את עדת החסידים, שמנתה אלפים רבים וגדלה משנה לשנה. ביום שמיני של פסח שנת תר"ח, עלה הרבי בסערה השמימה, זיע"א. דיבוריו האחרונים קודם פטירתו, לתלמידו רבי שרגא פייבל מגריצא זצ"ל, היו, לימוד גמרא היא הטהרה הגדולה ביותר.

גם למחותנו של הרבי מלעלוב, היהודי הקדוש מפשיסחא זיע"א, שחיבבו מאוד והתבטא עליו, אין לך מידה טובה שמנו חז"ל, שאינה נמצאת בו. אחרי פטירת מוריו הקדושים, נעשה לאחד מגדולי תלמידי הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זצ"ל, מעמודי התווך של בית מדרש גדול ומרכזי זה לחסידות ולחסידים.

היה מפורסם כבעל מידות תרומיות ומופלגות, שאין דומה לו בדורו, כאוהב ישראל אמיתי.

אחרי הסתלקותו של הרבי מפשיסחא זצ"ל, נתפלגה העדה הגדולה, מהם שאמרו לקבל עליהם למנהיג את

רבי יצחק, ומהם שדבקו ברבי מנחם מענדל זצ"ל, מטומשוב ואחרי כן מקוצק.

רבי יצחק סירב, הוא מיהר להכתיר את בנו יחידו של רבו, הרה"ק רבי אברהם משה זצ"ל

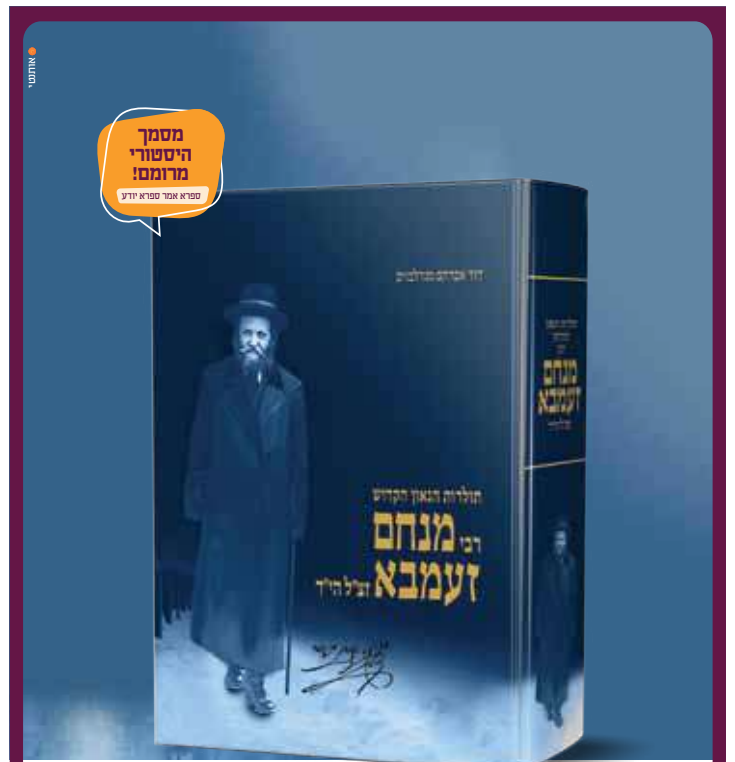
לרבי, כאשר לקולו צייתו כל אלה שנהו אחריו. רבי אברהם משה זצ"ל כיהן כשנתיים כרבי בפשיסחא, בשנת תקפ"ט נפטר בעודו צעיר לימים.

עדת החסידים הגדולה שוב לא הירהרה לרגע, המוני החסידים נהרו לזאריק, הכתירו את רבי יצחק לרבי, בעל כורחו דבקו בו, ושוב לא הרפו מאוהלו. מזאריק עבר לווארקא, עיירה סמוכה לווארשא, שם נפתח בית מדרשו הגדול, משם יצאה תורה וחסידות, הנהגה ואור, להמוני בית ישראל.

דור שלם של חסידים ואנשי מעלה, יחידי סגולה ובעלי מדרגות, חונכו בבית מדרשו

רבי ישראל יצחק מווארקא זצ"ל, נולד בשנת תקל"ט בעיירה זאלושין, לאביו המכונה רבי שמעון בעל רחמנות זצ"ל, נכד הגאון הגדול רבי יצחק מקאליש זצ"ל, מגזע רבי מרדכי יפה זצ"ל, ה"לבוש".

בנעוריו התפרסם לעילוי מופלא, בשנת תקנ"ה נשא את בתו של רבי מאיר מזאריק ועבר לעיירה זו, בה התגורר עד שהמוני החסידים הכתירוהו שלא לרצונו לאדמו"ר. בעודו צעיר לימים, נעשה לתלמידו המובהק של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זצ"ל, ולא מש מבית מדרשו. עם רבו נסע לעתים תכופות לחוזה מלובלין. כן נסע עמו לעיתים

תולדות הגאון הקדוש רבי מנחם זעמבא זצ"ל הי"ד

נגיעה בדמותו המופלאה ורבת האנפין של פאר למדני פולין, סמל ודוגמא לרבבות צורבים ולמדנים חריפים, אשר שמו נישא בהערצה בכל הארצות

בין בתרי הספר נפגוש באישיותו הטמירה ומעוררת השאיפות, נתבונן בתהלכות חייו ועקדתו על קידוש השם שנחרטו לאות ומופת לדורות עולם

760 עמודים מפוארים!

עד שלא מברך אין הוא כלל "בעל הבית" לכבד...

מסופר כי הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע נקלע פעם לביתו של רב אחד. כשהניחו לפניו משקה ומגדנות, סירב הרה"ק מווארקא זי"ע לטעום עד שיברך ויטעם בעל הבית מקודם.

העיר הרב: "הלא אמרו חז"ל (פסחים פו, א): כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה... ואני בתור "בעל הבית" מבקש מהרבי שיטעם קודם..."

השיבו הרבי מיניה וביה: הלא מקודם ברכה "לה" הארץ ומלואה", ורק לאחריה "והארץ נתן לבני אדם", נמצא שעד שלא בירך כבודו אין הוא כלל "בעל הבית" לכבד...

מתוך הגדה של פסח 'מילתא חדתא'

על כללות חסד וגבורה ביחד, שיש בה אותיות ע"ב כמספר חס"ד ואותיות רי"ו כמספר גבורה, וזאת היתה גבורתו של אברהם אבינו ע"ה, אף שהיתה מדתו חסד השתמש גם במדת הגבורה, להמתיק הגבורות בחסדים. וכן יצחק אבינו ע"ה אף על פי שמדתו גבורה התנהג כמו אביו במדת החסד בעת הצר.

על האדם לכלל שני המדות יחד

וצריך כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה), ולנסות להדבק בדרכיהם הטובות, וכמו שפרש הרה"ק הרבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה, כי מי פתי לחשב שיכול להגיע למעשי אבותינו הקדושים, אלא הפנה שיהיו למעשי איוה נגיעה ושיכות למעשיהם הטובים, ללכת בדרכיהם ובמעשיהם הטובים, וכאשר נתנהג בקיים המצוות ומעשים טובים תורה ותפלה וכדומה בשני הפכים בזמן אחד, דהיינו אדם שמצד מהותו וטבעו נוטה למדת הגבורה מכל מקום בבואו לקיים רצון ה' יתברך הופך מדתו לחסד ורחמים, אזי על ידי זה מעורר הנהגה זו גם בשמים, שגם הקדוש ברוך הוא יתנהג בחסידות בשני הפכים בנושא אחד, כלומר אפלו כאשר מדת הדין מתוחה בעולם רחמנא לישבן, על ידי זה יתעורר הקדוש ברוך הוא משמי שמי קדם ויפקד אותנו במדת רחמים וחסד חמלה ורחימה מלפני שוכו מעונה.

על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם

משל למלך שבא לבקר את אהובו שהטמין כליו חפני כבוד המלך

במדרש (במדבר טו ח) משלו משל, למלך שהיה לו אוהב, אמר לו המלך תדע שאצלה אני סועד, אלא לך ותמו לי, הלך אוהבו והתקין מטה של הדייט מנוחה של הדייט ושלחו של הדייט, כיון שבא המלך באו עמו שמשיו סבבו מן ומן מנוחה של זה לפניו, כיון שראה אוהבו את כל הכבוד התבליש והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל הדייטות, אמר לו המלך לא אמרתי לך שאצלה אני סועד, למה לא התקנת לי כלום, אמר לו אוהבו ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך ונתבישתי והטמיתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדייטות, אמר לו המלך חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך, וכן הקדוש ברוך הוא כלו אורה שצאמר (דניאל ב כב) ו'נהורא עמה שרא' והוא אמר לישראל התקינו לי מנוחה ונרות.

בני ישראל.

יסוד הדבר באבותינו הקדושים

מבאר מהר"ד מבעלזא ע"ה כי יסוד הצרופ של מדת החסד עם הגבורה היא באבותינו הקדושים, אברהם הוא מדת החסד ויצחק הוא מבחינת הגבורה, ועל כן כולי עלמא יצחק אבינו ע"ה נולד בפסח, כיון שבמפת בכורות שלטה מדת הדין כדי לעשות דין במצרים ובה נרפאו ישראל כמו שכתב הזרזר באותה שעה שנגפו מצראי נתרפאו ישראל, ונמצא כי ה' יתברך עושה גבורה וחסד בפעולה אחת.

שם א"ל רומז למדת הגבורה שנועשית חסד לישראל

ומטעם זה בשירת הים נאמר (שמות טו ב) 'זה אלי ואנוהו', וקשה, מדוע הזכירו שם 'אל' ולא 'אלהי' כמו בהמשך הפסוק 'אלהי אבי וארממנהו', ופרש כי שם 'אל' מורה על שתי מדות, חסד וגבורה, בבחינת 'כי גבר עלינו חסדו' (תהלים קיז ב), כי גם בתוך הגבורה כלול חסד, מצד אחד 'חסד אל כל היום' (שם נב א), ומצד שני 'ואל זעם בכל יום' (שם ז ב), והוא רמז על גדל הפלא שהיה בקריעת ים סוף שהתנהג בשתי המדות בחסד וגבורה. לכן גם היה גם קריעת הים באשמרת הבקר כמו שצאמר (שמות יד כד) 'ויהי באשמרת הבקר וישקף ה' וגו' ויהם את מחנה מצרים', לפי שהוא זמן חבור היום והלילה ואז שמשו שניהם כאחד, חסד וגבורה, כן יעורנו ה' וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות במהרה.

ערוב רומז כל התכללות חסד וגבורה יחד

ובספר הקדוש בני יששכר (שבתות מאמר ה אות א) מפרש כעין זה על מה שאמר חז"ל (ימא כח) קיים אברהם אבינו ע"ה כל התורה כלה אפלו מצות ערוב שצאמר (בראשית כו ה) 'עקב אשר שמעו' וכו', והביא בשם האר"י הקדוש ע"ה (ליקוטי תורה פר' בשלח) דתבת עירוב רומז

פסח מצה ומרור

ליל שמורים - אין שטן ואין פנע רע

בליל התקדש החג יורדת שמירה מיוחדת משמים כמאמר הכתוב (שמות יב מב) 'ליל שמורים הוא לה', ודרשו בגמרא (פסחים קט.) 'ליל המשמר ובא מן המזיקין'. וביותר לפי מה שהביאו הספרים הקדושים (משנת חסידים פ"ב אות א) בשם האר"י"ל שגימטריא של פסח מצה ומרור עולה כמספר 'קרע שטן', לרמז שפלילה הזו נקרא על פח הסטרא אחרא, ויחסו רחמנא עלו ולא יתו המשחית לבוא אל בתינו לנגף.

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש היה קיים על שום מה

מצות פסח שקולה כתר"ג מצות

מצות קרבן פסח כוללת בתוכה את כל מצות התורה, מאחר שבה הכניעו את כח עבודה זרה של מצרים, ומכוח נכנסו בקבלת על תר"ג מצות. רמז לדבר כי פסח במלואו - פ"ה סמ"ד ח"ת עולה במספר תר"ג, שכולל כל תר"ג מצות, וזהו גם הרמז בדברי חז"ל (ובחיים נ) 'הפסח אינו נאכל אלא למנוייו', שיש למנות את התבה פסח במלוי אותיותיה כדי לעמוד על סודו המכונן כנגד תר"ג מצות.

אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל

מדת הדין שנוקפת את מצרים היא המרפאה ומצילה את ישראל

וכך אמר ישעיה הנביא (יט כב) 'ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא', ואמרו בזרזר הקדוש (פר' בא לו) שהיו המכות נגף למצרים ורפוא לישראל, שעם המצרים התנהג הקדוש ברוך הוא במדת הדין והגבורה ועם אותה מדת הגבורה התנהג ה' יתברך בחסידות עם בני ישראל במדת רחמים וחסד. ועל זה מהללים 'הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האמים כי גבר עלינו חסדו' (תהלים קיז ב), כפי שבאר זאת הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה שפאשר 'ובר' על הגוים במדת הגבורה והדין, עם כל זה 'עלינו חסדו', שאותה מדת הדין היא החסד לישראל. וזה מה שאומרים פסח זה שאנו אוכלים וכו' על שום מה, על שום שפסח וכו' בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, כלומר על שני נגודים אלו שמשו כאחת במכת בכורות, שמדת הגבורה היא היתה החסד והרחמים על

אומר השפת אמת, כל אחד מישראל מארח את המלך ונחפץ לשמחו ולעשות לו בחת רוח, אך מה יש לו לאדם להכין למלך העולם, וכל מה שיערף לכבודו יתברך נחשב ל'כלי הדיטוט' מול מנורות הזהב של המלך, שהרי כל מצוה שיהודי עושה היא רמז לאורות העליונים וסודות הגנוזים שבשרש כל מצוה, ואין בכל התחנות להשיג דברים אלו, ונמצא כי חלק המצות אותו אנו מקיימים הנו בבחינת 'כלי הדיטוט' כי בשמים ישנם מצות איכותיות פי כמה עם כל הסודות והרמזים.

והנה בטובו מסר לנו כל התורה וסודותיה הגנוזים בה, שעל ידי קיום המצוה לשם שמים כל אחד כפי כחו כן מתעוררים כל האורות למעלה, שכך עשה ה' יתברך שיהיו האורות העליונים תלויים במצוות אלו, עד שכל מעשיו מגיעים עד שרש המצות ורמזיהם שהם סודות על גבי סודות מכבשנו של מלך. והרי זה דומה לאותם מנורות זהב שהביאו אהם עבדי המלך שמאירים פי כמה מפלי הדיטוט שלו.

על ידי הבטול וההכנעה זוכה להעלות את המצוה לשרשה

ובידעו והכירו בכלי הדיטוט' שלו מבין שבאמת אין המלך צריך את כלי הדיטוט שלו, וגם אם יעשה אותם בכל הפגנות שיכול להשיג, בהכנה ראויה בקדשה וטהרה ובדחילו ורחימו, עדין לא יחשבו אל מול חלקי המצוה שאינם נודעים לבשר ודם, ממילא מתמלא בבושה ובוטמוני כלי פי מבין שאין להם כל ערך מפלי חסדו יתברך, ובושה זאת מביאה אותו לידי הכנעה לבורא יתברך שמו שמבטל דעתו ומבין כי כל מה שיש ערך למעשיו הוא מחסדו וטובו. ועל ידי ההכנעה והבושה יש עליה ונחת רוח מהמעשים שנעשים למטה בעולם הזה, וכבכול פוסל הקדוש ברוך הוא העליונים לחבת התחנות. כמו במשל, שרק על ידי הבושה שהתבייש מהמלך זכה שיתקבלו פליו למלך, כך בנמשל, אחר כל ההכנות צריך לבוא לידי בושה ובוטול, ואז יש למעשיו מקום לעלות לפני המלך.

כשנגלה הקדוש ברוך הוא הבינו כי כל הנפלאות הנגרות בעשית המצוה אינם בכחם

וזה מה שאמר על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם, וכן לרמז כי ראו שכל עבודתם בטלה ומבטלת כאשר נגלה עליהם מלך מלכי המלכים, וכאמור, כמה שאדם יכול להשיג בטכילו ובקדשתו אינו כאין ואפס אל מול מה שאכן פועלת המצוה בעולמות העליונים, ורק הקדוש ברוך הוא המצוה הוא שיודע את הסודות והפעלות הקדושות שהכניס בכל מצוה ומצוה, ולכן מחדד בעל ההגדה מהו הטעם הנבחר מפל המעלות הנשגבות, ונונה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, שברגע שנגלה עליהם נותר

בצקם, היינו עבודתם וכונותיהם, כמו ולא נפעל בו שום פעלה, כי התגלות כבודו יתברך מבררת פי גבה מעל גבה הנחילנו ה' יתברך ברחמיו, שעל ידי עשייתנו וכונותינו, על אף שהם בטלים כאין מול הכונות האמתיות, יתעלו כל העולמות ויתקנו התקונים שהכניס בהם הבורא שזכה אותנו לעשות את אשר צוה לנו.

בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים

התעוררות יציאת מצרים בזמן הזה

נאמר בפסוק (מכה ז טו) 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', ואמנם פשוט המקרא מדבר על נפלאות הגאולה העתידה, והיינו שמכח מה שהוציאנו ה' ממצרים נמשכו כל האותות והמופתים שעתידים להיות לעתיד לבוא, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. אולם אמרו צדיקים שרמז בפסוק שבכל שנה ושנה יתקיים מאמר 'אראנו נפלאות', בדיק כאשר היה בימי צאתך מארץ מצרים, ומדי שנה בחדש זה יהיו מתגלים האורות והבהירות כפי שהיה בימי יציאת מצרים, וזהו טעם שאמרו חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, כי אינו רק זכר בעלמא, אלא שבכל דור ודור חוזר ונעור החרות שהיתה בעת יציאת מצרים, וכל אותם המראות והגלויות שהיו בימים ההם כך הם בזמן הזה.

התעוררות הזמן בכל שנה

כל ספרי הקדש מלאים מן אל ון להורות גדל קדשת הזמן והתעוררותו בכל שנה ושנה, וכבר נמצא על כך בדברי הרמח"ל ע"ה בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ה): 'ושרש כלם הוא סדר שפדרה החקמה העליונה, שכל תקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשבט תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחדש תולדת התקון ההוא במי שקבלו. והנה על פי זה נצטוינו בחג הפסח בכל הענינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התקון ההוא תקון גדול מאד שנתקנו בו, וכמו שזכרנו למעלה, הקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחדש בנו תולדת אותו התקון, ועל כן נתחבנו באותם הענינים כלם.

הצדיקים המקדשים כל חושיהם לעבודת הבורא, זוכים לראות זאת במוחש הכיחוד מתעורר בימים האלו קדשה טהרה והנקיית מן החטאים, וכל הסגלות והנפלאות שבזמן היקר הזה, וכל שנה ושנה מתעורר הזמן כמו שהיה ביציאת מצרים, שפידע יצאו ממ"ט שיערי טמאה עד למ"ט שיערי קדשה, וזהו שנאמר (שמות ז ו) 'וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים' לשון הוה, ללמדנו שכל ההארות שהיו בימים ההם מתעוררים ומשפיעים עלינו מכחם העצום של הימים הללו.

כל הנסים והנפלאות מתעוררים בכל שנה בזמן זה

וכפי פרושו הנפלא של התפארת שלמה (פסח ד"ה העושה) וכך לשונו: באור הפסוק (איוב ט) 'העלשה גדלות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר', דהנה אמנם גדול כח הנס של יציאת מצרים שלא על העת ההוא לבד היה הנס של יציאת מצרים, כי אם מהנס ההוא הנה גם כן בכל דור ודור מתנוסס ממנו בזמן ההוא נסים הרבה לישראל, כמו שאמרו (ר"ה יא.) בניסן נגאלו בניסן עתידין לגאל וכו'. וזהו שכתוב (שמות יג) 'ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה', להשפיע במועדה מהימים האלו לימימה בכל שנה ושנה וכו', ועל זה הוא שנאמר כי עושה נסים ונפלאות עד אין מספר, כי מהנס הזה נעשה ממנו גם כן אחר כך נסים ונפלאות אין מספר.

גאלה ממאסר היצר הרע ושעבודי הנפש
וכך גם ברוחניות, כל אחד מישראל יוצא בלידה הזה לגאלה מכל מצר ושעבוד בנפשו, וכמו שכתב עוד (שפי"ד ד"ה זכר): וכן הוא מוני אז והלאה, חג הפסח 'זמן חרותנו הוא גאלת הנפש ממאסר היצר הרע כמו שנאמר (תהלים ס"ט) 'קרב אל נפשי גאלה'. וכל איש הנלבב יבין לאשורו כאשר ירצה להתקרב לעבודת הבורא ירגיש בעצמו כי הזמן גרמא להיות מסייע לכל הבא לטהר להמציא לנפשו פדות ורוחה. וזה שאומרים בהגדה על גאלתנו ועל פדות נפשונו, עד כאן לשונו.

הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאלה

ג' לשונות הודאה כנגד ג' מדרגות ביוצאי מצרים

בנסח הברכה מוצאים אנו לכאורה כפל לשונות הנראים משמעות אחת, שאמר מעבדות לחרות וזה אותה משמעות של מאפלה לאור גדול וכן גם משמעות משעבוד לגאלה.

באר הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה בנעם אלימלך (פ"י יתרו ד"ה כי הוציא) שכלל ישראל במצרים נחלקו לכמה מדרגות. היו מהם שעבדו עבודת פרוץ בחמר ובלבנים, והיו מהם שלא הכבידו עליהם המצרים את ידם, אך מפל מקום היה צר להם שהם פעבדים בארץ לא להם. למעלה מהם היו בעלי מדרגה גבוהה שלא נתנו להם ודעתם על צרת השעבוד, ועקר צערם היה על קלפת מצרים המונעת מהם לעבד את ה' יתברך כפי ערכם.

נמצא שכל אחד הרגיש את שמחת הגאלה לפי ערכו ודרגתו, אותם שעבדו בפרך הודו ושבחו על יציאתם מעבדות לחרות, ואותם שלא היו בגדר עבדים שמחו והודו על כך שיצאו משעבוד לגאלה, ואלו הצדיקים שהצטערו על מעוט עבודתם מודים על שזכו לצאת ברוחניות מאפלה לאור גדול.

ועקידת יצחק לזרעו היום

מעמד מרומם ב"ממלכת התורה - עוז והדר" לציון ההדרת ספריו של הקדמון רבינו ה'עקידת יצחק' זי"ע

החידוש אליו ציפו מאות שנים ציון בסעודה לגמרה של תורה: השקת סדרת ספרי 'עקידת יצחק' של החכם הקדמון רבינו יצחק עראמה זי"ע, מענקי חכמי ספרד, תרומת הנדיב הרב זיו אלול הי"ו, נערכה בבית המדרש "באר ישראל" • זְכֹר יִזְכֹּר זֹאת הָעֵקֶדָה

מבארים שהיה הרי כלים שתפסו מקום, ואם כן כיצד ניתן לומר שכבוד השם הוא זה שמלא את המשכן. והם מבארים שהעם שתרם את חפציהם הכניסו את הקדושה לתוך החפצים, לתוך הזהב והנחושת. סיפר מור אבי שהיה בצעירותו את סידנא בבא סאלי, היה מראה להם את חפציהם של אביו רבי יעקב, ונותן להם כלאחר יד, אבא ניגש ואמר תשאיר לנו משהו, אנו הצאצאים, זקננו תפס את ידיו ואמר בדם שלך יש את רבי יעקב, אתה לא צריך חפצים. להם אין את רבי יעקב בתוך העצמות לכן אני מביא להם את החפצים. זה החשיבות שצריך להכניס קדושה לתוכינו".

בקשב רב נשמעו דבריו של איש על העדה, הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, אשר תיאר את החכמה והמלאכה של עריכת ספרי 'עקידת יצחק' בצורה מפוארת שכזאת. מדובר בספר עמוק ביותר, עם רעיונות מחשבתיים מורכבים הכתובים בשפה מליצית שהייתה מקובלת לפני מאות שנים. זכינו בס"ד להנגיש את הספר ולערוך לו ביאורים והסברים למען ירוצו הקוראים בו ויבינו על בוריו. זו הייתה מלאכה ומורכבת ונדרש כאן מסירות נפש בכדי להוציא את זה. הרבה פעמים נשברנו כמעט באמצע, זה ספר קשה מאוד לערוך, הוא היה גאון עולם מענקי חכמי ספרד, וענקי הדורות היו מזכירים את הספר הזה. וזכה ידידינו רבי זיו לעשות משהו שאף אחד אחר לא היה עושה. וברכה לראש משביר האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא, ששוחח עמנו היום על הזכות הגדולה הזו ושיגר את ברכתו למעמד".

"ידוע מהש"ה הקדוש", הוסיף ריש מתיבתא "עוז והדר" בדבריו, "שאין מאורע שלא קשור לפרשת השבוע, בפרשתנו מצינו את בגדי השרד לכהן, רואים שהתורה מפרטת את עשיית הבגדים, היום אנו מנגישים את הספר עם מלבושים מכובדים, ממש עוז והדר. מתכוננים לחג הפסח, אז חובשים בגדי לבן בליל הסדר, כמה מיוחד הדבר הזה, כאשר מגיע הרגע שהכהן נכנס לקודש הקודשים דווקא אז הוא צריך ללבוש בגדי פשתן לבנים ללא פאר והדר, והדבר באמת מפלא, שלילה כיום יאיר ללבוש את אותם בגדי לבן".

"וההסבר לכך הוא כי ביום הכיפורים הכהן נכנס לבד לקודש הקודשים, וכשהוא נכנס הוא לא אדם, הוא אף יותר מדרגת מלאך, כנשמה ללא גוף.

מעמד רב רושם נערך במהלך השבוע האחרון בעיר בית שמש, במסגרתו השיקו בממלכת התורה "עוז והדר" את ספרי "עקידת יצחק" שנכתבו ע"י רבי יצחק עראמה זיע"א מענקי חכמי ספרד, שיצאו כעת לאור עולם בפאר והדר נדבת הנגיד הרב זיו אלול הי"ו, אשר השקיע מאמצים גדולים וממון רב בכדי להוציא לאור עולם את הספר הקדוש שהיה מונח באופן תדיר על שולחנם של ענקי יהדות ספרד ואף ענקי החסידות שהיו באורח קבע מצוטטים דברים מופלאים מספר חשוב זה שנכתב בספרד בזמן גירוש יהודי ספרד.

המעמד המרומם נערך בבית המדרש "באר ישראל" שבראשות ריש מתיבתא "עוז והדר" הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א החתום על מהפכת ספרי ממלכת התורה שיצאו לאור עולם בשנים האחרונות ברוב פאר והדר, כאשר במעמד המיוחד הושקו הספרים המיוחדים שעתידים לפאר את הבית היהודי. מי שלקח חלק במעמד היה האדמו"ר רבי משה אביחצירא שליט"א אשר אף נשא דברים במקום ושיבח את היוזמה הנפלאה להוציא לאור עולם ברוב פאר והדר את הספרים החשובים שנכתבו ע"י אחד מענקי חכמי יהדות ספרד, ומעתה ואילך הספר יהיה נגיש ללומדי והוגי תורת יהדות ספרד.

בדבריו אמר האדמו"ר רבי משה אביחצירא כי, "זכות גודלה יש בחלקי להגיע למקום הזה, זוהי התרגשות גדולה, לא לחינם הספר נקרא עקידת יצחק, אנו מחוברים לזה, מידי בוקר קוראים את העקידה, זוהי חשיבות גדולה להגות בספר מידי יום. כמו שאמר לנו מרן האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א שהספר היה מונח על שולחן זקננו. העקידה זו הפעם הראשונה שיש שיח בין אבא לבן, זה כאשר יצחק פונה לאברהם איה השם לעולה, זה הדיבור הראשון בין אב לבן. המסר הוא שהשיח הראשון זה רק רוחניות והקרבת נפש לבורא יתברך. לא עיסוקים אחרים. רבי זיו התורם מיד נרתם למשימה להוציא את הספרים לאור עולם בצורה המפוארת ביותר ע"י עוז והדר. זה דבר חשוב ועצום. בפרשת המשכן רואים עד כמה זה היה חשוב לקדוש ברוך הוא. כבוד השם מילא את המשכן. בספרי החסידות

משאו המלא של מורינו הרב שליט"א במעמד סיום עריכת "עקידת יצחק" המבואר

מפתיע: אחיו הצעיר רבי מאיר מאפטא, האור לשמים, הוא היה "משורר" שעמד לצדו וסייע לו בנגינה. האור לשמים ידע עד כמה גדול כוחו של אחיו הגדול והוא היה עומד לפניו בפחד ובאימה.

ביום מהימים חשב רבי מרדכי לעצמו: אם יש לתפילות שלי כוח וסגולה לעורר יהודים, הרי שאסור לי להישאר רק בסטבאניץ. עלי לנסוע מעיר לעיר וממקום למקום, כדי להכניס רוח של קדושה והתעוררות אצל אחינו בני ישראל. הוא ביקש רשות מהנהלת בית הכנסת שיתנו לו רשות, למה שקרוי בימינו "מסע הופעות", ויצא לדרכו.

באותם ימים עדיין לא היה רבי מרדכי קשור לתורת החסידות. הוא לא נסע לצדיקים, ולכן, כשהוא היה באחת הערים שבאזור של העיר ליונסק ונודע לו על הצדיק רבי אלימלך, הוא חשב לעצמו: הבה ונסע להסתופף בצל קדשו של הנועם אלימלך. זה היה בעשרת ימי תשובה ורבי מרדכי חשב שראוי לו לנסוע ליוה"כ לליונסק.

למרות שבדרך הטבע זה היה אמור להיות מסע קצר ביותר מהעיר שבה הוא היה ועד ליונסק, אולם זה לא היה כך: היו לו עיכובים גדולים שוב ושוב, הוא לא היה יכול להתקדם במסעו, היצר הרע, כוחות הסט"א, עמדו בדרכו עם מכשולים והפרעות, ומצדו של רבי מרדכי הוא נזקק למסירות נפש של ממש כדי להמשיך במסעו. בסופו של דבר ואחרי מס'נ עצומה הגיע רבי מרדכי לליונסק רק בערב יום כיפור אחרי הצהריים. הוא היה במצב כזה בו לא היתה לו אגורה שחוקה בכיס, וכבר יומיים שלא בא דבר מאכל אל תוך פיו! עד כדי כך.

רבי מרדכי מגיע לליונסק והוא אובד עצות: הוא לא יכול לזוז מהקבלה שקיבל על עצמו שלא לבקש עזרה מאדם אחר, והנה כאן עליו לקיים את מצות היום: לאכול ולשתות בתשיע'. מה גם שאם הוא לא יאכל - יתכן מאוד שהרעב המצטבר ישפיע עליו והוא ממש יקרוס ביוה"כ.

רבי מרדכי החל להתפלל ולבקש מהקב"ה שאמנם הוא לא יכול לבקש - אבל שהקב"ה ישלח מישהו שייתן לו. למעשה, איש לא הבחין ברבי מרדכי רק ממש לענתו ערב. אדם ניגש אליו ושאל אותו האם אכל, ומשנענה בשלילה, הוציא מטבע קטן שהספיק לרכישת ככר לחם ונתן לרבי מרדכי.

רבי מרדכי רץ כל עוד נפשו בו אל המאפייה היהודית בליונסק, קנה כיכר לחם וחשב שחצי הוא יאכל כעת וחצי יאכל במוצאי היום. הוא היה צריך ליטול ידיו לסעודה, הוא רץ, ולפתע הוא פגש באנשים שמיהרו כבר לכל נדרי אצל הרבי רבי אלימלך.

האלו גערו בו ואמרו לו: ר' יהודי, כבר מאוחר. כולם הולכים כבר לכל נדרי, ואתה עוד עם הלחם ביד... רבי מרדכי שמע את הקריאה הזאת והבין: מודיעים לו משמים שלא יאכל את הלחם... זה כבר קרוב מדי ליוה"כ, אכן עדיין מותר לו לאכול, אבל המסר השמימי היה ברור: אל תאכל. רבי מרדכי עזב את הלחם והניחו כולו למוצאי יוה"כ.

בעיצומו של יום הכיפורים, לפני שהרבי הנועם אלימלך יצא לתפילת מוסף, הרבי יצא לפתע מחדרו המיוחד, נכנס במהירות לבית המדרש ושאל: היכן הוא רבי מרדכי מסטבאניץ? כולם הסתכלו זה על זה אבל איש לא הכיר אדם בשם כזה.

קבלה בידינו שכל מאורע יש לו קשר עם פרשת השבוע. המאורע שאותו אנחנו מציינים היום, לכבודו של רבינו בעל עקידת יצחק, הוא אכן לא בפרשת וירא... הפרשה של עקידת יצחק, אבל הוא בהחלט שייך לפרשת פקודי, הפרשה שבה התורה מדברת על בגדי הכהונה. התורה מפרטת את סוגי הבגדים והיא מסיימת במילים (שמות לט מא): "אֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרְתֵי בְקֻדְשׁ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן וְאֶת בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן". ניתן לומר שעבודתנו בפרוייקט האדיר של ספר "עקידת יצחק" היא "בגדי הקודש" שהלבשנו לספר. הרי הגמרא אומרת במסכת שבת (ק"ג): "רבי יוחנן קרי למאניה מכבודתי". רבי יוחנן אמר שהבגדים שלו הם המכבדים שלו. וזה למעשה מה שעשינו לספריו הנפלאים של רבינו העקידת יצחק. כיבדנו אותם. הלבשנו אותם בתוספות והשבחות מיוחדות שנועדו לקרב את הלבבות ולעשות את הספרים שווים לכל נפש. מלאכת קודש זו נעשתה במסירות נפש ממש על ידי העורכים. פעמים רבות שכבר לא היו מסוגלים. ואילולא כוחו המופלא ודביקותו של הנדיב הנכבד ר' זיו אלול שליט"א, שניצח על המלאכה ולא הרפה, לא היינו זוכים לעמוד בסיום מופלא זה. נאה זיוו בכל העולם.

פרשת החודש ומנהג הקיטל

השבוע גם קוראים את "פרשת החודש". אנחנו מציינים את חודש ניסן. כבר שואלים ודורשים בהלכות החג. ישנו מנהג נודע: בליל הסדר לובשים בגדי לבן, קיטל.

והרי זה אומר דרשני: מדוע יש עניין של בגדי לבן בליל הסדר? מי עוד אנחנו יודעים שהיה לובש בגדי לבן? כולם יודעים שהכהן הגדול ביום הכיפורים לבש בגדי לבן.

וגם על זה כבר עמדו השואלים ושאלו: לכהן הגדול היה כידוע סט מפואר של בגדי כהונה גדולה, חושן וציץ, אפוד ומעיל. הם היו עשויים מזהב ומעוטרים באבנים טובות. מדוע כשהכהן הגדול היה בפסגת עבודתו, כשהוא נכנס ביוה"כ לקוה"ק, הוא לבש דווקא בגדי לבן?

רבי מרדכי מסטבאניץ

אנחנו עומדים לא הרחק בתוך ימים ספורים מיום ההילולא של הרבי הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק, בעל 'נועם אלימלך', ונספר סיפור מעניין מאוד עליו ועל תלמידו, הצדיק רבי מרדכי מסטבאניץ, מי שהיה אחיו הגדול של רבי מאיר מאפטא בעל 'אור לשמים'.

ידוע שלרבי מרדכי מסטבאניץ היה כוח עצום בתפילה. החווה מלובלין העיד עליו שכבר בהיותו נער בן תשע שנים בלבד הוא כבר ידע להתחטא לפני אביו שבשמים כמו 'בן יחיד!' בן יחיד יכול להשיג ולקבל את כל שהוא חפץ ומבקש, וגם רבי מרדכי בגיל כזה צעיר היה במדרגה כזאת.

האמת היא שמלבד עבודתו הרוחנית היה רבי מרדכי מחונן גם בקול נעים ומתוק במיוחד, ורבים בקשו להתפלל יחד איתו. לרבי מרדכי הייתה קבלה שלא לבקש טובות מאנשים, ולכן הפרנסה של רבי מרדכי הייתה אכן בתור חזן בבית הכנסת הגדול שבסטבאניץ עירו. הוא היה יורד לפני התיבה, והנהלת בית הכנסת שילמה לו את משכורתו.

בתקופה מסוימת היה לרבי מרדכי גם עוזר מוזיקלי

הגוף לא קיים, ואז צריכים להלביש אותו בבגדי לבן, כי הגוף נהפך לנשמה, ואמר מחבר הספר, דרגת הכהן כזו עליונה שצריך להלבישו בבגדי לבן כי גופו נהפך ממש זך כמו נשמתו. וזהו הבחינה של הוצאת ספר נפלא זה, שהשקיעו בו כוחות הרבה בראשות ידידו התורם רבי זיו, שדאג ימים ולילות למען דבר נפלא זה, הם זוכים להלביש את הספר במחלצות נאים אלא הם ממש נשמת הספר כי הם מסרו את נפשם ממש. ובוודאי בעל העקידה יזכה אותו בנחת כפליים והצלחה גדולה".

הגאון רבי חיים דוד קובלסקי, ראש "מאורות הדף היומי", שהשתתף במעמד נשא אף הוא דברים בסעודת המצווה ואמר כי, "כתוב בספר התהילים עושה אלה לא ימוט לעולם, והרי מדובר באדם שלא עושה דברים שאינן הגונים, אם כן מה זה הלשון "עושה אלה", הרי היה צריך להיות כתוב "לא עושה אלה". מסביר המחבר בספרו עקידת יצחק כי יהודי שזוכה להיות במקומות מסוימים ואנשים לא יעשו את "אלה" בזכותו הרי זה בבחינת "עושה אלה". אנחנו נמצאים באירוע מרגש מאוד. מלאים זיו ומפיקים נוגה, התורם החשוב הרב זיו יקר שזוכה להוציא כזה ספר. מאחורי דברים גדולים עומדים צדיקים גדולים, מורנו הצדיק האדמו"ר רבי דוד אביחצירא והגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שעומדים מאחורי הדברים הגדולים האלה ובזכותם יש תורה מפוארה שמופצת לאור עולם. אני מברך את השותפים והידידים שיזכו לברכה והצלחה ורוב פלאות בסיעתא דשמיא".

עוד נשאו דברים הגאונים רבי מרדכי אנגלמן שליט"א, ראש קהילת אהבת ישראל, רבי יהודה זייבלד מחבר ספר 'במשנת העקדה', המקובל רבי אליהו עזריאל עראמה שליט"א מעפולה, והגר"ש לוי, רב שכונת רמת אהרן. המעמד נמשך במשך שעה ארוכה כאשר המשתתפים שוררו שירי הודיה על הזכות הגדולה שנפלה בחלקם להיות חלק מהוצאת הספר הקדוש שמעתה ואילך יהיה נגיש להוגי ולומדי התורה הקדושה שיהנו מהפנינים המסולאים בפז המובאים בספר קדוש ועמוק זה אשר נכתב לפני מאות שנים עוד בזמן גירוש יהדות ספרד ומאז רבים וקדושים היו הוגים בספר זה ללא הפסקה, וכבר ראו כי ענקי עולם היו מניחים ספר זה על שולחנם והוגים בו באופן תדיר.

מלבוש לנשמה, אשר לצורך שהות הנשמה בעולם הזה, הוצרכה להתלבש בתוך גוף, ולכך נבחר הכהן גדול שהוא המעולה באנשים, בשעה שנכנס לעבוד ביום הקדוש ביותר במקום המקודש ביותר, ללבוש בגדים לבנים המסמלים את צחות המעשים, ולאחר מכן הוא גונזם, לרמז שכל מעשי הגוף צריכים להיות זכים ומצוחצחים לתכלית הנשמה שהיא רוחנית, ולאחר גמר העבודה בעולם הזה הגוף יגנז בקבר, והנשמה תעלה למעלה לקבל שכרה.

ומזה יבואו גם שאר בני האדם ללמוד, כיון שביום הכפורים שכל ישראל מתענים הרי הם מתעלים להיות בבחינות מסוימות כמלאכים שאין להם גוף כלל, אכן ישראל שיש להם גופים, ילמדו מענין בגדי הכהן גדול, שהגוף אינו אלא מלבוש לנשמה שהיא העיקר, ובעבורה נשלחו לעולם הזה כדי לעשות רצון ה' ולקיים מצוותיו.

במילים אחרות, אפשר לראות בדבריו כך: הגוף של הכהן הגדול ביום הכיפורים הפך להיות נשמה! כל אדם יש לו נשמה וגוף ועל הגוף הוא לובש בגדים. הכהן הגדול, גם הגוף שלו היה נשמה, וממילא הבגדים שהוא לבש - הם היו הגוף שלו.

במדרש (ויק"ר כא יב) הובא מימרא דרבי אבהו שהקשה איך היה הכהן גדול בעצמו יכול להיות באוהל מועד בשעת העבודה, והרי גם הוא בכלל אדם, וכתב "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", והשיב רבי אבהו, כי הכהן גדול בשעת העבודה היה בבחינת מלאך. לכאורה, הלא רבי אבהו בעצמו מתרץ בירושלמי שהזקן היה הקדוש ברוך הוא בעצמו, כי אפילו מלאך לא היה יכול להיות באוהל מועד, והאיך תירץ במדרש על הכהן גדול שהי' מלאך.

הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בפרי צדיק (יוה"כ ז') תירץ שהכה"ג בעת היכנסו לקה"ק היה לו התפשטות הגשמיות, ונשאר נשמה בלא גוף, ומאן דנפח מדי"ל נפח, וממילא הי' בבחינה יותר גדול ממלאך ע"ש.

הגניזה והשליחות האמיתית

גוף של אדם, אחרי שהנשמה מסתלקת ועולה למעלה, צריך לגנוז ולקבור אותו. כך בדיוק הבגדים של הכהן גדול. הם למעשה הגוף של הנשמה שלו: הגוף הפך להיות נשמה, ולכן הבגדים הופכים להיות גוף. וזו הסיבה שהם צריכים גניזה.

באותו מקום בעל העקידה מרחיב ונושא את משלו על שליחותו של האדם בעולם הזה:

בארץ רחוקה, שבה גבעות ירוקות מתנשאות אל מול שמים כחולים אינסופיים, שכנה עיר קטנה ושלווה. תושבי העיר חיו בפשטות, אך חסרו דבר חיוני ביותר לקיומם. יום אחד, החליטו זקני העיר ונכבדיה לבחור מתוכם אדם נאמן ופקח, שיצא בשליחות חשובה אל המלך האדיר, שישב בבירתו המפוארת הרחק מעבר להרים הגבוהים ולנהרות השוצפים.

הבחירה נפלה על איש צעיר, נמרץ ובעל לשון חדה, ששמו יצא לתהילה כמי שיודע לעמוד על שלו ולשכנע כל אדם. בני העיר העניקו לו ארנק מלא מטבעות זהב, די הוצאות לדרך הארוכה והמפרכת, והפצירו בו בכל לשון של בקשה ונדר שלא יסטה ממטרתו לרגע. "זכור, בחירי ליבנו," אמרו לו, קולותיהם רועדים מהתרגשות ותקווה, "חיינו וחיי ילדינו תלויים בשליחותך. אם תצליח, נכבדך כגיבור ונשלם לך כגמולך."

הגבאים של הרבי החלו להתרוצץ בין הקהל, לחפש את האיש, אבל חזרו בידים ריקות. הרבי שהמתין על יד הדלת שמע מהם שאיש לא ראה ואיש אינו מכיר יהודי בשם זה: רבי מרדכי מסטאבניץ.

הנועם אלימלך ששמע את הדברים אמר לא נוכל להתפלל תפילת מוסף עד שלא ימצא האיש המבוקש. דבריו של הרבי העירו את הציבור כולו וכולם פתחו בחיפושים קדחתניים אחרי רבי מרדכי מסטאבניץ, האיש הנעלם שהרבי מחפש.

תוך כדי החיפושים, הגיעו כמה מן החסידים אל הקומה התחתונה של בית הכנסת, היכן שכמעט איש לא נמצא, ולחרדתם הם מבחינים ביהודי שוכב מעולף על הרצפה. מיד החלו לטפל בו במשך שעה ארוכה עד שהוא פקח את עיניו.

שאלו אותו: שמה אתם זה רבי מרדכי מסטאבניץ? ורבי מרדכי הנהן בראשו. אמרו לו: תדע שהרבי מחפש אותך! הרבי גם אמר כי לא יתפלל מוסף לפני בואכם! כבר שעה ארוכה שכל הקהל הקדוש עזב את בית המדרש כדי לחפש אחריכם.

כשהוא תשוש וחלש הלך רבי מרדכי בקושי רב אל חדרו של הרבי. הוא נכנס לחדר, והרבי אומר לו: רבי מרדכי, אתה מכובד להיות שליח ציבור ולהתפלל תפילת מוסף לפני העמוד!

רבי מרדכי, נבוך לגמרי אמר: רבי, זה הרגע העירו אותי מעלפוני... כבר כמעט שלשה ימים שלא בא דבר מאכל אל פי - איך אני יכול להתפלל לפני העמוד?

הרבי הנועם אלימלך ניגש אל הארון שניצב בחדרו והתחיל להוציא מתוכו בגדים. הרבי נתן לו סט שלם של מלבושים והורה לו ללבושם. רבי מרדכי עשה כן ומיד הרגיש שכוחותיו חוזרים אליו. והוא אכן ניגש להתפלל תפילת מוסף לפני העמוד, ומאז מאורע זה היה רבי מרדכי מסטאבניץ מקושר ברבי רבי אלימלך בקשר בל יינתק, עד שהיה לאחד מצדיקי החסידות הנוודים ביותר.

הכוח שבבגדי הרבי

סיפור נפלא, אולם כמו בכל סיפור חסידי עלינו להבין את טיבו: מה בדיוק הייתה כוונתו של הר"א כשהוא הליבש לרבי מרדכי את הבגדים שלו? מה הכוח שיש בבגדי הרבי, ועוד ביום כיפור?

כדי לבאר את זה, יש לנו להקדים רעיון נפלא של רבינו עקידת יצחק שמגלה לנו את טיבם של בגדי הכהן הגדול, או ליתר דיוק, את מהותו האמיתית של הכהן הגדול ביום הכיפורים.

הגמרא אומרת במסכת יומא (יב): "והניחם שם, מלמד שטעונין גניזה". בגדי הכהן הגדול אותם לבש ביום הכיפורים, בגדי הלבן, טעונים גניזה. והשאלה נשאלת כמעט מאליה: מדוע שבגד יהיה טעון גניזה, זה הרי נתפס לנו כחלוק לבן, והנה מתברר שעלינו לנהוג בו קדושה ולגנוז את זה?

סוד הבגדים על-פי העקידת יצחק

מגלה לנו רבינו בעל העקידה סוד מדהים: הלבוש כעת הופך להיות כמו הגוף לכהן הגדול. ומהלבוש אנחנו למדים על צחות נשמתו.

ביאור ענין לבישת בגדי הלבן והחלפתם בבגדי זהב עד לגניזתם בדרך רמז הוא, שגם הגוף אינו דבר עיקרי בפני עצמו, אלא הרי הוא כמו

האיש הצעיר נשבע אמונים, ליבו גאה על האמון שניתן בו. הוא יצא לדרך, כשעיני כל בני העיר נשואות אליו בתקווה. לאחר ימים רבים של מסע מתיש, הגיע לבסוף אל שערי העיר המלכותית. עיניו נפעמו למראה העושר והיופי שנגלו לפניו. הארץ הייתה פורייה ושופעת, וההזדמנויות נראו בכל פינה.

פתאום, עלה במוחו רעיון מפתה. "מדוע לבזבז את כל הכסף על בקשה אחת בלבד?" חשב לעצמו. "הנה לפניי הזדמנות פז לעשות רווח נאה. אקח חלק מהכסף, אשקיע במסחר, ובכסף שארכוש אוכל להגדיל את מתנתי למלך, ואולי אף להביא מתנות נוספות לעירי."

הוא פנה אל השוק הסואן, וראה כי הסחר אכן משגשג. הוא השקיע את כספו בעסקאות שונות, ובהתחלה נראה היה שהמזל מאיר לו פנים. רווחיו גדלו, וליבו התמלא גאווה. הוא החל לחלום על עושר עצום ועל מעמד רם שיקנה לעצמו.

אך תאוות הבצע לא ידעה שובע. הוא החליט להרחיב את עסקיו, וקשר קשרים עם סוחרים רחוקים מעבר לים. הוא העמיס את כל הונו על ספינה גדולה, ופנה אל נתיבי הים הסוערים, בחיפוש אחר רווחים עצומים עוד יותר.

אך הגורל טמן לו פח. בלב ים התחוללה סערה איומה. הרוחות נשבו בעוז, הגלים התנשאו כהרים, והספינה האדירה החלה להתפרק. כל הונו של האיש ירד למצולות, והוא ניצל בקושי רב, חסר כל ומושפל.

לאחר ימים רבים של נדודים, שב האיש אל עירו, ראשו שחוח וליבו מלא חרטה. במקום הגיבור המצופה, עמד בפני בני עירו אדם מובס וחסר כל. זקני העיר ושריה, שציפו בקוצר רוח לשובו עם הבשורה הטובה, קצפו עליו בזעם נורא.

"חסר דעת!" געו בקול רם. "איך העז ליבך לנטוש את השליחות הקדושה, שבה היו תלויים חיינו כולם, ולרדוף אחר בצע כסף ארעי שלא ציווינוך עליו ולא עלה על דעתנו? הבטחנו לך כבוד רב אם תצליח, ועתה,

בגלל חמדנותך, מנע ממך כל כבוד!"

זעמם של בני העיר לא ידע גבול. הם ראו בו בוגד שסיכן את עתידם למען תאוותו האישית. בתוך רגעים ספורים התקבצו המונים וזעמם, והם גררו אותו ואת כל רכושו הדל אל מחוץ לחומות העיר. שם, באש גדולה, העלו באש אותו ואת ביתו ואת כל אשר לו, כעונש על בגידתו הנוראה.

כך קרה לאותו שליח אומלל, שליבו הסתמא אחר זוהר שקרי ושכח את מהות שליחותו האמיתית, שבה היו תלויים חיי ונשמתו. במשל הזה מלמד אותנו העקידת יצחק כי האדם נשלח לעולם הזה למטרה נעלה - להשתפר, לרכוש חכמה ולעשות מעשים טובים. האל מעניק לו את כל הדרוש כדי למלא את שליחותו, אך אם יסטה מן הדרך וירדוף אחר תאוות חולפות, סופו יהיה מר ורע.

המשל מדגיש את החשיבות של התמקדות במטרה הרוחנית והאמיתית של החיים, ולא להיגרר אחר תאוות חומריות שיכולות להסיט את האדם מדרכו ולהביא לכישלונו הסופי. כפי שנאמר "כחומץ לשינים וכעשן לעינים כן העצל לשולחיו".

קדושת הגוף של רבי אלימלך

הרבי הקדוש רבי אליעזר ליפא מחמעלניק, כותב בספרו הקדוש 'אורח לצדיק' (פרשת תזריע), שהוא שמע מפה קדשו של אביו הרבי רבי אלימלך: "הלוואי שיהיה לבני אדם נשמה טהורה מזדככת כמו הגוף שלי".

הרבי רבי אלימלך היה במדרגה כזו שהגוף שלו היה מזוכך כמו נשמה. גם הרבי בעל 'שומר אמונים' מביא בשם צדיקי הדורות הקודמים שאמרו על רבי אלימלך, שגופו הקדוש היה כל כך רוחני, זך ומצוחצח, עד שגופו האיר באור יקרות כמו אלף נשמות קדושות מישראל! ואילו על ערך אור נשמתו וקדושתה אין מי שיוכל להשיג מאומה!

ידוע שלאחר הסתלקותו של רבי אלימלך, הגיע אחד מהצדיקים אשר הסתופף בצילו של רבי אלימלך, להקביל את פני החוזה מלובלין. בהגיעו אל החוזה, הציג הצדיק את עצמו כאחד שזכה להכיר את הרבי רבי אלימלך.

התפעל החוזה מאד: אתם זכיתם להכירו? מבקש אני מכם שתתארו לי את הרבי רבי אלימלך.

אמר לו הצדיק: ראיתי בו שרק חלק אחד ממאה שבו היה שרוי בעולם הזה, ואילו בתשעים ותשעה החלקים האחרים היה הרבי רבי אלימלך שרוי בעולמות העליונים.

אמר לו החוזה: אם כך, בוודאי שלא הכרתם את הרבי... גם אותו חלק אחד ממאה שבו שנדמה היה כי נמצא הוא בעולם הזה - היו תשעים ותשעה חלקים ממנו שרויים בעולמות העליונים...

בגדי הלבן - הקשר למדרגת הכהן הגדול

רבי אלימלך היה במדרגה כזאת שהגוף שלו היה נשמה ממש, שכפי שרבינו העקידת יצחק מלמד אותנו: זו הייתה מדרגת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

אם כך, שהגוף היה כמו הנשמה, הרי שבגדי הר"א היו בגדי לבן של הכהן גדול. כשר"מ לבש את הבגדים של הר"א הוא למעשה קיבל את הגוף הקדוש של הר"א. זה היה הכוח שלו.

זו הסיבה שהכהן גדול היה לובש ביוה"כ דווקא בגדי לבן, כי למעשה הבגדים האלו הם הגוף שלו. כשיש גוף ולובשים בגדים, שייך לעשות בגדים מסוגים שונים, אבל כשלוובשים בגדים בתורת גוף - הבגדים הם הבסיסיים ביותר.

זה למעשה הסיבה שאנחנו גם לובשים בגדי לבן בליל הסדר. בעל העקידה מסביר לנו שלמעשה כל יהודי צריך לשאוף לדרגה הזו. ואכן אנחנו רואים שהרבי רבי אלימלך הגיע למדרגה כזאת.

זה הזמן שבו יהודי יכול להתעלות כך, בליל הסדר, הלילה שבו יש קרבת אלוקים, הלילה שבו הוציאנו הקב"ה ממצרים, הוא הלילה שבו גם הגוף יכול להפוך לנשמה.

אפשר להאריך עוד הרבה ברעיון מופלא זה של רבינו העקידה, אבל לנידון דיין: כאן, גם המלבושים ששמנו על הספר, הם למעשה נשמה... העורכים קיימו בעצמם אנא נפשי כתבית יהבית.

העורכים והמערכת כולה, השקיעו את הנשמה כדי שהספר שהוא ספר של נשמה מובהק ייצא בתכלית ההידור והשיכלול.

השי"ת יעזור שחפץ ה' בידינו יצלח להמשיך ולהגדיל תורה ולהאדירה.

עקדת יצחק
לחובבי הקדושת רבי יצחק שראמה זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

מתוך הגדה של פסח 'ממעונות אריות'

הראשונה אחר החורבן או בשנים הסמוכות לחורבן, והוצרכו חכמי הדור להתאסף ולדון האם ואיך יחגגו את הפסח הן מצד כל ההלכות והן איך להאיר הארת החג בתוך ימי הגלות.

רבי עקיבא היה מוצא נחמה ושמחה גם בתוקף הסתר

ונראה שלכן התאספו דוקא בביתו של רבי עקיבא אף שהיו שם רבותיו רבי אליעזר ורבי יהושע, על פי מה שאיתא בגמרא מכות (כד.) 'וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק, אמרו לו, מפני מה אתה משחק, אמר להם, ואתם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, הללו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלוקינו שרוף באש ולא נבכה, אמר להן, לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כד, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו, מפני מה אתה מצחק, אמר להם, מפני מה אתם בוכים, אמרו לו, מקום שכתוב בו (במדבר א' א) 'והזר הקרב יומת' ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן, לכך אני מצחק, דכתיב (ישעיהו ח' א) 'ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ירכיהו', וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב (מיקה ג' יב) 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש' וגו', בזכריה כתיב (זכריה ח' ד) 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים', עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו, עקיבא, ניחמתנו, עקיבא, ניחמתנו'.

הרי שרבי עקיבא הוא זה שהצליח למצוא נחמה שמחה והארה לחבריו התנאים בתוך תוקף הגלות, ואם כן כשרצו אחר החורבן לחגוג את חג הפסח ולא ידעו התנאים האם ואיך יוכלו לחגוג אחר החורבן, התאספו כולם אצל רבי עקיבא למען יוכלו להוציא את האורות הגנוזים והמכוסים של החג גם בתוך החשכה הגדולה, ואז דנו ביניהם בכל הלכות ומנהגי החג לאחר החורבן, וקבעו כל הדינים לדורות, וגם האירו את אור הגאולה והחירות, כמו שזכה רבי אלעזר בן עזריה למצוא רמז להזכרת יציאת מצרים בלילות שהיינו בגלות, ואז קבעו אלו התנאים הקדושים את כל

התנאים דנו באופן קיום המצוות לאחר החורבן

ולעניות דעתי נראה לפרש בדרך דרוש, דהנה כאמור מצינו בהרבה מקומות בחז"ל שהתנאים הללו היו נוסעים הרבה יחד לצורך הכלל, ואלו התנאים הקדושים היו גדולי אותו הדור חכמי יבנה. והיה הזמן קשה מאד סמוך ונראה אחר חורבן בית המקדש, אשר מלבד כל הגזירות והצרות שהיו, גם בכל ענייני המצוות היו צריכים לדון איך לקיימם עתה אחר החורבן, ולדוגמא בחג הפסח שאחר החורבן בטלו הקרבנות, היו צריכים לדון על חיוב מצה ומרור האם ישנם מן התורה כאשר אין קרבן פסח, ואם אינם מן התורה האם לחייבם מדרבנן, וכן נוסח השאלות שהשתנה מזמן הבית ועוד הרבה שינויים.

שתאמר יציאת מצרים בלילות היינו בגלות

ומלבד פרטי המצוות המעשיות, יותר היה להם לדון במהות הדברים, הלא חג הפסח הוא חג החירות על הגאולה, ואיך נשיר את שיר השם בגלות המר, והאם יש להמשיך גם בגלות לחגוג את גאולת מצרים, וכמו שכתב רבי אליעזר אשכנזי בספר מעשי השם (פרק כד) שהתנאים התדיינו ביניהם אז האם צריך לקיים סיפור יציאת מצרים אחר החורבן ונעתיק קצת מלשונו: 'האמנם נראה שאמנם בן זומא וחכמים שהביא רבי אלעזר בן עזריה באותה משנה לא היו חולקים על ענין הזכרת יציאת מצרים בלילה, דפשוט הוא שעיקר הנס הלא היה בחצי הלילה, אבל מחלוקתם היה אם יש לספר יציאת מצרים בגלות וכו' ועל זה המגיד, הביא רביה ממשנה זאת שאומרים יציאת מצרים בלילות, רצה לומר בגלות עם היותם עבדים לאחרים, דהוא אמינא כמו שאמרו רז"ל (מגילה יד.) שאין אומרים הלל בפורים דאכתי עבדי אחשוורוש אנן וכו'. ובמה שאמר ר' אלעזר הריני כבן שבעים וכו' יתכן לדעתי לומר על פי דרכנו, שהיה אומר רבי אלעזר הריני כבן שבעים, רצה לומר שכמו שאותם שגלו בין בית לבית, שהיו שבעים שנה, כמו שנאמר (דברי הימים ב' לו' כא) 'ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה', ואז באותם השבעים שנה לא סיפרו ביציאת מצרים להיותם עבדים, והאות שעל זה תמצא שנאמר בבניין בית שני בעזרא (י' כב) 'ויעשו חג מצות שבעת ימים בשמחה כי שמחם ה', כנראה שבתוך השבעים שנה לא סיפרו ביציאת מצרים לעשותו בשמחה, כי אין לומר שנאמר עשיית החג על קרבן שהרי לא עשו קרבן לא בשמחה ולא בדאגה. אם כן הטיב לומר רבי אלעזר שהוא כבן שבעים, רצה לומר כאותו הדור שהיו באותם שבעים שנה, ושלא זכה למצוא רביה שתאמר יציאת מצרים בגלות' עיי"ש עוד בדבריו המחודשים. אם כן נראה לומר שאולי היה זה בשנה

למה התאספו כל התנאים אצל רבי עקיבא בבני ברק

יש להבין למה התקבצו חמשת התנאים הקדושים הללו לערוך את סדרם אצל רבי עקיבא בבני ברק ולמה לא ישבו כל אחד בביתו עם משפחתו. ובפרט לגבי רבי אליעזר הקשה המהר"ץ חיות (סנהדרין לב:) וזה לשונו: 'בני ברק היה בחלקו של דן (יהושע יט מה), ולוד היתה מהלך יום אחד מירושלים (משנה מעשר שני פ"ה מ"ב), ובחלקו של בנימין (מגילה ד.). ועתה איך יתכן הסיפור באגדת פסח דרבי אליעזר ורבי עקיבא שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה היינו ליל פסח, הרי מקומו של רבי אליעזר בלוד (סנהדרין לב:) ורבי אליעזר בעצמו סבירא ליה (כז:) 'משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל, דכתיב (דברים יד כו) 'ושמחת אתה וביתך', ושם בסוף הסוגיה ספרו שרבי אליעזר שבת בסוכתו של רבי יוחנן ברבי אלעאי בקסרי ומקשה הש"ס דאיך הניח דירתו ברגל, ודחוק הש"ס לומר דשבת הוואי. ראינו דאי אפשר לומר דרבי אליעזר יניח ביתו ברגל וקשה אם כן איך הלך בחג המצות לבני ברק, וצריך עיון גדול'.

אפשר שבערב הפסח עלו התנאים מן הים סמוך לבני ברק

בספר באר מרים על הגדה של פסח חידש לפי מה שמצינו במשנה מעשר שני (פ"ה מ"ט), שרבן גמליאל והזקנים היו בספינה בערב פסח, ובתוך אותם הזקנים היו רבי יהושע רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. ומצינו בכמה מקומות שרבן גמליאל וגדולי התנאים היו באין בספינה לצורך כלל ישראל, וחלק מהתנאים המוזכרים במעשה כאן מוזכרים כמה פעמים שהיו באותן מסעות. (ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג, סוכה כג: עבודה זרה נד: תרוית י. ועוד במדרשים כמה פעמים), ויתכן שבאותו ערב פסח עלו ליבשה דרך יפו ושבתו בחג בבני ברק שאצל יפו (יהושע יט מה-מו) ומקום דירתו של רבי עקיבא, שהיה עמהם בספינה וחגגו אצלו כל גדולי הדור ליל התקדש החג'. ואולם רבן גמליאל הנשיא יתכן כי אף שהיה באותו מקום לא היסב עמהם יחד יען שבפניו לא היו יכולים להסב בהיותו נשיא וזה שהדגיש בעל ההגדה שאמר 'מעשה ברבי אליעזר וכו' שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרין וכו' שכיון שלא היה רבן גמליאל רבם עמהם יכלו להסב דאילו בפניו לא היו רשאים.

ומובן שבכגון דא כשהוצרכו להפליג לצורך טובתן של ישראל לא שיבח רבי אליעזר את העצלנים וכשעלו בערב החג דרך נמל יפו ולא הספיק עוד לבוא לביתו ללוד חגג גם הוא יחד עם חבריו בבני ברק. ע"כ מספר באר מרים.

האורות של יציאת מצרים, החירות והגאולה שיתלוו עם בני ישראל בכל שנות גלותם.

וזה דיין המגיד לומר 'שהיו מסובין בבני ברק', הדגיש בזה שני דברים, האחד שהיו מסובין, ושהיה זה בבני ברק, והפירוש הוא כי הסבה הוא סימן של חירות, ובנוסף המשנה לשאלות 'מה נשתנה', אשר נתחבר בעת עמוד בית המקדש על מכונו, נראה כי חסרה שם השאלה על ההסיבה, ותחתיה מופיעה שאלה על קרבן הפסח הנאכל כולו צלי. והביאור בזה כמו שפירש מרן הגר"א זצ"ל בפירוש ההגדה, כי בזמן הבית אכן לא היה מקום לשאלה, כי תמיד היו מסובין בשעת האכילה, וחיו חיי שלווה איש תחת גפנו ותחת תאנתו. אולם אחר שנחרב הבית, וישראל דוויים וסחופים ומטורפים מצרות, שוב אינם מסובים כל ימות השנה, וכאן הבן שואל, מה נשתנה הלילה הזה שמסובין אנו כבני חורין. אם כן זה הדגש שהיו מסובין, שאף שהוא זמן הגלות עם כל זה היו מסובין ואז במסיבת חמשת התנאים לו התחדשה שאלה לו שבמה נשתנה, וזהו שהדגיש התנא שהיו מסובין. עוד הדגיש המגיד שהיה זה 'בבני ברק' היינו מקומו של רבי עקיבא שבאו למצוא אצלו נחמה והארה בגלות.

ומתורץ בזה למה התאספו כל התנאים בביתו של רבי עקיבא, וגם קושיית המהר"ץ חיות מיושבת, כי כאשר היו מסופקין בעצם מהות החג ובדרכים איך לקיימו לאחר החורבן, בכאי גוונא לא היה משבח רבי אליעזר את העצלנים, ובפרט שהטעם ששיבח רבי אליעזר את העצלנים היה מפני שכתוב 'ושמחת בחגך אתה וביתך', וכאשר לאחר החורבן ערבה כל שמחה ולא היה יכול לקיים ושמחת בחגך בביתו, בודאי היה צריך לבוא אל רבי עקיבא שינחם אותם בתוך הגלות, ויוכלו לקיים 'ושמחת' גם בגלות.

רבי אלעזר בן עזריה עשירי לעזרא וגלגול נשמתו

ולהוסיף פרפרת אחת, דהנה כאמור בדברי המעשי ה' בשבעים שנות הגלות שאחר בית ראשון לא סיפרו ביציאת מצרים להיותם עבדים, כמו שדייק מלשון הפסוק בעזרא (ו כב) 'וַיַּעֲשֵׂוּ חַג מִצְוֹת שְׁבַעַת יָמִים בְּשִׁמְחָה כִּי שָׂמְחָם ה'', ומזה למד כי בגלות בבל לא סיפרו ביציאת מצרים. אם כן עזרא הסופר הוא שחידש להם את הארת חג הפסח לאחר שהשיבם לארץ והתחיל בבניית הבית, והנה

רבי אלעזר בן עזריה הוא עשירי לעזרא (ברכות כז:). ובספר גלגולי נשמות לרמ"ע מפאנו (אות א, ד) כתב שנתגלגלה בו נשמת עזרא, אם כן יש לומר שבכוחו של עזרא האיר את אותן הארות של חג הפסח אפילו בימות הגלות. כן 'זכני ה' ליאור באור הגאולה ולזכות לגאולת הנפש ולחירות אמת גם בתוך ימי הגלות בכוחם של אלו התנאים הקדושים שמפיהם אנו חיים, ונזכה במהרה בימינו לגאולת עולם לבניין בית המקדש ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אכ"ר.

המתנה המושלמת לחג הפסח

ההגדה

ממעונות אריות

ספיר ויהלום

ממונות כלי הכסף באד'בות הצורפים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, ז' אייר תשס"ח

לְעֵמְדוֹ שֶׁבֶת

חַטְּ הַפֶּסַח

אך בליל הסדר, כאשר הסתיימה התפילה, והכל שבו לביתם, ועמדו לקדש על חינוך נצבה הבטיחה בפניהם במלא חמרתה...

בלית ברירה פתח דוד את פיו והחל להסביר לאביו בעדינות, שהמחלל שבת יינו כיוון נסו, ומשפחה, אין הוא יכול להסב לשלחן אחד עם אותו קרוב.

"תן לי רשות" בקש הנער הטהור: "ואלה לאכל אצל הרב..."

בשמעו כך נחרד האב, ופנה לצדדים להשפיע על קרוב המשפחה שיחדל מלחלל שבת, אולם אותו ספר טען כי מדובר בפקוח נפש כי אם לא יעבד בליל שבת יעזבו אותו הלקוחות.

הלכו שניהם לבית הרב שם שטחו בפניו את הדברים, ושאלוהו - האם אכן יינו של הספר האנוס לחלל שבת מצד פרנסתו כשר לשתייה?

עמד הרב - רבי שלמה זצ"ל ובנעם שיחו ומתק שפתותיו הסביר את חשיבותה ואורה של שמירת השבת:

לא זו בלבד שלא יתכנו הפסדים כתוצאה משמירתה, אלא השבת היא מקור הברכה, ומבטח לו לספר שאם יסגור את שערי המספרה לפני בוא השבת, תעלה קרנו מעלה מעלה, ופרנסתו מבטחת לו ברוח.

סופו של המעשה היה שלא זז משם עד שקבל עליו היהודי בקנין גמור ושלם שלעולם לא יפתח יותר את מספרתו בליל שבת, וחרז בתשובה שלמה מעמק לבו.

כך זכה רבי דוד ונתגלגלה מצוה גדולה זו לידיו בליל הסדר, להשיב את אחד מקרוביו בתשובה שלמה.

ללמדנו על יראתו והחמתו של רבי דוד בן בוארון זצ"ל שלא לחנם גדל והיה ראב"ד ליהדות תוניסיה בלה...

(הגדה של פסח - ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

קול מחיאת הכפים שלו כילד קט נשמע היטב למרחוק, נהנה מאד וקורת רוח פשטה על פניו. (אדמו"רי בעלו', ח"ג עמוד ג)

באחת השנים בערב פסח נפצע קשות בורעו נכדו חביבו של הרבי, ר' יצחק דוד רוקח ז"ל, שקילד היה שואל את הקשיות בליל הסדר, והצרו לנסע אל העיר הגדולה לדרש ברופאים. כשחזר, פנה אליו זקנו בחביבות ושאלו: נו, יצחק דוד, מה יהיה? האם תוכל למחא כפיים בליל הסדר? (ביתו נאוה קודש' ניסן ב, עמ' תנז)

אחד חכם

בן חכם מיוסר אב (משלי יג, א). הגאון רבי דוד בן בוארון זצ"ל רבה הראשי של תוניסיה, לא נולד במשפחת רבנים, אביו היה יהודי פשוט ועמל לפרנסתו.

רבי דוד למד תורה בישיבת 'חברת התלמוד' אצל הגאון רבי שלמה דאנה זצ"ל מחבר 'שלמי תודה' שעליו אמרו בתוניסיה שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל, רבי שלמה קרב את תלמידו בעבותות אהבה וגדל אותו להיות גדול בישראל.

היה זה בתקופה של הדרדרות בחיי היהדות בתוניסיה לאחר הפבוש הצרפתי, ורבים החלו לעבד בשבת רחמנא לצלן.

באחת השנים נודע לרבי דוד לקראת ליל הסדר, שעל שלחן משפחתו עתיד להתארח אחד מקרובי המשפחה - ספר במקצועו שנקשל לעתים, והיה מספר את לקוחותיו בערב שבת גם אחרי חשכה.

הנער דוד הטרד מאד מכה, שהרי המחלל שבת יינו כיוון נסו, ואיך ישתה ארבע כוסות על שלחן אחד עם מחלל שבת?!

התבייש הנער דוד מאביו, ולא רצה לגלות לו שאין הוא חפץ להסב לשלחן הסדר עם אותו קרוב, ובמבוכתו לא אמר מאום.

ימחאו כף

מנהג עתיק יומין נהוג בבית בעלזא, למחא כף אל כף קדם אמירת 'מה נשתנה'. מנהג זה נהוג היה עוד בימי האדמו"ר הראשון לבית בעלזא, הרב הקדוש רבי שר שלום זי"ע.

טעמים רבים נאמרו למנהג זה, ומי יעמד בסוד קדושים, אך נציג שנים מתוכם שנשמעו מפי הגאון רבי אשר אנשיל כץ זצ"ל רבה של סערדהלי:

הטעם הראשון הוא, כדרך שהכהו הגדול בשעה שנכנס לפני ולפנים היה נשמע קול פעמוני ההב על שולי המעיל סביב, כנאמר (שמות כח לה) 'ונשמע קולו בבאו אל הקדש'.

לכן בשעה זו - שעת אמירת 'מה נשתנה', בה הבן פותח במצוה ראשונה של ליל הסדר - 'והיה כי ישאלך בנך' (שמות יג יד), ועל ידו אנו נכנסים כביכול אל הקדש פנימה בליל התקדש חג הפסח, נוהגים אנו להשמיע קול זכר לזה.

טעם נוסף למנהג זה הוא הרמז על כך שבלייל קדוש זה אין 'הידים ידי עשו' (בראשית כז) שולטות בנו, שכן כפי שאמרו חכמינו ז"ל (ב"ר סה כ) כְּאִשֶּׁר 'קולו של יעקב מצפצף' אין הידים ידי עשו. ליל הסדר הוא הלילה שבו בכל בית יהודי בעולם מצפצף קולם של תינוקות של בית רבן, וממילא גובר כחנו על כחו של עשו. (הגדה של פסח 'מעשי למלך', עמ' נו)

חשיבות רבה יחסו בבית בעלזא למנהג זה. פעם שח חסיד ישיש שזכה עוד לשהות בצל הרב הקדוש רבי שר שלום, לנכדו הצדיק רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע"א, שהוא זכר כיצד שאל את ארבע הקשיות כפעוט רך בשלחן הסדר של זקנו.

לשמע הדברים חקר המהרי"ד את החסיד האם זוכר הוא אותו מוחא אז כף אל כף לפני הקשיות. מששמע את תשובת החסיד שאכן,

חידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים כמה פעמים מופיעות בהגדה המלים 'לשנה הבאה'?

פתרון החידה - פרשת ויחי:

ש. איפה מוזכר בפרשה זו אדם אחד פעמיים באותו פסוק, אולם בכל פעם הוא נקרא בשם אחר?

ת. בבראשית מט ב, מדובר על יעקב אבינו, פעם בשם יעקב ופעם בשם ישראל.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת ויחי:

ה' בצלאל קאהן מירושלים.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגיליונות הבאים

הפותרים נכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.

בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

אֶלְדָּנוֹת

לְשִׁמּוֹן שֵׁבֶת

שְׂפִירָה דֵּי פֶסַח

כ"ד, אֶלְדִּיוֹן רפ"ב

נֶאמְרָה לִפְנֵי הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שִׁירָה. אָדָם הָרְאוּשׁוֹן לֹא אָמַר שִׁירָה; אֲבָרְהָם אָבִינוּ, בְּעֵת שִׁיבָא מִכְּבָשׁוֹן הָאֵשׁ וַנִּצַּח אֶת הַמְּלָכִים, הוֹדָה לְבוֹרָא, אֶךְ לֹא זָכָה לומר שִׁירָה; יִצְחָק אָבִינוּ בְּעֵת הָעֲקֻדָּה לֹא זָכָה לומר שִׁירָה; יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁנִּצְוָה מִשְׂרׁוֹ שֶׁל עֲשׂו וּמֵאֲנָשֵׁי שָׂכָם, אוּ בְּעֵת שֶׁזָּכָה לְרֵאוֹת שׁוֹב אֶת בְּנוֹ הָאֶבְדָּו יוֹסֵף, אֶךְ הוּא לֹא זָכָה לומר שִׁירָה.

אֶךְ פְּאָשֶׁר נִקְרַע יָם סוּף לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִיָּד אָמְרוּ שִׁירָה לִפְנֵי בּוֹרָאם.

נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׂאֵלָה: מִדּוּעַ זָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לומר שִׁירָה בְּאוֹתָהּ שְׂעָה - זָכִיָּה שֶׁלֹּא זָכוּ לָהּ כָּל אַבּוֹת הָעוֹלָם עַד לִימֵיהֶם?

אֵת טַעַם הַדְּבָר אָמַר הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יִשְׁשַׁכְּר דָּב מִבְּעֻלּוֹא זי"ע: מִשׁוּם שֶׁלֹּא רָאוּ אֶת עֲצָמָם כְּרֵאוּיִים לומר שִׁירָה לִפְנֵי מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים.

אֶךְ פְּאָשֶׁר הִגִּיעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִים סוּף, וְהַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ הִסְבִּיעַ אֶת הַמִּצְרִים בַּיָּם כְּדִי לְהַצִּילָם, הַתְּפָרָסִם הַנֶּסֶם בְּכָל הָעוֹלָם וְהַתְּקַדְּשׁ שְׁמוֹ לְעֵינֵי הַכָּל.

עֵתָהּ, פְּאָשֶׁר הָעוֹלָם כְּלוּ חָל וְגִיעַשׁ מִהַדָּר גְּאוּנוֹ שֶׁל ה', הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִים לומר שִׁירָה, מִפְּנֵי שֶׁאִם לֹא הָיוּ אוֹמְרִים שִׁירָה, הָיָה נִגְרָם מֵעוֹט כְּבוֹד שְׁמִים.

לְאוֹר דְּבָרָיו אֵלֹהֵינוּ, בָּאָר בְּנוֹ, הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אֶהְרֹן מִבְּעֻלּוֹא זי"ע א, אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּשִׁירַת דְּבוּרָה (שׁוֹפְטִים ה ב-ג): 'בִּפְרַעַת פְּרִיעוֹת בִּישְׂרָאֵל בְּהַתְּנַבֵּד עִם בְּרָכוֹ ה' - בְּשַׁעַת שִׁפְרַעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִצְרַיִם אֶת עַנְשָׁם עַל שֶׁצְּעָרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, הִרְגִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִישׁוּעָה בָּאָה לָהֶם כְּנִדְבָה מֵאֵת הַבּוֹרָא, וְלֹא בְּשֶׁל מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאֵף עַל פִּי כּוֹ אָמְרוּ שִׁירָה.

וּמִדּוּעַ?

'שִׁמְעוּ מְלָכִים הָאֲזִינוּ רִנָּים אֲנִכִּי לַה' אֲנִכִּי אֲשִׁירָה אֲפֹמֵר לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל' - מִפְּנֵי שֶׁשִּׁמְעוּ כָּל מְלָכֵי הָעוֹלָם וְרוֹזְנֵיוֹ עַל הִישׁוּעָה הַגְּדוּלָּה שֶׁעָשָׂה הַבּוֹרָא לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ מְכָרְחִים לומר שִׁירָה, כְּדִי שֶׁחֲלִילָה לֹא יִהְיֶה מֵעוֹט כְּבוֹד שְׁמִים אֵלֹהֵינוּ לֹא יֵאמְרוּ אֶת הַשִּׁירָה.

(הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח - סְפִיר וִיהִלּוּם - לַהֲרַב הַגֵּאוּן רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל פּוֹמֶרְנֵץ שְׁלִיט"א)

וְשִׁרִים בְּמֵלֵא פִּיהֶם: 'אֲשִׁירָה לַה' כִּי גָאָה גָּאָה'. כִּי צִדַּד עָשׂו זֹאת? נִקְבָּה שְׂאֵלְתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ אֶת הַלְּבָבוֹת.

"אֵמַר לָכֶם אֶת הַתְּשׁוּבָה", אָמַר הַרְבֵּי, וְנִכְרַ הִיָּה שֶׁהַדְּבָרִים בּוֹקְעִים הַיִּשְׂרָאֵל מִלְּבוֹ הַטְּהוֹר, בְּבַחֲנֵינַת 'הוּא הִיָּה אוֹמֵר':

"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֲמִינוּ בַתְּחִילַת הַמֵּתִים, וְעַל כֵּן יִכְלוּ לומר שִׁירָה בְּפֶה מֵלֵא.

הֵן עוֹד מַעֲט תִּגְיַע עֵת תְּחִילַת הַמֵּתִים, וְיִקּוּמוּ כָּל הַיְקָרִים לָהֶם לְתַחֲיָה...

גַּם אוֹתָנוּ - פְּלִיטִים מַעֲטִים, אַחַד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמְּשַׁפְּחָה, הוֹתִיר הַבּוֹרָא עַל מְנַת שְׁנֵאמַר לִפְנֵינוּ שִׁירָה.

הֵן מֵאֲמִינִים אֲנוּ בַתְּחִילַת הַמֵּתִים, וְנִקְרָב נֹכַח לָוֶה בְּעֻזַּת ה', וְנִשְׁוֹב לְהַפְּגֵשׁ עִם הַיְקָרִים לְנוּ בְּעֵת שִׁיבָא וְיִרְנְנוּ שׁוֹכְנֵי עַפְרָה.

וְכֹאֵן כּוֹ עֵתָהּ: יֵשׁ לְשׁוֹרֵר לִפְנֵי הַבּוֹרָא...

וְאָכֵן, מִי כְּהַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ מִבְּעֻלּוֹא, יָדַע לומר שִׁירָה.

פַּעַם נִכְנַס אֶל הַרְבֵּי יְהוּדֵי שְׁבָקֵשׁ לִנְחֵמוֹ עַל כָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבַר בְּשָׁנוֹת הַזֶּעַם, וְאָמַר: "שִׁיבָא רַבִּי יִתְבַּרַךְ יִנְחַם אֶת הַרְבֵּי עַל הַצָּעֵר וְהִיָּגוֹן שֶׁעָבַר".

הַרְבֵּי, שֶׁאֲבָד בְּשׂוֹאָה הַנוֹרָאָה אֶת כָּל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְלֹא נוֹתַר שְׂרִיד מִצְּאֲצָאָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּמִלְּבַד מִשְׁפַּחְתּוֹ עֵלּוֹ כִּמְעַט כָּל חֲסִידָיו עַל הַמוֹקֵד, ה' יִקַּם דָּמָם, קָם מִמְּקוֹמוֹ, וְאָמַר: "חֲלִילָה!

מֵעוֹלָם לֹא הִיָּה לִי שׁוּם צַעַר חַס וְשָׁלוֹם, תָּמִיד הִיָּה לִי רַק טוֹב..."

וְתִכְף צוּהָ עַל אוֹתוֹ יְהוּדֵי, כְּמִנְהַגוֹ כְּאֶשֶׁר שָׁמַע דְּבוּרִים שֶׁלֹּא יִשְׂרוּ בְּעֵינָיו, שִׁיטַל אֶת יָדָיו וְיַחְזֹר בּוֹ מִדְּבָרָיו...

זוֹ הִיָּתָה דְּרָכּוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ מִבְּעֻלּוֹא: אִם מֵאֲמִינִים אֲנוּ שֶׁהַכָּל מֵאֲתוֹ יִתְבַּרַךְ וְהַכָּל לְטוֹבָה, וּמֵאֲמִינִים אֲנוּ בַתְּחִילַת הַמֵּתִים הַקְּרָבָה, אֲזִי אִין סָבָה לְצַעַר וְיָגוֹן.

תָּמִיד אֶפְשֶׁר וְצָרִיךְ לְשִׁיר...

אָמְרוּ בְּמִדְרַשׁ (שְׁמו"ר כג ד): "מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם וְעַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם, לֹא מִצִּינוּ אָדָם שֶׁאָמַר שִׁירָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל".

מֵאֵז בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְעַד יְצִיאַת מִצְרַיִם, לֹא

שִׁירַת הָאֲמוּנָה

אֲזִי יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת טו, א).

יֵשׁ לְהַרְחִיב רְבוֹת בְּסוּדוֹתֶיהָ הַנִּפְלְאוֹת שֶׁל שִׁירַת הַיָּם וּבְאוֹרוֹתֶיהָ, אֶךְ תַּחֲלָה נִקְדִּים בְּסִפּוֹר:

הִיָּה זֶה כְּאֶשֶׁר עָלָה הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אֶהְרֹן מִבְּעֻלּוֹא זי"ע מַעֲמֵק הַבְּכָא לְאַרְץ הַקְּדֹשׁ, לְאַחַר שֶׁנִּצְלַ מִצְּפָרְנֵי הַנְּאֲצִים הָאֲרוּרִים.

בְּחֻדֵשׁ שְׁבַט תש"ד דְּרָכּוֹ רַגְלֵי הַרְבֵּי עַל אֲדַמַּת חִיפָה יָחַד עִם אַחֵיו הַגְּאוּן הַצְּדִיק רַבִּי מְרֻדְכֵי רוֹקַח - הַרְבֵּי מִבִּילְגוֹרֵיָא, וְהַשְּׁבֵת הָרְאוּשׁוֹה שְׂאוֹתָהּ עָשָׂה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה פְּרִשְׁתָּ בְּשִׁלַּח - שְׁבֵת 'שִׁירָה', בַּהּ שְׁבֵת בְּחִיפָה.

בְּלֵיל שְׁבֵת, בְּשַׁעַת שִׁיבָא הַרְבֵּי בְּשִׁלְחָנוּ הַטְּהוֹר, פָּתַח אֶת פִּיו וְשָׁאַל אֶת הַשְּׂאֵלָה שֶׁהַכָּל חֲשָׁבוּ בְּלִבָּם אֶךְ אִישׁ לֹא הִעִז לְהַעֲלוֹת עַל דֵּל שְׁפֹתוֹתָיו: "שְׁבֵת שִׁירָה הִיא הַשְּׁבֵת, וְיֵשׁ לְהוֹדוֹת לְבוֹרָא.

אוּלָּם אִיךְ אֶפְשֶׁר לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִצִּיל אוֹתָנוּ, בְּעוֹד מִלִּיּוֹנִים נִהְרָגוּ עַל קְדוּשַׁת ה' בְּמֵיתוֹת שׁוֹנוֹת וּמְשֻׁנוֹת?"

דְּמָקָה מִתּוֹחָה הַשְּׁתַּרְרָה בְּהִיָּל.

שְׂאֵלְתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַדְּהָדָה בֵּין הַכְּתָלִים: אִיךְ יִכּוּלִים אָנוּ לומר שִׁירָה...

הַרְבֵּי לֹא הִשְׁתַּתְּהָה, וְעָנָה מִיָּד:

"בְּשַׁעַת שִׁיבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְץ מִצְרַיִם, אָמְרָה תּוֹרָה (שְׁמוֹת יג יח): 'וְחִמְשִׁים עֶלּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְץ מִצְרַיִם'. פְּרִשְׁתוּ חו"ל (מְכִילַתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָל, מְסַכְתָא דְּפִסְחָא יב): אַחַד מִחֲמִשָּׁה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַחַד מִחֲמִשִּׁים וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַחַד מִחֲמַשׁ מֵאוֹת.

לְדַעַת הַכָּל, רַב רְבוּ שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל נוֹתַר בְּמִצְרַיִם, וְרַק חֶלֶק קָטָן זָכָה לְצִאֵת מִהַגְּלוּת.

הֵאֵם יִכּוּלִים אָנוּ לְתַאֵר לְעַצְמָנוּ אֶת הָאֲבֵל הַנוֹרָא שֶׁפָּקַד אֶת עַם יִשְׂרָאֵל בְּעֵת צִאֵתָם מִמִּצְרַיִם?" הַמְּשִׁיךְ הַרְבֵּי, וְדְבָרָיו כְּמוֹ חוֹתְכִים אֶת הַדְּמָמָה בְּסִכּוּן.

"וְאֵף עַל פִּי כּוֹ, עָמְדוּ כְּלָם כְּעָבַר שְׁבָעָה יָמִים עַל שְׁפֵת הַיָּם, וְאָמְרוּ שִׁירָה..."

בְּחֻדֵשׁ הָאֶחָרוֹן שֶׁכָּלוּ רַבִּים מִבְּנֵי מִשְׁפַּחוֹתֶיהֶם וּמִיִּדְיָהֶם הַקְּרוּבִים, וְעֵתָהּ הֵם עוֹלִים לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לֵילָא הָאֵב, הָאֵחַ אוֹ הַבֵּן. וְהִנֵּה, הֵם עוֹמְדִים

חִידוֹן אֶלְדָּנוֹת - נוֹשֵׂא פְּרִסְמִים אִיזָה פְּסוּק מִתְּחִלַּת פְּרִשְׁתַּת הַקְּרִיאָה (בְּשִׁלַּח) יֵשׁ בּוֹ פְּעָמִים לְשׁוֹן כְּפוּלָה?

פֶּתֶרׁוֹן חִידוֹה - פְּרִשְׁתַּת שְׁמוֹת:

ש. מִי נִקְרָא כֵּהֵן בְּפִרְשָׁה זֹאת? וּמִי נִקְרָא לוי בְּפִרְשָׁה זֹאת?
ת. יִתְרוֹ נִקְרָא כֵּהֵן (שְׁמוֹת ב, טז). אֶהְרֹן נִקְרָא לוי (שְׁמוֹת ד, יד).

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבַתָּא מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדָּר":
פְּרִשְׁתַּת שְׁמוֹת:
ה' מוֹשִׁי פְּלוֹטְשַׁעֲנִיק מִירוּשָׁלַיִם.

פֶּתֶרׁוֹן חִידוֹה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יִפּוֹרְסוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים
הַפּוֹתְרִים נִכְוָה יִכְנַסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה
עַל סִידוֹר מִתִּיבַתָּא מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדָּר".
אֶת הַפְּתוּרֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנֵי
לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוּ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוּב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטַלְפוֹן.
בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

94

הזשלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

הפרזייקט ההיסטורי

- ✦ מטפה ומוגה בי"ג נפה
- ✦ ביאור רהוט משולב על הדף
- ✦ כותרות והקדמות נרחבות
- ✦ ילקוט ביאורים מקיף
- ✦ מאות אלפי הערות והוספות
- ✦ חובה לכל בן ישיבה

ובחנויות הספרים המובחרות

הלכות ערב פסח שחל בשבת - שנת תשפ"ה

מאת: הרב בנימין ג'ייקוב דומ"ץ לשכת הפוסקים

איסור מלאכה בערב שבת שלפני פסח

א. נחלקו הפוסקים בטעם איסור המלאכה בערב פסח, האם הוא מפני זמן שחיטת הפסח, או כדי שלא יהיה טרוד במלאכות ויפריע לו בהכנות לפסח ויבוא לשכוח לבער את החמץ, ורוב הפוסקים נקטו את הטעם הראשון, ולכן אפשר שאין להחמיר בשנה זו במלאכות בערב שבת מפני שערב פסח יוצא בשבת (סי' תסח וביה"ל שם).

ביעור חמץ בשנה זו שחל י"ד בשבת

ב. השנה בדיקת חמץ היא בליל י"ג ניסן ושריפת חמץ היא ביום שישי י"ג ניסן, אע"פ שיכול לבערו כל היום, מ"מ כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים, מבערים כבכל השנים (סי' תמד, ס"א - ס"ב).

ג. בשנה זו אין מבטלין את החמץ בערב שבת, אלא בשבת בבוקר, שהרי משאיר לעצמו מהחמץ (שם, מ"ב סק"ט וסק"י).

ד. בשבת זו אוכלים פת רק ב' סעודות, שהרי סעודה שלישית זמנה אחרי מנחה, ואז כבר אסור לאכול חמץ וכן אסור לאכול מצה (שם ס"א).

ה. סעודה שלישית יכול לקיימה בדגים או בשר או פירות, ויזהר לאכול מעט ולא ימלא כרסו. ואם סועד לפני שעה עשירית יכול לאכול גם קניידלעך, ויש מחמירים גם בזה (שם, סק"ח, וסי' תעא ומ"ב סק"ב ובשעה"צ שם) ולבני ספרד יכול לקיימה במצה עשירה. ועוגה הנאפית בתנור ועשויה מקמח מצה אין לאוכלה כלל בערב פסח (תעא, מ"ב סק"ט י"ט).

ו. בשבת זו צריך להשכים מוקדם בבוקר כדי להספיק להתפלל ולאכול סעודת שבת קודם סוף זמן איסור אכילת חמץ (סי' תמד סק"ד).

ז. טוב לקיים סעודה שלישית ע"י שיחלק את סעודת הבוקר לשניים ויסיח דעתו וישהה ביניהם, (לחזו"א חצי שעה וי"א 15 דק) ואז יוכל לקיים הסעודה שלישית גם בפת, וכן כתב הגר"א, (ומ"מ צריך לאכול גם תבשיל לאחר חצות כי השו"ע סי' רצא ס"א פסק שאינו יוצא י"ח סעודה שלישית לפני חצות), וכתב החזו"א באגרת (ח"א עמ' קפח) לקיים שניהם גם לחלק הסעודה לשניים כמש"כ המ"ב, ולאחר מנחה יאכל בשר או דגים. והשל"ה בשם הזוהר הקדוש כתב שרבי שמעון בר יוחאי היה עוסק בתורה במקום סעודה שלישית (באה"ט סי' תמד סק"ב).

ח. האוכלים בשבת זו את החמץ בחדר המדרגות או במרפסת יקפידו גם לקדש שם ואם מקדשים בבית ואוכלים מחוץ לבית נכון שישתו כולם רביעית מהיין כדי שיעלה להם ליקידוש במקום סעודה (סי' רעג סק"ה).

ט. סוף זמן אכילת חמץ ביום שבת י"ד ניסן: למג"א - 10:00, ולגר"א - 10:31

סוף זמן ביעור חמץ: למג"א - 11:20, ולהגר"א - 11:36

ושעה עשירית הוא ב- 15:53. תזכורת: לבטל את החמץ לפני זמן ביעורו.

י. אם נשאר חמץ לאחר שסיים סעודת הבוקר בשבת, ישליך לבית הכסא ואין צריך לפוררו (סי' תמה סק"ה, ועי' חזו"א סי' ק"ח ס"ק ב-ג). ויש ליזהר שלא להכניס שם הרבה חמץ יחד שלא יעשה סתימה.

יא. ואם נשאר כמות גדולה של חמץ, יכול להשליכה לפח האשפה שברחוב ונחשב הפקר, ועדיף לשפוך שם חומר הפוסל את החמץ מאכילת כלב [אקונומיקה אינו מוקצה - הגרי"ש אלישיב מובא בספר שלמי יהודה פ"ט הע' יב] [בא"ח שי"א צו אות ג, מנח"י ח"ד סי' נו, הגרשז"א בהליכות שלמה פ"ח ס"ק כד]. ואם מצא בביתו חמץ משעה שישית, הרי זה מוקצה ואסור לטלטלו בשבת, ויכפה עליו כלי ויבערנו במוצאי יו"ט או שיאמר לגוי להשליכו לבית הכסא (שם ס"ה, ומ"ב ס"ק כא).

יב. צריך לנקות את השיניים מהחמץ הדבוק בהם קודם סוף זמן איסור אכילת חמץ, ויעשה זאת על ידי מברשת שיניים יבשה, או על ידי קיסם ויזהר שלא יצא דם.

יג. לבני אשכנז, אסור לאכול קטניות מזמן איסור אכילת חמץ (שבה"ל ח"ג ס"א).

תענית בכורות

יד. השנה שערב פסח חל בשבת, יש ג' דעות בדין תענית בכורות: לדעת תרומת הדשן (ומובא כשיטה ראשונה בשו"ע סי' תע ס"ב) הבכורות מתענים ביום ה'. דעה ב' בשו"ע שאין מתענים כלל, ולהלכה נוקטים כדעה ראשונה להתענות ביום ה'. ולדעת הריקאנטי והמאירי (הובאו בברכי"י) מתענים ביום שישי ורבינו הקדוש הגר"ח קניבסקי ז"לע היה נוהג כהוראת אביו הסטייפלער ז"לע להשתתף בסיום גם ביום שישי ולצאת גם שיטות אלו.

ההכנות לליל הסדר

טו. השנה שחל ערב פסח בשבת, אין לערוך את השולחן של ליל הסדר בשבת, שהרי אסור להכין משבת ליו"ט. וכן אין לשטוף את הכלים לצורך ליל הסדר, ואת כל ההכנות לסדר יעשו לאחר צאת הכוכבים (עי' סי' תקג).

טז. אם מודד במידה ובמשקל את שיעורי המצה או המרור, יש להקפיד לכתחילה למדוד ולהכין את הכוזבית' מלפני שבת, שהרי אין למדוד ולשקול בשבת, וגם לשיטות המתירים למדוד לכתחילה לצורך מצוה, בשנה זו ששבת ויו"ט סמוכים, יש לאסור משום 'הכנה' משבת ליו"ט, ואם שכת למדוד קודם שבת מדוד רק ביו"ט עצמו (סי' תק, מ"ב סק"ח וסי' ש"ו, ד' כה"ח שם ס"ק ס"ג).

יז. הישן ביום שבת, לא יאמר ש'הולך לישון

כדי שיהיה כח לליל הסדר, שגם זה בכלל איסור הכנה (מג"א סי' רצ סק"א בשם ספר חסידים ומובא במ"ב סק"ד, ועיין מג"א שם דהטעם הוא משום 'ודבר דבר') ויש מתירים משום שהוא לצורך מצוה (אולי"צ ח"ג עמ' קצה).

יח. אחרי צאת הכוכבים צריך לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' ללא שם ומלכות כדי שיוכל לעשות מלאכות המותרות ביו"ט (סי' רצט סק"ו ושעה"צ ס"ק מז).

יט. אין להדליק נרות יו"ט רק לאחר צאת הכוכבים של מוצאי שבת, ונוסח הברכה על הנר הוא 'להדליק נר של יו"ט' וברכת 'שהחינו'.

כ. יש להדליק נר נשמה מערב שבת וידלק עד מוצ"ש (נר שדולק יותר מארבעים ושמונה שעות), כדי שיוכל להעביר ממנו אש להדלקת נרות כשעושה הבדלה (קנה"ז).

תזכורות

- להפריש חלה מהמצות. ונכון שרב העיר יפריש מספק חלה על כל המאפיות שאינם מפרישים חלה. וזכין לאדם שלא בפניו, ובפרט בער"פ ראוי לעשות כן. (כ"כ גאב"ד ירושלים במנח"י ח"ד סב"ט, וכן נהג הגרשז"א למעשה) וכמובן שהרב פוטר רק את מי ששכח להפריש.

- מי שיש לו שיניים תותבות או פלטה ליישור שיניים הניתנות להוצאה, מנקה אותם ומגעלים ע"י שפיכת מים רותחים עליהם. וצריך לעשות זאת מערב שבת. ובשבת לא יאכל בהם דברי חמץ חמים, או דברים חריפים. ויחזור וינקה אותם היטב בשבת ע"י הוצאתם ושיטפתם במים בדיח, ולא יסמוך על הדחת פיו בלבד.

- יש מקום להחמיר לכל מי שיש לו סתימות בשיניים לא לאכול חמץ חם, כגון קוגל ירושלמי, בתוך כ"ד שעות לזמן איסורו.

- בשבת בבוקר, לפני זמן סוף אכילת חמץ, ידיח פיו וינקה שיניו. ואפשר ע"י קיסמי שיניים, ויזהר שלא יוציא דם.

- לצלות את הזרוע מערב שבת, ולונוהגים לצלות ביצה יש לצלותה בערש"ק, ואם אוכלים אותה בסעודה מותר לצלותה גם ביו"ט.

- לכוון את שעון השבת של התאורה בבית לפני שבת כדי שידלק בליל הסדר עד מאוחר בלילה.

- לא לשכוח לבטל את החמץ ביום שבת בבוקר לפני סוף זמן שריפת חמץ.

- ראוי להכין מי מלח מערש"ק, ואם לא הכין - יכין ביו"ט בשינוי, דהיינו שיכניס קודם את המים ואז מעט מלח (חזו"א כלל ק"ל סעי' יט אות א), ויש מקילים בלא שינוי כלל (ועי' סי' תצה ס"א ברמ"א ומ"ב סק"ח).

לאפרושי מאיסורא!

אין להשאיר בשבת שאריות חמץ בחדר המדרגות וגם לא בפחים שבחדרי המדרגות ונחשב כמו שהשאיר חמץ בביתו. אין להניח חמץ בחצרות ובגגות עבור הציפורים, הרוח מביאה את החמץ לחצרות ולבתי התושבים.

מלון יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזֵה-תָא

חֲזֵה-תָא דְאֲזִיִּיתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

קרבן פסח כדין קרבן תודה - על הד' שצריכים להודות

מי שעושים לו נס מנכים לו מזכויותיו, אמנם על ידי שמודה לה' על ניסיו עמו הרי הוא פורע חובו לשמים, ועל ידי כן לא ינכו מזכויותיו, וזהו הצורך שיש לאדם בהודאה על הניסים שעל ידי כן מרוויח את זכויותיו.

ע"י השבח וההלל זוכים לישועה קודם הבקשה על ידי שמשבחים ומהללים לפני ה' יתברך זוכים להיוושע גם קודם שמבקשים, כי בשעה שהאדם מבקש צרכיו בפיו עלולים המקטרגים להתעורר ולהזכיר עוונותיו ולעכב את תפילתו שלא תתקבל, ועל כן הדרך הרצויה היא, לשבח ולהלל לפניו יתברך באותו ענין שהוא נצרך בו לישועה, והקב"ה שהוא בוחן לבבות מבין כוונתו וימלא את רצונו.

להודות על כל הניסים הללו.

[ובדרשות חתם סופר (שבת הגדול תקפ"ח ד"ה שבכל) ביאר בשם האברבנאל מה ששואלים, 'שבכל הלילות הם הלילות שאנו אוכלים בהם קרבן תודה, ומביאים עמו שלשים מצות ועשרה לחמי חמץ, ואילו בלילה הזה אנו אוכלים קרבן פסח, שהוא כעין קרבן תודה להודות לה' על יציאת מצרים, ואין אוכלים עמו אלא מצה בלבד].

על ידי הודאה על הנס אין מנכים מזכויותיו ויש להבין בדברי הגמרא, מהו הלשון 'צריכים להודות' ולמה לא אמרו 'חייבים להודות'. ואפשר לפרש שהלשון 'צריכים' פירושו שההודאה על הנס היא צורך לאדם ואינה רק חיוב בעלמא, כי כל

אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות גלולת בשמן וגו' (ז, יב).

אמרו חז"ל (ברכות נד): 'ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא'.

בשעה שיצאו בני ישראל ממצרים זכו לכל ארבע הבחינות - יצאו ממצרים כבית האסורים שהיו חבושים בה, ובקריעת ים סוף עשה להם השם יתברך נס וירדו לים, וכן היו הולכי מדבריות, ובשעת גמר יציאת מצרים ותכליתה דהיינו בקבלת התורה נתרפאו מכל המומין שהיו בהם כמו שדרשו חז"ל על הפסוק 'כולך יפה רעיני ומום אין בך' (שיה"ש ד ז), ולפיכך מביאים קרבן פסח אחר יציאת מצרים בשיר תודה וזמרה כדין ההודאה שאנו חייבים

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

כח שרה אמנו מתעורר בפסח ומסייע לבניה להגיע לאמונה

ובדרך רמז בא ללמדנו, כי אף שהיו ימי חייה של שרה למפרע, כלומר, אף כאשר התנהלו חייה למפרע ובהיפך מרצונה, עם זאת היו בעיניה כולם שוים לטובה, שלא ראתה שום רע בהנהגת הבורא, וידעה מה שאמרו חז"ל ('בר" נא ג) 'אין רע יורד מלמעלה, ואם כך, גם כשאירע דבר מן השמים הנראה כלא טוב על כרחך טוב הוא שהרי אין יורד מן השמים. ובהסתכלות זו קיבלה כל מאורעות חייה באהבה ובשמחה, והאמינה שכל הנעשה עמה הוא אך לטובה' 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:), ואף שבשעת מעשה נראה הדבר כצרה אבל לבסוף יתגלה שהכל היה לטובה.

ובליל יציאת מצרים שנצטוונו בו 'למען תספר וגו' וידעתם כי אני ה', שבו מתגלה ביתר שאת אור האמונה 'כי אני ה', שבכל דבר ודבר יכולים להכיר כי מה' הוא ולטובה, מתעורר כוחה וירושתה של שרה אמנו ע"ה ביותר לסייענו בחיזוק האמונה.

כח שרה אמנו ע"ה משפיע לדורות עולם שבכל הגלויות יתחזקו וידעו כי הכל מה' ולטובה

ולא בגלות מצרים בלבד אלא גם בכל הגלויות ניתן כח מיוחד לבני ישראל לראות את הטוב שבכל דבר ודבר בכלל ובפרט, ואפילו אם חלילה מתרגשים ובאים עליהם זמנים קשים מיצרים ומכאובים הן בגשמיות והן ברוחניות, עם כל מתחזקים ביסוד אומתנו הקדושה המושרשת לנו מאבותינו ואשר ניכרה ביותר בעת שבחר בנו לעם ביציאת מצרים, שהוא האמונה הבהירה והתמימה כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, ומאמינים כי בכל הסתר וצוקה טמון אור וחסד עצומים לטובתנו רק שנסתר מאיתנו להטיבנו ולהיטיב אחריתנו.

כתיב (שמות יב, ח) 'וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עֹלֹת מִרְיָם יֹאכְלֶנָה'. רבותינו ז"ל אמרו במדרש (שמו"ר טו יב): 'ומצות - בשביל שרה שעשתה למלאכי השרת עוונות ולא טעמו לחם וכו'. יש לומר בטעם שנזכרה שרה אמנו ע"ה בלילה זה, שכן אמרו חז"ל **בפרקי דרבי אליעזר** (פכ"ו): 'אותו הלילה שנלקחה שרה אמנו לבית פרעה, ליל יום טוב הפסח היה, והביא הקב"ה על פרעה ועל ביתו נגעים גדולים להודיע שכך הוא עתיד להכות את עם ארצו. ומשום כך פירש **מו"ר זקני ע"ה** (פתוחי חותם וארא ענין עשר המכות) כי 'שרה' בגימטריא ראשי התיבות של עשר המכות 'דצ"ך עד"ש באח"ב' (עם הכולל של ג' התיבות והכולל של שלשתם כאחד).

ומעשה אבות סימן סימן הוא לבנים', וכל דבר שעבר עליה היה בו נתינת כח גם לזרעה שבכל הדורות, לכך גם המכות שקיבל פרעה בגללה היו סימן לבניה שגם בגללם יקבל פרעה את עשר המכות. ועל כן בלילה זה נזכר כוחה של שרה לבני ישראל.

כוח האמונה של שרה מתעורר עתה ביותר

ומכלל הכח שהורישה לנו שרה ע"ה הוא להכיר ולדעת כי כל העובר עלינו בגשמיות ורוחניות הן צרות הגלות והן הקשיים והמיצרים העומדים בדרכו של כל אדם בפרטות, לטובה הם. כי הרי בכל מהלך חייה עברו עליה צרות וקשיים, בשנות עקרותה הארוכים ובגלות ממקום למקום, ועוד כיוצא בהם, עם כל זה נאמר בהם (רש"י בראשית כג א) 'כולך שוין לטובה'. וכפי שביארנו (חיי שרה) עפ"י דברי **מרן החיד"א ע"ה** (פני דוד שם) בפסוק (בראשית שם) 'ויהיו חיי שרה', דתיבת 'ויהיו' נקראת ישר והפוך, לרמוז שחיייה היו אחת שווה לטובה הן כשתיבטי בהם מתחילתן לסופן והן מסופן לתחילתן.

לילה כיום יאיר - בהירות האמונה המתגלה בליל התקדש החג

בפסוק 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', פירש רש"י זלה"ה 'להגיד בבוקר חסדך' בעת הגאולה, 'ואמונתך בלילות' בעוד צרת הגלות, להאמין בך שתשמור הבטחתך, כל זה נאה וטוב, עכ"ל.

עיקר עבודת השם בגלות על ידי אמונה

כי כידוע הלילה רומז על הגלות, והבוקר רמז לעת הגאולה, והלוא בעת הגלות וההסתרה עבודת ה' היא על ידי האמונה, כי בלילה ובחושך הכל בהסתרה, ורק על ידי האמונה ובטחון והקיווי יכולים להתחזק ולהאמין כי הכל לטוב, ועל ידי זה יהיה באמת 'להגיד בבוקר חסדך', כי בעת הגאולה יתברר למפרע שכל אשר אירע והיה בזמן הגלות, הכל היה מחסדי ה' בחמלתו עלינו. וצריך לומר הן אמת ויציב בשחרית והן אמת ואמונה בערבית, כי גם כאשר הכל גלוי ומאיר בשחרית וגם כאשר הכל בחשיכה ובהסתרה, צריך לדעת כי הכל באמת מלך חנון ורחום, וכמו שביאר **בחובות הלבבות** (שער הבטחון פ"ב-ג) שלא יבטח בה' שבודאי ישתנה הדבר לטובה, אלא יאמין ויבטח שבודאי חפץ ה' להיטיב לבריותיו יותר ממה שחפצים להטיב לעצמם, וכל מה שהשם יתברך עושה עמו הכל לטוב לו אף שאינו יודע ואינו רואה את הטובה, ואילו היה יודע היה בוחר זאת לעצמו.

הטעם לזמן קריאת שמע בשחרית עד ג' שעות ובערבית כל הלילה

ונראה שמטעם זה קבעו חז"ל זמן קריאת שמע של שחרית עד שלש שעות, וקריאת שמע של ערבית כל הלילה, כי בבוקר ובזמן הגאולה אין צורך להגיע למדרגת אמונה, שהרי הכל כבר גלוי ומאיר, ולכך די בשלש שעות, אבל בזמן החשכות וההסתרה צריך ביותר להתחזק באמונה, לחזור ולשנן עיקרי האמונה כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, כי כן דרכו להיטיב ומאתו לא יצאו רעות חס ושלוש, ולכן קבעו זמנה כל הלילה, בכל זמן החושך וההסתרה.

יציאת מצרים בזכות האמונה והבטחון ובחג המצות הזמן להתחזק בהם

והנה חג הפסח הוא הזמן הראוי להתחזק במדת האמונה והבטחון, שהרי רק בזכות האמונה והבטחון של אבותינו במצרים זכו לגאולה השלימה ולקריעת ים סוף, כמו שאמר השם יתברך למשה רבינו (שמות יד טו) 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו', ואיתא **במכילתא** (הובא ברש"י שם) 'כדאי זכות אבותיהם, והם והאמונה שהאמינו בו ויצאו, לקרוע להם היס'. וכך נאמר על ימי צאתנו ממצרים (ירמיה ב ב) 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', כי ביציאת מצרים הגיעו בני ישראל לעוצם דרגתם באמונה ובבטחון בה', וכמו שאומרים בהגדה של פסח 'ואומר לך בדמיי חיי, ואומר לך בדמיי חיי' (יחזקאל טז ו), 'בדמיי חיי' עולה בגימטריא 'אמונה'. גם 'פסח' בגימטריא ב' פעמים בטחון, והזמן גורם להתעורר ולהתחזק ביתר שאת וביתר עוז במידות טובות אלו, שהם הא"ב של איש יהודי, א' אמונה ב' בטחון, ועל ידי ההתעוררות וההתחזקות במידות אלו נזכה גם עתה להיושע בגאולת עולמים.

'להגיד בבוקר חסדך' בעת הגאולה 'ואמונתך בלילות' בגלות

איתא בגמרא (ברכות יב). אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו, שנאמר (תהלים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', ופירש רש"י זלה"ה, כי ברכת אמת ויציב שמברכים ביום היא על החסד שעשה עם אבותינו, שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם, וברכת אמת ואמונה שמברכים בלילה מדבר בה אף על העתידות, שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים, ולהדריכנו על במות אויבנו, כל אלה הנסים התדירים תמיד, עכ"ל. ובתהלים

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (כג א) 'ה' רועי לא אחסר', ופירש הרה"ק **רבי מרדכי מנעשכיז ע"ה** (הובא בספר תולדות יצחק לבנו מהר"י מנעשכיז תהלים שם) הכוונה שביקש דוד המלך ע"ה שלא תחסר לו ידיעה זו כי ה' הוא רועי, כי צריך האדם לזכור תמיד כי הקדוש ברוך הוא אשר מלא כל הארץ כבודו הוא הרועה ונאחזנו צאנו עמו ומרעיתו, וכל אשר יש לאדם הכל מידו הרחבה, אין זולתו ואין עוד מלבדו.

מי שזוכר 'ה' רועי' לא יחסר לו מאומה ולהיפך חס ושלוש

כאשר זוכר האדם פרט זה הרי שאין חסר לו מאומה, בבחינת 'ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב' (שם לד יא), אך כאשר חס וחלילה אדם שוכח זאת וממעט את מדת הבטחון בה', מיד מזכיר לו זאת הקדוש ברוך הוא, על ידי שמסתיר את עצמו מהאדם, ומרגיש האדם חסרון חס ושלוש, ועל ידי זה נזכר בקדוש ברוך הוא. וזוהי עיקר בקשת דוד המלך ע"ה, 'ה' רועי לא אחסר', שלא אחסר מידיעה והכרה כי ה' הוא רועי וממילא 'לא אחסר', לא יחסר לי מאומה ולא יצטרך לתזכורות שונות חס ושלוש, שידע ויכיר כי ה' רועי.

בכח האמונה ממשיך האדם ישועות על עצמו

ואכן על ידי הבטחון והאמונה בה' יתברך ממשיך האדם על עצמו את כל הטובות ללא מחסור, כי אמונה הוא לשון המשכה וגידול כדכתיב (אסתר ב ז) 'ויהי אומן את הדסה', וכך כתוב מפורש בתהלים (לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', ואכן כך העיד דוד המלך ע"ה על עצמו 'ואני בחסדך בטחתי' (שם יג ו) על ידי הבטחון בחסדו יתברך, באתי לידי 'גל לבי בישועתך', ואכן 'אשירה לה' כי גמל עלי', כי על ידי הבטחון בה' וההליכה בתמימות אפשר ללכת לבטח ללא מחסור וללא דאגה, כמו שאמר דוד (שם כו א) 'אני בתומי הלכתי ובה' בטחתי לא אמעד'.

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול

להסיר מעליו מוטות עול הגלות. שכן אומרים בהלל (תהלים קטז טז) 'אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי'. ויש לפרש, כי לעתים באים על האדם מיני יסורים בכדי לעורר אותו לעבודת ה', ואם האדם מתעורר מעצמו לעבודתו יתברך שוב אין צורך להביא עליו יסורים.

כמבואר באור החיים (דברים ד כט): כנגד העושה תשובה הגם שלא שמע קול נוגש, אמר 'ובקשתם משם את ה' אלהיך', שיתעוררו הלבבות לחיבת אלהים, 'מצאת', והגם שיש בידך עבירות חמורות כאמור בסמוך 'ועבדתם שם אלהים אחרים' וגו' אף על פי כן פטורים אתם מהיסורין ודי לכם התשובה, והטעם 'כי תדרשנו בכל לבבך', שתשובה כזו היא תשובה שלימה בכל לב ובכל נפש.

ועל פי זה יתבאר לשון הכתוב 'אני עבדך בן אמתך', כי העבדים נחלקים לשני מינים, יש עבד שזה מקרוב הובא אל בית אדוניו ובכל שעה הוא מטכס עצה איך להימלט לחופשי. מאידך יש עבד שנוולד לאימו שאף היא שפחה בבית האדון, וכיון שהוא בן שפחה ומשפחתו משפחת עבדים אינו חפץ כלל לצאת לחורין ובכל אשר יפנה שם עבד עליו.

בכך מבואר לשון הפסוק: מאחר ואני 'בן אמתך' כעבד בן עבדים אין בליבי שום מחשבה לפרוק מעלי עול העבדות, ואם כן 'פתחת למוסרי' כי אין עוד צורך לאסור ולקשור אותי במוסרות, וגם בלעדיהם לא אבקש להשתמט מעול עבדותו יתברך.

ב) 'משכו וקחו לכם' (שמות יב כא), כלומר משכו ידיכם מעבודת כוכבים, וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח. והיינו כי עבודתם של מצריים היתה לטלה ובני ישראל שחטו אותו לנגד המצרים במסירות נפש, ומכוחה נכנסו בקבלת עול תרי"ג מצוות. רמז לדבר כי 'פסח' במילואו - פ"ה סמ"ך ח"ת עולה במספר תרי"ג, לרמז שכולל כל תרי"ג מצוות (ראה פנים יפות), וזהו גם הרמז בדברי חז"ל (זבחים פ"ה מ"ח) הפסח אינו נאכל אלא למנוייו, שיש למנות את ה'פסח' במילוי אותיותיו כדי לעמוד על סודו המכוון כנגד תרי"ג מצוות.

לפיכך כל הירא וחרד מה' יתברך וחפץ לעבדו עבודה תמה ונקיה בלב שלם ובנפש חפצה כעבד נאמן לפני אדונו וכבן המשרת לפני אביו, הרי הוא מקיים את כל מצוות ה' במסירות נפש כפי הטבוע בנפש כל יהודי, וזהו הלימוד מהאבות הקדושים אשר היו מקיימים כל מצוות תורה אפילו שלא הצטוו עליהם, ובנבואתם זכו להשיג כל התורה ומצוותיה בעמל וביגיעה, ואף מצוה לא הייתה קלה בעיניהם להיפטר ממנה, והיו מוכנים למסור נפשם על כל אחת ממצוות התורה, ואפילו מצוה קלה שאין אנו מחויבים למסור נפשתינו עליה, היו האבות מוכנים בכל עת למסור נפשם בעדה אחר שזה כל חיותם בעולם.

עבד ה' האמיתי נפטר מכל צרותיו

כאשר מקבל על עצמו עבדות שלימה כדרך אבותינו הקדושים הרי שזוכה

סימן לבנים נתקיים כבר בארץ מצרים, שמסרו בני ישראל נפשם בלקיחת קרבן פסח שהוא יראתם של מצרים, כדאיאת בטור (או"ח סי' תל): שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור [וכו'] ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול

והרי הכתוב מעיד ואומר (ירמיה ב ב) 'זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צידה אלא האמינו בה' והלכו אחר דברו, וכן היתה הליכתם במדבר הגדול והנורא ארבעים שנה, וגם בכניסתם לארץ לא הרהרו כיצד יתגברו על כל המלכים והאומות ששכנו שם, וכל כוחם היה מירושת האבות הקדושים שתהיה כל הנהגתם למעלה מדרך הטבע, כי הבא לעבוד את ה' יתברך ולקיים את התורה אין לו דרך אחרת, אם לא במסירות נפש שלא על פי חוקי הטבע.

מצות פסח שקולה כתר"ג מצוות

וזוהי חשיבותו של קרבן פסח, כי מצות הפסח כוללת בתוכה את כל מצוות התורה, מאחר שבה הכניעו את כוח עבודה זרה של מצרים, כמאמרם ז"ל (שמות רבה טז

ג' לשונות הודאה כנגד ג' מדרגות ביוצאי מצרים

ואותם שלא היו בגדר עבדים שמחו והודו על כך שיצאו 'משעבוד לגאולה', ואילו הצדיקים שהצטערו על מיעוט עבודתם מודים על שזכו לצאת ברוחניות 'מאפילה לאור גדול'.

ועל פי זה ביאר שם בנועם אלימלך לשון הכתוב (שמות יח א) 'וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו', כי למשה רבינו היתה הגאולה במדרגה אחרת מאשר לכלל ישראל, והיתה הישועה לפי מדרגתו של כל אחד, ומכל מקום הושוו כולם לענין היציאה עצמה, ולכן חזר הכתוב וכלל את כולם 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים'.

בהם המצרים להשתעבד בהם], אך מכל מקום היה צר להם שהם כעבדים בארץ לא להם. למעלה מהם היו בעלי מדרגה גבוהה שלא נתנו ליבם ודעתם על צרת השעבוד, ועיקר צערם היה על קליפת מצרים המונעת מהם לעבוד את ה' יתברך כפי ערכם.

נמצא שכל אחד הרגיש שמחת הגאולה לפי ערכו, אותם שעבדו בפרך הודו ושבחו על יציאתם 'מעבדות לחרות',

לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח וכו' הוציאנו מעבדות לחרות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפילה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה (ברכת אשר גאלנו). בנוסח הברכה מוצאים אנו לכאורה כפל לשונות הנראים משמעות אחת: 'הוציאנו מעבדות לחרות ומשעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול'. פירש הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ע"ה בנועם אלימלך (יתרו ד"ה כי הוציא) שכלל ישראל במצרים נחלקו לכמה מדרגות. היו מהם שעבדו עבודת פרך בחומר ובלבנים, והיו מהם שלא הכבידו עליהם המצרים את ידם [כדוגמת בני לוי שלא שלטו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

מילין יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא

חזרתא

חזרתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

אמונת צדיקים - יסוד בעבודת ה'

ומתלונן בצל שדי, הנה הוא מבטיח אותו בעבור השם יתברך שיצילהו מפח יקוש ומן הדבר ומן הפגעים הטבעיים, עד שידרוך על שחל ופתן וירמוס כפיר ותנין. עיי"ש עוד מה שמאריך בזה.

ובאמת היתה האמונה בדברי חכמים הקדמה למתן תורה, כמו שמצינו שנדחה מתן תורה ביום נוסף על פי דבריו של משה רבינו, ובכך למדנו לראות שאמונת חכמים היא תנאי והכנה לקבלת התורה, ויש כח בידי חכמים לעשות הכל כרצונם, בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ולא זו בלבד בימיו של משה רבינו כי כוחו נמשך גם לדורות עולם אצל הצדיקים שבכל דור ודור, כי אתפשטותא דמשה בכל דרא, וכמו שנרמז בדברי חז"ל שהיו מכנים את גדול הדור וקוראים לו 'משה'.

אמונת צדיקים מביאה לאמונה בה'

ובזכות אמונה תמימה ברועי ומנהיגי ישראל אשר שתל הקב"ה בכל דור ודור, אפשר להגיע לאמונה שלמה בה' ובתורתו, וגם זה נרמז בקריעת ים סוף 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויאמינו בה' ובמשה עבדו', כי אף על פי שראו ישראל את כוחו של משה רבינו ע"ה במצרים, שראו במוחש את היד הגדולה שבמצרים, עם כל זה הגיעו בקריעת ים סוף לדרגה גבוהה יותר, והדגיש הכתוב שהגיעו לדרגת בירור האמונה בה' על ידי האמונה במשה רבינו ע"ה.

[וראה בשפת אמת (פסח תרל"ט ד"ה ויאמינו): וידוע מה שכתבו בספרים כי על ידי אמונת חכמים יכולין לבוא לאמונת הבורא יתברך, כי אמונתו למעלה מאמונת חכמים, אבל הוא בחינת 'אני ראשון ואני אחרון', כי יש אמונה בה' מקודם, וזה מביא לאמונת חכמים, ואחר כך באין לאמונה אמיתית בהש"ת, וכן הסדר בכאן 'ויאמינו בה' אחר כך 'ובמשה', ואחר כך 'אז ישיר' כו', שבהשירה באו בני ישראל לאמונה אמיתית].

דבריו בנבואה, עם זאת נאמין בכל דבריו גם שהם מפי עצמו, ובכוח אמונתם זו זכו לגאולה שלמה ממצרים בקריעת ים סוף.

אמונת חכמים הכנה למתן תורה

בכוח אמונת חכמים מתחזקת שמירת התורה בקרב ישראל, כי קודם מתן תורה ביקש הקב"ה לחזק את אמונת בי ישראל במשה רבינו, וכמו שכתוב (שמות יט ט) 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם', ועל ידי שיתחזקו באמונתם במשה רבינו יהיה קיום לתורה.

[וראה בספר העיקרים (מאמר ד פרק כב): עיקר גדול אל התורה ושורש אל האמונה שהוא מסתעף מאמונת ההשגחה הוא, שהשם יתברך מכריח הטבע תחת כפות רגלי המאמינים, כמו שאמר משה רבינו אחר התפלה שסדר במזמור 'תפלה למשה איש האלהים', אמר שהיושב בסתר עליון

ויאמינו בה' ובמשה עבדו (יד לא). בגודל מעלת אמונת חכמים הפליא לבאר בעל התפארת שלמה (בשלח ד"ה וישובו) שאמונת חכמים אין פירושה רק להאמין בדברי ה' הנמסרים לנו מפי חכמים, כי זו אמונה בדברי ה' ולא בדברי הצדיקים, ועיקר מעלת אמונת חכמים היא כשמאמין בדברי הצדיק הנאמרים לו אף שלא בשם ה', ומקבל את דברי הצדיק כמו שהם, ואף אם הדברים נוגדים את ההיגיון מבטל דעתו בפני דברי צדיקים.

והמאמין בכל ליבו בדברי צדיקים זוכה לגאולה אמיתית, וכמו שמצינו שקודם קריעת ים סוף הוצרכו בני ישראל להתנסות במידה קדושה זו של אמונת חכמים, כשצויה אותם משה רבינו לחזור לאחור לצד המצרים, וזהו דבר שאין הדעת סובלת אותו, ואף על פי כן התחזקו בני ישראל להאמין בדבריו, כמו שאמרו 'אין לנו אלא דברי בן עמרם', כלומר אף אם אין אנו יודעים במעלתו שכל

מילתא דפליאה

השפעת פרנסה בשביעי של פסח

כבר אמרנו שפסח זמן מסוגל להשפעת הפרנסה, ובפרט ביום שביעי של פסח תוספת סגולה יש בו לקבל שפע פרנסה מידו הפתוחה והמלאה. וכך דרש הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב ע"ה, על הכתוב שנאמר בענין שביעי של פסח (שמות יב טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', והוא רמז שביום זה 'הוא לבדו' הקב"ה 'יעשה לכם' כפי הצריך לכם למלאכת אוכל נפש. מן הכתוב 'יעשה לכל נפש' דרשו חז"ל היתר מלאכות שהן לצורך אוכל נפש, והוא רמז להשפעת הפרנסה ושאר צרכי אוכל נפש ביום זה. הוסיף עליו הרה"ק בעל בני יששכר ע"ה, שהרי אמרו חז"ל (פסחים קיח.) 'קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', וביום זה שנבקע בו ים סוף בודאי הוא מסוגל גם להשפעת מזונות ופרנסה.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שירה - בעת הארת הנשמה

מליסקא זלה"ה (בפירושו שערי הישר על תהלים קמו) לבאר ענין זה, ובהקדם מפרש תיבת 'הללויה' שהוא אותיות 'הללו' י"ה על פי דברי חז"ל (מדרש תהלים קיג) אין העולם כדאי להלל בכל השם אלא בחציו שנאמר (תהלים קנ ו) 'כל הנשמה תהלל יה', כי כמו שביארנו לעיל שבהנהגת העולם שאם יבא איש בזוי ויאמר הלל ושבח למלך גדול הלא יחשב לפגם בכבוד המלך, וכל שכן אנחנו קרוצי חומר איך נשבח להקדוש ברוך הוא אשר לגדולתו אין חקר. אך הביאור על פי פירוש המשנה באבות (פ"ג מ"ז) תן לו משלו שאתה ושלך שלו, כי אם יאמר האדם מי אנכי שאתן מתנה להבורא יתברך, טעות הוא בידי, שהרי בשלמא אם היינו נותנים לו מעצמינו היה נחשב לפחיתות לפניו וכל שכן מפחת ערך, אבל באמת כל מה שיש לנו הכל הוא שלו, ואם כן הכל על ידי כח אלקי, ואין זה פחיתות לפניו, ולכן אמר דוד המלך ע"ה (דה"א' כט יד) 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך', פירוש שאפילו כח הנתנה הוא מכחך, וזהו שאמר תן לו משלו, ואל תאמר שהוא פחיתות כבוד, כי אתה ושלך שלו.

והנה הנשמה הוא חלק אלקי ממעל והגוף חלק האדם כמו שאמרו חז"ל (נדה לא), ולכן מצד הנשמה שהוא חלק אלקי בזה שפיר יכולים להלל ולשבח אותו יתברך כיון שאין השבח מעצמינו רק מחלקו, כי הנשמה מעצמותו נפח כמבואר בזוהר, ועל כן אין פחיתות לפניו יתברך על ידי שמהללין אותו. ואיתא (ראה באר מים חיים עקב) י"ה בחינת שמים, ו"ה בחינת ארץ, כענין 'ישמחו השמים הוא י"ה ו'תגל הארץ הוא ו"ה, ואמרו חז"ל (סנהדרין צא): 'יקרא אל השמים מעל' זו הנשמה, 'ואל הארץ' זו הגוף, ואם כן הנשמה מן השמים מורה על שם י"ה והגוף בחינת ארץ על ו"ה, ומצד י"ה שהוא השמים בחינת הנשמה ראוי להלל אותו, מה שאין כן מצד הגוף בחינת ארץ אינו ראוי להלל בחינת ו"ה, וזהו שאמרו אין העולם כדאי להלל בכל השם דהיינו עם ו"ה שהוא מצד הגוף, כי זה פחיתות לפניו, אלא בחציו שנאמר 'כל הנשמה תהלל י"ה' היינו מצד הנשמה שמורה על שם י"ה.

הגשמיים האלו בלבד אנחנו דומים לגויים ואין בידינו לעשות בהם נחת רוח לקדוש ברוך הוא כשנשבח אותו בהם. ואילו אחר כך בסיפא כשאנו אומרים 'על כן אברים שפלטת בנו', תיכף ומיד מזכירים ומדגישים 'ורוח ונשמה שנפחת באפינו' שהם חלק אלקי ממעל, וביחד עם הלשון אשר שמת בפנינו, הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד, שכן אם יש נשמה אפשר לשבח לקדוש ברוך הוא, שהרי בכוחם של הנשמה והרוח שהם חלק אלקי ממעל לברך שמו יתברך הרבה יותר מעינים המאירות כשמש וירח וכל שאר האברים הגשמיים, וכמו שמתחילים התפלה היקרה 'נשמת כל חי תברך את שמך ה' אלקינו ורוח כל בשר תפאר ותרום זכרך מלכנו תמיד'.

טעם לאמירת תפלת נשמת בשב"ק

בכח הנשמה להודות ולהלל תמיד להקדוש ברוך הוא כמפורש בפסוק (תהלים קנ ו) 'כל הנשמה תהלל יה', שהרי בזה נשתנה יצירת האדם יותר משאר בעלי חיים כמו דכתיב (בראשית ב ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' ותרגם אונקלוס 'והות באדם לרוח ממללא', כי נמשך ממנה כח הדיבור להלל ולשבח לבורא יתברך כמו שהרחיב בזה **בדרשות מהרימ"ט** (פרשת תזריע דרוש א), והוא תכלית בריאת האדם ויתרונו על כל הבריאה כי שיח וכי שיג לו להלל ולשבח לבורא יתברך ולעסוק בפיו בתורה הקדושה, ועל פי דבריו הוסיף **בשפה אחת להחיד"א** (ד"ה נשמת) נופך מדיליה, שלכך בשבת כשמקבל איש ישראל נשמה יתירה אזי הוא מודה ומהלל להשם יתברך יותר ומאריך בפסוקי דזמרה עד שמגיע לתפלה היקרה 'נשמת כל חי', שהנשמה הקדושה ת'ברך את' ש'מך ראשי תיבות עם הכולל בגימטריא שב"ת, ורוח כל בשר תפאר ותרום זכרך מלכנו תמיד וכו', כי לא נתן לנו הבורא נשמה ורוח כי אם לברך בשמו.

בכח הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל ניתן להלל ולשבח

דברים נפלאים כתב הרה"ק ר' צבי הירש

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (טו א). בגמרא (סנהדרין צא): דקדקו: 'שר' לא נאמר, אלא 'ישיר', מכאן לתחיית המתים מן התורה. ביאר **השפת אמת** ע"ה (תרנ"ב ד"ה בפסוק אז) כי השירה והשמחה שבעולם הזה אינם בשלימות, ורק כאשר נמצאים בזמנים שמעל הטבע, כמו קריעת ים סוף ושבת, יכולים לשיר ולשמוח לפניו יתברך בשלימות. ולכך נלמד מכאן תחיית המתים, מאחר שישראל אמרו שירה לפני ה' מוכח שנתעורר בהם אותו הכוח מעין לעתיד בתחיית המתים.

האם ניתן לשבח לקב"ה

בהקדמה זו נוכל להבין מה בתפילה הקדושה והנשגבה שזוכים אנו להגיד בכל שבת - 'נשמת כל חי'. בתחילה אומרים 'ואילו פינו מלא שירה כים, ולשונו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו, ולברך את שמך מלכנו על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים, הטובות נסים ונפלאות שעשית עם אבותינו ועמנו', מוכח מזה שהשבחים שלנו אינם מספיקים לשבח להקדוש ברוך הוא, כיון שכל שבח ימעיט מערכו של הקדוש ברוך הוא, ואילו בהמשך אנו סותרים את עצמינו כשאומרים 'על כן אברים שפלטת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת בפנינו, הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וישוררו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו תמיד', משמע מזה שהשבחים שלנו כן יספיקו לשבח לקדוש ברוך הוא.

אולם בעזרת השם יתברך נראה לתרץ בפשיטות כשנדייק בהבדל בין הרישא לסיפא, שכן ברישא אנו מזכירים כל האברים הגשמיים שיש בגופנו כמו הפה, הלשון, השפתיים, העינים, הידים והרגלים, שבגופם של הגויים גם נמצאים כל האברים הללו בלי הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל, ובאמת אין כל ערך אצל הקדוש ברוך הוא במצוות שהגוי עושה, שהלא אינו עושה נחת רוח להשם יתברך בשום פעולה שעושה ואין לו לא מצוות עשה ולא מצוות לא תעשה, ובאברים

דרגות בעומק האמונה

די, והיו צריכים גם למסור נפשם לקיום רצון ה', וכיון שהובטחו מפי משה רבינו שעתידיים הם לראות את ישועת ה' הרי נפגמה בכך מסירות נפשם, כי היה בדעתם למסור נפשם על מנת שיעשה להם נס, ולכן אמר לו ה' יתברך (פסוק טו) 'מה תצעק אלי לבל יוסיף להתפלל בעבורם, כי עיקר הישועה תבוא על ידי שימסרו נפשם שלא על מנת שיעשה להם נס, ולכן דבר אל בני ישראל ויסעו' גם בלי לדעת מהיכן תבוא להם הישועה, וכיון שימסרו נפשם מבלי לצפות לנס יזכו בכוח זה לישועת ה'.

[וכמו שמצינו בדברי חז"ל שבכוח מסירות נפש נקרע לפנייהם הים, וכן הוא במכילתא (פר' בשלח מס' דויהי ה): כיון שעמדו שבטים על הים זה אומר אין אני יורד תחלה לים וזה אומר אין אני יורד תחלה לים [וכו'], מתוך שהיו עומדין ונוטלין עצה קפץ נחשון בן עמינדב ונפל לים [וכו'], מיד אמר המקום למשה ידידי טובע בים והים סוגר ושונא רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה, אמר לפניו רבונו של עולם ומה בידי לעשות, אמר לו 'ואתה הרם את מטך', ומה אמרו משה וישראל על הים ה' 'ימלוך' וגו', אמר המקום מי שהמליכני תחלה על הים אעשהו מלך על ישראל].

אברי הגוף, לקיים את הכתוב (תהלים לה, י) 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך', שירגישו כל איבריו שאין עוד מלבדו, כי ידיעת המוח והלב אין בהם די כמו שרואים לפעמים כשמתרגש על האדם דבר מטיל אימה ואין אמונתו עומדת להישאר במנוחת הנפש, ורק אם עלה בידו להשריש את האמונה בכל איברי גופו אזי אין פחד ומורא שולטים בו והוא שליו ובטוח.

שלמות האמונה בקריעת ים סוף

ובזה מובן מה שנאמר עתה בעת קריעת הים 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו. כי תחילה הייתה האמונה קבועה במוח אבל לא פשטה במעשיהם, וכמו שאמר משה רבינו 'והן לא יאמינו', כי אין אמונתם חזקה כדי לשלוט בכל גופם, ועל זה השיב לו הקב"ה שבניו מאמינים בני מאמינים, ומעט מעט עלתה בידם להמשיך את האמונה גם בלב ובשאר איבריהם, עד שבקריעת ים סוף התפשטה האמונה בקרבם בשלמות ומסרו נפשם להיכנס בים סוף בלי מורא, ועל זה נאמר 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו' באמונה שלמה שאין למעלה ממנה.

קריעת ים סוף בכוח מסירות נפש

עוד יתכן לפרש, כי באמונתם לא היה

וישע ה' ביום ההוא וגו' ויִרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם וְגו' ויִרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וְגו' ויִירָאוּ הָעַם אֶת ה' וַיֵּאֱמִינוּ בֵּה' וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ (יד ל-לא). יש להבין ולהעמיק בכונת כתוב זה. וכי אך עתה באו לאמונה, הלא כבר בהיותם במצרים נאמר (לעיל ד לא) 'ויאמן העם'. וכן דרשו רבותינו ז"ל במכילתא (בשלח מס' דויהי ו) שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה שנאמר 'ויאמן העם'. אם כן מה בא הכתוב ללמדנו שלאחר ש'וישע ה' ביום ההוא' וגו' וראו ישראל את מצרים טובעים, וראו את היד הגדולה, אז הגיעו בני ישראל לאמונה בה' ובמשה עבדו, שמשמע שעד עתה לא הגיעו לכך.

אמונת המוח והלב והאיברים

ביאורם של דברים, כי בעומק השגת האמונה נמצא כמה מיני מדרגות, האמונה הראשונה היא אמונת המוח, למעלה ממנה היא אמונת הלב, דהיינו להמשיך את האמונה מידיעתה במוח להרגיש אותה בתוככי הלב שיהיו כל הרגשותיו מלאים באמונה בה', כי המרחק בין המוח והלב הוא כמו המרחק בין השמים והארץ, ואחר שזוכה להמשיך את האמונה בעומק ליבו אזי יוסיף עוד להשפיע את האמונה גם לכל האיברים, שתהיה אמונת ה' חדורה בכל

זיווגו של אדם כקריעת ים סוף

הבורא נסתרת בעולמו, מכל מקום בשידוך נגלית ההנהגה, ואפשר לראות בעין בשר הכיצד מתגלגל השידוך על ידי ההשגחה העליונה.

ואפשר למצוא סמך לדבר בגמרא (מו"ק יח:): מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש, מן התורה דכתיב (בראשית כד נ) 'ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר', מן הנביאים דכתיב (שופטים יד ד) 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא', מן הכתובים דכתיב (משלי יט ד) 'בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת'. ואף שבוודאי כל מאורעותינו נגזרים מאת ה', אבל בעניני זיווגים אפשר להכיר בכך במוחש כי מה' יצא הדבר.

וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום' כי אכן השידוכים הם מאת ה' ללא התערבות מעשה אנוש ותחבולותיו, כפי שפירש הגאון מוילנא ע"ה בספרו יהל אור על הזוהר (פקודי רנה). את הפסוק (תהלים קכז א) 'אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו', 'בית' הוא השידוך להקמת בית יהודי, ואם לא יצא השידוך מאת ה', לשווא יתייגעו העוסקים בו כי לא יצא אל הפועל.

וכן אומרים בשם החזון איש ע"ה שאף שבזמנינו יש הסתר פנים והנהגת

התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לְכֶם הַיּוֹם (יד יג). מפסוק זה רמז החיד"א ע"ה בספרו לחם מן השמים (בשלח אות ח) את שאמרו חז"ל (סוטה ב). קשה זיווגו של אדם לפני המקום כקריעת ים סוף. דמה שאמרה תורה 'התייצבו' עולה בגימטריא 'חתן כלה', לומר שזיווגם של חתן וכלה דומה לקריעת ים סוף. [ועוד פירש החיד"א שלפיכך נרמז ענין חתן וכלה קודם קריעת ים סוף, לומר שזכו לקריעת ים סוף בזכות מתן תורה שבהם נמשלו הקב"ה וכןסת ישראל לחתן וכלה].

בשידוכים נגלה ביותר ישועת ה'

ועל ענין השידוכים נאמר 'התייצבו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ה

פרשת צו | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי אותה

"וְכָל מִנְחַת פֶּהּן פְּלִיל תְּהִיה לֹא תֹאכְל" (ה, טו).

יש לרמוז בדרך רמז ברמזי המצוה הזאת, קבלה בידינו מתלמידי הבעש"ט שהמתפלל לא ישם מגמתו לדבר הנסחר לפי ראות העין, רק בראותו שיש לבן ישראל איזה חסרון הן בגופו הן בממונו, מסתמא שיש איזה חסרון ופגם ח"ו באם הבנים שלמעלה מקור נשמות ישראל, מזה נמשך חסרון לענפיה נשמות ישראל העמוסים מני בטן, ומכוון בתפלתו לתקן המקור והשורש וממילא יתקונו הענפים, המתפלל כזה בטוח שלא תחזור תפילתו ריקם כי אינו מכוון להנאת עצמו רק לצורך גבוה.

זה מרומז בפסוק הזה, "וְכָל מִנְחַת פֶּהּן, כהן נקרא העובד האמיתי המייחד מעשיו לה' בלתי לה' לבדו... ואמר 'וְכָל מִנְחַת פֶּהּן, היינו תפלת הכהן העובד ומתפלל באמת לשם האחדות, 'פְּלִיל תְּהִיה' - תהיה תפלתו לשם הכולל, היינו מחמת שיש חסרון בהכולל היינו השכינה הקדושה. לא תֹאכְל, היינו הנאה, כידוע ד"ל תאכל' לכולי עלמא גם

איסור הנאה במשמע (פסחים כא, ב), היינו לא תכוון להנאת עצמך, ודי בזה למשכיל על דבר חכמה (אגרא דכלה).

"אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה" (ו, י).

במדרש: 'על פל פשעים תכסה אהבה' (משלי י, יב), דכתיב: אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה, דכתיב (שיר השירים ה, ז): 'מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבֹּת'. פירוש, שיש בכל לב איש ישראל נקודה טמונה בהתלהבות לה' שלא יוכל להיות נכבה. והגם כי לא תכבה הוא לא. אבל הוא הבטחה גם כן. וכמו שכתבו חז"ל (עירובין סג, א) 'אף על פי שאש יורד משמים מצוה להביא מן ההדיוט'.

כמו כן בנפש האדם שצריך להיות תשוקת רשפי אש בלב בווער לעבודת הבורא יתברך, ולחדש בכל יום זה ההתלהבות כמו שכתוב (ה, ח): 'וְצִבְרָךְ עֲלֶיךָ הַפָּהֲן'. כל עובד ה' נקרא 'כהן'. והתעוררות אהבה הנ"ל בליבות בני ישראל הוא העבודה שבלב זו תפלה, שבמקום קרבן. וכשיש זאת ההתלהבות, כל מחשבה זרה העולה על הלב נשרפת (שפת אמת).

צהר לתיבה

הארזת מושגים ומונחים בתפילה

מעמדות

חכמינו ז"ל מעלים את התהייה הבאה (משנה תענית ד, ב): "היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גבינו?", ועל כך הם משיבים בהצגת התקנה הקדומה: "התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמרות, על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלם של כהנים של לויים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלם, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית".

במשניות הבאות מפורט סדר המעמדות, קריאת התורה הייעודית לכל יום בימים אלה וכך גם החובה להתענות בחלק מהימים הללו, לצד ציון ימים מסוימים בהם אין נוהג מעמד.

נחלקו הדעות בגמרא (תענית כז, א) בנוגע להשתלשלות תקנה זו, כמה משמרות נתקנו במקור התקנה ומי הרחיב ופיתח אותן עד לכדי עשרים וארבעה משמרות בסופו של דבר.

לימים התקבל בקהילות מסוימות 'סדר מעמדות', הלא הוא סדר תפילות שנתקנו לימים אלו כנגד אותם מעמדות שהתקיימו בזמן שבת המקדש היה קיים, והסדר המדובר כלל פסוקים התואמים לתקנת המקור ובסופם תחינות ובקשות.

מנהג נוסף אשר לדעות מסוימות התקיים בעת המעמדות, היה תפילה ברב עם דווקא ברחובה של עיר ולא בבית הכנסת. אם כי היו ששללו דעה זו מכל וכל ואף הסירו מגרסאות הגמרא המקובלות את האזכורים לכך (עיי' רש"י מגילה כז, א ד"ה האיל).

מקום השכינה

נחלקו האמוראים (בבא בתרא כה, א) בניגוד לרוח [כיוון, צד] בו מצויה כביכול השכינה, וכבר הדגישו הראשונים (עיי' תוס' שם ד"ה לכל) כי למותר לציין שהשכינה שורה בכל מקום וליית אתר פנוי מיניה.

אם כי אין לנו שמץ השגה בעומק הדברים, אולם על כל פנים במובן מסוים ובבחינות הנוגעות אלינו - ישנן

שתי דעות בגמרא בנוגע לענין זה. ההשלכה המעשית הנובעת מכך היא לענין התפילה, לאיזה כיוון על המתפלל לעמוד.

לדעת רבי יהושע בן לוי, בפסוק (נחמיה ט, ו): "וְצִבְאָה הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים" לימדונו אנשי כנסת הגדולה כי עלינו ללמוד מצבא השמים - השמש והירח, היכן השכינה. הילוכם של השמש והירח מתבצע תוך 'השתחוויה' ממזרח למערב, מה שמוכיח כי השכינה הינה במערב. זאת למרות שבליילה הם פונים לכיוון ההפוך, אולם אנו אין לנו אלא מה שעיינינו רואות (תוס' שם ד"ה וצבא).

יש לציין שלדעה זו אין ללמוד זאת מהעובדה שארון הברית שבקודש הקודשים היה במערב, משום שמכורה המציאות נדרש היה למקם את ארון הברית בצד כלשהו, ואין בכך משום ראייה למיקום השכינה (תוס' שם תירוץ א), או כיוון שלמעשה היה ארון הברית ממוקם במזרח קודש הקודשים, מה שיכול להעיד דווקא להיפך (ריצב"א תוס' שם).

דעות נוספות בגמרא נהיגן כי השכינה שורה בכל מקום, אולם קיימת דעה שם בגמרא כי לכל מקום יש להתפלל - מלבד לכיוון מזרח. בטור (או"ח צד) נקט למעשה כי השכינה במזרח, ועל כן פסק כי יש להתפלל דווקא לכיוון מזרח.

יירים ויצפין

בגמרא הובאה דעה (בבא בתרא שם ע"ב) לפי "הרוצה שיחכים - יירים, והרוצה שיעשיר - יצפין". כוונת הדברים להטיה לצד דרום או צפון, בהתאם למיקומם של המזרח והשולחן בבית המקדש. המנורה - הרומת לחכמה, היתה מונחת בצד הכותל הדרומי בבית המקדש, ואילו השולחן - המורה על העשירות, ממוקם היה כנגדה בצד צפון.

דעת רבי יהושע בן לוי (שם) כי תמיד יש להדרים, שמתוך שיתחכם - יתעשר.

אכן, מבואר בפוסקים כי אין הכוונה שיתפלל לצד צפון או דרום מבובה, כי אם יתפלל לכיוון העיקרי (מערב או מזרח, תלוי בדעות השונות), ויצדד עצמו מעט לצד דרום או צפון.

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

עבודת הקרבנות אמנם איננה, ואנו מייחלים בכל יום ובכל שעה לחידוש עבודת בית המקדש במהרה בימינו. אכן לעת עתה חנן אותנו הבורא יתברך במתנה יקרה וחביבה לאין שיעור, הלא היא (הושע יד, ג): 'וְגִשְׁלֵמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ'.

באמצעות התפילה נוכל להתדבק בשכינה, לזכות לקרבת אלקים והתייחד עם קוננו לשעה של קורת רוח, כשם שזכינו ועוד נזכה בקרוב בעבודת הקרבנות בבית המקדש.

פרשת השבוע עוסקת בין השאר בקרבן המנחה, עליו נאמר (ה, י): 'לֹא תֹאכְלָהּ חֵמִץ', ועל כך יש בנותן טעם להתחזק בענין הטעון חיזוק תמיד, הלא הוא ההקפדה על זמן התפילה וההתייבצות בזמן וברב עם לשעה יקרה זו של התייחדות עם הבורא, שלא להחמיץ את המועד חלילה.

מעשה מרעיש שתוכחת מוסר בצדו התפרסם בשנים האחרונות, כפי שסיפר רב בית כנסת מסוים בארצות הברית.

אחד המתפללים בבית הכנסת, הנמנה עם בני התורה שבקהילה והמחבב את המצוות עד לאחת ומקפיד על קלה כבחמורה, נתפס ברשת היצר בענין זה בלבד - הוא לעולם, אבל לעולם לא בא לתפילה בזמן. תמיד היה מאחר בדקות ספורות, ממחר להתעטף בטלית ולהניח תפילין ואף בחיפזון להצטרף לתפילת הציבור תוך ששפתיו ממלמלות ומנסות להדביק את קצב התפילה.

הדבר כאב לרב בית הכנסת, והוא פנה אליו לא אחת והפנה את תשומת לבו לגודל הענין ומעלת המתפלל עם הציבור מתחילת התפילה, תוך שהוא משבר את אוזנו בשכר הצפוי לו על כך בשמים ומאריך מרחיב בגנות רעה חולה זו.

אולם האיש, כמו נאטמו אוזניו משמוע וליבו מלקבל תוכחה, נותר בעמדתו העיקשת כי הוא אינו רואה בכך טעם לפגם. 'מה כבר קרה?' תהה בנימה של זלזול באוזני הרב, 'וכי כמה דקות לכאן או לכאן יש בהן כדי להשפיע?'

לשווא התאמץ הרב לשכנע, להסביר כי לטובתו הדבר ולהטות את לבבו לטוב, אך דבריו נפלו על אוזניים ערלות.

ביום מן הימים נכח הרב להפתעתו לראות את המתפלל המדובר מתייצב בזמן, בדיוק בשעה היעודה להתחלת התפילה, כשהוא כבר עטוף בטלית ועטור בתפילין וכל כולו מוכן ומזומן לעבודת התפילה.

הרב הניח כי מדובר במקרה, שמא הוזקק האיש לשהות באזור ממילא בשעה מוקדמת לצורך אחר, אולם יום המחרת הוכיח לו כי טעות בידו. גם למחרת נכח האיש, כמו שעון שוויצרי, ניצב דרוך במקומו ומוכן לתפילתו עוד בטרם הזמן.

פנה אליו הרב בעדינות ובמאור פנים, וביקש לדעת מאי גרם לתפנית החיובית.

'לפני כמה ימים' שיתף האיש באשר אירע לו, 'פרצה שריפה בבית המסחר שלי, ממנו פרנסתי ופרנסת אנשי ביתי'.

המשך בעמוד הבא

עובדה שאין עליה עוררין קבעו חז"ל, ידיעה המבוססת על הכוחות הרוחניים שהטמיע הבורא יתברך כחלק מהבריאה (סוכה נב, ב): **"יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו"**. כל יום, כל היום.

היצר וכוחותיו עובדים במשרה מלאה ועמלים בכל כוחותיהם לרפות את ידיו של איש ישראל מן העבודה, להתישו במלחמת אש דת אשר לשמה נשלח לעולם ולגרום לו להתרחק חלילה מאביו שבשמים. זאת מלבד החלק הבלתי נפרד, שאר תפקידי ה"ס"מ הבאים יחדיו כעסקת חבילה (בבא בתרא טו, א): **"יורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה"**.

עובדה זו כשלעצמה יש בה כדי לעורר חלחלה. די בעצם הידיעה כי מולנו ניצב מלאך המקדש מלחמת חורמה על נשמתנו - כדי להביא את האדם לכדי ייאוש ואובדן עשתונות.

אלא שכאן ממשכים חז"ל ומלמדים אותנו כי לימינו עומד לא אחר מאשר האחד והיחיד שבכוחו לנצח כל מלאך: **"ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו - אינו יכול לו!"** אולם מה יעשה אדם מן השורה, כזה שהשגותיו טרם העפילו לעולם האצילות ובשורה התחתונה מסתכמת היכרותו עם היצר הרע בכך שהוא מנוצח לדאבון לב שוב, ושוב, ושוב? מה עם אדם שמאמין בכל מאודו בעזרתו של הבורא יתברך, אך חפץ לנקוט בפעולה ממשית שיש בה כדי להחיש את גאולתו הרוחנית ולהגביר חייים במלחמתו עם היצר?

גם על כך השיבו חז"ל תשובה בהירה, ובמידה מסוימת היא מעוררת תהייה.

"לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע" קובעים חכמינו ז"ל (ברכות ה, א). אל תברח ממנו. אדרבה, תרגיז אותו ותעשה כל שביכולתך כדי לעורר את חמת זעמו, אולם דע לך - ה' יתברך העניק לך את הכלים לנצח במלחמה הזו, ואתה תצא כשידך על העליונה!

כאן שוטחים חז"ל את האסטרטגיה הרוחנית, דרך הפעולה אשר תבטיח את הניצחון, שלב אחרי שלב. **"אם נצחו - מוטב. ואם לאו - יעסוק בתורה. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתתו"**. צעד משמעותי ביותר המובא כאן, מפלט אחד לפני האחרון וכזה המסוגל לעצור מבעוד מועד בטרם יגלוש למדמנת היצר וסיאובו, זו קריאת שמע אותה אנו אומרים מדי יום.

קריאת שמע מעלה על נס את החיבור הקדוש בינינו לבין בורא כל העולמים, את אחדותו וייחודיותו בעולמו ומנגד גם את היותנו בני עם סגולה - מיוחדים ומרוממים לאין ערוך על פני כל עמי הארץ וגויי האדמה.

כך אמרו חז"ל (שם ו, א): **"אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם; אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר (דברים ו, ד): 'שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד'."** ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר (שמואל ב, ז, כג): **"זְמִי כְעַמֶּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ"**.

אם כן לא יפלא כי כאשר יהודי חפץ באמת ובתמים לגבור על יצרו הרע ולנצחו, ולשם כך הוא מייחל לכך שיתייצב השי"ת לצדו ויעזרו במלחמתו, קריאת שמע יש בה כדי לגרום לכך לקרות, כדי לעורר רצון ורחמים בעולמות העליונים והבא ליטתהר מסייעין אותו.

***

רמז נאה לענין זה מצא הרה"ק ר' ישראל אבוחצירא - ה'בבא סאלי' ז"ע, בפרשת קרבן התמיד עליה אנו למדים בפרשת השבוע.

כך נאמר בתורה הקדושה (ו, ב): **"צו אַתְּ אֶתְּ אֶהֱרֹן וְאֶתְּ בְנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֵלֶה הוּא הָעֵלֶה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כֹּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ"**. אלא שהדברים אומרים דרשני - מה פשר כפילות הלשון: **"זאת תֹּרַת הָעֵלֶה - הוּא הָעֵלֶה?"** אלא מבאר ה'בבא סאלי' באופן נפלא על פי מאמר חז"ל האמור.

"זאת תֹּרַת הָעֵלֶה", במילים אלה מכוננת התורה הקדושה ליצר הרע העולה ומתגבר על האדם מדי יום ביומו, משתרג על צווארו ואינו נותן לו מנוח.

הפתרון לכך נאמר מיד בסמוך: **"הוּא הָעֵלֶה"**, היא זו התורה הקדושה אשר בכוחה לנתץ את כוחו של היצר ולהביא לניצחון במלחמת אש ישראל עמו, כפי שכבר אמרו חכמינו (קידושין ב, א): **"בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין"**. הרי לנו: **"אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה"**, הלא היא אש התורה הבוררת ויוקדת כנרמז כאן בפסוק: **"עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ"**.

אולם אם אירע שזה לא הועיל מסיבה כזו או אחרת, על כך נאמר: **"כֹּל הַלֵּילָה"**, היינו קריאת שמע של ערבית - שימנה בדיעבד הינו כל הלילה, וכך גם קריאת שמע של שחרית אשר זמנו נרמז במילים הבאות: **"עַד הַבֶּקֶר"**. ועל כך אמרו: **"אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע"**.

רק אם כלו כל הקיצין ולא עלה בידו של האדם להביס את יצרו הרע למרות הכל, אזי: **"אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתתו"**. דבר זה נרמז בלשון הכתוב: **"וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ"**, הלא היא אש הגיהינום המכלה ומבערת את החטאים בנפשותם.

מאוצרותי ושיחותי של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

הרב טרם הבין מה הקשר בין הדברים, אולם נתן לאיש להמשיך ולספר. **'תיכף חייגתי למוקד החירום והזמנתי את שירות כיבוי האש, והם אכן הודיעו כי תייעצבו שם בהקדם האפשרי' המשך וסיפר, 'אולם על אף הלחץ הגדול והאיום הממשי על אובדן מקור פרנסתי - התעכב רכב הכיבוי במשך דקות ארוכות, ולא הופיע כי אם לאחר זמן יקר שחלף, כשכבר לא נותר מה להציל'**.

הרב הביט בפניו של בן שיחו, מופתע לגלות כי אין בפניו ולו שמץ של כאב או מצוקה.

'אינך נראה שבור מוכך' העז לציין בטון שקט, 'תוכל לשתף אותי בסיבה לכך?'

- 'הסיבה לכך היא - שבאירוע מטלטל זה קיבלתי את המתנה הגדולה ביותר בחיי! שוב ניכר היה כי הרב אינו מבין במה דברים אמורים, והלה ניאות להסביר.

- 'מזה עידן ועידנים שהרב פנה אליי והסב את תשומת לבי לכך שהנני מאחר לתפילה ועד כמה שלילי הדבר, אולם אני מצדי לא באמת הבנתי מה כבר יכול לקרות כתוצאה מעיכוב בן כמה דקות.'

הרב הנהן בראשו, מי כמוהו יודע.

- 'אולם זה עתה, באמצעות אותם צוותי כיבוי אש שהתמהמהו דקות ספורות בלבד וגרמו בכך לאובדן כל רכושי - למדתי את הלקח המשמעותי ביותר בחיי. לקח מר ועם זאת מתוק מדבש. מכאן והלאה אדע מה ערכה של תפילה, עד כמה שווה כל מילה וכל פסוק!'

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

הגאון ר' חיים גריינמן זצ"ל ידוע היה, מלבד היותו מגדולי ופארי הדור, גם בתור 'מבין' בנבכי עולם הרפואה, והיה לעזר ולאחיסמך ליהודים רבים שנקלעו למצב רפואי קשה ל"ע ונהנו ממנו עצה ותושייה.

אל פתחו של ר' חיים התגלגלו המקרים הקשים והמורכבים ביותר, הסיפורים הרפואיים הסובכים ביותר והחולים להם אפסה כל תקוה, ובמאור פניו ולבו הרחב כמו גם הידע העצום שרכש ודעת התורה שבו - הצליח לא אחת להעלות מזור לכאבם ומרפא לגופם.

אולם ישנם מקרים חריגים, גם בביתו של ר' חיים שראה הכל.

ביום מן הימים הופיע יהודי שבור-לב אשר לקה בחיידק אלים ביותר, ובידו תכריך ניירות בו גוללו הרופאים את הדיאגנוזה המדאגיה והמייאשת.

המסר העולה מבין השורות הצפופות שכללו מונחים לועזיים ומילים ארוכות בשפה בלתי-מוכרת, הבהיר את המובן מאליו - ליהודי האומלל לא נותר, בדרך הטבע וככל שיד עולם הרפואה הוגעת, כל סיכוי.

'לדברי הרופאים נותרו לי ארבעה ימים' פלט היהודי אך בקושי ובעיניים דומעות, 'רבי! מה אני יכול לעשות?!'

אם כי ידועה אמרתו של מרן חזון איש - כי לרופאים ניתנה הרשות לרפאות ולא לייאש, אולם מן ההכרח להודות שבמקרים מעין אלו גדול הניסיון ליפול לזרועות הייאוש ולהרים ידיים, להשלים עם הגזירה ולהתכונן ליום פקודה.

אך לא כן אצל ר' חיים גריינמן.

'הגש נא לי את החומש' פנה ליהודי והחווה בידו אל הכרך המונח בסוף השלחן, חומש בראשית, 'הבה נלמד יחד'. או אז דפדף ר' חיים לתחילת פרשת בראשית, ופתח בלימוד משותף של פרשת בריאת העולם יחד עם היהודי האומלל.

'ביום הראשון ברא ה' יתברך את האור והחושך, השמים וגם הארץ' פירט ר' חיים והמשיך בסדר המאורעות, ואילו ביום השני הוא הבדיל בין המים העליונים לאלו התחתונים, מה שיצר את האוקיינוסים האדירים ומקווי המים שבכל מקום. היהודי עדיין לא הבין מה הוא רוצה ממנו ומנפשו, אך מפאת הכבוד לא ההין לקטוע את רצף הלימוד המשותף.

'ביום הרביעי לבריאה נוצרו העצים המלבלבים והפרחים הנהדרים למראה' תיאר ר' חיים בצבעים חיים, 'ואף הפירות העסיסיים לימיניהם נבראו ביום זה. לאחר מכן, ביום המחרת הוא היום הרביעי - ברא ה' את השמש, הירח והכוכבים'. **'בארבעה ימים הספיק ה' יתברך לברוא את כל אלה'** נתן בו ר' חיים מבט מעודד, 'וכי ייבצר ממנו לברוא עבורך תרופה בארבעה ימים?'

הלה התעודד, קיבל את האמת ממי שאמרה והחליט לקום על רגליו ולצאת מהדכודך. הוא דבק בעבודה שבלב זו תפילה, נשא תחינה מעומק לבו המיוסר ופנה לאביו שבשמים שבידו המפתח לרפואתו, תוך שהוא בוקע רקיעים בעוקותיו. והנה זה פלא, כבר למחרת הופיעה בארץ תרופה חדשה, סוג של אנטיביוטיקה ניסיונית אותה ראו הרופאים לנכון לבחון על מטופלים בהם אין מה להפסיד מבחינה רפואית, וככזה שבדרך הטבע אין לו כל תקוה - זכה היהודי להיכלל בין נסיני התרופה.

הרופאים, אשר עד לרגע זה ניבאו שחורות וכבר חרצו את דינו ככל שעניניהם קצרות הרואי יכולות היו לצפות, עמדו נדהמים לנוכח השיפור שחל בו לאחר קבלת התרופה. כעבור ימים ספורים, כשיצא היהודי מבית החולים בריא ושלם, הודו הללו בפה מלא כי יד אלוקים ניכרת כאן בעליל, והגדירו את המקרה כנס רפואי של ממש.

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו' (ו. ב), פירש רש"י: "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כוונת".

דברי תורה צריכים חיזוק וזירוז, כפי שמלמדים אותנו דברי רש"י כאן, ועל פי זה מבאר הרמב"ם ר' יחיאל מאיר "היהודי הטוב" מגוסטינין ז"ע הפלא ופלא את דברי חז"ל לענין ההנהגה הנכונה בעת התפילה.

הגמרא (שבת ט. ב) מציינת כי לפי הדעה שאין תפילת ערבית חובה, אם כן באופן בו החל האדם בסעודתו וכבר התיר את חגורתו לצורך האכילה, אין להטריח אותו לחגור מחדש כדי להתייבב לתפילת ערבית.

על כך מקשה הגמרא (שם י. א) - וכי טרחה מיוחדת היא לחגור שוב את אבנטו? זאת ועוד, מה בכך שלא יחגור, הלא יכול הוא לעמוד ולהתפלל כך כשחגורו אינו במותניו? ומתוצאת הגמרא: "משום שנאמר (עמוס ד. יב): 'הכון לקראת אלקיך ישראל'", ועל כן אין ראוי לעמוד להתפלל בעוד אינו חגור באבנט.

אלא שכבר העירו בתוספות (ד"ה טריחומא) כי בתירוץ זה מוסבר רק מדוע אין לעמוד להתפלל ללא חגורה, אולם לכאורה אין מתורצת בכך קושיית הרש"י הראשונה של הגמרא - 'וכי טרחה היא לחגור עצמו?'

אלא מבאר הרמב"ם מגוסטינין, כי אכן אין טרחה כלל בפעולה זו, כל עוד מדובר בפעולה טכנית ותו לא. אולם ברגע בו נצטוונו על כך: 'הכון לקראת אלקיך ישראל', הרי שיש בכך משום מצוה, ובדבר מצוה, כפי שמבאר רש"י - טבע היצר שהוא מכניס רפיון יריים ענין כדי שצריך זירוז מיוחד.

ממילא מתורץ באופן נפלא, משום שברגע בו הביאה הגמרא את המצוה לחגור באבנט, הרי שהדבר מתרפה בקרב בני אדם והופך לעול ומעמסה, אם כן אין מקום להקשות 'וכי טרחה היא'.

לשכנו תדרשו

נלמסו, דרישה וחקירה בנושא התפילה

תקנת התפילות לשלושת האבות באופן חד וברור.

דעת ראשונים רבים הינה, כי בניגוד לתפיסה הרווחת - אף אברהם אבינו נהג להתפלל את תפילת המנחה. עם זאת, נחלקו הדעות בנוגע למשקל שהעניק אברהם לתפילה זו ולהיבטים שהיו לכך באותה העת.

יש שכתבו (תוס' ישנים שם) כי אכן מי שתקן את תפילת המנחה היה יצחק אבינו ולא אברהם, אולם למעשה קיבל אברהם בעצמו את תקנת בנו והתפלל אף הוא תפילה זו.

מאידך אחרים (תוס' ישנים שם תירוץ ב', מאיירי שם ועוד) נקטו שאף קודם תקנת יצחק אבינו היה אברהם מתפלל את תפילת המנחה, אולם אף על פי כן לא נתלתה תקנה זו בשמו, היות והוא התפלל לעצמו את תפילת המנחה אולם לא קבעה לכלל העולם ואף לא לאנשי ביתו. רק בשלב מאוחר יותר בא יצחק ותיקן את התפילה האמורה, אולם הפעם כתקנה כללית המחייבת את כולם.

קיימת דעה נוספת (אבודרהם שם), לפיה אכן התפלל אברהם מנחה עוד טרם תקנת יצחק, אולם אף על עצמו לא קיבלה עליו כחובה קבועה, עד שעמד יצחק ותיקנה כחובה.

מאידך, יש מרבתינו הגאונים (עיי' ר"ח שם, ריטב"א שם בשם הגאונים) שדבקו בתפיסה המקובלת כי אלה הם אלא יצחק שתקן תפילת המנחה, והעובדה שהגמרא מזכירה זאת על שמו של אברהם אינה אלא לכבודו, משום שהוא עיקר בתקנת התפילות.

ויש שהוסיפו וכתבו (עורך ערך שחר ועוד) שאם כי תקנת תפילת מנחה היתה על ידי יצחק אבינו, אולם היה הדבר מסורת בידו מאת אברהם אביו. כך שעצם התפילה היתה כבר מאת אברהם, אולם יצחק תיקן זאת לדורות.

מילתא חדת"א

פניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

תפילות אבות תקנים - כח התפילה מהאבות

בתפילתנו אנו מוסיפים 'אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב', והנה כתוב בפסוק (בראשית יב ב) 'ואעשך לגוי גדול ואבךך ואגדלה שמך, ודרשו בגמרא (פסחים ק"ו): 'ואעשך לגוי גדול' והו' שאומרים אלקי אברהם, 'ואבךך' והו' שאומרים אלקי יצחק, 'ואגדלה שמך' והו' שאומרים אלקי יעקב. שלכך אומר כל יהודי בתחלת תפילתו שלש פעמים בכל יום 'אלקי אברהם' וכו', שכן הפרקה מהאבות נמשך לדורותיהם אחריהם וימשיך לקבל תפלתם ברחמים. והרי תפילות אבות תקנים, אברהם תקן תפילת שחרית, יצחק תקן תפילת מנחה, יעקב תקן תפילת ערבית (ברכות כ"ו), והנה לא נאמר 'אברהם התפלל תפילת שחרית', אלא 'תקן', ובמשמעות תבן זו נכלל גם שהאבות הקדושים עשו מעשה התפילות, והיינו שנתנו כח שיריעם אחריהם ויכלו לפעול בתפלתם כל הנצרך להם, ובכל הזמנים 'תקבלו תפילות עם ישראל'.

אברהם אבינו בהשכימו בבקר לעמד לפני בוראו בתפילה, מלבד התפילה עצמה אותה התפלל, עוד הוסיף והניח ותקן את יסודות תפילת השחר לכל הדורות. כמוהו עשה יצחק בנו כאשר יצא לשוחר בשדה לפנות ערב, וכך גם אצל יעקב בשעה שפגע במקום, דהיינו תפילה. כלומר, בתפלתם התקינו וכבשו האבות את מסלולי ונתיבי עלית התפילות לשמי מרום, ובאותם אפיקים צועדים רבבות עמו בית ישראל בעת תפלתם עד היום הזה.

האבות - יסוד קיומו של העולם

האבות הקדושים הם היסודות החזקים שעליהם נבנות העולם עומד, ומקרא מפרש הוא (במדבר כג ט) 'פי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו, צרים' הם האבות ו'גבעות' הם האמהות, וכן איתא במשנה (אבות פ"א מ"ב) 'על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', ואמרו על כך בהר הקדוש (סתי' תורה ויצא קומ): 'שלושה אלו הם כנגד שלשת האבות, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם, שלשה דברים אליו אינון סמכין עלאין'.

בדברי התורת חיים (ב"מ טו): מבאר, שדוקא נקט במשנה שלשה דברים, שאין דבר שיכול לעמד בפחות משלש רגלים, כמו האמון העושה משה פסא שלחן ומנוחה, אינו עושה אותם בפחות משלש רגלים, ובא שמעון הצדיק ללמדנו, ששלשת הדברים שהעולם עומד עליהם הם הקיים והיסוד לעולם ומלאו ומוזה נשמע שהאבות שהם כנגד ג' אלו הדברים, הם היסוד שעליהם העולם מתקיים וזולג כחם אינו יכול לעמד.

יסוד הבריאה

יסוד זה נמצא בתפילה שתקנו עם עצמם, שהתפילה היא היסוד עליו העולם עומד, ועל כך גם עבר אברהם אבינו עשרה סנינות (אבות פ"ה מ"ג), שבכל המצבים שהיה בהם, תמיד היה מתפלל שיעליו ה' דרכו, ובכך קשר לה' את כל העולם וכל סוגי המצבים שבעבר בניסיונותיו.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

תפילה בפתח בית הכנסת

בפרשתנו נאמר אודות עבודת המשכן במהלך שבעת ימי המילואים (ח. ל): "פתח אהל מועד תשבו יומם ולילה", ואם בעבודת המשכן המקבילה לעבודת התפילה עסקינו, מן הראוי לעסוק בהיבט שונה המתייחס אף הוא - אך לשלילה, לענין פתח בית הכנסת.

הגמרא קובעת (ברכות ח. א): "לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת". בהמשך הגמרא מובאר כי הכוונה היא שייכנס האדם "שיעור שני פתחים, ואחר כך תפילת". בטעם הדבר נאמרו כמה ביאורים, ובשלחן ערוך הובאו כולם (או"ח צ. ט): "יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ תפילת. יש מפרשים שיעור שני פתחים היינו ח' טפחים יכנס לפניו, שלא ישב אצל הפתח שנראה כמשאוי ישיבת בית הכנסת, ולפי זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח, אין בכך כלום. ויש מפרשים שהטעם מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכוון, ולפי זה אם אינו פתוח לרשות הרבים אין בכך כלום. ויש מפרשים שלא ימרה להתפלל מיד כשנכנס, אלא ישהא שיעור שני פתחים [כדי להיערך כראוי לכוננת התפילה]. ונכון לחוש לכך הפירושים".

בענין זה הוסיפו הפוסקים (משנה ברוה"ט ס"ק סו) וכתבו כי מסיבה זו יש לבנות את בית הכנסת באופן שיהיה פרוזדור או מבואה בכניסה לבית הכנסת, על מנת שגם מי שיושב על פתח בית הכנסת לא ייחשב לו דבר לפגם שהרי אין הוא סמוך ליציאה אלא לפרוודור. אולם על פתח המבואה שלא להיות מכוון כנגד פתח בית הכנסת (ש"ת ח"ת"ס או"ח ס"י כז).

כמו כן, העירו הפוסקים (פרי מגדים ס"י צג ס"ק א) כי חל חיוב על המתפלל לשהות אף לאחר שהגיע למקומו בתוך בית הכנסת, כדי זמן הליכת שיעור שני פתחים, וזאת כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו בתפילה.

התנא הקדוש רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, אשר זכה להיכנס לפני ולפנים ולצאת בשלום ואף נמנה עם עשרה הרוגי מלכות, מעיד בברייתא (ברכות ז, א) על אותה הזדמנות מופלאה ובלתי נתפסת בדעת אנוש שנקרתה לפניו - לברך את הקב"ה!

"תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתיא-ל- [ראה באריכות מפרשי הגמרא שם בנוגע לשם קדוש זה - אם הוא שם של מלאך או שמא אחד משמותיו של הקב"ה] י-ה ה' צב-אות שהוא יושב על כסא רם ונשא", וכאן אירע הדבר הבלתי נתפס הבא: **"ואמר לי: ישמעאל בני, ברכני!"**

רבי ישמעאל, אשר בגודל דבקו בהשי"ת ידע לנכון כי רצונו הטהור יתברך הינו להיטיב עם בניו, הבין כי הברכה המעולה ביותר, אשר יש בה גם תפילה ותחינה וגם ברכה לקדוש ברוך הוא, היא זו: **"אמרתי לו: יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין."**

רבי ישמעאל חותם את עדותו המבהילה בזאת: **"ונענע לי בראשו"** כעונה אמן לברכתו. מה שמיוחד ביותר בתפילתו הנעלית של רבי ישמעאל בן אלישע, זו העובדה שכידוע הקב"ה בעצמו מתפלל, ותפילתו זהה בתכלית לתפילה זו.

וכך נאמר בגמרא (שם): **"מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר (ישעיהו נז, ז): 'יְהִיבוֹתִים אֶל ה' קִדְשֵׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית חַפְלָתִי, תַּפְלַתִּם לֹא נֹאמַר אֶל־אֵל תַּפְלַתִּי, מֵכֹּאן שֶׁהַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, מֵאֵי מַצְלִי [מה הוא מתפלל?], אִמְרוּ רַב זֹוּטָרָא בַר טוּבִיָּה אָמַר רַבִּי: 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שִׁיכְבְּשׁוּ רַחְמֵי אֱת כַּעֲסֵי, וַיְגוּלוּ רַחְמֵי עַל מְדוּתֵי, וְאַתְנַהֵג עִם בְּנֵי בְמִדַּת רַחְמִים, וְאִכְנַס לָהֶם לִפְנֵים מְשׁוֹרַת הַדִּין'."**

בפרשתנו נאמר (ו, יט): **"הִכְהֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלָנָהּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ תֹּאכַל בְּחֹצֵר אֹהֶל מוֹעֵד"**, מה שמעיד על העובדה שאכן - חצר המשכן, וכך גם לעתיד העזרה בבית המקדש, הינן מקומות בעלי קדושה של ממש, אם כי כמובן שבדרגה שונה מזו של ההיכל.

תוך הקבלת המשכן ובית המקדש - לבית הכנסת בו מתפללים כנגד הקרבנות, ראוי לתת את הדעת להתייחסות ההלכתית בכל הנוגע לתפילה במקום חיצוני כדוגמת חצר בית הכנסת, ולהיבט הלכתי הנוגע לכך למעשה.

חז"ל מדגישים (ברכות ה, א ועוד) את גודל מעלת התפילה בבית הכנסת דווקא, אולם מעיקר הדין אין הדבר מעכב ובשעת הצורך מותר להתפלל אף בחוץ.

אכן חשוב להבהיר כי נפילת אפיים [תחנון] באופן כזה נתונה למחלוקת רחבה בין הפוסקים, וכך גם ישנם מנהגים שונים בענין כפי המקובל בקהילות ישראל השונות.

הרמ"א (או"ח קלא, ב) מביא בשם 'ש' אומרים' כי אין ליפול על פניו בתפילה במקום בו אין ספר תורה, אולם בחצר בית הכנסת ניתן לשיטתו לומר תחנון - כל עוד ישנו פתח המחבר בין בית הכנסת לחצר. יחד עם זאת רבו המנהגים בענין, וכל אחד ינהג כדעת רבותיו.

יד ושם
פסוקי שמות והטמון בהם

יוחנן

"יִלְכּוּ מִחֵיל אֶל חֵיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן" (תהלים פד, ח).

פסוק זה מלמד אותנו, כך גילו לנו חז"ל בסוף מסכת ברכות (סד, א), שתי נקודות חשובות אשר להן השפעה מכרעת על תפקידו של תלמיד חכם, של כל מבקש ה' וחפץ בקרבתו.

וזו לשון הגמרא: **"היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר: 'יִלְכּוּ מִחֵיל אֶל חֵיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן'."** אכן, מאותו פסוק למדים חז"ל (שם) עד כמה זה מחייב ותובע מהאדם: **"תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: 'יִלְכּוּ מִחֵיל' וגו'."**

ביאו לפניו - בדיעה
הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזו הודו

תיכף בסיום אמירת פרשת קרבן התמיד, כתב הארחות חיים (מאה ברכות סימן יד) בשם רבי יהודה ברבי יקר שטוב להוסיף ולומר את הפסוק (ויקרא א, יא): **"וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יְרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָיו ה' וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמֹו הַתָּמִיד. וְכך הובא גם בשלחן ערוך בזה הלשון (או"ח א, ח):** **"יאמר עם הקרבנות פסוק וְשָׁחַט אֹתוֹ."**

מנהג זה מבוסס על דברי המדרש (ויקרא רבה ב, י): **"בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שיקריבו לפניו לקרבן תמיד שני כבשים - אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה תיקן כן, שבשעה שהיו ישראל מקריבין קרבן תמיד על גבי המזבח וקורין את המקרא הזה: 'צִפְנָה לְפָנָיו ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק."**

כך גם מצאנו בתנא דבי אליהו (רבה פ"ז): **"מעידני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי בין ישראל בין איש בין אשה בין עבד בין אמה, אם הם קורין את המקרא הזה 'צִפְנָה לְפָנָיו ה' זוכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק."** אמנם לא צוין במפורש במדרש היכן יש לאומרו, ובנוגע לכך נחלקו הדעות. באליה רבה (ס"א ס"ק י) כתב כי יש לאומרו קודם אמירת הקרבנות, אולם בפרי מגדים (מש"ס ק"ח) צידד שיש לאומרו דווקא לאחר פרשת קרבן התמיד.

הפלא ופלא
שאלות וחיידות נבכני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

בפסוקי דזמרא אנו מציינים את העובדה הבאה: 'כי נעים נאֹה תהלה'. האם תדע מהו הפירוש הנכון?

- (א) מלשון נווה - מקום. תהילתו תהיה נעימה ושלימה בנווהו - בביהמ"ק שיבנה.
- (ב) נעים לנו להלל לפניו יתברך, שהרי תהילתו נאה ואין בה דופי.
- (ג) השי"ת נעים וחפץ חסד, ולפיכך נאה התהילה לשמו יתברך.

כשיר של יום רביעי נאמר: 'ה' ידע מחשבות אדם כי המה הבל'. מהו הפירוש הנכון בפסוק זה?

- (א) ה' צופה לעתיד, ולפיכך יודע כי מחשבות ותוכניות האדם הם הבל ולא יעלו בידו.
- (ב) ה' יודע מה שבליבות בני האדם, שהרי לעומת חכמתו כל מחשבותיהם אינם כלום.
- (ג) ה' מאריך אפו על מעשי הבריות, משום שמחשבותיהם הבל ואינם מבינים דיים.

קך נאמר בשירת הים: 'מינך ה' נאָדרי בכח', אך מהו הפירוש המדויק?

- (א) ידו של הקב"ה - הנאדרת והחזקה, היא שנלחמה במצרים בים סוף.
- (ב) ידו יתברך גרמה לישראל להיות כביכול 'אדירים' אל מול המצרים.
- (ג) אל"ף וה"א מתחלפות, והוא מלשון 'דר', ידו הנטויה הידרה ושיבחה אותו יתברך.

תשובות מגילון קודם פר' ויקרא:

1. תשובה ב, מקור חוזק עבורנו.
2. תשובה ג, ביטויים אלה מייצגים אינסופיות, וכל מקום שנאמר אחד מהם אין לו הפסק לעולם.
3. תשובה ג, שתי התשובות נכונות.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב

לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'גדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מקושרים

גיליון שבועי בעניני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ו

חג הפסח | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את פפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע כי לה' הארץ" (שמות ט, טו).

הנה במכת ברד הודיע לו משה רבינו עליו השלום: 'למען תדע כי לה' הארץ', רצה לומר שהודיע לו עוד מדינתו אחת, שלא כדעת הפילוסופים שדעתם חס ושלום שהשם יתברך אין משגיח בעולם התחתון כי הוא רם ומתנשא, ומשה רבינו הודיע לו שאינו כן, אבל האמת שהשם יתברך משגיח בכל הנבראים שבעולם, ומחיה אותם בכל רגע מאין ליש, והשגחתו בכל הנמצאים בעולם, שאפילו בשעה שהנכרי מתפלל אליו יתברך השם יתברך שומע תפלתו ועוזר לו (קדושת לוי).

"ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבועים נפש ויוסף היה" (שמות א, ה). ועוד בחינה אחת שהיה לישראל במצרים, שהיה בחינת אהבה ואחוה ביניהם, ולא פסקה ישיבה מאבותינו במצרים

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

יש שיעלו חיוך לנוכח הסיפור הבא, אחרים יישאבו לפלפול ארוך ועמוק בנבכי סוגיות הממונות בשב"ס, אולם כך או כך - המסר העולה ממנו מורגש, מפעים בכל קנה מידה ומלמד אותנו פרק ושניים בגודל מעלת התפילה ועד כמה רב כוחה לפעול בשמי מרום. הוא לא היה נראה יהודי חרדי. יותר נכון: הוא כלל לא היה נראה יהודי.

הוא היה טיפוס די חריג בנוף, כל כולו זעק 'תייר'. אמריקאי חבוש במשקפי שמש עבים, עטוף חולצה קצרה וחמוש במצלמה כבדה המאימת לכופף את קומתו במשקלה, כנס לרחבת הכותל המערבי ממנו לא זזה שכינה, תוך שהוא מחקה את אלה שסביבו ומכסה את ראשו בפיסת בד שפשרה אינו נהיר לו.

הוא החיש את צעדיו אל הקיר המפורסם של היהודים, קרב אליו ביראת כבוד ופנה לאי-מי באנגלית בבקשה לקבל דף ועט. מצחו התקמט, מבטו הרציץ והוא רכן על סטנדר מזדמן והחל לשרטט במרץ.

את שלמה, בחור ישיבה תושב ארצות הברית אשר גלה למקום תורה ועלה להסתופף בצל ישיבת בריסק המעטירה, זה סקרן במיוחד. תיכף לאחר ששב הגוי לאחוריו ופינה את מקומו למתפלל הבא, נדחף שלמה ושלף את הפתק מבין חרכי הכותל.

יש להודות, בקשתו של נכרי מעמי הארץ ופנייתו לאלקי השמים - אינה דבר של מה בכך. יש כאן ממד ממש של סקרנות, ושלמה - נער צעיר בעל מרץ נעורים וקורט חטטנות, החליט לבדור כמה דברים אמורים.

'לכבוד אלקים' פתח הלה בנימה רשמית משהו, בשפה האנגלית כמובן, תוך שהוא עובר שורה כמתבקש במכתבים רשמיים.

'ברגעים אלו מתקיים משחק ספורט בין שתי קבוצות מסוימות' וכאן ציין הבחור את שמות הקבוצות המדוברות, 'אבקש ממך בכל פה - אם תוכל ליידע אותי בתוצאות המשחק, ביד מ עליה לכבוש או הניצחון'. כאן הוסיף הלה שם מלא, בתוספת כתובת המלווה בו הוא מתאכסן בשוהו בארץ.

מגוחך? ילדותי? סביר להניח.

שלמה לא עצר ברוחו. בשמץ חיוך שוב הוא תחב את הפתק לכיסו, ונחפו להתקשר לאביו שבארצות הברית, מבקש ממנו לברר בדחפיות איוץ קבוצה ניצחה במשחק הספורט. האב היה מזועזע מהבקשה, אולם מעבר לקו הוא שמע את קולו צופן הסוד והמשועשע גם יחד של בנו יקירו, מה שהבהיר לו כי אין סיבה לדאגה.

כעבור דקות ספורות חייג האב לבנו ויידע בתוצאות המשחק המדובר, ואילו שלמה הועיד את פעמיו לאותו מלון, מתייצב מול דלת החדר המבוקש ונוקש עליה קלות.

המשך בעמוד הבא

היינו שלא פסקה בחינת אחדות מביניהם כמאמר הכתוב: 'ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבועים נפש ויוסף היה במצרים', ונאמר לשון יחיד 'נפש' לרמוז שכל השבעים נפשות היו באחדות ואהבה כנפש אחד. וכל זה היה להם על ידי 'יוסף היה במצרים', שיוסף המשיך להם בחינה זו של ואהבת לרעך כמוך והוא סגולה נפלאה לבחינת תפלה שתהיה מקובלת למעלה. לכן צריך כל האדם לקבל על עצמו קודם התפלה מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך ויהיה משתתף בצערו של חברו ויתפלל בעד חברו ובעד כל ישראל, ותהיה תפלתו תפלת רבים ומקובלת יותר (בת עין).

"ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'" (שמות יד, ט). שמעתי ממורי [מין הבעש"ט ז"ע] מי שרוצה לפטור מהצר המיצר, והוא נוסע אחריו, משל לאשה יולדת שהלכה למקום אחר ליפטור מחבלי הלידה, והצער הולך אחריה. ועצה היעוצה שיתפלל להשי"ת ויפטר מהצער... וז"ש 'הנה מצרים נסע אחריהם', אז הבינו זה, לכך 'ויצעקו בני ישראל אל ה'. ובאמת נאמר אז (שם פסוק י): 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תקפו לראתם עוד עד עולם' (תולדות יעקב יוסף).

ניסח ישראל

נוסח זה כללי יותר, ואינו מזכיר במפורש את העובדה שהמתפלל עצמו חלם חלום רע.

"יהי רצון מלפניך ה' אלקי אבותי, שיהיו כל חלומותי שחלמתי, בין בלילה והיו בין בשאר הלילות בין שחלמתי אני ובין שחלמו לי אחרים, אם טובים הם יתקיימו עלי לששון ולשמחה לברכה ולחיים, ואם לדבר אחר - קשם שחפכת את מי המורה למתיקה ומי ירחיו על ידי אלישע למתיקה ואת קללתו בעור לברכה, כן תהפך את כל חלומות הקשין ומה שחלמו לי אחרים לטובה לברכה ולרפואה ולחיים לשמחה ולששון ולשלום".

לסיום מוסיף הירושלמי שלשה פסוקים בהם יש לחתום את התפילה: "הפכת מספדי למחול לי וגו'" (תהלים ל, ב); "ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל בלעם וגו'" (דברים כג, ו); "אז תשמח בתולה במחול וגו'" (ירמיהו לא, ב).

הבדל משמעותי נוסף בין נוסח התלמוד הירושלמי לזה שבתלמוד הבבלי, מתבטא בכך שבעוד בתלמוד הבבלי מובא המקום הראוי לומר תפילה זו - בעת ברכת כהנים, הרי שבתלמוד הירושלמי כלל לא מופיע זמן לאמירת נוסח זה.

מעניין לציין כי בסידורים שנמצאו בגניזת קהיר, הובא כי יש לומר תפילה זו לאחר ברכת השחר, או בסיום פסוקי דומרא.

אמירתה ברגלים

התייחסות בפני עצמה ישנה בפוסקים לענין אמירת התפילה בתוך לארץ, בהם נהוג במרבית הקהילות שאין הכהנים נושאים כפיהם בכל יום, כי אם בשלושת הרגלים. במקומות אלה - כותב הרמ"א (א"ח קל, א), יש לומר בימות השנה הרגילים תפילה זו במקביל לאמירת ברכת 'שים שלום' על ידי שליח הציבור. מאידך, ברגלים בהם כן נושאים הכהנים כפיהם, כותב הרמ"א (א"ח קכה, כה) כי יש לאומרה שלש פעמים - במקביל לסיום כל פסוק בברכת הכהנים.

המשנה ברורה (קל ס"א א) מציין כי במקומו נהגו הכל לומר תפילה זו ברגלים, שהרי לא מסתבר שלא חלם האדם חלום רע כלשהו בתקופה זו שבין הרגל הקודם לזה הנוכחי. אולם הוא מבהיר כי אין לאומרה ביום טוב שחל בשבת, למעט במקרה בו חלם את החלום בלילה שלפניו.

צהר לתיבה

הארט מושגים ומתוירים בתפילה

חלום רע, כפי העולה מדברי חכמינו ז"ל, ישנה משמעות ותוקף ממשיים ויש צורך להיטיב בדרכים שונות אותן מציעים חז"ל, ביניהם נוסח הטבת חלום הנאמר בפני שלשה אנשים; תענית חלום; וכך גם תפילה ייחודית הנאמרת על ידי החולם במהלך תפילת שחרית: תפילת הטבת חלום.

תפילה זו הוזכרה בתלמוד הבבלי (ברכות נה, ב) וכך גם בתלמוד הירושלמי (ברכות פ"ה ה"א), אולם הבדלים מהותיים קיימים בין הנוסחים השונים המובאים בהם, כמו גם בנוגע לזמן אמירת תפילה זו. למעשה, אפשר להתייחס לכך כהבדל בין נוסח בבל לנוסח ארץ ישראל, כפי שנסקור במאמר הבא.

נוסח בבל

דגש מיוחד ניתן בנוסח הבבלי למיקום תפילת הטבת החלום בסדר התפילה הרגיל, והוא - בשעה שפורסים הכהנים את ידיהם לברכת כהנים, או אז יש לאדם החולם לומר את הנוסח הבא המובא כלשונו בגמרא:

"רבונו של עולם, אני שלך וחלומותי שלך. חלום חלמתי ואינו יודע מה הוא, בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חברי ובין שחלמתי על אחרים, אם טובים הם - תתקם ואמצם כחלומותי של יוסף, ואם צריכים רפואה - רפאם כמי מרה על ידי משה רבנו, וכמרים מצרפתה, וכחזקיהו מחליו, ומי ירחיו על ידי אלישע, וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה - כן תפוך כל חלומותי עלי לטובה".

תפילה זו, מובא בגמרא - יש לסיים לאומרה עם סיום ברכת הכהנים, כדי שתחול עניית 'אמן' של הציבור גם על תפילתו.

הגמרא מסיימת בכך שאם לא היה ביד האדם די זמן כדי לומר את כל התפילה, עליו לומר נוסח: "אדיר בפרום שוכן בגבנה". אכן, לגבי נוסח זה משמע מגרסת הרי"ף והרא"ש שאין קשר בינו לבין העדר האפשרות לומר את הנוסח במלואו, אלא הם גורסים רק שיש לומר כן לאחר שמחזירים הכהנים פניהם למזרח.

שח הרה"ק ר' יששכר דוב מבעלזא:

באחת השנים, בתום סדר חוצב להבות ובוקע רקיעים אותו ערך הרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב בעל 'בני יששכר', יצא הרבי לסיבוב ברחובות העיר והאזין לסדר אותו ערכו פשוטי עם, תוך שהוא מטה אוזן קשבת לעיוותים וסילופים קשים בנוסח ההגדה - פרי בורותם של המון העם, ומאזין לדילוגו עלי אהבה כפי שעלה מעבר לחלונותיהם.

- 'אָהַד' נשמעה הקריאה הנלהבת מאחד הבתים, נמשכת בערגה כבקריאת שמע, ותיכף לאחריה ההמשך: 'הָקָם'.

הגבאי הרים גבה ושמץ חיך הפציע על שפתיו, אולם הרבי עצר על עומדו באחת, מקשיב בכובד ראש ומתרגש עד לאחת.

- 'אָהַד' המשיך הלה בלהט ואף עתה משך את התיבה ביותר, משל היה הוא בעיצומו של קריאת הפסוק הראשון בקריאת שמע, ושוב המשיך כמקדם: 'רָשַׁע'. לאחר מכן המשיכה זעקת 'אָהַד' אצל הבן התם וגם אצל זה שאינו יודע לשאול, ובעוד שהחיך על פני הגבאי מתרחב והולך - הרבי מצדו עודנו נרגש, מתלהב, דבוק לחלון הבית ואינו מסוגל לנטוש את המקום.

משהו בתמימות הטהורה הזו הגיע את אמות הספים בלבו של הרבי, עיניו הצופיות ראו את שעניו בשר ודם מן השורה לא יכולות היו לחזות וחושיו הרוחניים המחודדים אותות לו כי יש דברים בגו.

'מאובעת הבנים' הפטיר הרבי כעבור זמן-מה, 'עשה אותו יהודי קריאת שמע'.

'קודם לכן נאמר בהגדה: 'הַגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחָרִית' המשיך הרבי וביאר בדרך צחות, 'והנה' - 'שְׁחָרִית' ראשי תיבות חכם; רשע; תם; שאינו יודע'.

כסופר הדבר לפני הרה"ק ר' יהושע מבעלזא - כך העיד לימים בנו הרה"ק ר' יששכר דוב, ניכר היה כי הוא נרעש מהדברים וכי הינם עמוקים לאין שיעור, עד שהשתנו פניו לכמה גוונים, ובסוד קדושים מי יעמוד.

בקריאת שמע ישנם סודות נעלמים ועניינים טמירים אשר אין לנו כל השגה בהם, אולם לעתים דווקא הכוונה הפשוטה ביותר, הבסיסית, הצעקה הנובעת מלב יוקד של יהודי היודע שבועקה זו הוא מקיים את מצות בוראו, היא המשוכבת והנעלמת מכל.

מעבר לעולם הפנימי והאינסופי הטמון בחיבות הקדושות, לפני ואחרי הכוונות המרוממות אותן זוכים יודעי ח"ן לכוון ועוד טרם נעפיל לדרגות מעט יותר נעלות, ראשית נזכור את העיקר והיסוד, הנקודה הפנימית של קריאת שמע.

שעבוד מצרים והציאה ממנו, אותה אנו מזכירים מדי יום בקריאת שמע, מהווים עבורנו כמו תזכורת קבועה לכך שאיננו כאן על תקן ריק וחסר תוחלת. אנו לא כאן כדי להעביר את ימינו מתוך ניסיון להשיג את הברי העולם הזה והנאותיו החומריות.

אנחנו כאן כדי להודיע קבל עם ועולם במחשבה, דיבור ומעשה, כי ה' אחד ואין עוד מלבדו. כל התהליך הנפלא של היות ישראל לעם סגולה לאחר השעבוד הנורא במצרים וכור ההיתוך בגלות איומה זו, מטרות אחת ויחידה, והיא - לחדד בקרבנו את ההכרה: ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אָהַד!

מסופר על הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב, אשר נקלע לצורך רפואי לעיר לבוב, ובשהותו במקום זכה לביקור מלכים - מאן מלכי רבנו, הלא הוא הרה"ק השרף ר' אורי מסטרליסק.

כה רווה נחת הרבי מן הביקור הלא-צפוי, עד שניאות כהכרת הטוב לגלות את אוזנו של אורחו הדגול ככוונות טמירות בקריאת שמע, אשר לא נמצא כמותן אף בכוונות האר"י.

לאחר ששיתף הרבי מזידיטשוב באוצר הרוחני שבצקלונו, פנה אל הרבי מסטרליסק והפציר בו כי אף הוא יגלה את אוזנו - באילו כוונות קורא הוא בעצמו את קריאת שמע ומה יוכל ללמדנו בנוגע לכך.

השיב השרף בזה הלשון: 'איך ווייס נישט מעהר, נאר איך היל מיך איין אין אין סוף און שריי ש'מע ישראל' [איני יודע יותר כוונות, אך אני זועק בכל כוחי קריאת שמע]!'

באומרו כך, הדגים השרף מסטרליסק כיצד הוא קורא קריאת שמע בזעקות ובקול גדול, עד שנודעזע החדר בו ישבו ואף נשרו פיסות טיח מן התקרה.

'דאס - קענען מיר שוין נישט [לעשות כך - איני יודע] הגיב הרה"ק מזידיטשוב בהתפעלות.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד קודם

'ס? בירר הגוי במבט תוהה.

'אני שליח של אלקים' שלמה דיבר בבטחון מוצק, 'ביקשת לברר איזו קבוצה זכתה במשחק, והנני כאן בשמו כדי להשיב על שאלתך'...

הלה היה המום, אולם עד מהרה הוא התעשת. בנימה של התרגשות הוא פנה לשלמה והודה לו מקרב לב, ולא נחה רוחו בו עד ששלף את ארנקו והעניק לו שיק על סך 2,000 דולר טבין ותקילין. ביורו הלכתי אצל הגאון ר' יהודה אריה דינר שליט"א העלה כי אין בדבר משום רמיה והנאות הגוי, וכי הבחור זכאי ליהנות מהכסף שניתן לו.

כששמע על כך הגאון ר' משולם דוד סולובייצ'יק ראש ישיבת בריסק זצ"ל, התרגש והתלהט כולו, תוך שהוא מעלה על נס את העובדה שלמעשה - נענתה תפילתו המוזרה של הגוי ומהר מכפי שחשב.

כשנצטווה משה רבנו להתייצב לפני פרעה ולהתרות בו כי ישלח את בני ישראל מארצו, העלה משה את הטיעון הבא (שמות ה, ל): "הֲאֵינִי עֶרְל שְׂפִתַּיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרָעֹה".

טיעון זה, כשלעצמו, נכון בהחלט. כמובן שבמקרה המדובר היתה זו שליחות מאת הקב"ה, אולם באופן כללי אכן מתבקש כי בקשה הנאמרת באופן עילג - תתקבל בלעג ובזו וגרוע מכך על ידי בני אנוש אליהן מופנית הבקשה.

אולם ככל שמדובר בבורא העולם, אבינו שבשמים המיחל ומשתוקק לתפילותינו, אין דבר כזה 'עֶרְל שְׂפִתַּיִם'. אין בקשה עילגת או מוזרה, אין פנייה לא-לגיטימית ואין כלל צורך לומר שאף בקשה שבעולם לא תיתקל חלילה בבזו בשמים.

אולם יחד עם זאת חובה לשים לב לנקודה אחת יסודית.

נכון שהקב"ה קשוב לתפילת כל פה, אמת שכל יצור נברא יכול לזכות לקרבת אלקים ולהתייחד עם קונו בתחינה, אולם כל זאת כשהוא אכן פונה אליו יתברך. או אז מתקבלת תפילתו באהבה, לרצון ולרחמים.

אולם אם ישליך האדם את יתו על עסקן פלוני או רופא אלמוני, גורם אנושי כלשהו המסוגל - לדעתו האייוולת, להושיע אותו, אזי הוא למעשה פונה לאותו אדם ולא לקב"ה. ואצל אדם מן השורה - מסתבר, לא כל בקשה מתקבלת כהוגן. יש בקשות הנתקלות בלעג מר.

"קָרוֹב ה' לְכָל קְרָאֵיו" מבהיר דוד המלך בזמירותיו (תהלים קמה, יח), אולם יחד עם זאת הוא מדגיש: "לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֶמְתוֹ".

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

'אתה ממתין לי? פנה הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א לאדם המעונב שחיכה בסבלנות ועיניו נשאות אליו, בעודו יוצא משיעורו המיוחד לרופאים - שיעור קבוע המשלב את חוקי תורתנו הקדושה לצד אקטואליה הלכתית בנבכי עולם הרפואה.

האיש הניד בראשו לחיוב, והרב הזמין אותו בחום לשטוח את אשר בפיו.

כאן שלף האיש מחיקו סידור פשוט, מהסוג המשמש תינוקות של בית רבן, ובהתרגשות בלתי מוסתרת שיתף בסיפור הבלתי יאומן שאירע לו.

מסתבר כי הלה, רופא בכיר אשר זכה לנהל את חייו על ברכי האמונה ולהשתית את ביתו על יסודות הקדושה, התברך במתנות רבות משמים? יש לו קריירה מוצלחת ופורה ולא מעט הון, כשבר ביד הוא מקדיש זמן רב לבניית קומתו הרוחנית וקובע עתים לתורה, תוך שהוא מקפיד על קלה כבתמורה.

דא עקא, במשך שנים ארוכות ציפה הלה להיפקד בדבר ישועה ורחמים ולראות זרע ברך ה', אלא שמשמים עדיין לא ניתן האות. הוא ניסה סגולות לרוב, פקד את קברי הצדיקים בארץ ומחוצה לה ואף במישור הנשמי השקיע רבות - כשהוא מנסה טיפולים שונים ופונה למומחים הגדולים ביותר בתחום.

אך לשווא. ביתו הגדול נותר שמים, הקירות זעקו את החסר והוא ורעייתו שקעו זה מכבר בדכדוך אפרורי, מעין השלמה עם המצב. הם כבר אמרו נואש, מותירים את החשק העז לבלגן לידותי ולמשחקים מפורזים בכל פינה בבית - אי שם בעולם של משאלות שלא התגשמו וככל הנראה לעולם לא יתגשמו.

בשלב מסוים באו בני הזוג להחלטה גורלית וכבדת משקל. הם הגיעו למסקנה כי ככל הנראה נגזר עליהם שלא להותיר אחריהם 'קדיש' ל"ע, ומתוך כאב עצום הם החליטו כי לא נותר מפלט אלא למצוא נחמה באימוץ ילד.

בתום מסע בירוקרטי ארוך ומתש אחזו בני הזוג בזרועותיהם עולל זעיר ומתוק מדבש, כזה שסיבות ונסיבות שונות הביאו את הוריו להותירו לרחמי הבריות, והם ידעו - הם הולכים להשקיע בו את אהבתם העזה בדיק כפי שהיו משקיעים בילד משלהם!

הילד גדל, טופח ביד אוהבת וקיבל מעטפת איתנה ומושקעת וחינוך שורשי בדרך ישראל סבא, והנה הגיע היום המרגש בו זכה הילד לחבוק בידיו את הסידור - אותו קיבל בטקס חגיגי מהמלמד בתלמוד תורה.

אם כי יש בנותן טעם להתרגש מכך, אולם התרגשותו של הילד לאחר מסיבת-הסידור עלתה עד גדותיה וגאתה באופן חריג, מה שעורר את תהיית האב, אשר פנה לילדו הרך ובייר מה גורם לו להתרגש עד כדי כך.

'מה השאלה?' הילד לא הבין, 'הרי עכשיו אוכל סוף סוף להתפלל לה' שייתן לי אה קטן!' לבו של האב נצבט בקרבו. הפעוט הנרגש שמולו טרם ידע, בגילו הקטן, כי למעשה הוא אינו בנו הביולוגי וכי לאמתו של דבר - בדרך הטבע אין כל סיכוי שייולד לו אי פעם אח.

'חלפו עשרה חודשים מאותה מסיבת-סידור' קולו של הפרופסור רעד בהתרגשות, 'והנה נענתה תפילתו התמה של הילד. הנה כעת אני מציג לרב את הסידור המדובר, יחד עם הטובה והמשמחת שבבשורות. נפקדנו ב"ה בזרע של קיימא, ילד בריא ומתוק משלנו!'

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וַקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשִׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ" (שמות יב, כא).

שלשה דברים נדרש הצדיק לעשות קודם עמידתו בתפילה.

הראשון הינו התבוננות עד מקום שידו מגעת בגודל רוממות הבורא יתברך, וזהו הגורם לירידת השפע מהעולמות העליונים בעת התפילה. בנוסף, נדרש הצדיק להכין את עצמו לא רק לקבלת השפע היורד בתפילה, כי אם להוות כלי להשפעת כל הטוב והפרנסה לעמך ישראל. הדבר השלישי הוא להתכונן לקיים את המצוה בשלימות, בכונה גדולה, בשמחה רבה ובתמימות.

על פי זה מבאר הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק את הפסוק ככתורו ופרח. 'מִשְׁכוּ', היינו שקודם המצוה תמשכו את נשמתכם למעלה, להתעמק בנעשה בעולמות העליונים ולהתבונן ברוממות הבורא יתברך. ועל ידי זה 'וַקְחוּ לָכֶם', היינו שתזכו לקחת ולמשוך מלמעלה את כל ההשפעות הטובות.

'צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם', מורה על שפע הפרנסה והכלכלה שביד הצדיק להשפיע בתפילתו על כלל ישראל, לכל גוייה וגוייה די מחסורה. ואילו 'וְשִׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ' זהו עצם קיום המצוה בשלימות כדבעי.

לשכנו תדרשו

עולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

הלכות תפילה, ברובן, נוגעות למהלך התפילה על חלקיה השונים. במקביל, קיימות הלכות השייכות להשכמת האדם בבוקר ואשר קודמות בזמן לתפילה עצמה, וברובן מדובר בברכות ופעולות שונות שעל האדם לברך או לבצע החל בקומו בבוקר - עד התפילה ועד בכלל.

נוסף על הלכות אלה, מצאנו בחז"ל אזהרה חמורה - שלא להקדים ולברך את חברו לשלום קודם שיתפלל. במקור איסור זה וטעמו, כמו גם גדרו וההיבטים השונים שבו, נעסוק במאמר הבא.

חומר וטעם האיסור

את אזהרת הנביא (ישעיהו ב, כב): "חֲדְלוּ לָכֶם מִן הָאֲדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָאָפוּ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הָאִישׁ דְּרִשׁוּ חֲזוּ"ל (ברכות יד, א) בשתי פנים, ושתייהן בענין חומרת האיסור ליתן לחברו שלום קודם התפילה.

האמורא רב דרש את התיבה 'בְּמָה' בניקוד שונה: "אל תקרי **בְּמָה** אלא **בְּמֶה**", ועל פי זה מסיק: "כל הנותן שלום לחברו קודם שיתפלל, כאילו עשה במה", היינו - כביכול סגד לחברו חלילה ועשהו מזבח.

לעומתו האמורא שמואל דרש את הפסוק בניקודו המקורי, וזו לשונו: "במה חשבתו לזה ולא לאלוקי", היינו - תוכחה מגולה ותמיהה חמורה על מעשיו של האדם אשר הקדים שלום לחברו, ובכך הראה כי כביכול הינו מחשיב ח"ו את חברו יותר מאשר הוא מחשיב את הקב"ה.

סיבת האיסור נעוצה בכך שבשעת התפילה מוטל על האדם לעסוק בכבוד קונו, וכל עיסוק אחר אמור להידחות מפניו מטה קדושה זו. על אחת כמה וכמה כשהפעולה מהווה תורה כבוד לבשר ודם, הדבר מהווה פגיעה בכבוד שמים.

גדרי האיסור

הגמרא (שם) עומדת על סתירה לכאורה בין מאמר זה לבין דברי המשנה (שם יג, א) המתירה להפסיק באמצע ברכות קריאת שמע [בתנאים מסוימים] לצורך שאילת שלום. על כן מסיקה הגמרא כי אין האיסור שייך אלא כשמשיכים לפתחו של חברו והולך במיוחד כדי להקדים לו שלום, אולם במידה ופגש את חברו באקראי בדרכו לתפילה - מותר הדבר.

קולא נוספת הביא הבית יוסף (או"ח פט בשם רבנו ירוחם), לפיה אין האיסור מתייחס אלא לשאילת שלום אליה מתלווה מחווה של כריעה, והיא הממעיטה בכבוד שמים. אולם אמירת שלום ללא כריעה איננה אסורה. לדעה זו, אף במידה וכורע - כל עוד אינו משכים לפתחו מותר הדבר.

אכן יש החולקים על כך (ארחות חיים, הובא בב"ש שם) וסבורים כי הכריעה כשלעצמה אסורה בכל אופן, ואף אם לא הקדים לפתחו אלא מצאו באקראי.

הרחבת האיסור

כתבו חלק מרבותינו הגאונים (עיי' אוצר הגאונים

מילתא חדת"א

פניני תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

האבות הכיני את הדרך

פהיום הזה, פֶּאֶשֶׁר מַעֲרַכַת הַתְּפִלוֹת סְדוּרָה וְעֲרוּכָה בְּכָל מַתְקַנַת הָאָבוֹת הַקְּדוּשִׁים, אֵין לוֹ לַיהוּדִי אֶלָּא לְשֵׁאת בְּקִשָּׁה קְטַנָּה, 'ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ' (תהלים נא, ז). וראה ברכות דף ד: - שְׁיִפְתָּחוּ שְׁפָתָיו וַיְבֹאֵ וַיְגִיד תְּהִלַּת ה' דָּרָךְ אוֹתָם הַשְּׁעָרִים שֶׁהָאָבוֹת הַקְּדוּשִׁים פִּתְחוּם, וּבְדָרְכָם אוֹתָהּ הוֹרִישוּ לָנוּ, בְּהַ יִצְעַד, וְהָנָה תִּכְרַךְ הוּא מְחַבֵּר לַתְּפִלַּת הָאָבוֹת הַשְּׂגָבָה עַל שְׁלַל מַעֲלוֹתֶיהָ בְּקִדְשׁ.

לולא הניחו לנו האבות הקדושים את היסודות ואבני הפנה, לא היה ביכולתנו להגיע לזכות הפנייה הזו ולעשות נחת רוח לבנורא יתברך, ולא זו אף זו, מי יזמר שהיינו זוכים שיעלו תפלותינו בעולם העשייה ואחר כך בעולם היצירה ועולם הבריאה עד שיעפילו לעלות הרהר לעולם האצילות, אף עתה שהדרך קבועה לנו מהאבות הקדושים, אף פשוטי העם זוכים וכן הוא סדר התפלה לכל איש מישראל: עולמות העשייה, יצירה בריאה ואצילות.

מעתה, לאור הדברים האמורים, יובן מדוע לא הסתפקו האבות בקיום שבע מצות בני נח גרידא אלא קימו את כל התורה כולה, כי בלעדיהם לא היינו יכולים לעלות בהרה"ל ולקום במקום קדשו. אלמלא הדרך שהכינו עבורנו, לא היה למעשינו קיום ועמידה, ומפעלתם לטובה ישראל אוכלים ונהנים עד היום הזה.

הליכה בדרך אבות

נִסְיָם בְּלִשׁוֹן הַהֶבֶר שֶׁל הַשְּׁפָת אָמַת (תוס"ד ד"ה במדרש ידוע) שְׁהִיָּה לָנוּ לְמִשְׁיב נֶפֶשׁ וְלִפְקַח עֵינַיִם לְרֵאוֹת כְּפֹה כְּחוֹת נִשְׁגָבִים נִמְצְאִים בְּתוֹכָנוּ מִמֶּשֶׁ, כְּפִי שֶׁהָאָרְכָנוּ לְעֵיל, וְזוֹ לִשׁוֹן קְדָשׁ: וְאַנְחָנוּ צְרִיכִים לְהִיֹּת בּוֹחֲרִים בְּדָרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ כְּמוֹ שְׁמוֹבְקֵשִׁין 'אֶלְקֵי אֲבֵרָהֶם אֶלְקֵי יִצְחָק', פְּרוּשׁ, שֶׁחִפְצֵינוּ לְקַבֵּל אֶלְקוֹתָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כְּפִי הַכֶּנֶת אֲבוֹתֵינוּ, וְאֵן זְכוּתָם מִסֵּעַ לָנוּ לְעִבּוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ, וְלִהְצִילָנוּ בְּגִלוֹת, וְלִזְכוּת לְגֵאֲלָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בעניני תפילה

הלל בליל החג

הגמרא במסכת ערכין (י, א) מפרטת את שמונה עשר הימים בהם גומרים את ההלל, והמכנה המשותף לכל אותם ימים, וכך גם לימים בהם אומרים רק חלק מההלל, היא העובדה שהוא נאמר לאחר תפילת שחרית. יוצא מן הכלל ליל יום טוב ראשון של פסח, בו מקובל בקרב עדות רבות בישראל לומר את ההלל השלם, ובברכה.

מקור הדבר בדברי הנביא ישעיהו (ל, כט): "הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלִיל הַתְּקִדָּשׁ הַגָּד, מִמֶּנּוּ הִסְקוּ חֲזוּ"ל כִּי יֵשׁ לוֹמַר הַלֵּל בֵּעַת שְׁחִיטָה, הַקֶּרֶבֶת וְאֵכִילַת קֶרֶבֶן הַפֶּסַח, וְעַל כֵּן הַתְּבַטְאוּ חֲכָמִים (פסחים צה, ב): "אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ואין אומרים הַלֵּל?"

עד כדי כך הורגשה התכונה בעת אמירת ההלל, שהתבטא האמורא רב בשם רבי חי"א (שם פה, ב): "כיוצא פסחא והיללא פקע איגרא [בעת אכילת כזית מקרבן הפסח ואמירת ההלל על ידי חבורות האוכלים - היו גגות הבתים פוקעים מהמיית ההמון הקורא את ההלל]".

לאחר חורבן בית המקדש נקבע כי יש לומר את ההלל בליל החג לזכר אמירתו בזמן שבית המקדש היה קיים, אולם אין הכרח לאומרו דווקא בזמן מסוים. למעשה נקבע כחלק מההגדה של פסח לומר את ההלל בעריכת הסדר, בחלוקה לקטעים לפי סדר הלילה כפי שנתקן על ידי הקדמונים, אולם בחז"ל (ירושלמי שקלים ת, ב) מובאת דעת התנא רבי יוסי שפסק כי האמורו בבית הכנסת יצא ידי חובתו ואין חייב לומר פעם נוספת בעריכת הסדר.

עם זאת, לפי נוסח הספרדים ישנו חיוב גמור לומר הלל בברכה בליל פסח בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, וכך נהגו החסידים בנוסח ספרד וכן מרבית הקהילות אשכנז בארץ ישראל.

גם כשמתפללים מתוך כוונת הלב להתעוררות הנשמה, ואף כשהאדם המתפלל הינו בר הכי וכדאית תפילתו להתקבל, מן הנכון להתבונן ולהקדיש מחשבה לתוכן התפילה ולוודא שהמטרה אותה אנו חפצים להשיג בתפילה אכן ראויה.

דוגמה מעניינת לכך אנו מוצאים בתפילתם של התנא הקדוש רבי מאיר, ואשתו ברוריה, במעשה הבא המובא בגמרא (ברכות י א).

בשכנותו של רבי מאיר התגוררו אי אלו אינשי דלא מעלי, בריונים שעשו ככל העולה על רוחם ומעשיהם היו לזרא בעיני רבי מאיר והפריעו לסדר יומו ועבודתו הנעלית. מה עשה רבי מאיר? התפלל כי אותם רשעים ימותו ויסתלקו מן העולם, ובא לציון גואל. כך לא ייאלץ יותר להאזין ללהגיהם הרדודים ולהיות מוסח מעבודת הקודש שלו בהטרדותיהם התדירות. זאת בהסתמך על לשון הפסוק (תהלים קד, לה): "יִמְנוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ".

אולם ברוריה אשתו, אודותיה ואודות חכמתה הרבה מצאנו רבות בחז"ל, לא הסכימה עם הגישה הזו. היא הפנתה את תשומת לב בעלה הגדול לסוף הפסוק: "וַיִּשְׁעִים עוֹד אֵינָם", הנראה ככפל לשון מיותר, וכך גם לעובדה שנאמר 'חַטָּאִים' ולא 'חוֹטָאִים'.

בהתאם לכך פירשה ברוריה בעצמה את הפסוק כתפילה לכך שישובו החוטאים מדרכם הרעה, ותוצאה מכך ייעלמו החטאים בעוד האנשים עצמם נותרים בחיים, וממילא לא יהיו עוד רשעים שהרי ייטיבו דרכם.

רבי מאיר קיבל את דבריה, התפלל כי הללו ישובו בתשובה שלימה ואכן נתקבלה תפילתו והם חזרו למוטב וכמובן שחדלו מלהפריע לו.

לאחר שהפציר פרעה במשה רבנו כי תסור מעליו מכת ברד, נענה משה לכך והשיב לו (שמות ט, כט): "כִּצְאֵי אֶת הָעִיר אֶפְרָשׁ אֶת כְּפֵי אֶל ה', ופירש רש"י: "אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גילולים".

האיסור להתפלל במקום עבודה זרה בדרך כלל אינו מהווה מגבלה, משום שאין כל סיבה שיתפלל יהודי בכנסייה חלילה. אכן, לגבי מקום אחד מצאנו נידון נרחב באחרונים בנוגע להיתר או האיסור להתפלל בו, והוא - מערת המכפלה.

במערת המכפלה קיים, לדאבון לב, מסגד מוסלמי השוכן בחדר בו ממוקמים קברי יצחק ורבקה. כיום, לאורך ימות השנה פתוח המקום אך ורק לכניסת מוסלמים, אולם בימים נבחרים בשנה נפתח המקום ליהודים. עובדת קיומו של המסגד במקום, מלבד הזעזוע ושאת הנפש שמעורר הדבר בלב כל יהודי, עוררה במהלך הדורות פולמוס נרחב סביב ההיתר להתפלל במקום.

האדמו"ר בעל 'שפע חיים' מקלויזנבורג ז"ע פסק (שו"ת דברי יציב י"ד סי' מ) כי המקום נחשב 'בית עבודה זרה', ולפיכך לא רק שאסור להתפלל בו, אלא אף אסור כלל להיכנס אליו. בדה"ע נקט אף הגאון ר' אליעזר יהודה ולדנברג (שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סי' צא).

אמנם, תלמיד ה'שפע חיים' - הגאון ר' מרדכי שבתי אייזנברגר דן ארוכות בדבריו (קובץ 'אורייתא' יט עמוד שיז), והעלה כי יש לחלק בין אולם יצחק ורבקה האסור אף בכניסה, לבין היכלי אברהם ויעקב המשמשים בתי כנסת קבועים לכל דבר וענין, ולדעתו מותר אף להתפלל בהם.

מאידך, הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור (שו"ת עין יצחק או"ח סי' יא) צידד כי מותר אף להתפלל באולם יצחק, וכן בשו"ת תשובות והנהגות (ה"ד או"ח סי' לה) תמה הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א מדוע שיהיה אסור הדבר, הלא המוסלמים מאמינים באל-ל אחד ואין דתם בגדר עבודה זרה [אם כי בדבריו העלה צד לאיסור מחמת שכיום המקום נחשב 'בית מינות' משום שהוא מנוהל על ידי הכופרים בתורת משה, אולם הביא מקום להקל משום שבאים להתפלל שם על קברי אבות וניכר הדבר].

יד ושם

פסוקי שמות והטמון בהם

הלל

"הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שְׁוֹעֵי מִלְכֵי וְאַלְקֵי כִּי אֵלֶיךָ אֲתַפְּלֵל" (תהלים ה, א).

יש והאדם מתפלל לבוראו, מפיל תחינתו לפניו אך בד בבד מסתמך על עזרת בשר ודם ומייחל כי גורם אנושי פלוני יעמוד לו בעת צרתו. אולם אין הדבר ראוי כלל ועיקר, משום שבתפילתו יש לאדם להשליך את יהוה על ה' יתברך ולא על אף גורם מלבדו, ורק כך תיענה תפילתו.

בדרך זו מבאר המלבי"ם את לשון הכתוב - האדם מבקש: 'הַקְּשִׁיבָה לְקוֹל שְׁוֹעֵי מִלְכֵי וְאַלְקֵי', וזאת למה? 'כִּי אֵלֶיךָ אֲתַפְּלֵל' ולא לאף אחד זולתך.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזו הדרך

בהקדמה השניה לתיקוני הזהר הקדוש (י, א) מובא כי ישבו התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ותלמידיו ועסקו בדברים טמירים ונעלמים מכבשונו של עולם, ובפתח דבריהם ניתנה רשות לאלהיו הנביא לפתוח בדברים.

הקטע האמור פותח במילים [בתרגום]: "באותו הזמן שהתחבר החיבור הזה, ניתנה רשות לאלהיו להסכים עממה בו, ולכל בעלי הישיבה של מעלה ומטה, להיות עממה בהסכמה ורצון כאחד", ולאחר מכן מובא קטע ארוך העוסק כולו בספירות העליונות, ואשר מתחיל במילים: 'פתח אלהיו ואמר'.

בסידור האר"י (סידור ר' שבתי) הובא כי ראוי לומר קטע זה לפני כל תפילה, וכי אמירתו מסוגלת לפתוח את הלב ליראת ה' ומועילה לכמה עניינים. כך גם כתב החיד"א (מורה באצבע סוף סי' י) כי מקובל מהקדמונים שאמירת קטע זה מסוגלת לקבלת התפילה.

בסידור הרב לבעל התניא הובא לאומרו בכל ערב שבת קודם תפילת מנחה, וזאת בהתבסס על כך שאלהיו הנביא התאמץ ביותר בתפילת המנחה בהר הכרמל (ראה מלכים א פרק יח), ואילו בקרב עדות המזרח רווח המנהג לאומרו מדי יום קודם תפילת המנחה, ובמקומות מסוימים אומרים אותו קודם תפילת שחרית.

הפלא ופלא

שאלות וחידות בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

אנו מבקשים בחמילת שמונה עשרה: "השיבנו אבינו לתורתך". מהי הסיבה שדווקא בכרחה זו מופיע הביטוי 'אבינו'?

- א) כיון שעל התורה נאמר: "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ", ואם כן נכון להתבטא דווקא בענין זה בלשון 'אבינו'.
- ב) היות רחמי האב על בנו מרובים ביותר, וכיון שדברי תורה צריכים חיזוק יתר על שאר הדברים - נזקקים אנו לרחמים יתרים בענין זה.
- ג) משום שחובה על האב ללמד את בנו תורה, ומתוקף טענה זו אנו מפצירים בקב"ה שישב אותנו - בניו, לתורתו.

בברכת 'אהבת עולם' כי יביא עלינו ה' ברכה ושלום. מה מיוחד באותו 'שלום'?

- א) השלום הוא כלי מחזיק ברכה.
- ב) שלום מלשון שלימות בכל העניינים.
- ג) שישור שלום בין שני יצרנו, ואף היצר הרע ייכנע ליצר הטוב.

כפסוקי דזמרא אנו אומרים: "יעלו חסידים כבוד ירננו על משכבותם". בנוגע לחיבות 'על משכבותם' - מה מנין הפירושים הבא אינו נכון?

- א) על מיטתם, בהתבודדם בלילה בעת שפורשים לשינה.
- ב) בבתי המשכנות שלהם, היינו בתי כנסיות ובתי מדרשות.
- ג) במקום מנוחתם, שהביאנו ה' לארצנו לשבת בה במנוחה.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

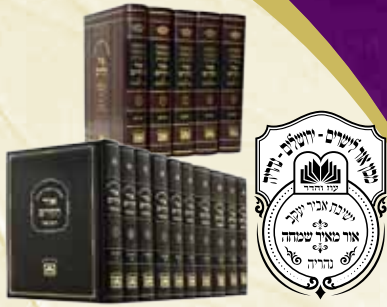
על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

את הפסוק (ו, ד): "וּפְשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מְחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מְקוֹם סְהוֹר" דורש האור החיים כמין חומר, ובדרך רמז מייחס את כל האמור בו לענין הגאולה העתידית והשלימה.

בתוך דבריו מפרש רבנו את המילים: 'אֶל מְקוֹם סְהוֹר', כמתייחסות לארץ ישראל הקדושה והטהורה, בניגוד לארץ העמים המוחזקת בטומאה ואף אווירה מטמא.

מקור ענין טומאת ארץ העמים הרי הוא בגמרא (שבת יד, ב), ועניינה - טומאה מדברית סופרים בלבד, מהטעמים שיבוארו לעיל ובגדר אותו קבעו חכמינו ז"ל.

בטעם הדבר מצאנו בחז"ל כמה סיבות. ראשית, קיים החשש שבעפר ארץ העמים מעורבים מתים אשר נערו לשם בומן המבול. שנית, מתוך רוב הרדיפות והטבח העקבי שטבחו אומות העולם בעם ישראל - קלטת האדמה לא קרבה רבים מהרוגי ישראל. סיבה נוספת נעוצה דווקא בהיבט אחר לגמרי - גזירה מיוחדת אשר מטרתה למנוע יציאה לחוץ לארץ.

נידונים רבים ורחבים מסתעפים מסוגיא זו, אולם אין כאן המקום להאריך בהם. אכן נתמקד במסגרת זו בנידון יסודי בהלכה זו, הנתון למחלוקת הפוסקים.

לכל מטמא עפר ארץ העמים במגע ובמשא, אולם לענין טומאת אהל נחלקו הדעות בקרב הראשונים. יש הסוברים כי טומאת אהל תקפה בעפר ארץ העמים אך ורק במקומו, בחוץ לארץ, אחרים סבורים כי אכן יש טומאת אהל בעפר ארץ העמים ואף שלא במקומו, ואילו יש התולים בידון זה בחמולוקת התנאים האם מת עכו"ם מטמא באהל.

טומאת ארץ העמים, מבחינת דרגתה, מוגדרת כיאבי אבות הטומאה. אי לכך, הנוגע בה [או המאהיל עליה - לדעות שהוזכרו] נטמא והופך להיות בדרגת 'אב הטומאה'.

כבוד בארנק, זכרונות לחוד, ומציאות לחוד. הקבלה איננה. הנחמדות המשתפכת מהדמות שממול, האדיבות הישראלית המפורסמת והסבלנות השמורה לעובדים בסוף משמרת מצטרפות ועושות יד אחת נגדו, מה שמתבטא במשפט הקצר, התמציתי והמתסכל ביותר שהומצא אי פעם: 'בלי קבלה - אין החלפה'. הוא מנסה את מזלו באמצעות צרור משפטים ארוך הנורה מפו בשטף, מוסיף אי אלו דברי נימוסין ומחמאות, תודות וצינונים לשבח, מתקדם לשלב הבא ומביע את דעתו בנוגע למידת ההתאמה של עובדי הסופר בכל הנוגע לעבודה עם לקוחות, וכולם. האדישות מקוממת, אך המציאות טופחת על פניו בלגלוג. **בלי קבלה**, קובעת המציאות המדוברת - **אין החלפה**. מסתבר שישנם אי אלו כללים הנוגעים להחלפת והחזרת מוצרים, יש קווים מנחים ברורים ובלתי ניתנים לשינוי.

אין דרך אחרת, פשוט אין

בפרשתנו נאמר בנוגע לעבודת הקרבנות (ו, לו): "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים", ובביאורו של רבנו האור החיים הקדוש לפסוק הוא מאריך ומרחיב בנוגע לאחד מיסודות עבודת השי"ת. ראשית מקדים רבנו וקובע, על פי המקובל מחז"ל בתורת הסוד, עובדה אשר קיבלה משנה תוקף במהלך הדורות על פי דבריהם חוצבי הלהבות של מאורי החסידות ותלמידי הבעל שם טוב לדורותיהם, והיא: "**אֲשֶׁר אָמְרוּ פִּי תְּכַלִּית עֵסֶק הַתּוֹרָה הוּא לְכַרֵּר נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה אֲשֶׁר נִפְלוּ וְאֲשֶׁר נֶאֱנָסוּ מִהַקְדְּשָׁה, וְלִהְיוֹתֵם בְּיַחוּד שְׁלֵם לְכַמוֹת שְׁהִיוּ**".

אלא שכאן מוסיף רבנו ומבהיר, למען הסר הספק, מהו כלי הנק החזק והאימתני ביותר אשר בכוחו להוציא מיד כוחות הטומאה את הניצוצות שנבלעו ולהעלותם לקדושה, ואלו דבריו: "ואין לך דבר שפוקד עליו להוציא בלעו מפיו, וזולת אמצעות עסק התורה יעשה כל דבר עקר. יעלה ניצוצי הקדושה שנבלעו קדם עולם המקוון, ויוציא מס"מ בלעו מפיו ומפוצצו וממחה כוחו עד אשר יקיא חיל בלע. והוא מאמרם ז"ל (קדושין ל, ב): 'אם פגע וכו' אם אבן הוא נמות ואם ברזל מתפוצץ'.

'וּלְזַבַּח הַשְּׁלָמִים', על דרך אומרם: (תהלים נ, כג): 'זֹבַח תּוֹרָה יְכַבְּדֵנִי, וְדַרְשׁוּ זֵל (סנהדרין מג ב): 'זֶה הַזֹּבֵחַ יִצְרוּ. וְהַבְּיָחָה הוּא שְׂיִנְצָחָהּ, וּבְבַחֲנֵית הַנְּצַחֵן הוּא בּוֹרֵר מִמֶּנּוּ בְּחִינַת הַטּוֹב אֲשֶׁר אָנֹס מֵאִדָּם הָרָאשׁוֹן. וְהִנֵּה בְּחִינָה זוֹ הִיא מַעֲלָה גְדוֹלָה אֲשֶׁר יִתְעַצֵּם לְזַבַּח יִצְרוּ, כְּמַעֲשֵׂה דָוִד שְׁאָמַר (תהלים קט, כב): 'וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, וְדָבַר זֶה עוֹשֵׂה פְעֻלָּה גְדוֹלָה בְּבַחֲנֵיהָ שְׁאֲנֹ מִשְׁתַּדְּלִים עָלֶיהָ'.

אכן, נותר רק לברר דבר אחד נוסף. אמנם אין כח ככוחה של התורה הקדושה, אין דרך יותר יעילה להעלות את ניצוצות הקדושה שנבלעו בשבי הטומאה, הכל אמת, שריר וקיים. אולם מה יעשה אדם שכוחות הנפש שלו לא עומדים לו? אחד שאינו רואה את עצמו מסוגל לעשות זאת בכח התורה הקדושה? מהי הדרך הטובה ביותר, מלבד עסק התורה, המסוגל להביא לתוצאה דומה או לכל הפחות קרובה אליה?

שולחן שבת עם האור החיים

'תדר מיושב ועלי כוסברה מסוכרים?' גדליה כיווץ את מצחו, חפן את זקנקנו המפורסם והרים את גבות עיניו למקסימום האפשרי, מנסה להבין במה דברים אמורים ומה בדיוק רוצה ממנו הגברת, 'ומה זה בדיוק מרגרינה שלושים ושש אחוז בעלת מרקם רך ואחיד?'

נוות ביתו החסודה והצדקנית, זו שעד ממש לאחרונה עסקה בניסיון נואל למצוא את הנוסחה המתאימה לענבי הגפן בענבי הגפן כמיטב מסורת השדכנות האברכית, סיימה זה עתה בהצטיינות קורס בישול למתקדמים והפכה אותו ואת הילדים לשפני ניסיון, כשבמקביל הוא עצמו מגלה את ייעודו החדש כשליח רכש נמרץ המתמחה באיתור מצרכים שאפילו יד הדמיון הטובה אינה מגעת אליהם.

בכך נגזר עליו מסע תענוגות בסופר השכונתי, טיול ארוך ומפותל בין מחלקות אשר על קיומן לא ידע עד כה וסקירה מדוקדקת של מדפים עמוסים לעייפה במוצרים בעלי שמות אשר פשרם נהיר ליודעי ח"ן.

'אם אין שוקולד צמחי פרווה בטעם קפה מגורען' הטורקית המתגלגלת מעבר לקו דווקא בעלת דמיון מפליא לעברית, 'לא נורא אם תיקח שברי קקאו מקסיקני'.

זהו, כאן הוא נשבר. הוא גם ידע לאן זה הולך. הוא יחזור הביתה, כמובן אחרי ההמתנה ממושכת בתור לקופה וניסיון מגוחך להבין על מה, למען ה', הוא שילם סכום בן ארבע ספרות.

תצטרף לכך חגיגת החזרת העגלה הצולעת למקומה וקרב עיקש עם מטבע החמישייה הנצחי, קרטוע מעורר רחמים ודידוי עקב בצד אגודל - כשהאגודל המדובר הוא זה של היד והסיבה שהוא נושק לעקב נעוצה במשקל השקיות המזודה לחלוטין עם כוח המשיכה.

ואז, בסוף, כשהוא יופיע בסלון ומצחו נוטף מפלי זיעה ונשימותיו התכופות יכולות לפרנס מפוח תעשייתי, היא תשלוף מאי-שם את מילת הקסם: 'תחליף'.

או במילים פשוטות: 'ראיתי עד כמה נהנית מהחוויה המלהיבה, נכחתי לראות כי מצאת את ייעודך בחיים ואני מכירה בחביבה העזה שאתה רוכש כלפי רשתות מזון למיניהם'.

לך. תחזירי. תחליפי. איזה צליל ענוג יש למילים הללו.

נו נו, שזה בתרגום חופשי: אוי א ברוך, והנה הוא משתרך בדרכו חזר אל הסופר.

מבטו סוקר במשטמה עזה את הדלתות האוטומטיות וחולף דרכן בסערה, נועץ זוג עיניים רושפות במבנה המגוחך המכונה 'קופה ראשית' וניגש לעבודה ככפאו שד. אם אין ברירה - הוא יודע, אין ברירה.

ידו נשלחת כמו באופן אוטומטי אל הארנק, מחטטת ומפשפשת בקרבו והופכת את תכולתו לתערוכה חיה של פריטים חסרי חשיבות, נוכרת ותרה אחר הקבלה המבוקשת, זו שתאפשר לו לבצע את המטלה הכפויה ולסוב על עקביו.

אפס, הקבלה המדוברת פיתחה אישיות משל עצמה ויצאה לטיול במרחבי הלא-נודע. הוא זוכר היטב כיצד עזב את הקופה והיא אחוזה בידו, השומר בכניסה חתם עליה באדיבות, והוא בטוח שלאחר מכן היא הונחה אחר

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

בני האדם, מטבעם, סולדים ומתרחקים עד קצה היכולת מכל שמץ של טינוף גשמי, סירחון ולו הקל ביותר או לכלוך כזה או אחר, לבל ידבק בהם חלילה רבב או תעלה באפם אף משהו של צחנה קלה. הדבר נכון גם להיפך, אנו נמשכים כפרפרים אל האור לעבר כל ריח טוב, ניחוח מעודן המגרה את חושינו.

מסתבר כי החוטם, כמו גם שאר החושים, רגישים במיוחד. הקולטנים בהם ניחנו מעבירים הישר אל המוח את התחושות השליליות הצפות בנו ואת אי הנעימות האוחזת בנו לנוכח מראה או ריח מעלה קבס, וזה האחרון נותן תיכף את הפקודה לברוח ולשמור מרחק.

כך גם מנגד, כשאנו נתקלים בניחוח כלשהו המעורר את חוש הריח שלנו ומביא עמו משוב חיובי, המוח כמו מעצמו מעודד אותנו להישאר במקום, לספוח אל קרבנו ולו משהו.

אך מה בנוגע לניחוחות רוחניים? האם החושים שלנו רגישים דיים עבורם? אל הישיבה הרמה והמעטירה אשר בשינאוואו נהרו טובי התלמידים המחוננים מכל קצווי ארץ, צורבים מופלגים ועילויים מקרוב ומרחוק, מתוך רצון להתבשם מתורתו של ראש הישיבה הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. בין בחירי התלמידים הסתופף תלמיד קדוש ומורם מעם בשם ר' יעקב יצחק מלנצהוט, אשר לימים יצא שמו בעולם בתור הרה"ק 'החווה' מלובלין זי"ע, והוא שהעיד על העובדה המבהילה הבאה.

כחלק מסדרי לימודו של הרבי הגדול ר' שמעלקא, נהג הוא לעיין ולהעמיק בשלחן ערוך אורח חיים, סדר בו השתתף לא אחת התלמיד הגדול, ובמסגרת לימוד זה בצוותא חדא עם רבו נחשף לקיומו המופלא של ניחוח שלא מעלמא הדין, 'ריח גן עדן' כפי שהעיד לימים.

הרבי ר' שמעלקא מצידו, בחפצו העז לבל יתגלה סודו, עשה כל מאמץ להסתיר את הדבר ואף הניח על שלחנו דרך קבע מיני בשמים שונים, זאת על מנת להטעות את הנוכחים ולהביא אותם לחשוב כי מקור הריח בבשמים. אולם לא תלמיד כ'חווה' יטעה בכך, ובחוש הריח הרוחני המזוקק שלו הוא עמד על טיב הדברים.

מעשה מנוגד בתכלית מסופר בספר הקדוש 'קב הישר' (פרק ז), אודות אותו חסיד שהלך בדרך ונתלווה אליו אליהו הנביא. בדרכם חלפו השניים על יד נבלה שהיתה שרועה בצד הדרך, והקבס אחז בחסיד עד שנאלץ לכסות את אפו בידו כדי להגן עליו כמעט מפני הצחנה הנוראה שעלתה מהנבלה. אולם אליהו הנביא, מצדו, כלל לא שת לבו לריח הבאשים המבחיל, חלף לידה כביכול אינו חש בנוכחותה כלל.

כעבור שעה קלה חלף מולם אדם יהיר, מתנשא וגס רוח. או אז, כבר כשראוהו מרחוק, הושיט אליהוא את ידו וכיסה את פניו בסלידה, מנסה להימנע מלהריח את הצחנה שהדיף האיש. לתמיהת החסיד על כך, השיב כי בעל הגאווה הרי הוא מצחין ומסריח אף יותר מן הנבלה!

רבנו האור החיים הקדוש, בדבריו על לשון הכתוב (ו, ה): "וְעָרַךְ עֲלֶיהָ הָעֶלְהָ וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלִבֵי הַשְּׁלֵמִים", מזכיר מעשה נורא זה ומתייחס לניחוח הרוחני המיוחד אותו מדיפים הצדיקים - ומאידך הצחנה שמעלים הרשעים במעשיהם, ואלו דבריו:

"יְעֲרִיךְ גַּם כֵּן בְּחִינַת הַצְּדִיקִים הַשְּׁלֵמִים מִבְּחֲרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמִים שְׁבָהֵם, הַמְעֲלִים רִיחַ בְּשָׂמִים עַל דְּרָךְ אֲמָרוֹ (בראשית כז, כז): 'רָאָה רִיחַ בְּנֵי פְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בֵּרְכוּ ה'... וְתַדַּע כִּי כָל הָעוֹבֵר עֲבֹרוֹת רִיחוֹ נוֹדֵף לְרַעָה, וְהַמְעַשֶּׂה שְׂהוּבָא בְּדַבְרֵיהֶם שֶׁהֵיחָ עוֹבֵר אֲלֵיהֶם וְרָאָה אָדָם רָשָׁע וְיָמַנַע עֲצָמוֹ מִהֲרִיחַ רִיחוֹ הָרַע יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֲרִיגֵשׁ בְּעֵבְרוֹ עַל סִרְחוֹן נְבִלָה. וּבְהִפְךָ יֵהִי לְאִישׁ צָדִיק שֶׁלֵּם שִׁיעֲלָה מִמֶּנּוּ בְּשֵׁם פְּרִיחַ הַגֵּן".

יש בכך משום מנת מוסר גדושה עבור כל אחד ואחד באשר הוא.

כבני תרבות, נקפיד שלא לצאת מן הבית בעודנו מלווים בצחנה נודפת, זאת בשל העובדה הפשוטה שזה לא נעים, לא מקובל ואף לא אנושי במידה מסוימת.

אם זה היחס שלנו לצחנה גשמית, לסירחון הבא והולך ואשר כל כולו נובע מהצטברות טינופת חומרית, על אחת כמה וכמה עלינו להיזהר לבל ידבק בנו מאומה מן הצחנה הרוחנית, זו העולה ונודפת למרחקים, הנובעת כתוצאה ממעשים שאינם כשרים וראויים לבניו אהוביו של מקום.

עד כמה עלינו להקפיד כי ידבק בנו אך ורק ניחוח קסום, ענוג ומעודן שמקורו בגן עדן של מעלה, אותו ריח נפלא הדבק בכל הזוכה להתעלות בדרכי התורה והקדושה ולקיים את רצון קונו באמת ובתמים.

מאצרותיו ושיתותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

על כך משיב רבנו באופן נחרץ, ואת תשובתו ניתן לתרגם לשפה המדוברת ולסכם במשפטים ספורים, קצרים וברורים: אין, ולא תהיה אף דרך בה ניתן יהיה להעלות את ניצוצות הקדושה ובכך להשלים את תכלית הבריאה.

וכך כותב רבנו: "וְאֵין מְצִיאוֹת לְהִשְׁגָּה זוֹ וּלְזֵלַת בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה, כְּאֲמָרְם (קידושין שם): 'אִם פָּגַע בָּךְ מַגּוּל זוֹ מִשְׁכַּהוּ לְבַיִת הַמְּדֻרָשׁ, וְכֵן אָמְרוּ (שם): 'אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּרֵאתִי לָכֶם יַצַּר הָרַע בְּרֵאתִי לוֹ תַבְלִין שֶׁהִיא הַתּוֹרָה".

אולי תנסה את הדלת?

נחשוב על אדם שנקלע למצב ביש. הוא ממחר לסדר יומו, מקטורנו כבר מונח על כתפיו ואת עניבתו ידו כבר מהדקת במרץ. כוס הקפה בידו ומפתחת הרכב מקרקשים ביד השנייה. הוא שולח את רגלו קדימה, מנסה לצאת, אך נתקע בחומה בצורה.

'נתקעתי בבית' הוא מבין להוותו, אך לא אומר נואש.

הוא מנסה שוב ושוב, ואם לא בכח - עם עוד יותר כח. דפיקות ומהלומות, מברגים ושאר כלי עבודה נרתמים כולם גם יחד לפתרון המצב, ואין.

ברוב יאושו מתיישב האיש על הרצפה, ראשו מורכן והוא כמעט מרים ידיים, אלא שאז הוא נזכר שישנה עוד אופציה.

הוא ניגש אל הדלת, ופותח אותה. על מנת לצאת מהחדר, מתברר לחלמאי, יש לנקוט בפעולה האחת והיחידה המאפשרת זאת - ללחוץ על הידית ולפתוח את הדלת. לא יעילו מהלומות על הקיר ולא שריטת הדלת באמצעות מברג. פשוט לפתוח.

בדבריו מביא רבנו את דברי חז"ל, נביאם כאן במלואם: "משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו: בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי [מוגלה ופצעים].

"כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני! בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד, ז): 'הֲלוֹא אִם תִּטִּיב שְׂאֵת', ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו, שנאמר (שם): 'לִפְתַּח חֲטָאת רִבְץ'".

אין דרכים עוקפות, אין קיצורי דרך ולא תיתכן אף אפשרות אחרת, יצירתית ככל שתהיה, לגבור על היצר וכוחותיו ואף ליטול בחזרה את הניצוצות שעשק מעמנו. רק דרך אחת ויחידה ישנה, עליה מעידים חז"ל: בראתי יצר הרע - ובראתי לו תורה תבלין!

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מזרשו של האור החיים

ידועים דברי המחבר בשלחן ערוך (א"ח א, א): "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש". דא עקא, ככל שאנו מתרחקים מהחורבן, ככל שירידת הדורות משפיעה ואנו נסחפים אחר קשיי וטרדות היום-יום, צרכי החומר ומרוץ החיים, הופכת הלכה זו - כן, הלכה לכל דבר וענין, למעט רחוקה מהשגתנו.

הבה נתבונן בדברי רבנו בפרשה (ו, ב), הממשיל את הפרשה לענין הגלות והנחמה, השעבוד והגאולה העתידית, וכך כותב רבנו במר לבו: "וּבְדַרְךָ רָמַז תְּרַמַּז כָּל הַפְּרָשָׁה עַל גְּלוֹת הָאֲחָרוֹן שְׂאֵנוּ בוֹ, לְנַחֲמֵנוּ מֵעֲצָבוֹן נַפְשָׁנוּ, כִּי כָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֲנֵה הַנַּחֵם נִפְשׁוֹ בְּרֵאוֹת אֲרֶךְ הַגְּלוֹת. נִרְאָה לָמִי דוּמָה, לְמַצְרִים ת' [שנה], לְבָבֵל ע', לְשִׁנְיָהּ יַחַד ת"ע, וְהֵן הַיּוֹם אֶלֶף וְתַרְעִ"ב מֵה אֵיחָל עוֹד".

הגענוע, הכאב והיגון הקורד זועקים מכל מילה בדבריו הקדושים, ואנו כמו יכולים לשמוע את האור החיים הקדוש מקונן על השכינה השרויה בגלות ארוכה וקשה מנשוא. מייחל לגאולתה וגאולת בניה.

מי יתן ויתעורר לבבנו אף אנו להתחבר ולו כמעט לאותה תחושה של חסר, של שכול ויגון על חורבן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

ניצב לו יהודי שבור לב על הציון המצוינת, חלקת קבורתו של איש האלקים האור החיים הקדוש, והעתיר בתחינה בדמעות שלישי.

זה לו עשור ואף יותר מעת נישואיו, ועודנו מצפה בכליון עיניים לפרי בטן. את דרכי ההשתדלות הטבעית מיצה זה מכבר, ואדרבה רק מפח נפש ואכזבה מרה היו מנת חלקו ככל שחלפו השנים ולנוכח תחזיותיהם הקודרות של הרופאים, אשר קבעו פה אחד כי בדרך הטבע אין כל סיכוי כי יזכה האיש לזרע של קיימא.

השאיפה האדירה שלו להותיר אחריו זרע ברך ה', הכמיהה לקבל 'קדישיל' משלו שימשיך את שלשלת הדורות ויצעד בדרך ישראל סבא, לא נטשו אותו אף לא לרגע. כך מצא את עצמו שופך את מר לבו במקום הקדוש והנודע בסגולתו לפעול ישועות מעל דרך הטבע.

לא נחה רוחו בקרבו של האיש, עד שבסערת נפשו קיבל על עצמו בו במקום כי אם יזכה להיפקד בדבר ישועה ורחמים וייוולד לו בן זכר, הרי שייקרא שמו בישראל 'חיים' על שמו של רבנו הקדוש. הישועה המצופה, למותר לציין, לא התממהה לבוא. לא חלפה כי אם שנה תמימה, והנה האיש אוחז ברך הנולד שזה עתה הפציע לאוויר העולם ועיניו שטופות בדמעות גיל, בכי של הודיה ושבח להשי"ת סוחף את כל ישותו.

דא עקא, רבות מחשבות בלב איש, ולהוותו של האיש התברר כי לא תמיד פועלות התוכניות כמצופה. העובדה שהיתה ברורה לו מזה חודשים ארוכים - כי הרך הנולד מעוטר יהיה בשמו הקדוש של רבנו, נתקלה זה עתה באתגר לא צפוי.

זקנו של אבי הילד התסלק לבית עולמו אך לאחרונה. היה ברור לו כי יילב בין שני השמות וכי ייקרא על שם רבנו הקדוש ועל שם סבו גם יחד, אולם הוא התחבט רבות בנוגע לסוגיית סדר שמות הילד - האם 'חיים' ואחריו שם הסב, או שמא להיפך.

לא ידע האיש להשית עצות בנפשו, והוא הועיד את פעמיו את קודש הקודשים שבתל-אביב, הלא הוא הרה"ק ר' אהרן מבעלזא זי"ע. רק הרבי הקדוש, ידע האיש, יוכל להכריע עבורו בשאלה כה גורלית.

הרבי, לעומת זאת, הפתיע אותו בתגובתו. 'האור החיים הקדוש היה מלאך אלקים צב-אות' התבטא הרבי מתוך יראה ורעד, 'ואת שמו של המלאך אתה רוצה לצרף - עם שם אדם?'

התשובה היתה ברורה. לא נותר מקום לספק, והרך הנימול זכה להיקשר בשמו של רבנו, וייקרא שמו בישראל: חיים.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

משפט אחד אותו כותב רבנו האור החיים בפרשה, בביאורו לפסוק (ו, ט): 'וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֶׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיךָ', יש בו כדי לזעזע כל אחד ואחד ולהוכיח את האדם מנה אחת אפיים.

בבואו לבאר מדוע נקטה התורה הקדושה בלשון 'הִנָּפֵשׁ', מדגיש רבנו את ההלכה הפשוטה כי העונש המושט על האדם החוטא בכך - מותנה בכך שיעבור על כך מתוך שאט נפש ובידיעה ברורה. זאת, כלשונו: "כִּי הַנֶּפֶשׁ יוֹרָה אֶל הַהֶרֶגֶשׁ וְלִמְנִיעַת הַהֶעֱלָמוֹת".

כל אדם מישראל, כמובא בקדמונים, ניהן בנפש, רוח ונשמה.

אין ביכולתנו, מעוטי ההשגה ופשוטי המדרגה, לעמוד על טיב ההבדל בין בחינות אלה, כמו גם על הבחינות הנוספות והמורמומות יותר - חיה ויחידה. אולם ככל שהדבר נוגע לאלינו, במישור הפשוט והמעשי יותר של הדברים וכחומר למחשבה, הבה ניתן את הדעת לעובדה הפשוטה עליה אין עוררין

גם אתם זכותם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

השגחת השם ורפואתו בזכות לימוד ספר אור החיים הקדוש

לפני כשנה הבחנתי בנפיחות קלה באזור הכתף. בתחילה לא ייחסתי לכך חשיבות רבה, אך עם חלוף הזמן, הנפיחות הלכה וגדלה. העור במקום החל להאדים, והכאב הפך מוחשי ומטריד. למרות אי-הנוחות, ניסיתי להמשיך בשגרת חיי. עד שהמצב כבר לא איפשר זאת.

בלית ברירה, פניתי לרופא. לאחר בדיקה ראשונית, הוא הביט בי בדאגה וקבע שעליי לעבור סדרת צילומים ובדיקות מעמיקות. לא עבר זמן רב, וכבר התעוררה בקרב הרופאים חשדה מדאיגה - ייתכן שמדובר בגידול רח"ל, ולדבריו, המצב עשוי לדרוש ניתוח מסוכן. יתרה מזו, הבדיקות הראו כי ייתכן קשר בין הממצא לכלי הדם או ללב, מה שרק העצים את הדאגה והחרדה.

באותם רגעים, עמדתי בפני ניסיון לא פשוט. המחשבות התרוצצו - מה יהיה? כיצד עליי לפעול? ואז, מתוך אמונה וביטחון בה', קיבלתי על עצמי קבלה קדושה: ללמוד בכל יום קטע מספר אור החיים הקדוש, בפרשת בהעלותך על הפסוק "א-ל נא רפא נא לה". שם מבאר רבי חיים בן עטר זי"ע את כפל הלשון במילה "נא" - שפעם אחת פירושה תחינה ובקשה לרפואה, אך בפעם השנייה פירושה "עכשיו", כלומר שהרפואה תבוא תכף ומיד, ללא עיכובים.

כמו כן, החלטתי להוסיף עוד קטע לימוד מתוך פרשת עקב על הפסוק "והסיר ה' ממך כל חולי". שם מסביר האור החיים הקדוש שאין לראות את המחלות ואת הרפואות כתלויות בטבע או בתהליכים גשמיים בלבד, אלא הכול תלוי בהשגחתו הפרטית של בורא עולם, שהוא לבדו שולח מחלה והוא לבדו שולח רפואה.

מאותו יום שבו התחלתי ללמוד את דברי קדשו הקדושים בכוונה ובאמונה, הוספתי תפילה קצרה שתצא מלב שבור: שהקב"ה יישלח לי רפואה שלמה בזכות לימוד הספר הקדוש, כפי שלימד אותנו האור החיים שאין לרפואה שום מגבלות, לא של זמן ולא של טבע.

והנה - בחסדי שמים, החלו להתחולל פלאים. מיום ליום חשתי שיפור, הנפיחות הלכה וקטנה, הכאב פחת, והעור חזר למצבו התקין. בתוך זמן לא רב, הנפיחות פשוט נעלמה, כלא הייתה. כל זה קרה מבלי שעברתי שום טיפול רפואי או התערבות חיצונית - רק בזכות התורה, האמונה והתפילה.

הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו! מי כא-לוהינו עושה נפלאות לבדו!

ח.א. - ירושלים

מתיבתא אור החיים

שבא לירושלים להקריב קרבן חטאת על חטאו בשוגג ונתכפר על השוגג שוב לא היה בא עון לידו עד שיעבור עוד הפעם עבירת שוגג ולפי"ו מובן היטב כוונת מרן שליט"א שהיה מביא קרבן אחר על חטאו של שוגג ונתכפר לו בירושלים מקום הבאת הקרבנות, ומשו"ה לא לו ובידו עון כיון דתמיד של שחר ה"י מציל אותו שלא לעבור בשוגג, וא"כ אי אפשר לו לעבור עון של מויד, ולפי"ו לא ה"י קרבן תמיד עיקרו לכפרת דא"כ אם לא ה"י עיכוב כדי שיוכל להקריב שאר הקרבנות לא היה מחוייב לבזבז כל הונם עבור הכבש של תמיד וזה פשוט. והנה כוונת האוה"ח במה שכתב דעכשיו דמעכב צריכין ישראל לתת ממון רב בכבש לצד שאין מציאאות להקריב עד שיקדים עכ"ל, היינו כיון דיוכל להשיג עבור ממון רב נחשב אצל ציבור כאלו יש כבש ובעת שיש כבש שוב מעכב דוקא היכי דאין משיגים גם עבור ממון רב אז אין מעכב וכמבואר בערכין דף י"א ע"ב לאחר שבטל התמיד בי"ז בתמוז ה"י מקריבין בן בקר באקראי בעלמא דאתרמי להו פירש"י שלא ה"י להם כבשים מחמת צורים על ירושלים ואתרמי בן בקר שאינו ראוי לתמיד וראוי לעולת נדבה עיי"ש, דשפיר בליכא שום עצה להשיג גם עבור ממון רב אז יוכלו להקריב שאר קרבנות כיון דאין נחשב קודם לתמיד דגם לאח"כ לא ה"י מקריבין קרבן תמיד אז שפיר אינו מעכב, אבל היכי דמשיגין עבור כסף חשוב כאילו יש כבש. ורא"י לזה דכל הטעם דאין צריז לבזבז הון רב יותר מחומש עבור מצוה הוא משום שמא יצטרך לבריות, ובירושלמי פ"ג מגיטין בסופו איתא דציבור לא מיעני וא"כ ליכא חשש הזה שמא יצטרכו לבריות, לכן שפיר מחוייבין ליתן ממון רב ושוב נחשב כאילו יש כבש, אך כל זה אם משיגים עבור ממון רב כמו במצור שנתנו קופה מלאה זהב עבור כבש, אבל בשעה שה"י צרים ואין יוצא ואין בא כדפירש"י ולא ה"י בנמצא כלל, וא"כ אם אתרמי להו בן בקר שפיר הקריבו דלא חשוב קודם לתמיד כיון דאי אפשר להקריב כלל קרבן תמיד, שוב ראינו בשפת אמת למרן אדמו"ר מגור זצ"ל בזבחים שרק עשיי ליישב קו' תוס' שם ד"ה כל התדיר וז"ל דנ"מ באם אין להם כבש לתמיד דלא שייך קדימה לתדיר רק אם שניהם לפנינו, אבל כשאין כבש לתמיד אין לבטל חטאת וקרבן אחר רק מטעם עולה ראשונה צריכין להמתין עד שיביאו כבש לתמיד, מיהו אם כל היום לא נמצא כבש אפשר דלא שייך טעם עולה ראשונה והוי כמו דיעבד עיי"ש דהוא ממש כדברינו וכש"ס ערכין הנ"ל, ולוה מודה גם האור החיים עד שאני תמה על בעל המגיה שם שהביא דברי האוה"ח הנ"ל וכתב עליו דדבריו תמוהים מש"ס מפורש בערכין הנ"ל, ולע"ד אין שום תמיהה בדבאי גוונא גם אור החיים מודה וזה ברור.

הכלי חמדה.
ובברכת שמעון הקשה לפי הדיעות שהקדמת תמיד של שחר היא למצוה ולא לעיכובא (ראה משנה למלך תמידין ומוספין פ"א ה"ג), מדוע באמת פירוז ישראל כ"כ הרבה ממון על הקרבת התמיד, והלא אין העיכוב הזה אלא מצוה בעלמא, ותירץ על פי מה שהעלה הפתחי תשובה (ז"ד סי' לא סק"ב) עפ"י דברי הגרע"א דאם יש שאלה בבהמה שהדין להקל בהפסד מרובה, מ"מ אם היא בהמת שותפין, שלכל אחד ואחד ההפסד שמגיע לחלקו לא הוי הפסד מרובה, אין להקל, ולפי"ז בקרבן התמיד אע"פ שנתנו בשבילו קופה של דינרי זהב מ"מ הרי זה היה מכלל ישראל וא"כ לכל אחד ואחד אין זה נחשב לפיזור גדול כ"כ. עיי"ש.

ובספר נחלת יעקב יהושע (להגאון רבי יעקב יהושע פרומאן) כתב: אני תמה על דברים הללו, דאנה מצא במצוה שהיא רק לכתחילה שיהיה צריך לבזבז כל ממון, ושפיר כתב האור החיים שאם לא היה עיכוב גם בדיעבד אם לא הקריב ברישא קרבן תמיד לא היו נותנים כל הפלגה בכבש אחד, אלא ע"כ ראי' מכאן דיש עיכוב, וכן כתב המל"מ דמשמע מאזיה מקומות לעכב, ובפרט דהאוה"ח הביא תוספתא מפורשת לעכב. ומ"ש הכלי חמדה מחמת דהוא כפרה עבור כל ישראל צריך ליתן כל הון גם זה אינו ברור ושמעתי בעצמי מפה מרן הגה"ק אדמו"ר מגור (האמרי אמת) שליט"א, בשנת רוממות לפ"ק שהקשה על מאמרם הנ"ל לא לן אדם בירושלים ובידו עון משום תמיד ה"י מכפר, אמאי נקט דוקא ירושלים והלא היה מכפר על כל ישראל קרבן התמיד אף למי שלא לן בירושלים ותירץ דבאמת ה"י מכפר רק על מי שלן בירושלים דוקא שהיה במעמד הקרבנות אבל מי שדר רחוק ולא ה"י במעמדות לא ה"י מתכפר, ועוד אמר דעל עיקר חטאו ה"י צריך להביא קרבן אחר עכ"ל וי"ל דבאמת יש להבין דברי ה"ר"ל לא לן אדם בירושלים ובידו עון והלא עון הוא מויד ואינו מתכפר בקרבן וצ"ל כמ"ש האלשיך דכל מויד בא מחמת שעבר מקודם עבירה של שוגג ומי

כתב רבינו (ויקרא ו ב): צו את אהרן. אמרו ז"ל בתורת כהנים אין צו אלא זרוז מיד ולדורות אמר רבי שמעון ביותר וכו' כל מקום שיש חסרון כ"ס עד כאן וכו'. עוד נראה כי חסרון כ"ס הוא לצד שמצות עולת תמיד עשה גאה והכתוב דבר גדול דכתיב (פסוק ה') 'ובער עליה הכהן וגו' וערך עליה העולה, ותנו רבנן בתורת כהנים מנין שלא יהיה דבר קודם לתמיד של שחר תלמוד לומר עליה העולה עד כאן. ותניא בתוספתא דפסחים (פ"ד) כל הקדשים שהקריבין קודם לתמיד של שחר וכו' פסולים וכו' עד כאן, הא למדת אם אין עולה כל הנעשה קודם לה פסול, ומזה ישתלשלו דברים רבים שיש בהם חסרון כ"ס, הרי שהביא כבש בן שנתו ואם היה מקריבו סמוך להבאתו היה כשר ולצד שאומרים לו עמוד (ע"ד) שיקרב תמיד של שחר הרי זה הפסידו בשהיית שעה אחת, כי מונין שעות לקדשים, כדאיאת בפרק ב' דזבחים (כה): ובפרק על אלו מומין (בכורות לט), וכן משכחת לה אם קמץ והקטיר קודם הרי זה פסול, גם משכחת לה שיהיה זמן שלא היה להם כבשים להקריב בזמן שהיתה ירושלים במצור ואין מציאאות לעבודת בית אלהינו להקריב קרבן מהקרבת הבאים משאר בעלי חיים והמנחות והקטורת וצריכין ישראל לתת ממון רב בכבש לצד שאין מציאאות להקריב עד שיקדים. וכן תמצא (ב"ק פב): שהיו משלשין להם קופה מלאה דינרי זהב בעד כבש אחד ואין לן חסרון כ"ס גדול מזה, ואולי שאם לא היה העיכוב הנזכר לא היו נותנים כל הפלגה בכבש אחד בכל יום, ובפרט מנכסי גבוה.

ובכלי חמדה הקשה ז"ל: אינו מובן כלל דהרי בכל מצות עשה ובפרט קרבן תמיד דהוא מצות עשה לכל ישראל ומכפר על כל ישראל, בודאי דכל הון היו ישראל נותנין לקיים המצות עשה. עכ"ל. והנה דעת הכלי חמדה היא דעל קרבן שהוא לצורך גבוה מחויב למסור את כל ממון, וכן כתב בפרשת יצא דזה אינו בגדר שגדרו חז"ל דמצות עשה עד שליש בממונו, דקרבן שהוא לגבוה שפיר י"ל דחייב ליתן כל ממון, וביאר דבריו על פי מש"כ הרשב"א בתשובה (סי' יח) הטעם שאין מוכרין על נתינת תרומה כיון דמשלך הכל ומיך נתנו לך, ומה שנתנו לגבוה אינו בגדר נותן משלו, ולכן ה"י קרבנות שהוא חייב לגבוה אינו בגדר זה שהיה תליא בשליש ממון או ביותר משליש כיון דמשלך הכל [וראה שם שכתב הכלי חמדה ששלח תשובה זו לבעל החלקת יואב] וכתב לו החלקת יואב' לדחות ראייתו עיי"ש]. אמנם, בברכת שמעון כתב כאן בביאור דברי רבינו דעל קיום מצות עשה אין צריך לפזר כל ממון ולכן אם לא היה בזה עיכוב והשבתה של כל העבודה במקדש, לא היו נותנים כל הפלגה בעד קיום מצוה זו. וראה עוד בספר עולת תמיד (פ"ג הערה לב) שדן בדברי

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדויקו מבית מתיבתא

רבנו האור החיים מזכיר בדבריו כי הלשון 'מִנְחָה' משמעותה - נחת. מה פירוש המושג 'נחת' בהקשר זה?

(א) הטיה לטובה, הנחיה, כמו שנאמר (שמות לב, לד): "נְחָה אֶת הָעָם".

(ב) קורת רוח, כנאמר בברכת יששכר (בראשית מט, טו): "וַיֵּרָא מִנְחָה פִּי טוֹב".

(ג) דורון ומתנה, על דרך האמור ביעקב אבינו (בראשית לב, ט): "מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה".

תשובה מגיליון קודם: תשובה ב - כנגד חטאה של נפש האדם, אשר הושבע טרם שירד לעולם 'היה צדיק' ועבר על כך.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגיליון פר' בא:
ה' זאב יהודה
אליאם, חיפה

מהוברים להיום

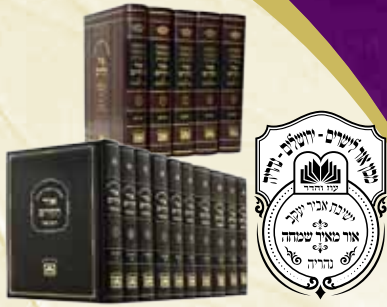
לשמיעת שיטורים ודרשות

חיגור: 02-803-9999

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

משה רבנו נצטווה מפי ה' (יד, כו): **נְטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רִכְבּוֹ וְעַל פָּרְשָׁיו**, ומבאר האור החיים הקדוש כי היה צורך לצוות זאת במיוחד - זאת על פי הכלל הקובע כי (ביצה ה, ב): **"כל דבר שבמנין, צריך מנין אחר להתירו"**.

משמעות כלל זה היא, כי במקרה בו תיקנו חכמים תקנה מסוימת ויסודה בטעם מסוים שגרם לכך, אזי אף אם כעבור זמן בטל הטעם המקורי והשתנו הנסיבות, למרות זאת אין הדבר מותר מעצמו עד שיתירוהו במנין מחודש - היינו בהצטרפות חכמי הדור ההוא והימנותם להתיר זאת.

יש ראשונים הסבורים (רמב"ם ממרים ב, ב ועוד) כי על המנין האחרון הבא לבטל את דברי הראשון להיות גדול יותר מן הראשון, הן בחכמה והן במנין, ויש שחלקו על כך (ראה השגות הראב"ד שם) וסבורים כי אדרבה אין צורך אף במנין הזהה לקודמו, אלא אף כזה הפחות ממנו יכול לבטל דברי קודמו, כמובן אך ורק במידה ובטל הטעם המקורי (שאו לא כן, תקף הכלל (משנה עדיית א, ה): אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין)].

ראשונים אחרים (חידוש הר"ן סנהדרין נט, ב) ממצעים בין השיטות וקובעים כי על האחרונים המבטלים להיות זהים לקודמיהם במנין, ויש שהוסיפו ופסקו (ים של שלמה ביצה פ"א סי' ט) כי עליהם אף להיות זהים להם בחכמה.

עוזיאל ניגש אל הכלב, ליטף אותו בחיבה וחזר שוב ושוב על המילה התמוהה למדי שהתבררה כעת כשמו של הכלב: 'רָקַס'.

חיימק'ה קרא פעם על כלבי-נחיה, ומשהו בידע הזה שספג בעבר התחבר לו עם הסיטואציה הנוכחית, מבהיר לו אי אלו פרטים בנוגע למצב.

'הוא לא עושה כלום...' פנה אליו עוזיאל בחיבה, 'אין מה לפחד'.

אולם את חיימק'ה זה לא שכנע. הוא, כמו עניו, נכח לראות כיצד הכלב רץ ותוקף אף את בעליו שלו, מתנפל עליו ללא רחם ונובח לעברו באיום.

'אה, זה' הניף עוזיאל את ידו בביטול, 'אני עודדתי אותו לעשות זאת'.

כן, אבל... חיימק'ה טרם ניאות לסגת מעמדתו, להניח לפחדיו.

הוא שמע ואפילו הנהן, היטה אוזן להסבר ההגיגי ובכל זאת סרב לבו להאמין לכך. משהו בתנוחתו העצבנית של הכלב גרם לו להאמין שזה לא זה. 'התוקפנות הזו בלתי נשלטת' טען בנחרצות ילדותית כלפי עוזיאל, 'ומי ערב לי שבעוד רגע הוא יתנפל עליי וינסה לטעום אותי, על כל המשתמע מכך?'

עוזיאל לא נכנע. חבל היה לו על הילד הסובל כל כך, משועבד לחשש המוגזם הזה.

'הבה נערוך ניסוי' הצהיר, 'אתה תאתגר את רָקַס ותכעיס אותו, תעורר את חמת זעמו ותגררום לו לרדוף אחרך, ותיווכח לראות כיצד אני בולם אותו, איך הוא נמנע מלהתקדם צעד נוסף לכיוונך ללא אישורי'. הניסוי, למותר לציין, עבר בהצלחה מלאה.

אם לא תנסה, איך תדע?

בני ישראל ניצבים במצב מאיים, מלחץ ביותר, והנה בא למשה רבנו מפי הגבורה הציווי האלקי הבא (יד, ב): **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ וַיַּחֲנוּ לַפְּנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדַל וּבֵין הַיָּם לַפְּנֵי בַּעַל צֶפֶן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם"**.

במילים פשוטות, כאן נצטווה עם ישראל להתייצב ולהטעות את פרעה כביכול "נִבְּקִים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר" (יד, ג), והכל כדי לגרום לפרעה לרדוף אחריהם.

על כך תמה רבנו האור החיים, וכי היד ה' תקצר? הלא בידו יתברך להטות את לב פרעה ולהביא אותו לרדוף אחריהם אף ללא 'עזרתם' של בני ישראל, ואלו דברי רבנו: **"הֲנָה כָּל רוּאָה יִקְהָה בְּזֶה, לְמָה יִצְטָרֵף ה' הַלְעָרִים חָס וְשָׁלוֹם עַל הַדְּבָר, וְהוּא עֲשָׂה יַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ בְּלֵב פְּרַעֲה לְרַדְּף"**.

על כך משיב האור החיים ומלמד אותנו פרק בהנהגת הקב"ה את עולמו בכלל, ואת בניו חביביו בפרט, וכך הוא כותב: **"אֲכַן, בְּהַשְׁכִּיל בְּמָה שְׂקָדִים לָנוּ בַיְדֵיעַת מִדַּת הַבוּרָא, כִּי חֲפֵץ לְמַעַן צַדֵּק יִשְׂרָאֵל, הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דָּבַר ה' בְּמִצְוָה זוּ - שְׁנַתְחַכֵּם לְכָל יִכְשְׁלוּ בְּהַכְעָסָה לְבוּרָא וַיֵּאמְרוּ דְבָרֵי נְאוּץ שְׂאֲמָרוּ אַחַר כֵּךְ (פסוק יא): 'הַמְבִלִי אֵין**

ההיתקלות היומית הזו כבר הוציאה את חיימק'ה משלוותו.

מדי יום, בדרך לתלמוד התורה וממנו, הוא היה מקבל את פניו בחיוך עקום וחשוף שיניים, פוצח בהתלהבות בקריאות 'וואו' נרגשות ומכשכש בזנבו ללא קשר לסיטואציה.

בתחילה הוא היה מביט בו, סוקר אותו בסקרנות ומנסה לאבחן עד כמה היצור הפרוותי הזה באמת מעונין בחברתו ועד כמה, אם בכלל, ניתן לשפוט לפי שפתו הנבחנית מה בדיוק הוא מנסה להשיג בכל אותם מפגשים אקראיים.

הוא פגש בו בגינה הציבורית דרכה חלף מדי בוקר, נתקל בו לרגלי הספסל בתחנת האוטובוס ואפילו צפה בו אץ לכיוונו בחדווה מהעבר השני של הכביש, כמעט מוסר את נפשו לשם כך וגורם בכך לטרם-תאונת שרשרת ולאישונים מוגדלים אצל נהג המשאית.

כל זאת, עד לרגע בו זינק הלה משום מקום, חושף טור שיניים חדות ונושא את רגליו הקדמיות קדימה, כמו קורא תיגר על נוכחותו של האדם באזור השיפוט שלו. רצף הנביחות הפתאומי והריצה אחוזת הטירוף הפכו את הסיטואציה למלחיצה למדי, ובאחת זנח חיימק'ה את חלומות הילדות - לבקש מאבא לגדל בעצמו גם הוא אחד כזה.

פתאום נמוגה החברות המיוחדת הזו, ההבנה שהיתה ביניהם. הכל התפוגג ונעלם כלעומת שבא, ברגע בו חזר הכלב בלנקוט בגישה החדשה, התוקפנית.

'מה עשיתי לו?' תהה לעצמו במרירות, 'וכי לא הארתי לו פנים מדי יום? האם נהגתי כלפיו באופן לא מכבד?'

אולם הכלב, כולו משרד פגיעות וכעס, נהג בו בדיוק כפי שנוהגים באויב. השלב הבא במערכה כלל ריצה מאיימת לכיוונו, נביחות עם טון שעולה מרגע לרגע, עד שהבין חיימק'ה הקפוא כי אם חפץ חיים הוא - מוטב שיישא את רגליו ויסתלק מן האזור, ויפה שעה אחת קודם.

'מכלב לא בורחים' שמע במוחו את קולו של אביו, וזה הדבר היחיד שמנע ממנו לעשות כך. הוא החל אפוא לצעוד לאחור, עקב בצד אגודל, אינו מביט וכמעט כושל. לבו פעם בעוצמה לא מוכרת, ואז הוא שמע את זה.

'רָקַס!' הוא שמע את הקריאה והתעלם ממנה, אלא שהיא חזרה על עצמה שוב ושוב. 'רָקַס, בוא הנה!' היתה זו קריאה של חיבה, משהו שלחיימק'ה קשה היה להתעלם ממנו.

היה זה עוזיאל, השכן המבוגר, העיוור והנחמד מהבנין הסמוך.

מחד, שמח חיימק'ה לראות כי אינו בודד במערכה וכי לצידו ניצב אדם בוגר שיסייע בידו להיחלץ ממלתעות האויב החדש בעל הארשת הלוחמנית, אולם בו-זמנית ניתח את הדברים בהיגיון בריא והבין שאדם במצבו של עוזיאל לא ממש יכול להועיל לו כרגע.

הוא כמעט חזר ודבק בתוכניתו המקורית, אלא שאז אירע דבר פלא.

קברים וגו' הלא וגו' טוב לנו עבד את מצרים וגו'.

"ונתחכם ה' ועשה דבר מרגש ומכר להם, כי ה' יעץ על פרעה רעה, ומתחכם אליו להוציאו ממצרים לרדה את ישראל להכבד בו. ומעטה אין מקום לישראל לחוש לפרעה, ואדרבה יחילו דרכיו לראות נקמתם בו".

אולם לא די בכך.

"ולא הספיק לבורא לומר להם הדברים בפה לבד, כי הוא יחזק לב פרעה לרדה אחריהם, כי לא יעשו הדברים בהם רשם, ובראות אותו ירעשו ויהנו ראש לשוב אליו ממוראו עליהם. לזה צוה ה' שישובו ויחנו, ויעשו מעשה המוכן לרדה פרעה אחריהם, ודבר זה ירגישם ויעשה בהם רשם כי הם העושים הכנה בהרגשה רעושה - שחזרו לאחוריהם ולחנות במקום מיחד שממנו יטעה פרעה לרדה אותם, וכזה לא יפחד לבם, ובבואו יגל יעקב ישמח ישראל כי יחזה נקם באויביו".

הש"ת חפץ לנהוג עם ישראל דווקא כך. הוא יתברך רצה שהם יידעו, ולא רק יידעו אלא גם ירגישו בכל מהותם ואף יעשו מעשה של ממש כדי לחזק את התחושה, כי ה' הוא שמחזק את לב פרעה ובעצם מנהל את כל האירוע כולו בפרט, ואת הבריאה כולה בכלל.

קום ועשה, באמונה וביטחון

אנו נתקלים לעתים קרובות במצבים בהם איננו מצליחים להתמודד, אין בידינו לשנות את המצב או להשפיע עליו כהוא זה, ואנו אובדי עצות וחסרי אונים בשל כך.

כיהודים מאמינים בני מאמינים, ודאי נקום במצבים שכאלה ונכריז קבל עם ועולם ובעיקר כלפי עצמנו כי הכל בידי יתברך, נשנן דיבורי אמונה באדיקות ונעשה הכל כדי להטמיע בקרבנו את ההכרה בכוחו הגדול יתברך.

אולם מה אם נגלה שישנה דרך טבעית, בה בידינו לנקוט כדי להשפיע על המצב?

באותו רגע, למרבה הבושה, פעמים רבות שאנו הופכים להיות 'מעשיים' וניגשים לעבודה, עושים כל שביכולתנו. אז רגע, לאן נעלמה האמונה?

האור החיים הקדוש מלמד אותנו כאן, כי לעתים נדרש מאתנו לקום ולעשות מעשה שייטע בנו את האמונה והביטחון, ולא להיתפס לכך רק כשאין מה לעשות. אמונה וביטחון, מסתבר, אינם רק 'שב ודבר ועשה', אלא 'קום ועשה' לכל דבר וענין.

עלינו לדעת ולהפנים כי 'הש"ך על ה' יתברך' (תהלים נה, כג) זו הוראה מעשית, טכנית וברורה.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

הפצירו והתחננו, ניסו לשחד ואף לאיים, אך לשווא. המשמש בשלו.

בשלב מסוים נלאו הללו מלשכנע את הגבאי העיקש, וניגשו בחמת זעם לפרוץ את דלת חדרו של הרבי. כאן כבר לא יכול היה המשמש להחזיק מעמד, ונפל תחתיו מתעלף תוך שהוא פולט זעקה חנוקה.

בני הרבי, אשר שמעו את הזעקה וחשו למקום, נתקלו באביהם הקדוש היוצא מחדרו, והוא סימן להם כי לא זמן רב יאלצו לתהות לנוכח המאורעות התמוהים. כעבור זמן מועט סיפר להם הרבי במה דרים אמורים, כשהוא משתף אותם בדברים שבכבשונו של עולם.

באותה תקופה ניטשה מלחמה עזה בין צבא רוסיה לצבא הפולני, וכפי שהחזית היתה קשה כאן למטה - בעלמא הדין, כך גם למעלה במרום התכתשו ביניהם המלאכים הממונים על אותן אומות ורבו בניהם על הניצחון.

טענת שרה של פולין היתה - כי לזכותו עומדת קבלת הפנים החמה לה זכו היהודים בארצו לאחר שגורשו מספרד, ואילו שר האומה הרוסית התייצב כנגדו וטען לזכותו כי בארצו אין עונש מוות הקבוע בחוק, וכך בניגוד לפולין בה נהרגו יהודים על לא עוול בכפם - ברוסיה אין תופעה שכזו.

'הוחלט אפוא בשמים' גילה הרבי, 'כי יש להביא את הדבר להכרעתם של שני הצדיקים אשר בארץ, הלא הם הרה"ק ר' שניאור זלמן מלאדי זי"ע והרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע.

'בנוסף קבעו בשמים כי במידה ואלה לא ישתוו בדעתם' המשיך הרבי, 'אזי יובא הנידון להכרעת'. אולם הרבי מצדו חפץ להימנע מכל זאת, והיה נחוש בדעתו שלא להכניס את ראשו בין שני ההרים ולהכריע בין דעות הצדיקים.

'בלילה קדוש זה הם היו אמורים להופיע לפני, אותם שרים של מעלה' בהיר סוף סוף מה התרחש כאן הלילה, 'ובגודל רצוני שלא להתערב - הוריתי לגבאי כי לא יכניס אותם ויהי מה, אלא אם כן הללו יכפו עליי את הדבר וייכנסו בכח, או אז לא תיותר לי ברידה'.

ואכן, כפי שתאר הרבי כן היה, הללו נכנסו אליו והביאו להכרעתו את הנידון הגורלי.

הרבי מצדו פנה, כך תיאר, לשרה של פולין, ודרש ממנו להישבע כי לעולם לא יחילו עונש מוות במדינתו. זאת תוך שהוא מבהיר לו כי הוא מודע היטב לכך שקבלתם את היהודים לא היתה מאהבת ישראל יתירה, אלא ממניעים כלכליים.

הלה לא הסכים להישבע, אי לכך צידד הרבי ברוסיה. אולם אף מהשר של רוסיה דרש הרבי להישבע כי המצב יימשך, וכי לעולם לא יחול עונש מוות. הלה מצדו הסכים לכך.

'למרות הכל לא מכתה על דברתו' סיים הרבי, 'אלא קשרתי את ראשו תחת שולחני. והיה אם הוא יפר את שבועתו ביום מן הימים - אקפד את ראשו ללא רחם!' מפליא לציין כי אכן, כדברי הרבי כן היה.

ההיסטוריה מספרת את הצד שלה בענין, כששולת רומאנוב אשר חלשה ברוסיה ניצחה במלחמה ויצאה ממנה כשידה על העליונה באופן מובהק, ועד תום זמנה של שושלת זו כעבור דורות ארוכים לא חל עונש מוות ברוסיה.

מספרת התורה הקדושה (יד, ט): "ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'". פרעה, חילותיו האדירים, ובנוסף גם 'מצרים' דלק אחרי בני ישראל ועשה הכל כדי להשיגם.

מי הוא אותו 'מצרים'?

מבארים חז"ל (שמות רבה כא, ה) כי הכוונה לשר העליון של מצרים, אותו שר רוחני הממונה במרום על הצלחותיה כמו גם כישלונותיה של האומה המצרית.

על כך כותב האור החיים הקדוש: "והנה המלאך הלז בא עמיהם, פי כן הוא הנהוג שיהשר יעזר לאמתו ויפל בגפילתה. וצא ולמד ממעשה אלפסנדרוס מוקדון (ראה יומא טט, ב) ששהיה נדמה לו שרו במלחמות".

אולם כנגד כל היגיון - הובסו מצרים ונפל יחד עמם גם שרם, וכל זאת מגודל אהבתו יתברך את בניו חביביו.

המעשה המופלא הבא התרחש בליל הסדר, בצל הרה"ק ר' מרדכי מנשכין זי"ע.

מדי שנה נהג הרבי, כמנהגם של בני ישראל מקדם, להחיש צעדי בתום תפילת ערבית של ליל החג ולאחר אמירת ההלל ברב עם ובלהט עצום, ולהסב תיכף ומיד לעריכת הסדר כראוי וכיאה ללילה קדוש ונורא זה.

אולם בשנה זו, במפתיע, התמהמה הצדיק, תחת שיועיד פניו אל השלחן הערוך ויפתח באמירת 'קדש', פנה הרבי לחדרו והסתגר בו, תוך שהוא מורה לבניו הקדושים לכל ידחקו בו וכי לא יחישוהו אל הסדר.

הוראה זו כשלעצמה מפתיעה היתה דיה, אולם דווקא המשמש בקודש הוא שהצטווה בציווי החריג והמפתיע בהרבה.

'הנני מסתגר כעת בחדרי' אמר לו הרבי, 'ובקשתי נחיצת כי לא יהיו אי מי להפריע לי ולהיכנס אליי, ויהי מה'. עד כאן זה היה נשמע, לפחות במידה מסוימת, סביר.

'ואף אם יבואו נכבדי עם, חסידים ואנשי מעשה ובעלי זקן שיבה ודעת זקנים' המשיך הרבי והאריך בהדגשת פרטי ההוראה, 'גם אותם אל תכניס לחדרי, ואל תתפתה אפילו לנקוש על הדלת או להס את תשומת לבי לכך בכל דרך שהיא'.

אך גם אל כל הופתע המשמש במיוחד עד עתה, ההמשך היה חידה סתומה עבורו.

'אל לך להתרגש אף אם יבואו אצילים ורוזנים, פריצים רמי מעלה ואפילו גנרלים ושרי-צבא' התרה הרבי בפרוטרוט ומבלי לפסוח על אף פרט, 'ואף אם אלה יציעו לך כל הון דעלמא ושמא אף יאימו עליך באיומים קשים ומרים - אל תכניס אותם אליי!'

'אולם במידה ואתה עשית את מלאכתך נאמנה' סיים בהנחיה שיש בה מן התמיהה, 'ואילו הם מעצמם ייגשו לדלת חדרי ויפתחו אותה, אין מוטל עליך למנוע זאת בכח'.

הדברים אמרו דרשני, אך המשמש מצדו דבק באמונת החכמים שלו ועשה כמתבקש. לא חלף זמן רב, והנה הוא נוכח לראות כי מדבריו של הרבי לא נפל כחוט השערה.

בזה אחר זה הופיעו ובאו הללו כמו משום מקום - בני עלייה עטורי זקן שיבה, פריצים ורוזנים, גנרלים ושרי-צבא. כולם ביקשו להיכנס, ומשסורבו בתוקף -

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

בתמיהתו על פשר התביעה שנאמרה מפי השי"ת למשה רבנו: "מה תצעק אלי", הלא היה זה מתבקש וראוי לכאורה שיעתיר בתפילה בשעה זו, מוסיף רבנו משפט רב משמעות: "ואם לצד שהרבה להתפלל, הלא כל עוד שלא נענה מהעונה בצר לו, לא ירף מתפלה".

כאן בעצם מביע רבנו את המסר היסודי כל כך, השייך לכל יהודי באשר הוא, אותו אנו מוצאים שכבר דרשו חז"ל (ברכות לב, ב): "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים כו, ד): 'קנה אל ה' חזק ויִאמץ לְבָבָּ וְקִנְיָה אֶל ה'".

אין גבול לתפילה, אין מספר פעמים מומלץ, ואין סוף לפנייה הבלתי אמצעית של האדם אל אביו שבשמים. נזכור זאת, וניאחז בכך בכל כוחנו!

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

כבר הובא במדור זה בעבר (פרשת ויקרא) כי היה רבנו שפל ברכ וענוותן ביותר ככל שנגע הדבר לכבודו שלו, אולם עמד בכל תוקף לבל יהיו אי מי לערער על חידושי ודברי תורתו רק כדי לקנטר ולהתנצח.

אודות כך מסופר דבר מופלא, הממחיש ביתר שאת את דברי חכמינו ז"ל שאמרו (חולין ז, ב): "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם", וביותר בענין זה של כבוד הצדיק.

המעשה אירע עם הגה"ק ר' חיים פלאגי זי"ע, אשר באחד הימים התנצח עם דודיו ולחם עמם במלחמתה של תורה, התפללו בדברי רבנו ובאו במחלוקת עזה. דודיו של ר' חיים פלאגי נטו לחלוק על דברי רבנו, ואילו הוא ניצב והגן על דבריו בחירוף נפש תוך שהוא מביא ראיות למכביר ומוכיח כדברי רבנו.

הוויכוח התורני התעצם עוד ועוד, ונמשך לתוך הלילה עד שכמעט עלה השחר. רק באשמורת הלילה האחרונה פנו דודיו לתת מעט תנומה לעפעפיהם, אולם כעבור זמן מועט ביותר קמו בבהלה עצומה ובקולי קולות.

רבנו הקדוש, כך התברר, הופיע בחלומם וביקש לחונקם, זאת משום שלא קיבלו את דעת ר' חיים פלאגי והעזו לעמוד בדעתם נגד דברי רבנו.

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

עֲשׂוֹת נֶס, כִּי־נֶס הֵינִי וְאֵינִי רְאוּיִים, מִדַּת הַדִּין מוֹנֵעַת וְאֵין כַּח בְּרַחֲמִים כְּנֶגֶד מִדַּת הַדִּין הַמוֹנֵעַת.
"וְאָמַר אֵלָיו: 'דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, פְּרוּשׁ, זֹאת הָעֲצָה הַיְעוּצָה לְהִגְבִּיר צַד הַחֶסֶד וְהַרְחֵמִים - דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְעַצְמוּ בְּאִמּוּנָה בְּכָל לֵבָם, וְיִסְעוּ אֶל הַיָּם קִדְּם שִׁיחֲלֶק, עַל סִמָּה הַבְּטָחוֹן כִּי אֲנִי אֶעֱשֶׂה לָהֶם נֶס, וּבְאִמְצָעוֹת זֶה תִּתְגַּבֵּר הַרְחֵמִים.

"וְאָתָּה הָרֶם אֶת מִטְךָ, פְּרוּשׁ, בְּאִמְצָעוֹת מַעֲשֵׂה הַטוֹב נַעֲשֶׂה לָהֶם הֶנֶס וּבִקְעֵה הַיָּם, כִּי גָדוֹל הַבְּטָחוֹן וְהָאִמּוּנָה הַלֵּו לְהַכְרִיעֵם לְטוֹבָה".

ניקח את הדברים לתשומת לבנו.

בכל פרשת דרכים אליה אנו נקלעים, בכל מצב בו נראה כי שערי שמים חסומים לתפילתנו והסתר הפנים ניכר בחוש, נדע זאת: 'הוא פי כח הרחמים הוא מעשים טובים אשר יעשה האדם למטה יוסיפו כח במדת הרחמים'.

ביכולתנו לשנות את המצב מן הקצה אל הקצה, להביא לכך שיושפע עלינו כל טוב מן השמים ויפתרו כל צרותינו, והכל בכח תורה ומעשים טובים, אמונה וביטחון.

רבים וגדולים תמהו על מאמר הקב"ה למשה רבנו (יד, טו): "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", וכי מה היה לו לעשות בשעה זו אם לא להפיל תחינה לפניו יתברך שיבטל את רוע הגזירה ויציל את ישראל מיד מבקשי נפשם?

אף רבנו תמה על כך, ומתשובתו אנו למדים מסר עצום לחיים, לקח שיש ליישם בכל מישור שהוא והיכן שרק נפנה.

ואלו דברי האור החיים הקדוש: "אכן יתבאר הענין על פי מאמרם ז"ל שישאל היו נתונים בדין - מה אלו אף אלו. ודבר ידוע הוא כי כח הרחמים הוא מעשים טובים אשר יעשה האדם למטה יוסיפו כח במדת הרחמים, ולהפך בר מינין ימעיטו הכח".

במצב שכזה, מסביר רבנו, אין הרבה מה לעשות מלבד לשפר את המעשים, לתקן את דרכינו ולהתקרב אליו יתברך באמת ובתמים, ובכך להוסיף כח למידת הרחמים שתוכל לגבור על מידת הדין ולפעול טוב לאדם.

"אשר על כן אמר למשה תשובה נצחת: 'מה תצעק אלי', פרוש, כי אין הדבר תלוי בידי הגם שאני חפץ

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כוחה של תורת ה'אור החיים' - איך עמדתי בניסיון

לפני תקופה התמודדתי עם נסיון, הייתי חייב להיות במקום הומה אדם, מקום בו אפשר להכשל בשמירת העינים ח"ו, התפללתי לה: בכל כוחי שאנצל מכך, אך בבואי לאותו מקום ניסה היצר לפתות אותי בכל מיני תירוצים, באותו רגע, בלי לדעת אפילו למה, נזכרתי בסיפור ששמעתי פעם על הרבי ה'נתיבות שלום'. הוא סיפר על אברך שעמד בפני ניסיון דומה ושאלו אותו: "איך עמדת בו?"

האברך השיב בכנות: "יש לנו שיעור בליל שישי עם בני החבורה בלימוד אור החיים הקדוש. אם איענה ליצר, איך אוכל להופיע שם? איך אוכל לשבת עם החברים ולחוש שאני שייך לאותו אור? ואם לא אבוא - כולם ישאלו מה קרה לי, ומה אוכל לענות? לכן החלטתי לא להיכנע!"

המילים האלו הדהדו בי בעוצמה. הרי גם אני מגיע בכל ליל שישי לשיעור באור החיים הקדוש. זהו רגע שבו אני נטען באור של קדושה, שואב חיות מהדברים הנשגבים של רבנו חיים בן עטר. איך אוכל להופיע לשיעור כשאני יודע שלא עמדתי בניסיון? איך אוכל לשבת מול התורה הקדושה של ה'אור החיים' כשאני נותן לעצמי להיגרר אחרי דברים שמנוגדים לה?

באותו רגע עצמתי את עיניי, כיוונתי את הלב, ואמרתי לעצמי: "אם אני מחובר ל'אור החיים' הקדוש - יש לי את הכוח לנצח!" הרגשתי איך קדושת תורתו מחזקת אותי, מעניקה לי כוחות להילחם ולהתגבר.

מאז אני יודע: תורת ה'אור החיים' אינה רק לימוד - היא כוח שמלווה את האדם בכל צעד, מעניקה לו חיזוק וניצחון ברגעי ניסיון. כשאדם מחובר לאור הזה, הוא רואה ישועות גם ברוחניות וגם בגשמיות. וזה מה שהציל אותי באותו רגע.

תודה לכם על כל הפעילות ללימוד תורתו הקדושה

א. ו. ביתר עיילת

מתיבתא אור החיים

נגבין מירושין ורק אי תפס לא מפקינן מיניה, והוא דתפס מחיים (כתובות פה). אם כן היו צריכים לחיות עד אחר הבינה, ולכן לא מתו המצרים אלא אחר ביזת הים. [ובברכת שמעון העיר דבסנהדרין (א.צ.) אמרו שביזת מצרים היתה תשלומין בשביל שכן העבודה, אבל בביזת הים יש לומר דהוי כמציל מזוטו של ים וזכה בו מהפקר, ואם כן בלאו הכי לא היה שום טענה עליהם].

ובפנים יפות ביאר באופנים נוספים, ע"פ מה שדרשו חז"ל (מכילתא שם) שהיה כל אחד מכיר את המצרי ששעבד בו ולקח ממנו שכרו, ואיתא בסוף יבמות (קכא.) שהנטבע במים אין סימן להכירו אחר מותו, כיון שצורתו משתנית, ואם היו מתים בים לא היו יכולים להכירם ליטול שכרם, לכך הוצרכו לחיות על שפת הים כדי שיכירו אותם. ועיי"ש עוד שפירש באופן נוסף.

ומה שכתב רבינו **כי שם גמרו מיתתם**, צ"ב קצת לפי דברי המדרשים ורבינו, דהא משה אמר לישראל (פסוק יג) 'לא תוסיפון לראותם עד עולם', והקשו בזוה"ק (ח"ב נג:) אע"ג דכתיב 'וירא ישראל את מצרים מת', מתים ראו, ע"כ. ולכאורה לפי מה שאמרו שעדיין לא מתו, אם כן נמצא שראו ישראל את מצרים בחיים. ובפרדס יוסף כתב בשם מדרש שהיו המצרים גוססין, וממילא רובם למיתה כמו שאמרו בגיטין (כה.), ואפילו מי שנגמר דינו למות נקרא מת וכן מציינו בשור הנסקל שמשעה שנגמר דינו נקרא נסקל.

אמינא אליבא דתרווייהו כי היכי דלא תיקשי קראי אהדדי, ירד פרעה לים והפכו הקב"ה על פניו וכיסוהו המים ולא יצאת נשמתו עד ששלח הקב"ה דברו, ובא מלאך והעלהו מן הים והוליכו לנינוה, כדי לספר שמו בכל הארץ להראותו כח וגבורתו שיתכבד בו, והכי נמי אמור רבנן שמלך אחר כך בנינוה ת"ק שנה, ועליו הכתוב אומר (יונה ג 1) 'ויגע הדבר אל מלך נינוה', והוא החזיר את בני נינוה בתשובה, ואם תתמה לומר לאחור שננער בים האיך לא יצא נשמתו, איכא למימר לא לפרעה בלבד נתן כח זה, אלא לכל עמו יורדי הים, דכתיב 'מת על שפת הים', מומתים ולא מתים, כענין שנאמר 'ויהי בצאת נפשה כי מתה', וכן נמי דרשי רבנן 'וינער ה' את מצרים', נתן בהם כח נערות לקבל הפורענות.

ובפרדס יוסף הביא לבאר בשם הפנים יפות טעם שנשארו לחיות על שפת הים ורק אח"כ מתו, כיון שאמרו חז"ל (סנהדרין צא.) שביזת מצרים היתה בתשלום שכר השעבוד, ולאחר שמתו נפלו לירושיהם, וקיימא לן (קידושין יז:) גוי יורש את אביו מן התורה, וקיימא לן ג"כ דמטלטלין אינן

לקראת יו"ט שביעי של פסח נביא בענין שירת הים, בענין מה שכתב רבינו (שמות יד ל): **וירא וגו' מת על שפת הים**. קשה למה הוצרך להודיענו שראהו מת, פשיטא שלא יהיו חיים אחר הטביעה. ורבותינו ז"ל (מכילתא) אמרו **כי ראו במיתתן**, והודיענו בזה כי שם גמרו מיתתם, והטעם כדי שיכירו בהם ישראל בעודם חיים והם יראו בישראל ותכסם בושה, ולפי זה תהיה כוונת הכתוב על זה הדרך 'וירא ישראל את מצרים' שהיתה יוצאה נשמתו על שפת הים, ותיבת 'מת' נקשרת עם אומרו על שפת הים ולא עם תיבת 'וירא'.

וכך דרשו במכילתא: 'מת על שפת הים', וכי מתים היו, אלא מתים ולא מתים, כענין שנאמר (בראשית לה יח) 'ויהי בצאת נפשה כי מתה', וכי מתה היתה אלא מתה ולא מתה. וכן תרגם יונתן: 'חמונן ישראל ית מצראי מיתין ולא מיתין רמאין על גיף ימא'. ובפרדס יוסף הביא שכן נמצא בפייט (חזרת הש"ש) לשחרית אחרון של פסח: מומתים ולא מתים, בעודם נפשותם עדיין צרוורות בחלדם, וראה באריכות במדרש שכל טוב (ישן): 'לא נשאר בהם עד אחד' על שפת הים כולם נכנסו בים וכיסום המים ונגערו. רבי נחמיה אומר חוץ מפרעה, ועליו הוא אומר (לעיל ט טז) 'ואולם בעבור זאת העמדתין' וגו', וכתוב (דברים יא ד) 'ואשר עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו' וגו'. ויש אומרים, אף באחרונה ירד וטבע, שנאמר (פסוק יז) 'כי בא סוס פרעה ברכבו ונפרשיו בים' וגו', ואומר (תהלים קלו טו) 'וניער פרעה וחילו בים סוף'. ואנא

מצא חיים

חידה שבועית בעיין דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא

רבנו מפרש דרך דרש את לשון הכתוב (ה, א): **וַיִּפֶּשׂ כִּי תִחַטָּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים**, באחת הדרכים הבאות. התדע מהי? (א) 'חטא' מלשון חסרון, ובא ללמדנו שבעצם שמיעת דבר-איסור נחסרת הנפש ונפגמת. (ב) כנגד חטאה של נפש האדם, אשר הושבע טרם שירד לעולם 'היה צדיק' ועבר על כך. (ג) כנגד אוזניו של האדם, הפתוחות לשמוע דברים אסורים ובכך מטמאות את הנפש.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה

בגיליון פר' בשלח:

ה' ישעיה בונם

קוסטליץ, בני ברק

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מדברי בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה תשובה ממורינו הרב שליט"א

חולה שהקיא את המצה מיד לאחר שאכל

הקיא לאחר אכילת מצוה

ומעתה יש להסתפק האם אכילות של מצוה דינן כמאכלות אסורות, וכמו שקיימא לן כרבי יוחנן שבאכילת דבר איסור הנאת גרונו שמה אכילה ומתחייב בזה לבד, כמו כן גם לעניין אכילת מצוה, כיון שנהנה גרונו יצא ידי חובה ואף על פי שהקיא את אכילתו, או שמא באכילות של מצוה לכולי עלמא צריכים דווקא הנאת מעיו.

בספר מנחת חינוך (מצוה 1 אות א, ומצוה י אות ב) כתב בפשיטות שמצות אכילת מצוה דומה לאכילת איסור ומקיימה בהנאת הגרון ואין צריך הנאת מעיו, ולכן אם אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל אותו חצי זית יצא, דנהנה גרונו בכזית (ובלבד שלא נמאס). וכתב שכן הסברא הפשוטה, שהרי בשניהם כתוב בתורה לשון 'אכילה' וכמו שלגבי אכילה של איסור קיימא לן שבהנאת גרונו הוא אכילה, כן גם באכילה של מצוה בהנאת גרונו הוא אכילה.

גם הבן איש חי בספרו שו"ת תורה לשמה (סימן קכה) כתב בפשיטות כדברי המנחת חינוך, שגם לגבי אכילת מצוה מקיים בהנאת גרונו ואף אם הקיא. [ודוקא אם אכל כדרכו ולאחר מכן הקיא, אבל אם אכל על מנת להקיא לא יצא ידי חובה, והטעם משום שאם אוכל על מנת להקיא אין על זה שם אכילה, ולפי זה אדם שיהיה ברשותו פחות מכזית, לא תהיה לו עצה לאכול על מנת להקיא ולאכול שוב, כי אז בוודאי אינו יוצא ידי חובה].

ראיית החתם סופר

גם החתם סופר (אורח חיים ח"א סי' קכז) כתב שבאכילת מצוה יוצא בהנאת גרונו ואין צריך הנאת מעיו, והביא ראיה מדברי התוספות (קידושין לח, א ד"ה אקרו, ראש השנה יג, ד"ה דאקריבו) שהביא את דברי הירושלמי (חלה פ"ב), שבני ישראל בשעה שנכנסו

המשך בעמ' ב'

יהודי שבילל התקדש חג הפסח לא חש בטוב והיה חולה מעיים, וגם לאחר שהתאמץ מאוד לאכול את הכזית מצוה הקיא הכל לאחר כמה דקות, האם יצא ידי חובה באכילה הראשונה, או שעליו להתאמץ ולאכול שוב כזית מצוה?
תשובת מורינו הרב שליט"א:

תשובת שאלה זו תלויה בחקירה מה היא מצות אכילת מצוה, האם עצם האכילה ואם כן אין כל חיסרון ששוב חזר והקיא, או שמהות המצוה לאכול ולשבוע מן המצה, ואם חזר והקיא הרי לא קיים את המצוה. ומקור לנדון זה מצאנו לעניין אכילת איסור במי שהקיא לאחר שאכל, האם האיסור בעצם האכילה או בשביעה, אלא שנחלקו הפוסקים האם יש לדמות אכילת איסור לאכילת מצוה וכמו שיבואר.

הנאת גרונו או הנאת מעיו

בגמרא (חולין קג:) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש לענין אכילת איסור, לרבי יוחנן אזלינן בתר 'הנאת גרונו' ולריש לקיש צריך 'הנאת מעיו'. הנפקא מינה במחלוקת זו היא לעניין שני דינים: א. מי שאכל חצי זית של איסור והקיא, וחזר ואכל חצי זית אחר או אפילו חזר ואכל את אותו חצי זית שהקיא, שלרבי יוחנן חייב ומשום שנהנה גרונו בשיעור כזית, אבל לריש לקיש שצריך הנאת מעיו פטור. ב. האם האוכל שנמצא בין החניכיים מצטרף לשיעור האכילה, לרבי יוחנן שדי בהנאת גרונו, הנמצא בין החניכיים מצטרף, ולריש לקיש שצריך הנאת מעיו אינו מצטרף. להלכה קיימא לן כרבי יוחנן, וכמו שפסק הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"ד ה"א): 'אפילו אכל כחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו שהקיא חייב, שאין החיוב אלא על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור.'

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

קמחא דפסחא ממעות מעשר

האם אפשר לתת מעות 'קמחא דפסחא' ממעות מעשר, או שזה נחשב דבר שבחובה שאין ליתנו ממעות מעשר?
תשובת מורינו הרב שליט"א:

בימים עברו היו הקהל מעמידים ממונים לגבות מעות 'קמחא דפסחא' עבור העניים מכל אחד מבני העיר כפי מה שהעריכו עליו, ובזמננו שהיו מחייבים כל אחד היה זה נחשב כמס ואסור ליתנו מכספי מעשר, אולם כיום שאין נהוג להעריך ולקצוב סכום לכל אדם אלא כל אחד נותן כפי יכולתו, מותר ליתן לזה מכספי מעשר.²

הגעת כלים חדשים

בזמננו שאין משתמשים בפסח עם הכלים של כל השנה, האם צריך להגעיל את הכלים החדשים?
תשובת מורינו הרב שליט"א:

א. בימינו יש לרוב האנשים מערכת כלים מיוחדת לחג הפסח, ולא מצוי שיגעילו את כלי החמץ כדי להשתמש בהם בפסח, עם זאת יש כלים של חמץ שהרבה מוגעילים כמו גביעים ושאר כלים של נוי שרוצים להניח על השולחן לכבוד החג. ומכל מקום היו אנשים מבני אשכנז שנהגו להגעיל כלל הפחות כלי אחד של חמץ לצורך פסח, שלא תשתכח תורת הגעלה.³ ב. לעניין כלים חדשים: הקונה כלים חדשים מגוי, צריך להטבילם אך אין צריך להגעילם, ואין צריך לחשוש שמא השתמש בהם הגוי במאכלות אסורות.⁴ ומ"מ היו מקומות

שנהגו להגעיל כלים חדשים שקונים לפסח, כי משום חומרא דפסח חששו גם לחשש רחוק שמא השתמש בהם הגוי בחמץ.⁵ ונראה שבמציאות כיום חשש זה אינו קיים כלל, ומכל מקום יש המחזיקים מנהג אבותיהם בידיהם ונוהגים להגעיל כל כלי חדש לפסח.⁶

אמנם חשש נוסף התחדש בזמננו בכלים חדשים העשויים ממתכת, שמא נמרחו בשומן טריפה בתהליך ייצורם והברקתם, ולפיכך יש מחמירים שצריכים ליבון,⁷ ויש אומרים שדי בהגעלה.⁸ למעשה הכריעו גדולי הפוסקים בזמננו שאפשר להסתפק בהגעלה,⁹ ובהגעלת כלים חדשים אין צורך להחמיר להסיר הידיות מחשש חמץ במקום חיבור הידיות לכלל, והמהדר לרפות את הידיות קודם ההגעלה, תבוא עליו ברכה.¹⁰

המשך בעמ' ג'

דבר בעין, או שבליעת האיסור אינה יוצאת דרך הטלוא, והידיות שבכלים חדשים הוא טלוא הנעשה אחר בליעת האיסור, שהרי מתקנים הידיות אחר שנבלע השומן, אולם בזה לא שייך החשש שמא יש משהו בעין מהאיסור רק החשש שמא הבלעיה אינה יוצאת דרך הטלוא. מאידך, בדידות פלסטיק י"ל שלכו"ע יש לחשוש שהבלעיה אינה יוצאת דרך הפלסטיק, שהרבה פוסקים סוברים שפלסטיק אין הגעלה, וא"כ זה חמור יותר מטלוא של מתכת, ולכן היה מקום להחמיר בזה, אך כיון שהדבר עדיין ספק, ויש כמה וכמה צדדים להקל, שיש לצרף הדעות שאינם מצריכים כלל הגעלה בכלי חדש. וכן יש

7 רעק"א בסימן קכ"א.
8 פמ"ג או"ח סימן תנ"א סקט"ז מסתפק אם די בהגעלה או שצריך ליבון.
9 הטעם משום שהוא ספק אם בכלל השתמשו בשומן טריפה, ואת"ל שהשתמשו יש לומר דהוי טעם פגום. וכן כתב ברבנות אפרים ח"ב סימן קע"ב, ובארחות שבת פ"א אות ז' לגבי טפולן וכלי נירוסטה חדשים שיש להגעילם.
10 מבית לוי. והטעם בזה, כי כפי המבואר לעיל בטלוא הנעשה אחר בליעת האיסור כתבו הפוסקים שאין מועילה הגעלה על הטלוא, וב' טעמים נאמרו בזה: או שהחשש בטלוא כזה הוא שמא יש שם

צדקה שבכל השנה שיש ליתן לפני די מחסורו, וכאן תיקנו שיתנו לו יותר מכדי מחסורו שיהיה לו בריחה לשמחת יו"ט.
2 הגרש"ז אויערבאך (מעדיני שלמה פסח אות ד).
3 מנהגי מהר"צ הלוי (פ"ח סי"א).
4 ש"ך (י"ד סימן קכא סקט"ז), שו"ע הרב (סימן תנא סי"ח) ומשנה ברורה (סק"ג).
5 שלמת חיים או"ח (סימן רצ"ג) שכן נהגו רבים בירושלים. וע"ע שו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן צד) שמשום חומרא דפסח נכון לקנות הכלים רק מישראל.
6 וע"ע בשו"ת שבט הקהתי (ח"ו סימן קצ"ד) שנתן טעם אחר למנהג להגעיל הכלים החדשים קודם הפסח.

המחצית השקל בדעת המגן אברהם עולה שבמצווה בעינן הנאת מעיו. וכן פסקו האחרונים שצריכים לבלוע כזית בבת אחת כי הנאת גרונו אינה מצרפת לכזית, וכמבואר במגן אברהם (שם) ובמשנה ברורה (שם סק"ט).

אכילה והקאה לעניין ברכת המזון

גם לשיטת הפוסקים שיוצא ידי חובת מצה אף אם הקיאה, יש לדון שיצטרך לאכול שוב, וזה כדי שיוכל לברך ברכת המזון ובלא"ה הרי יחסר בסדר ארבעה כוסות, שאף אם לעניין קיום מצות אכילה נחשבת אכילתו שאכל, אבל לענין ברכת המזון וברכה אחרונה אינו חייב כמו שהעלו רוב האחרונים.

ונהגה בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' כז) כתב שאין גדר 'אכילה' לגבי אכילת איסור ולגבי אכילה לברכת המזון שווים זה לזה, שלגבי אכילת איסור האיסור תלוי בהנאת גרונו, ולכן אכל חצי כזית וחזר והקיא ושוב אכלו חייב, שהרי גרונו נהנה מכזית. אבל לגבי ברכת המזון האוכל ופולט פטור מברכה אחרונה, וכתב הרא"ש (ברכות פ"ב סי' י) הטעם משום שהנאת מעיו בעינן וליכא. ומבואר בדבריו שלגבי דין ברכת המזון לכולי עלמא הגדר תלוי בהנאת מעיו. וכדבריו כתב בפשיטות גם במנחת חינוך (מצווה שיג אות ב) שאם הקיא אינו חייב בברכת המזון מצד הסברא, דשביעה אינו שייך רק בהנאת מעיים היינו במילוי הכרס.

אמנם בספר קול אליהו (ח"א סי' ט) דן בחיוב ברכה אחרונה במי שהקיא, ומסקנתו כי כמו לענין מאכלות אסורות אם הקיא חייב כיון שנהנה גרונו, כן יש לומר גם לענין ברכה שנלך אחר הנאת גרונו. וכתב שיש צד לומר שאם הקיא הרי זה כמו שעבר שיעור עיכול שקיימא לן שכל שנתעכל המזון שבמעיו שוב לא יברך, והכא נמי אין לך עיכול גדול מזה שהרי הקיאו. ודחה סברא זו, דהא ליתא, דלא יבצר אם לא נשאר לו תמצית מן המאכל במעיו, אמנם במי שאכל כזית ממש, והקיא שיעור כזית ממש, בהא ודאי לא יברך לאחריו שהרי נתעכל.

ואמנם כי מדבריו עולה שסובר שהמקיא כיון שנשאר במעיו מעט מן האוכל, מברך עליו ברכה אחרונה וכיון שהמקיא אינו רעב, ממילא ייחשב אף כשביעה לענין חיוב ברכת המזון מן התורה. אבל דעתו דעת יחיד וכל האחרונים חולקים עליו, גם בספר פתח הדביר (סי' רעג ס"א) הביא את דברי הקול אליהו וחלק עליו.

בברכי יוסף (או"ח סי' רח סק"א) דן באדם שאכל כשיעור ומעט לאחר מכאן חזר והקיא כל מאכלו, האם חייב בברכת המזון, והביא לדברי הפנים מאירות (שם) שכתב שהחייב בברכת המזון אינו תלוי בהנאת גרונו רק בשביעה, וכתב שלדבריו בנידון כידן מאחר ולא שבע שתיכף הקיא כל מאכלו אינו חייב בברכת המזון. אך כתב כי אין ראיה מדברי הרא"ש שהביא הפנים מאירות, כי יש לחלק בין הטעם ופולט כלל לא הגיע המזון אל מעיו, להיכא שהגיע המזון למעיו ושוב הקיא ופלט שאז אפשר שחייב בברכה, וסיים שצריכים להתיישב בדבר. אולם במסקנתו הסיק שגם בלאו הכי אין צריך לברך ברכה אחרונה מצד אחר, דהא קיימא לן דאם נתעכל המזון וכלתה הנאתו שוב לא יברך, ולא גרע הקיא ויצא ממעיו מנתעכל המזון שבמעיו.

העולה מדברי האחרונים שלענין ברכה אחרונה אינו מברך אם הקיא את האוכל, ומצד שני טעמים: או משום שצריך שיעור שביעה, ואם הקיא הרי לא שבע מהאוכל. או משום שזה שהקיא לא גרע מלאחר שנתעכל המזון במעיו שאינו מברך ברכה אחרונה. וכך פסק בקיצור שולחן ערוך (סי' נא סט"ו): אכל או שתה והקיא, לא יברך ברכה אחרונה דלא גרע מנתעכל. וכ"פ בשו"ת שבט הלי (ח"א סי' רה). ובשו"ת תורה לשמה (שם) כתב שאם לא יועיל מה שיחזור לאכול כי שוב יקיא כל מה שיאכל, יברך ברכת המזון בלי להזכיר בפיו שם שמים אלא רק במחשבתו, ויעשה זאת על כוס שלישית שמארבע כוסות.

והמורם לנידון דידן, אף אם ננקוט כשיטת הפוסקים שהאוכל ומקיא כבר קיים מצותו, אבל לא יוכל לברך ברכת המזון, ויחסר לו לסדר ארבעה כוסות, וגם מטעם זה צריך שיחזור ויאכל.

להלכה:

- באכילת מאכלות אסורות קיימא לן שעובר איסור בהנאת גרונו אף ללא הנאת מעיו, ואפילו אם הקיא חצי כזית וחזר ואכלו חייב.
- נחלקו האחרונים לגבי אכילת כזית מצה אם די בהנאת גרונו או שצריך גם הנאת מעיו, ומספק יחזור ויאכל שנית לקיים את המצווה אך בלי ברכה שספק ברכות להקל.
- לגבי ברכה אחרונה, בין ברכת המזון דאורייתא ובין שאר ברכות, לדעת רוב הפוסקים אינו מברך אם הקיא לאחריה. ולכן גם מטעם זה יחזור ויאכל כדי שיתחייב בברכת המזון ויברך על ארבעה כוסות כסדר.
- אם אינו יכול לחזור ולאכול, יברך ברכת המזון בלי להזכיר בפיו את האזכרות אלא רק במחשבתו, ויעשה על ברכת המזון זו את הכוס השלישית שמארבע כוסות.

לארץ ישראל [ב' ניסן כמ"ש (יהושע ד יט): 'העם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון'] לא אכלו מצה משום איסור חדש, והקשו התוספות מדוע לא אכלו מצה והרי עשה דוחה לא תעשה, ויבא עשה של 'בערב תאכלו מצות' וידחה לא תעשה של איסור חדש. ואם נאמר שבמצות אכילת מצה יוצא ידי חובה רק בהנאת מעיו, נמצא שאינו מקיים את המצווה בשעה שעובר את הלאו, שהרי איסור חדש כבר עובר בהנאת גרונו וידי מצווה אינו יוצא עד שייכנס למעיו. [וכמו שכתבו התוספות (ב"ב ג. ד"ה כופין) לענין מי שחציו עבר וחציו בן חורין, שכופין את רבו לשחררו כדי לקיים מצווה פריה ורביה, וכתבו שלא אמרין שידחה עשה דפרו ורבו את לא תעשה דלא יהיה קדש, דמשעת העראה עבר ללאו וכו'] ומוכח שגם באכילת מצווה מקיים בהנאת גרונו.

אמנם באמרי בינה (דיני פסח סי' כג) דחה את ראיית החתם סופר מקושיית התוספות הנ"ל, וביאר כי אף אם נאמר שמצות אכילת מצה מקיים רק בהנאת מעיו, מכל מקום גם בשעה שאוכל מגרונו נחשב שעוסק במצות עשה ולכך דוחה את הלא תעשה, וזה מן הטעם שהמעבר דרך הגרון הוא תנאי וחלק מקיום המצווה, ומוכיח כן מהדין המבואר בפסחים (קטו): 'כרכן בסיב ואכלן ידי מצה לא יצא', והטעם כתב במשנה למלך (מאכלות אסורות פ"ד) או משום דהוי שלא כדרך אכילתו, או מטעם חציצה.

ומבואר שהדרך והצורה לקיים את מצות אכילת מצה היא על ידי שיבא כזית מצה למעיו דרך גרונו באופן שנוגע בגרונו ממש, וכתב שאכילת מצה אינה דומה לדברי התוספות לענין מצות פריה ורביה, שהם ההעראה רק היכי תמצוי לקיים את המצווה, כי אם היה באפשרות לקיים המשום בלי זה היה גם כן קיום המצווה, רק שאין אפשרות לבא לקיום המצווה בלי זה ואינה חלק מהמצווה אלא הכשר מצווה, אבל בעשה של אכילת מצה, אף אם נאמר דלא בעינן הנאת גרון לקיום המצווה רק מלוי הכרס הוא גוף המצווה, מכל מקום האכילה היא מעשה המצווה והוי שפיר בעידנא דמקיים העשה עוקר ללאו, וכן כתב לדחות ראייה זו בנו הכתב סופר (אור"ח סימן עא).

דעת הפוסקים שצריך הנאת מעיו

אולם מדברי הלבוש (או"ח סי' תעה סע"ג) הביא באמרי בינה (שם) שמשמע מדבריו שקיום מצות אכילת מצה הוא בהנאת מעיו ומילוי כריסו, שכתב שם לבאר טעם הדין ש'בלע מצה יצא ובלע מרור לא יצא' (פסחים שם), אף על גב שבתורה כתובים שניהם - מצה ומרור בדיבור אחד 'על מצות ומרורים יאכלוהו', וביאר הלבוש, משום שאכילת מצה אף על פי שהיא זכר לגאולה וחירות, מכל מקום עיקר אכילתה היא לאכול לשובע למלא את כריסו כשהוא רעב, ולפיכך יוצא בה אף בבליעה, שאף בבליעה מתמלא כרסו ואוכל לשובע נפשו, אבל אכילת מרור אינה למלאות הכרס אלא זכר ל'ומררו את חייהם' וכל שאינו מרגיש טעם המרירות אינו יוצא, אבל במצה יוצא דגם במצרים אכלו למלאות הכרס, ומבואר בדבריו שאכילת מצה הוא בהנאת מעיו ומלוי כריסו.

ונראה מדברי הלבוש כי זהו דין באכילת מצה, שכוונת התורה היא לאכול לשובע למלא את כריסו כשהוא רעב. ולפי זה אם אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל לא יצא ידי חובתו, ואף על גב שבאכילת איסור גם אם הקיא הוא בכלל אכילה לחיובו, מכל מקום באכילת מצה המצווה היא על מלוי הכרס כזית, וזהו דלא כמ"ש החתם סופר. גם במקור חיים (לבעל ה'נתיבות', סי' תנד ביאורים סק"א) כתב כדבר פשוט שעיקר מצות מצה בהנאת מעיו, רק שנסתפק שמא צריכים גם הנאת גרונו.

דעת תרומת הדשן

על מנהג הלל הזקן לכרוך את המצה המרור והפסח ולאכול שלשה כזיתים יחד (פסחים קטו), הקשה המרדכי (שם, סדר של פסח רמז תרי"א) שהרי מבואר בגמרא (כריתות ד.) שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים, וכיצד אכל הלל הזקן שלשה כזיתים יחד. וכתב לחלק שאחרי הלעיסה אפשר לאכול גם שלשה כזיתים יחד. וכתב תרומת הדשן (סימן קלט) והובאו דבריו במגן אברהם (סי' תעה סק"ד) שמשמע מהמרדכי שזה פשוט שיש לבלוע את כל הכזיתים בבת אחת, ואם כן גם כזית הנאכל לדעת חכמים יש לבלוע בבת אחת.

וכתב במחצית השקל (שם בביאור ראיית המג"א מהסוגיא בחולין קג:) שאפילו רבי יוחנן שסבר לגבי אכילה של דבר איסור שאם נתנו בפיו בבת אחת אפילו אם בלעו חצי חצי נתחייב, משום שסובר שהנאת גרונו היא שמצרפת לשיעור כזית, מודה שבמצה צריכים לבלוע כזית, כי במצה המצווה היא שישבע מאכילתה ולכן הנאת מעיו היא שמצרפת לכזית. והביא ראיה ממה שמצאנו בברכת המזון הנאמרת על השביעה שאם אכל ופלט ולא השביעו במעיו אינו חייב בברכת המזון (ש"ע או"ח סימן רב ס"ג), ומבואר שהשביעה נעשית דווקא במעיו. אך כתב שבמצה בוודאי צריכים לכתחילה גם הנאת גרונו, שהרי למדו כי בלע מצה יצא רק בדיעבד. ומדבריו מתבאר שבאכילת מצווה לכולי עלמא צריך הנאת מעיו, ולפי זה אם אכל ופלט ולא שבע מאכילתו בוודאי לא יצא שהרי אין כאן הנאת מעיו, וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' א) שמדברי

בדיקת חמץ בחנות תכשיטים על ידי המוכרת

בבעלותי חנות למכירת תכשיטים, ברצוני לשאול לגבי בדיקת חמץ: א. האם יש עניין שדווקא גבר יבדוק את החמץ, או שאפשר לעשות את הבדיקה גם על ידי אשה? ב. בגלל הביטוח אין אפשרות להדליק אש בחנות, אולם יש שם תאורת ויטרינות חזקה מאד והיא מאירה היטב את כל המקומות שבהם עלול להיות חמץ, האם יש עניין לבדוק עם פנס בדוקא? ג. האם מדליקים את האור רק אחרי הברכה?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

א. אם האישה היא בעלת החנות היחידה, חיוב הבדיקה מוטל עליה ויש עניין שדווקא היא תבדוק. כשהבעל שותף בחנות או הבעלים היחיד עליו למנות את אשתו שליחה. וכתבו הפוסקים שבזמננו הנשים מדקדקות וטורחות בנקיון הפסח ואינן מתעצלות ולכן אשה ראויה לכתחילה להתמנות כ'שליח' לבדוק בברכה ואין עדיפות לשליח גבר¹¹. ב. בכל מקום שבו יש חשש לבדוק עם נר, מכל סיבה אפשרית, יש לבדוק לכתחילה באמצעות פנס, כי רק באופן זה יבדוק יפה בחורים ובסדקים ולא יימנעו מלקרב את האור למקום הבדיקה¹². כמובן שיש לעשות בדיקה זו בלילה כהלכתה. ג. הדלקת הנר אינה חלק ממצות הבדיקה, וראוי לכתחילה להדליק את הנר לפני הברכה, כדי שיוכל להתחיל תיכף לבדוק, ולא יפסיק בין הברכה לבדיקה.

להתחיל את סעודת השבת בחצר

האם אפשר להתחיל את הסעודה באכילת החלה בחצר, ואחר כך לעלות הביתה להמשך הסעודה, או שיש בזה בעיה של הפסק? תשובת מורנו הרב שליט"א:

לצרף דעת הסוברים שמספיק רק הגעלה מבפנים. וכן יש לצרף דעת השו"ע (סימן ס"ז) שכל שדרכו להשתמש בשפע ונבלע בו מעט מותר להשתמש בו אפילו בן יומן, כי מקום הידיות שלא עולה לו ההגעלה הוא מעט ביחס לכל הכלי, ולכן הכרעת הרבה פוסקים להקל בענייננו כיון שהאיסור כאן אינו בן יומן והוא רק גזרה דרבנן.
11 ערוך השולחן (סי' תלו"ט). וראה פסקי תשובות סימן תלא הערה 18, דאף שמבואר שאין כדאי לכתחילה לסמוך על נשים משום שעצלניות הן (תוס' פסחים ד"ד בדיקה, מ"ב סי' תלב סק"ח), מ"מ בזמננו נשתנה המצב ונשים צדקניות הן ומנקהן היטב וגוררות מהתכלים וכו' וטורחות במצוה זו יותר מכפי החיוב מהדין, ואפשר למנות אותה שליח אף לכתחילה, רק שיתדע היטב מה נכלל בחובת הבדיקה, שלא תחשוב שאין צריך בדיקה מדוקדקת כי סומכת על נקיון הבית. וכו"כ בתשובות ונהגות ח"ב סי' ריא).

12 שבת הלוי (ח"א סי' קלז).
13 מנהג זה מוזכר בדברי הגאונים (אות תטז). וראה פסקי תשובות (א"ח סי' תמד אות יג). והנה נחלקו המחבר והרמ"א בסימן קנח (ס"א), בשינוי מקום באכילת פת, שהרמ"א מיקל בהיה דעתו לכן, אבל גם זה דוקא בבית אחד. ולכן מעיקר הדיון בסעודת פת אם הייתה דעתו בשעת ברכת המוציא לאכול במקום אחד ואכל לכל הפחות שיעור כזית במקומו מותר לעזוב מקומו, ובתנאי שיאכל כזית פת במקום שמברך ברכת המזון. אמנם בני ספרד יש להם לחוש לדעת השו"ע שמחמיר בשינוי מקום אפילו בסעודת פת. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב א"ח יד) כתב להקל לצורך מצוה עוברת או שעת הדחק, אך כתב שגם בזה עדיף שיברך ברכת המזון לפני שיוצא ואחר כך יטול ידיו שוב ואין בזה משום ברכה שיצאה צריכה. ובכף החיים (סי' קנח סק"ד) מקל כדברי הרמ"א, וכן בבן איש חי (במעלות אות ב) הקל כשהולך לבית אחר לגמור סעודתו, וראה בילקוט יוסף (סי' קנח סק"א) מה

יש נוהגים לאכול את סעודות השבת בערב פסח בחצר או מרפסת מחוץ לבית, שם מקדשים ואוכלים כביצה פת על דעת להיכנס לבית להמשך הסעודה. ויש בזה כמה מנהגים כיצד לנהוג לעניין שינוי מקום¹³. א. יש שכתבו¹⁴ שלאחר שגמרו את הסעודה יש לחזור לחצר ולאכול פעם נוספת כזית פת ולברך שם.¹⁵ והטעם הוא, משום שכיון שאינו יכול לאכול פת בתוך הבית יש חשש גדול שצריך לברך על כל המאכלים שאוכלים בבית, כיון שסלקו ידיהם מן הפת ועקרו עצמם מהשולחן שאכלו שם הפת.¹⁶ ב. ויש שכתבו¹⁷ שאין צריך לחזור לחצר ולברך במקום שאכל פת, שהדגים והבשר שהם עיקר הסעודה ונאכלים כדי לשבוע נטפלים לפת אף אם כבר משך ידו מן הפת.

ואם מקדש ואוכל פת במרפסת ביתו או בחצר הסמוכה לביתו (מקורה או שאינה מקורה), ואחר כך נכנס לבית לסיים את עיקר הסעודה, הרי זה נחשב כיוצא מחדר לחדר באותו בית.¹⁸

צחצוח השיניים בשבת ערב פסח

השנה שערב פסח חל בשבת, האם אפשר לצחצח את השיניים בשבת על מנת לנקותם משיירי חמץ?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

לפני זמן אכילת חמץ צריך לנקות היטב השיניים שלא יישאר שם שום חמץ בעין,¹⁹ ובשנה רגילה יש לנקר היטב ע"י מברשת וקיסם בכל החורים והסדקים, אמנם בשבת אסור לצחצח את השיניים עם משחה משום 'ממרח', כמו כן אין לצחצח במברשת עם שערות צפופות משום 'סחיטה'²⁰. אבל במברשת ניילון מותר ובתנאי שאינו מוציא דם,²¹ וכמו כן בחוט דנטלי מותר באופן שאינו מוציא דם, וצריך לחתוך החוט לפני שבת²². ומי שרגיל שיוצא דם אזי רק ינקח היטב בקיסם בזהירות ובמתנות ולא במברשת. במברשת יהיה גם שכתב להדחיה משום שאין זה לצורך היום, ואם כן יהיה צריך להשליכה.

אכילת סעודה שלישית בשבת ערב פסח
מתי אוכלים סעודה שלישית בשבת ערב פסח, שהרי הזמן של הסעודה הוא לאחר זמן איסור אכילת חמץ?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

יש בזה מנהגים חלוקים:²³ בשולחן ערוך (סי' תמד ס"א) פסק לקיים את הסעודה השלישית בזמנה, לאחר מנחה, ולאכול מצה עשירה. אך הרמ"א כתב: 'ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה, יקיים סעודה שלישית במיני פירות או בבשר ודגים'. במשנה ברורה (פ"ק) הביא את דעות הפוסקים²⁴ שעדיף לחלק את סעודת שחרית לשניים, שכן יש אומרים שיוצאים בזה ידי סעודה שלישית. וציין שהגר"א סבר שנכון לעשות כן, אך שיש לעשות כן רק אם יש שהות לברך בינתיים ולהפסיק זמן מה, כדי שלא יהיה בכלל ברכה שאינה צריכה. לכן, בשבת זו נוהגים²⁵ להשכים בקימה ובתפילה, כדי שיוכלו להספיק לאכול שתי סעודות לפני זמן איסור אכילת חמץ, וזמנה המדויק מופיע בלוח שנה בכל עיר. אמנם אין חייבים לאכול פת בכל סעודה יותר משיעור כביצה.

ומכל מקום, כיוון שלדעת הרבה פוסקים אין יוצאים ידי חובת סעודה שלישית כשאוכלים אותה בבוקר אלא רק לאחר זמן מנחה גדולה²⁶, על כן ראוי לאכול לאחר מנחה מיני פירות או בשר ודגים, ולכוון לצאת בזה ידי חובת סעודה שלישית. על פי השולחן ערוך, הרמ"א והמשנה ברורה, יש עדיפות לאכילת בשר ודגים על פני פירות²⁷.

שכח למכור בערב שבת

מי ששכח למכור לגוי את החמץ בערב פסח שחל בשבת, האם יכול למכור את החמץ בשבת?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

נחלקו הפוסקים אם יש להתיר את מכירת החמץ השבת למי ששכח למכרו.²⁸ הלהכה יש לנהוג כהשולחן ערוך ברכת המזון בסיום החלק הראשון של לגוי, שאף על פי שאסור ליתן מתנה בשבת, מכל מקום לצורך מצוה היתיר²⁷.

המשך בעמ' הבא

כתב לחלק את סעודת הבוקר לשני חלקים, כדי ששתי הסעודות יהיו בפת, ולערב (אחר זמן מנחה) לאכול מיני פירות.
24 ה"ב"ח והמגן אברהם שנקטו כדברי השלטי גיבורים.
25 כן נהגו הרבה מהפוסקים האחרונים. הסודות יש, כפי שמעידים בני ביתו, נהג לחלק את סעודת הבוקר. לאחר ברכת המזון בסיום החלק הראשון של הסעודה היה מספיק כחצי שעה, ואז אוכל עוד כזית פת ומסיים את הסעודה לפני סוף זמן אכילת חמץ. לאחר מנחה היה אוכל בשר, דגים ותבשילי פסח. הגר"ש איוערבך בשנים שהתפלל ותיקן והיה לו מספיק זמן, היה אוכל שתי סעודות גמורות לפני סוף זמן אכילת חמץ. כשני סעודות יותר, ככלא הקדים להתפלל כל כך, אבל סעודה אחת שלמה לפני סוף הזמן, וקיים סעודה שלישית באכילת תבשילים ופירות אחר חצות. הגר"ש ציין שלא היה נוח לו לסמוך על הפסקה קצרה בין הסעודות כמו יציאה לרחוב וכדומה, ולכן בשנים מאוחרות העדיף שכל לחלק את סעודתו.
26 התוספות (שבת קיח. ר"ה במנחה) והרא"ש (פרק טו סימן ט"א) דייקו מלשון הגמרא, כי זמן סעודה אחת שלישית הוא מן המנחה ולמעלה. וכן פסק השולחן ערוך (סימן רצא שיעור י"ג). שמונה משיגי ענין המנחה, והיינו שיש שעות ומנחה ביום איחך, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצוות סעודה שלישית.
27 בשולחן ערוך (סי' רצא ס"א) הביא ארבע שיטות לגבי המאכלים שבהם ניתן לקיים את סעודה שלישית: לדעת הר"ף, הרמב"ם והרא"ש חובה לקיים את הסעודה בפת. דעת רבנו הנגל שאפשר לקיימה במאכל העשוי מאחד מחמשת מיני דגן. דעת בעל המאור שאפשר לקיימה במאכלים המשמשים ללפת את הפת, כגון בשר ודגים, אך לא בפירות. שעת התוספות בשם רבינו תם שאפשר לקיימה אפילו בפירות.

בזה יש מקלים כשרואה את המקום שאכל בו.
19 ראה בבן איש חי (ש"א פ"ז ה"ח) שהביא 'מעשה באחד שהיה נזהר בשמירת המצה בלישה ובאפיה ובכל הלכות פסח, והנה בליל פסח אחר שיטן, חלם שאמר לו אדם אחד אוי לו שאכל חמץ משהו, ויקץ ויתמרמר מאד ויבך בבי גדול וחזר וישן מתוך כתייתו, ויחלום והנה איש מדבר עמו ואומר לו זה החמץ שאכלת, נשאר בין השיניים פיור קטן חמץ מאכילה שאכל בערב פסח בבוקר, ובעת שהיה אוכל ולועס המצה בלילה נפרך אותו פיור מבין השיניים ונדבק במצה, ואכלו עם המצה, על כן כמה וכמה צריך האדם לשום לבו בדבר זה להזהר בנקי שניו היטב'.
20 שמירת שבת כהלכתה (פ"ד ס"ט ו'הערה קב).
21 בשו"ת שבת הלוי (חלק ה' סימן מה) כתב בנידון צחצוח השיניים בערב פסח ובאיסור סחיטה בשניעו, והסיק שאף שיש כמה צדדים להיתיר בזה שאינו פסיק רישא דלא ינאה ליה בספק דרבנן, אין רצונו להתיר הדבר כיון שמחזיקים סחיטה בשער לזוואי איסור, מכל מקום אם אינו טובל המברשת במים, רק מכניס מים לפיו ופולט ונשאר הפה רק מלוחלח ממים ומצחצח במברשת יבשה וע"י שיש שם טופח להספיח יכול לעשות פעולתו מותר.
22 משום תיקון כלי. (עין סימן תקט ס"ג ו'במ"ב ס"ק יז, ש"ש ע"פ).
23 הטור (סי' תמד) דן לגבי סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת. שהרי זמן סעודה שלישית הוא אחר מנחה, והוא כבר אחרי זמן איסור אכילת חמץ, ומאידך אכילת מצה בערב פסח אסורה כדי שתהיה חביבה בליל הסדר. ואמנם רבי שמעון בר יוחאי (מואב בש"ה הקדוש) היה מקיים סעודה שלישית בשבת זו בלימוד מעשה המרכבה, ולא באכילה. והמאירי כתב שסעודה שלישית 'חדויה היא ביום זה', אך רבנו תם (מואב סטור) נהג לקיים את הסעודה במצה עשירה שגילשה במי פירות. ובשלטי הגיבורים

שכתב על דברי הבן איש חי. אמנם בסעודת ערב פסח שאינו יכול להמשיך את סעודת הפת דנו הפוסקים שיש לחוש בזה להפסק ועקירת השולחן, וראה בשו"ת עמק התשובה (ח"ה סי' כז).
14 בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' מ"ח) כתב שאף שמבואר ברמ"א (סי' קע"ח ס"ב) שלכתחילה לא יעקרו ממקומו בלא ברכה, מכל מקום כתב שם שביאור הלכה שצורך מצוה מותר. ועוד שכל החשש הוא שמא ישתנה וישבח לחזור למקומו ולברך, ובערב פסח שממחרים לסיים הסעודה לא חוששים שמא ישהה.
15 ובנטעי גבריאל כתב (ע"פ שחל בשבת פ"ט הערה ה) שאם יש חשש שיתפור החמץ אם יתנו שוב לכל בני הבית פת לאכול, די שבעל הבית לבדו יאכל שוב כזית חמץ וכולם נטפלים אלו.
16 כמבואר בשו"ע שם ס"ב ו'ומג"א ס"א¹⁹), ואף אם הייתה דעתו לשובת מקומו לא מהני וצריך לחזור ולברך במקום שאכל פת כמ"ש ב"מ"ג (שם מ"ש ס"ט) וכף החיים (ס"ב).
17 שו"ת חשב האפור (ח"ג סי' י) שו"ת קנין תורה (ח"ג סי' נה), ומסיים דמ"מ טוב יותר שיחזור למקומו הראשון (ע"פ הבאה"ט סי' קע"ח ס"ד דיש לעשות כן). וכן דעת הגר"ש והאזנר בקובץ ברכת הלוי (דני ע"פ שחל בשבת).
18 כן הסכימו פוסקי זמננו (ענין שיש פ"ד הערה לג, שו"ת אור לציון ח"ב פ"ב סעי' ט"ז, פתחי הלכה פ"ו הערה 85, וראה פסקי תשובות סי' רענ אות ב). שמה שכתבו האחרונים שחצר שאין לה קורת גג אין דינה כמחדר לחדר, זהו דוקא בחצרות שביניהם שדרים: יצאו לרשות הרבים, אבל מרפסת שלנו וכן חצר פרטית הצמודה לבית, אפילו אין לה גג, דינה כמחדר לחדר. אמנם יש פוסקים שהחמירו במרפסת שאינה מקורה וכן בחצר שאינו מקורה (ספר וצאת הברכה פרק 1) שנחשבים כשינוי מקום. והמקל יש לו על מי לסמוך, וכן מנהגו. והרובצה לצאת ידי כולם עדיף שיקח עמו חתיכת דג וכו' ויברך ברכת המזון ואח"כ ישוב לביתו. ואם החצר היא משותפת, נכון באמת לברך שם ולא בבית. וגם

אמירת סדר קרבן פסח בשבת

כתבו הפוסקים לומר את ענייני קרבן פסח בערב פסח לאחר חצות,³⁰ מה הדין כשערב פסח חל בשבת, האם אפשר לומר את נוסח הקרבנות קרבן פסח עם התפילות שתקנו לומר בערב פסח כתפילת רבי שמשון מאסטרופולי, או שאין אומרים בקשות בשבת:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

הרי הקרבנות קרבן פסח דוחה את השבת, ולכן ראוי לומר את נוסח הקרבנות הפסח. ומותר גם לומר את התפילות בשבת, לפי שאין זה בכלל בקשת צרכים בשבת.³¹

מלווה מלכה בליל הסדר

בשנה זו שליל הסדר במוצאי שבת, האם צריך להוסיף מאכל לשם אכילת סעודת 'מלווה מלכה'? תשובת מורנו הרב שליט"א:

נחלקו הפוסקים [ראה טעמים בהערה³²]: יש שכתבו שאין חיוב,³³ ויש שכתבו שיוצאים ידי חובה בסעודת יום טוב,³⁴ ויש שכתבו להוסיף מאכל מיוחד לשם 'מלווה מלכה'.³⁵

חיוב נשים בארבע כוסות

אשה שטרודה בהארכת האורחים האם חייבת לשתות לפי הסדר, או שיכולה לשתות בתוך הסעודה שלוש כוסות מלבד הקידוש, וזאת מכיון שבאמצע הסדר היא עסוקה עם האורחים והתינוקות וקשה לה לעמוד ולשתות לפי קצב הסדר:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

נשים חייבות בארבע כוסות, מפני שהיו עיקר באותו הנס. נשים שקשה להן לשתות יין, יכולות לכתחילה לשתות מיץ ענבים לארבע כוסות. היות

שצריך לשתות ארבע כוסות על סדר ההגדה, צריכות הנשים לומר את סדר ההגדה על כל כוס וכוס, או שעל כל פנים ישמעו ההגדה מבעליהן, שאם לא כן, יש סוברים שאף בדיעבד לא יצאו.³⁶

חיוב נשים בסיפור יציאת מצרים

האם גם נשים חייבות לעסוק בסיפור יציאת מצרים "עד שתחטפנו שינה"³⁷? תשובת מורנו הרב שליט"א:

להלכה נפסק כי נשים חייבות בסיפור יציאת מצרים, ואין חילוק בחיוב זה בין אנשים לנשים.³⁸ אך זאת ראוי לדעת כי שיעור 'עד שתחטפנו שינה', אין פירושו שינה חטופה על שולחן הסדר, אלא כל שהאדם מרגיש צורך לפרוש לשינה ולא לעסוק בדברים אחרים, קיים דין זה.³⁹

מצות משיבולת שועל

בני מאובחן בצ'ליאק, ונאסר עליו אכילת מאכלים בהם יש גלוטן, אפילו בכמות מזערית ממש. לקראת חג הפסח קנינו עבורו מצות מיוחדות מקמח שיבולת שועל שבכמות הגלוטן המזערית שיש בהן אין חשש סכנה. רציתי לברר שני דברים: א. האם למרות הסכנה שבדבר, יש לו לאכול כזית מצה של חיטה, או שדי במה שהוא אוכל מצה משיבולת שועל? ב. האם שאר בני הבית יכולים לאכול מהמצות הללו, או שיש בעיה הלכתית במצות אלו, כשאפשר לאכול מצות רגילות?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

א. שיבולת שועל היא אחת מחמשת מיני דגן שיוצאים בהם ידי חובת מצה.⁴⁰ אך למרות שמצות מכל חמשת מיני הדגן כשרות, המנהג הוא לקחת דוקא מצה של חטים. לכן, בכל מקרה של סכנה, אין צורך לדחוק ולאכול דוקא מצה העשויה מחטה, ואפשר לכתחילה להסתפק במצה העשויה משיבולת שועל. כאשר לא מדובר במצב של סכנה, אלא ברגישות קלה יותר, עדיף כן לדחוק ולאכול כזית ראשון של מצה מקמח חיטה. ב. יש

מהפוסקים שכתבו כי היות שכל המינים האחרים חוץ מחטים ממהרים להחמיץ יותר מחטים, ואין לנו מסורת מחכמי הדורות אך לנהוג באפיייתם כדי לזוהר שלא יחמיצו, לכן מי שאינו זקוק לכך, לא יאכל מצה זו.⁴¹

עטיפת ידיים בליל הסדר

נהגו אצלנו להזוהר ולהחמיר מאד בנושא של 'שרויה' ('געברוקט') בפסח; ולכן בזמן אכילת המצות בסעודה מגישים את המצות לשולחן בתוך שקיות ניילון כדי שאלו לא יבואו במגע עם דברים לחים, ועוטפים גם את הידים בשקית וכך אוכלים. רצינו לברר שתי שאלות: א. האם עטיפת הידים אינה גורמת שהברכה תהיה לבטלה, וזאת מכיון שעטיפת היד מועילה בדיעבד במקום נטילת ידיים. ב. האם אפשר להשתמש בכיסוי ניילון כזה גם בעת אכילת ה'כרפס' במקום הנטילה. השנה אנחנו עורכים את הסדר לקבוצה גדולה של מתחזקים באולם של בית הארחה, וישתתפו בו כ-250 אנשים. כך שלוח הזמנים צפוף, ולחוסך פעם נוספת של קימה של כל הקהל לנטילת ידיים יהיה דבר מועיל מאוד:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

א. חז"ל החמירו מאד במצות נטילת ידיים, והפליגו בסגולתה ומתן שכרה, ואין מן הראוי לבטלה ולהסתפק בעטיפת היד. פיתרון זה ניתן רק למקרה של שעת הדחק כשאין ברירה כמו מצבי חולי וכדומה. הנאלץ לכסות את ידיו במקום לרחצן אינו מברך על נטילת ידיים.⁴²

ב. בנטילת ידיים לכרפס, יש שנהגו שרק גדול המסובים נוטל את ידיו, לכן אף לפי מנהגו שכולם נוטלים ידיהם, המקל בכך שישתמשו בכיסוי ניילון יש לו על מי שיסמוך. אולם מכל מקום עדיף שייטלו את ידיהם קודם תחילת הסדר. שאלת הברכה אינה נוגעת כאן, מאחר ואין מברכים 'על נטילת ידיים' לפני אכילת הכרפס.⁴³

37. שינה.
38 חינוך (מצוה כא), וראו במנחת חינוך (שם אות א') שתמה למה אין מצוה זו כשאר מצוות עשה שהזמן גרמא, והסיק שבודאי מדרבנן חייבות. וכן נקט בחיי אדם (פי קל ס"ה) שחייבות מדרבנן מאחר וחייבות בד' כוסות, ודין הד' כוסות לשתותם על סדר ההגדה, לכן חייבות גם בסדר ההגדה. ובמשנה ברורה (סי' תעב קפ"ד, סי' תע"ג ס"ס"ד) סתם דנשים חייבות בהגדה ולא פירש אי מדא' או מדרבנן. האריכו האחרונים לבאר דעת החינוך ומקור החיוב, וראו שו"ת אבני ישפעה (ח אור"ח סי' ז).

39 הגר"ק (חוט שני שבת ע"א ר"ד), ראה גם בהגדת הגרי"ש אלישיב.

40 שולחן ערוך (סי' תנ"ג ס"א). אף שיש טוענים שהזן הנקרא בפנינו 'שיבולת שועל' אינו אותו הזן שנקרא כך במשנה, הסכמת הפוסקים שהמצות של שיבולת שועל בזמנינו הן מחמשת מיני הדגן.

41 תשובות והנהגות (ח"ה סי' קל). שו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' סט). וראה שו"ת לבושי מרדכי (תניא סי' קמח).

42 שו"ע (סי' קס"ג ס"א וכו').

43 שו"ע (סי' תנ"ג ס"ו, ובשער יצו"ן סי' ט"ט). ראו בפסקי תשובות (ש"ס) שהביא את המנהגים בזה. למרות האמור מעיקר הדין, יש לדעת כי הטעם לרחיצה זו היא כדי שישאלו התינוקות ועל ידי זה ירבו בסיפור יציאת מצרים שהיא מצוה דאורייתא, וזאת מלבד העניינים הגדולים על פי הקבלה, ולכן ראוי להשתדל ככל הניתן כן לנהוג בדקדוק כפי המנהג בלילה נשגב ומרומם זה, כשכמו כן הוא - ליל הסדר'. לילה שיש בו סדר לדברים.

34 נחלקו האחרונים אם אפשר לצאת ידי חובה בסעודת יום טוב עצמה. באליה רבה (סימן ש) מבואר שאפשר לצאת בסעודה אחת, וכן פסק בערוך השולחן (ש"ס). אך בכ"כ החיים (ש"ס) חולק, וכתב שלפי האר"י ז"ל זו בחינה בפני עצמה. ובשו"ת הור"י וס"פ להבן איש חי (סימן ס"א), כתב לגבי פסח שחל בשבת, שאין יוצאים ידי חובת סעודת ליל שבת בכזית שאוכל לשם מצה, משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות. אולם האחרונים כתבו שהאיסור של חבילות חבילות הוא רק כאשר עושה שתי פעולות נפרדות בבת אחת, אבל כאשר עושה פעולה אחת לשתי תכליות, אין בכך משום חבילות חבילות. הכתב סופר (אורח חיים סימן כ"ג) חידש, שכאשר אחת מן המצוות אינה מן התורה, אין בה משום חבילות חבילות. ובשו"ת רב פעלים (חלק ג אורח חיים סימן לה) האריך לדון בשאלה אם מלווה מלכה היא מן התורה או מדרבנן. אף שבגמרא השו"ת דין מלווה מלכה לסעודת ליל שבת, וכן השווה הרמב"ם בהלכות שבת, מכל מקום נראה שהיא מדרבנן. שכן שלוש סעודות שבת נלמדות מן המילה "היום" המופיעה שלוש פעמים, ואילו למלווה מלכה אין לימוד מן התורה. וכן הורה הגר"ח קניבסקי שאפשר לצאת ידי חובה בסעודת יום טוב ואף אין צריך כוונה מיוחדת (ד' ר"ך שיהיה ע"מ רע"א), שהרי במידי דאכילה לא מעכבת הכוונה.

35 בהגדה "חיים לראש" להגר"ח פלא"ג' פסק שיש להוסיף מאכל מיוחד לכבוד מלווה מלכה.

36 ראה שולחן ערוך (סי' תנ"ג ס"ד) ומשנה ברורה (ש"ס סי' מד), ושם בביאור הלכה (ד"ה שלא).

37 שו"ע (סי' תנ"ג ס"ב): חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ונפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו עד שתחטפנו

וראה ליקוטי מהר"ח, דעת תורה (סימן רפח) שו"ת רב פעלים (ח"א סימן מד), והעולה מדבריהם כי מאחר שהטעם הוא כדי שלא יבוא לידי צער בשבת, לכן תפילות קבועות שנאמרות מדי יום או מעת לעת, ויש להן טופס ונוסח קבוע, ואומרים אותם בין עשירים בין עניים בין נער בין זקן בין בריא בין חולה, ובדרך כלל נוסחאות ותפילות אלו בלשון רבים, ונכללים בה כל עמך בית ישראל, לא חששו שמא על ידי אמירתם יגיע לחלל קדושת ומונחת השבת על ידי שיהיה מיצר ודואב. והתפילות שנאמרות עם סדר הקרבנות הפסח, הלא המה תפילות על הקרבנות הקרבן ובקשה על בניין הבית, ועל כן מותר וראוי לאומרים.

32 מצינו שלושה טעמים עיקריים בחיוב סעודה זו: א. בפוסקים מובא הטעם ללוות את שבת המלכה.

ב. בעולת שבת כתב, שהחיוב הוא כדי שיהנה האבר ששמו 'נסכו', שאינו נהנה אלא מאכילת מוצאי שבת. ג. בשל"ה הקדוש (מסכת שבת, נר מצוה)

ובדרשות חתם סופר (ח"ג, סימן ק"ב) כתבו, שכיוון שהנשמה יתירה מסתלקת, עורכים לכבודה סעודה כדי ללוותה. והנה הטעם שהוא כדי ללוות את השבת יש חיוב גם ביום טוב, שכן קדושת שבת היא קדושה יתירה מקדושת יום טוב, כמבואר בגמרא פסחים (א"ב), וכן לפי הטעם שהוא כדי שיהנה האבר ששמו 'נסכו', אולם לטעם שהוא מפני שהנשמה יתירה מסתלקת, הדבר תלוי במחלוקת הראשונים בפסחים אם יש נשמה יתירה ביום טוב (א"ב):

ש"דעת הרשב"ם יש נשמה יתירה ביום טוב, ולדעת התוספות אין.

33 הגר"ש"ו איערבאך (קונטרס שלמי אליעזר ע"מ יח), והביא ראיה ממה שאין מברכים על בשמים במוצאי שבת שחל בו יום טוב.

דין כיסוי בד על הברז בשבת ויו"ט בתוך הפסח

ונימוח לתוך המים בפסח או שנכבש עם המים מעת לעת ונאסרו כל המים כדין תערובת משהו בפסח (ע"י משנ"ב ס"י תמו סקל"ו וסקל"ח), א"כ מה מועיל הסינון של הברז בברז, הלוא המים עצמם נאסרו.

[ובעצם זה מקור גדול לאלו שמחמירים למלאות כל המים לשתייה ובישול כבר קודם הפסח, כי אז אפי' אם היה משהו חמץ במים, כבר נתבטל קודם הפסח, ואינו 'חוזר וניעור' בפסח, כי הוי' לח בלח (ע"י רמ"א ס"י תמו ס"ד)].

ומאחר שאין הסינון מועיל ממילא, א"כ אין בו חשש ברירה כלל, ומה שנוהגין להקפיד על הכסוי הברז הוא רק משום חומרא בעלמא ולהמשיך המנהג מקדמת דנא. או יתכן שהכסוי משמש למטרה אחרת לגמרי, והיא בשביל לכסות את הברז עצמו, שאם בלוע בו חמץ ע"י זיעה שעלה עליו במשך השנה מלמטה בכיור, אזי יציל הכסוי שלא יפליט בפסח לתוך המאכלים אם ישתמש בפסח בתוך הכיור בדברים חמים שתעלה זיעה [ובאמת גם חשש זו רחוק ואכמ"ל].

לגבי כיבוס [מלבן]: בעצם כל פעם שפותח את הברז נרטב הברז ונשרה במים, ובגמ' (זבחים צד:) אמרו 'שרייתו זהו כיבוסו', כלומר שעצם שריית הבגד במים נחשב לכיבוס, אך הרבה פוסקים התירו לעשות כן כשאין לכלוך בבגד (רמ"א ס"י שב ס"ט ונו"כ), וגם יש שהיתרו באופן שאינו מתכוון לכבוס את הבגד (ביה"ל ש"י ס"י ד"ה ואפי', שעה"צ שם סקנ"ב, בשם הגר"א עפ"י רמב"ם וסמ"א).

מ"מ בנידוד אין צריך להגיע אל התירים האלו כי הדבר פשוט להיות, מטעם שהברז הזה עשוי לדבר זה גופא לסנן בו מים וא"כ אינו חושש לליבונ' כלל ואין לו בזה שום הנאה ומשמעות, כמ"ש הפוסקים לגבי משמרת (ס"י ש"י ס"י ביה"ל ד"ה משום בשם תוספת שבת ודלא כגמ"א, שו"ע הרב ס"א), וכ"כ שו"ע הרב (ס"י שכ סוס"ד) לגבי פקק של חביות.

וכ"כ להדי' בחזון איש (סוס"י נג ד"ה ומשום) לענין זה גופא, בכריכת סמרטוט על הברז לסנן המים, וז"ל: ומשום ליבון ליכא כיון דמיוחד לכך (ומצ"י) לביה"ל הנ"ל), וכיון דאינו מכוון לכביסה ואינו עומד לכיבוס, וגם אין זה דרך כיבוס שהוא בכל שעה על מצב אחד, עכ"ל. וכ"כ להדי' בשו"ת קנין תורה (ח"ב סו אות ד) לגבי נידוד בפסח, שכן נהגו תמיד היראים במדינת אונגארן ולא חששו לשום חומרא בזה. ואכן כן נוהגין.

לגבי חשש שמא יסחוט: הנה עצם זה שנרטב הברז בשעת השימוש בברז, בודאי אין חשש לגזור שמא יבוא לסחוטו [כמו שגזרו באופנים דומים (ראה שו"ע שב ס"א)], ומטעם הנתבאר לעיל שאינו חושש לליבונ' ואינו מקפיד על מימיו מאחר שעשוי לכך (ע"י במקורות הנ"ל לגבי משמרת, ובמשנ"ב ס"י שא"ס ק"ק, וס"י שב סוס"ק נט).

אבל אם נפל הברז מן הברז ורוצה להחזירו כשהוא רטוב, יש לאסור זאת משום שנסחט בידיו בשעה שמהדקו וכרכו על הברז, כ"כ חזון איש שם (ד"ה לענין) וז"ל: ולענין אם נפל בשבת אם מותר להחזירו על הברז, אם הוא רטוב יש לחוש לסחיטה, וסחיטה זו יש לחוש לליבון [אף שהמים הולכים לאיבוד], ע"כ.

אבל לעני'ד לכאורה י"ל צד להקל, כי אפי' אם יסחט מים מהברז תוך כדי שרכו, הלוא טעם איסור סחיטת בגד ממים [כשאינו צריך למים הנסחט] הוא משום מלאכת מלבן כי הבגד מתכבת ומתנקה בשעת סחיטתו (כידוע מורמב"ם פ"ט הי"א ור"ת בספר הישר), וכאן בברז זה הלוא אינו חושש לליבונ' כלל כמו שנתבאר לעיל, וגם הלוא אינו מתכוון לזה, ואפי' את"ל דהוי' פסיק רישא, הלוא יש את דעת הערוך (ס"י שכ ס"ח) המתיר פסיק רישא דלא ניחא לי', ועוד

ויל"ע אי מותר לכרכו בשבת ערב פסח עבור יו"ט, משום חשש 'הכנה' משבת ליו"ט. ואולי גם בשבת עצמה יש צורך בזה עכ"פ אחר חצות שאסור בחמץ, אבל לכאורה זה אינו, כי אם הסינון הוא עבור חשש משהו חמץ, הלוא עד הלילה אין חמץ אוסרת במשהו (שו"ע ס"י תמו ס"ב).

לגבי בורר: הנה לכאורה הברז שמסנן את המים מחשש משהו חמץ, איכא חשש מלאכת בורר, אך למעשה יש כמה סברות להקל בזה ולומר שאין חשש בורר [וכן נוהגין להקל]:

א. בורר איסור מהיתר: אינו בורר פסולת אמיתי, כי כל השנה שותה המים ללא סינון זה, אלא שבפסח חושש לתערובת משהו חמץ, וא"כ זה נחשב שבורר איסור מהיתר, ומבואר בגדולי הפוסקים שאין זה נחשב ברירה גמורה ועכ"פ אין בו איסור תורה, והטעם כי בעצם אין זו פסולת שאינו ראוי לאכילה בעצם אלא נמנע לאכלו כי 'אריא דאיסורא דרביע עילויה' (ע"י מג"א תק סק"ב ופר"ח שם ריש סק"ו, תמו סק"ח, שביבת השבת מל בורר סע"י, מנחת חינוך בורר אות ו). [אך נראה לי שמשם אין ראייה מוכרחת להתיר בענינו, כי הם דיברו על ב' מיני מאכלים ממש שאחד מהם של איסור, ואילו כאן אין פירורי החמץ נחשב למין אוכל' אלא נראה יותר כפסולת ולכלוך. אכן ראה עוד להלן בסמוך, שיש מקור להתיר גם בזה].

וראה עוד מה שדן בחיי אדם (כלל טו סע"י ח ובנשמ"א שם) לגבי סינון מים מתולעים קטנים, ומעלה סברא להיתר שאינו בכלל בורר פסולת מתוך אוכל, כי אינו פסולת בעצם מאחר שהגויס שותים אותם ואנו נמנעים לשתותם רק מחמת האיסור וכנ"ל, ומסיק להקל בשעה"ד. וכן דן בענין זה בשערי תשובה (שי"ט סק"א) בשם גינת וורדים, ומסיק להקל עכ"פ ע"י שינוי. וע"ע כף החיים (שי"ט ס"ק ק"ט, קכ, קג). ובקצות השולחן (ס"י קכה בדי השולחן סקל"ז) מיקל כשאין ודאי שיש תולעים.

וכן האריכו בזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב ג) ובשו"ת קנין תורה (ח"ב טו) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א צב), ומסיק שמעיקר הדין הדבר מותר, רק עדיף לעשות שינוי, או שבתחילה יתן קצת מים שילך לאיבוד, עיי"ש.

ב. 'משתתי הכי': יתכן לומר שכיון שמעיקר הדין אין חשש לפירור חמץ במים, בפרט בזמננו שכל המים מסוננים היטיב, והרבה בני אדם שותים המים בלי סינון גם בפסח, א"כ מותר לסננו כמ"ש בשו"ע (שי"ט ס"א): יין או מים שהם צוללים, מותר לסנן במשמרת, ואף על פי שיש בו קסמין דקין, הואיל וראוין לשתות בלאו הכי, ע"כ. (וע"ע בחזו"א ס"י נג ד"ה ולענין דה"ה וסמ"א).

ואף שהוא עצמו מקפיד לא לשתות בלי סינון, וכתב הביאור הלכה (שם ד"ה הואיל בשם פמ"א) וז"ל: ומי שהוא איסטניס ואי"א למישיתי הכי היכא שיש בו קסמין וכדומה, אפשר אף דרובא דאינשי לא קפדי כלל, לא אמרינן בטלה דעתו ולדידיה אסור דהיה בורר, ע"כ. מ"מ הרי אמרו פוסקי זמננו (הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ) שאם ה' שותה אותם בשעת הדחק אינו נחשב לאיסטניס, וא"כ כיון שמה שאנו מקפידים שלא לשתות המים בפסח בלי סינון הוא רק מחומרא, יתכן שאפשר לשתותו בשעה"ד וא"כ לא נחשב בורר. [וגם כל דין זה דאיסטניס אינו אלא מדרבנן (פוס' הנ"ל)].

ג. כל הסינון הזה שעושים בפסח, לכאורה אינו מועיל מאומה מדינא להציל מחשש תערובת משהו חמץ, כי ממנ"פ, פירור ממש של חמץ הלוא אינו יכול להגיע על הברז, כי היום המים מסתננים היטיב מקודם שמגיע אל הברז בכל מיני התפלות וניקוי משוכלל, ואילו מחשש שהי' פירור חמץ במים

רבים נוהגים לכרוך בפסח כיסוי בד על הברזים של המים מן הכיור בשביל לסנן את המים מכל חשש פירור משהו חמץ. והנה מי שנפל לו הברז הזה באמצע יו"ט ורוצה להחזירו, או ששכח לכתחילה להשימו קודם פסח ונוצר מזה אחר שכבר נכנס שבת ער"פ כמו השנה. האם יש איסור בשבת או יו"ט לכרכו על הברז.

תשובה: בשאלה זו יש לדון בכמה מלאכות אפשריים: בונה, קושר, בורר, מכבס [מלבן], גזירה שמא יסחוט, הכנה משבת ליו"ט. ובעז"ה נבאר כאן אחד אחד.

לגבי בונה: אם כרכו בצורה ובאופן ארעית, אין בזה משום איסור בונה, אבל אם כרכו באופן קבוע כדרך שעושה בחול (לכאורה לא שייך זה בבדים שלנו של פסח), אסור משום חשש בונה, כי מוסיף על הבנין דבר קבוע, כ"כ החזון איש (א"י"ח סוס"י נג).

לגבי קושר: אם מהדקו על הברז ע"י 'אזיקון', יתכן שיש בזה חשש של קושר, והנה בפסקי תשובות (סוס"י שיז) מביא מחלוקת פוסקי זמננו אם יש איסור קושר באזיקונים.

וסברת המקילין הוא: **א. כיון שפעולת ההידוק נעשית על ידי שיניים קטנות הנתפסים זה בזה, ואין זה בגדר מלאכת קושר שמחבר בין שני חלקים ומהדקן זה לזה, ב. כל חיבורן נעשה רק לחד פעמי כי לאחר השימוש א"א לפתחו אלא קורעין אותו ומשליכין אותו** (ע"י כע"י סברא זו לגבי 'מתיר' במשנ"ב שיז סק"א בשם הלבוש).

ומאידך סברת המחמירין הוא, שאין לך קשר גדול מזה שנעשה ע"י הידוק חזק מאד ורגילין לקשור בהם דברים.

ולמעשה, **מסקנת הגר"י פ"שר זצ"ל** (מאור השבת ח"ד מכתב יב), ושו"ת משנת יוסף (ח"ה ס"י עב), והגר"ש ואזנר זצ"ל (קובץ מבית לוי ח"י עמ' מו) **ההחמיר. ואילו מסקנת הגר"ש אלישיב זצ"ל** (שש"כ פ"מ ס"ב), חזון עובדיה (מלאכת קושר ומתיר אות יח), **חוט שני** (פלי"ד סק"ב) **להקל.**

והנה אם נאמר שנחשב קשר חזק [כמו קשר ע"ג קשר], אסור אפי' מתירו ביזמן, כמ"ש רמ"א (שיז סוס"א) מחשש שנחשב מעשה אומן. אבל אם נאמר שנחשב רק קשר פשוט [כמו עניבה ע"ג קשר], וכן אם רוצה לקשור הברז על הברז ע"י איזה חוט בעניבה ע"ג קשר, אזי ה' מותר לקשרו אם מקיימו פחות מז' ימים, לפי שיטה אחת ברמ"א שם והביאור הלכה (שם ס"ד ד"ה שאינם) **מכריע להקל כוותי' במקום הצורך.** ואם רוצה לקשרו בשבת ער"פ [כמו בשנה זו] י"א אסור, כי עד אחר הפסח יש יותר מז' ימים.

אבל אין עצה שיתכנן בדעתו להתירו במוצאי יו"ט ראשון [ואכן כן יעשה בפועל, שיתירו במוצאי יו"ט ויחזור ויקשרנו] ובכך לא יחשב לקשר העשוי לזמן מאחר שאינו מקיימו ליותר מיום שלם, זה אינו מועיל, כי גדר 'קשר של קיימא' [האסור מה"ת] וכן 'קשר לזמן' [האסור מדרבנן], הכל תלוי בדרך ורגילות עשייתו עפ"י ההכרח ודרכי השימוש, ואינו תלוי בדעתו של ההל"ט להתירו כדי שלא יעבור על איסור שבת, כל זה מבואר בבית מאיר (ס"י שיז ס"א ד"ה ע"י, הובא בביה"ל שם סו"ה הקושר), וכן הביאו (משנ"ב דרשו הע"י 9) בשם הגר"נ קרליץ.

[אמנם המעיין בשו"ע הרב (שם ס"א) יראה שבדבריו לא משמע כן, מזה שכתב וז"ל: 'קשרים שלעולם דרכו לקיימן איזה זמן בודאי, ואין דרכו לעולם להתירו ביזמן, אסור לקושרן בשבת אפילו בסתם' ע"כ. ולא כתב עדיף מזה 'אפילו דעתו להדי' להתירו ביזמן].

ומאחר שנתבאר שקשירה באזיקון אינו פשוט להתיר, לכן עדיף להדקו על הברז ע"י גומי וכדומה שאין בהם חשש קושר.

חובת בדיקה במקומות שקשה להגיע אליהם

מה הדין לגבי חובת בדיקת חמץ במקומות שעלול ליפול לשם חמץ במשך השנה אבל קשה להגיע לשם לנקות האם צריך להזיז או לפרק בשביל לבדוק למשל: ארונות שמחוברים לקיר וכן כאלו שאינם מחוברים אבל הם כבדים כדוגמת מקרר, מכונת כביסה, וכדו':

תשובה:

יש כמה סעיפים בשולחן ערוך שמדברים בענין זה; בסימן תלג (ס"ז) מובא שחור שבין יהודי לחבירו כל אחד בודק עד איפה שידו מגעת. ובמשנה ברורה מוסיף שאפי' אם הוא יודע בודאות שנפל שם חמץ פטור מבדיקה (כל זמן שלא שם בידים), ורואים מכאן שתי נקודות. 1. שלא צריך לשבור בשביל לבדוק, ולכן ארונות המחוברים ודאי פטור מלפרקם. 2. מכך שהחוב על איפה "שידו" רואים שאין צריך לעשות תחבולות בשביל להגיע להחמץ אם אי אפשר לבדוק בצורה הרגילה. ולכן לכאורה לא צריך להביא מקל דק וכדומה ולנסות לחפור מאחורי או מתחת לארון, וכל שכן שלא להכניס מצלמה וכל מינו פטנטים לראות מה קורה שם, ומכאן נראה שגם ארונות הניתנות להזזה אך כשמוזים אותם יישברו ויניקו, שאין חובה מלבדוק מאחוריהם ומתחתיהם.

אבל מה שנשאר לנו לברר, הוא על כל הארונות ומכונות שאינם מחוברים ולא יינזקו בהזזה אלא שהם כבדים ואין מן הדרך להזיזם, האם חייבים?

הנה, בשולחן ערוך (סי' תלג ס"ח) מובא שכותל שהשתמשו בו לחמץ שנפל ונעשה גל וזה פחות מג' טפחים שכלב יכול לחטט שם ולהוציא את החמץ בפסח, עכ"ז אין צריך לבדוק תחתיו מכיון שיש שם סכנת עקרב, ולכאורה משמע שם שאם אין סכנה חייבים לבדוק תחתיו אפילו שאי אפשר להגיע לזה בצורה פשוטה. לפי זה בנידן דידן בזמנינו חייבים לבדוק גם במקום שקשה לחפש שם.

אולם מצד שני היום גם אין כלבים מצויים ואין חשש שיבוא כלל ויוציא את החמץ, ואם כן לכאורה הגענו לכלל שאם לא יגיעו לאכול מזה בפסח אין שום חשש וכל זמן שעשה ביטול שמדאורייתא סגי אין חיוב מדרבנן לבדוק ולבער איפה שאין חשש שיבוא לאוכלו בפסח וגם רואים שם שאפילו במקום שאפשר במרא וחציגא להגיע אל החמץ, מכל מקום כשהדבר ספק אם יש שם חמץ אין צריך, ובאופן שבוודאי יש שם חמץ הדין במפולת שחייבים להוציא משם במרא וחציגא.

אבל יתכן שאצלנו זה כמו ביותר משלשה טפחים שגם ב'ודאי' לא חייבים להוציא (כשעשה ביטול), מן הטעם שאף פעם לא יגיע להוציא משם שהרי אין מוזים את הארונות, וראיה לזה מסימן תלח (סעיף ב) שם מובא שחמץ בבור לא מחייבים לעלותו אפילו שהוא יכול מכיוון שלא חוששים שיבוא לאכול משם בפסח.

העולה לדינא:

המבואר עולה כי גם במכונת כביסה וכדומה דברים גדולים וכבדים שאין הדרך להזיזם, אף שאינם מחוברים לקיר (וכל שכן אם מחובר), שאין חובת בדיקה מאחורי מקמות אלו ולא צריכים להזיזם ולבדוק תחתיהם ומאחוריהם, וכן גם לא צריך לדחוף שם מקל צר וכדומה, אלא כל זמן שאין ידו מגעת בצורה הרגילה ואין חשש שיזיזו בפסח ויבוא לאוכלו אינו חייב לבדוק. אבל לכאורה אם יש חשש שיזיזו מכל סיבה שהיא, אזי חייב לבדוק שם שלא יבוא לאוכלו. כל זה לא כולל הנידון על מצב החמץ שמתחתיהם שיתכן שהוא כלל אינו מחויב בביעור.

בדיקת חמץ בנר ובאבוקה בו זמנית

את התרגשות שאופפת את ר' זונדל מדי שנה בפרוס חג הפסח, לא יכולים ידידיו ומכריו שלא להבחין. החג הקדוש עם כל מצוותיו וחוקותיו תמיד נוסך בו תחושות התרגשות והתחדשות מרוממות והוא תמיד מתכונן אליו ומצפה לו בכליליו עיניים. נוהג של קבע נוקט ר' זונדל בידי אשר בכל שנה מחדש מחדש הוא איזה חומרה חדשה בהלכות הפסח. אף בשנה זו עלה בידו רעיון חדשני "לחומרה" בדיני בדיקת חמץ אך הוא אינו יודע להחליט האם אכן זוהי חומרה ראויה ומשובחת או שמא רעיון מהפכני שאינו נכון הלכתית ונוח לו שלא נברא: 'האם אוכל השנה לבדוק את החמץ' הוא מהרהר, 'כשבידי האחת הנר של בדיקת חמץ כמידי שנה, ואילו בידי השנייה אחזיק באבוקה גדולה ועבה אשר אורה רב ועוצמתי, ובכך אשיג את שלל המעלות, מחד אוכל להכניס את הנר לחורין וסדקים, ומאיך האור העוצמתי מהאבוקה יגלה לעיני כל גרגיר ופיפור וכך אוכל לבערם בצורה המהודרת ביותר!'

תשובה: בטעם הפסול ליטול אבוקה לבדיקה מצינו בגמרא ד' טעמים (פסחים נ:). א. אבוקה אין יכול להכניס בחורין וסדקים. ב. אבוקה אורה לאחריו, ואדם האוחזה לפניו הוא בודק (רש"י). ג. באבוקה האש קופצת כל הזמן משא"כ בנר שנמשך האור. באבוקה מתיירא שלא יבעיר הבית ואין לבו על הבדיקה יפה. ומקשה בעל "החשק שלמה" שבסמ"ג ובסמ"ק כשמביאים דין זה לא מביאים אלא טעם אחד והוא הטעם הרביעי דלעיל שאין לבדוק באבוקה כיוון שדעתו אינה על הבדיקה אלא שלא יבער הבית, ומדוע אינם מביאים גם לשאר הטעמים ולמה נקטו דווקא טעם זה. ומבאר שם 'שנראה לכל התירוצים אם רוצה לבדוק גם לאור האבוקה וגם לאור הנר בוודאי שרי, ואדרבה תבוא עליו ברכה דהא באבוקה נפיש נהורא טפי מנר יחידי. אבל לפי הטעם שהוא טרוד שמא יבעיר אינו רשאי לבדוק אלא לאור הנר בלבד. ומש"ה הביאו תירוץ זה דווקא משום דמנטק לחומרא עדיף' עכ"ל

הרי מבואר שאסור לאחוז גם אבוקה בידו, ובזה יובן אולי מה שמביא המשנ"ב (סימן תלג סעיף ב) טעם לאיסור אבוקה שאין יכול להכניס בחורין וסדקים, ועוד שמא ישרוף הבית. ובשעה"צ (שם) מוסיף 'ויש שם בגמרא עוד טעמים, ואולי מה שבחר להביא טעם זה במשנ"ב הינו אכן להדגיש טעם זה גם לחומרה הנ"ל.

ויצוין עוד, 'במחצית השקל' מביא עוד נפק"מ לחומרה מהטעם 'שמא ישרוף' והינו כשבדוק בחורין וסדקים בנר ואת שאר הבית באבוקה, דלטעם שאבוקה אין יכול להכניס בחורים וסדקים שפיר דמי. ואילו לטעם שהוא מבעית שמא ישרוף הבית אפילו כה"ג אסור.

ומידי עסקנו בענין נר בדיקת חמץ יש להעיר, לכאורה גם כפי איך שאנו נוהגים כפסק השו"ע ליקח נר של שעוה, והנה קורה לפעמים שמטפפת השעוה ויש לשאול מדוע בזה אין חשש שמא יטרד במניעת הטיפטוף במקום להתרכז בבדיקה? קושיא זו מקשה ה'מגן אברהם' על השו"ע, ומתרץ 'יש לומר דאפשר לתקנו בכף של גחלים', דהיינו בכך יכול לנקות הטיפות שנטפו, וממילא אינו מטרוד בכך.

העולה לדינא:

אסור לבדוק בדיקת חמץ בנר ובאבוקה בו זמנית לפי ששייך בזה איסור האבוקה שמא יטרד מבדיקה כדבעי בכדי לשמור על ביתו שלא ישרף, על אף שאין שייך טעם אי אתה יכול להכניסו בחורין וסדקים ושאר טעמים.

העולה לדינא:

- א. להחזיר הבד לכיסוי הברז בפסח, אין בזה חשש בונה כיון שכרכו באופן ארעי.
- ב. לגבי קושר: ראוי להדקו ע"י גומי, כי באזיקון נחלקו פוסקי זמננו אם יש בו משום איסור קושר.
- ולקשרו ע"י חוט פשוט, יש להקל במקום הצורך בעניניה על גבי קשר, אם עשוי להתירו קודם ז' ימים (דהיינו ב"ט ראשון ולא בשבת ע"פ), [ובי"ט אחרון מותר להחזיר אפי' שלא במקום הצורך, כי עשוי לפחות מיום אחד].
- ג. יש להיזהר להחזירו כשהוא יבש ולא כשהוא ספוג במים, כי אז יש חשש שיבוא לידי סחיטה.
- ד. עצם ההשתמשות בכסוי לצורך סינון המים, אין בזה חשש בורר, וגם אין בזה חשש כיבוס ומלבן בזה שמרטיב את הבד.
- ה. לכרכו בשבת ערב פסח [כמו בשנה זו] יש לעיין אי יש בזה איסור הכנה משבת ליו"ט.

זו, ואולי אה"נ שהכל תלוי כפי המציאות אם ניהא ל' או לא, ועדיין י"ל. וכן יש להבין למה מחלק המשנ"ב בין משמרת לפקק חבית, הלוא שניהם עשויים לכך. ואם ה' אוסר רק מדרבנן, ה' ניהא החילוק, כי במשמרת אינו אלא שרייתו משא"כ בפקק סוחט בידים, ועל כרחך סחיטה חמיר משרייתו, מזה שאין מי שמתיר סחיטה בבגד שאינו מלוכלך כמו בשרייתו].

עוד צד להקל יש היום באלו המשווקים בדים לכסוי ברז לפסח העשויים מחומר סננטטי, שאין בהם איסור סחיטה אלא מדרבנן, כי אינו עשוי מבגד אלא מחומר כימי וכמו פלסטיק, ועפ"י מש"כ הרמב"ם (פ"ט ה"א, הובא במג"א שכ סק"ג ומשנ"ב שם סוסק"ג וביה"ל סי' שב ס"ט ד"ה אסור) שאין סחיטה וכיבוס בשער ועור מה"ת.

ולמרות כלל הסברות אלו, לדינא בודאי יש להיזהר מלבוא לחשש סחיטה כשהבד רטובה.

ליבון הלכתא

הרה"ג אברהם שלום מושקוביץ המשך מעמ' ה'

מאחר שאינו חושש לליבוננו כלל אין זה נחשב לכיבוס כלל אפי' שנסחט ממילא, וכמו דאמרי' לעיל לגבי 'שרייתו זהו כיבוס', ותמכתי יסודתי בדברי השו"ע הרב שכתב כן להדי' (שכ סוסק"ד בסוגריים) לגבי סחיטת פקק של חבית של פשטן, שאין בסחיטתו שנעשה בלי כוונה משום איסור מלבן, עיי"ש.

אמנם בביאור הלכה בענין ההוא (שכ ס"ה סוד"ה יש, וכן במשנ"ב שם סק"ה) נראה להדי' שאינו נוקט כן וחולק על השו"ע הרב מן הקצה אל הקצה וחושש לו מחטאת, ונימוקו כי ניהא ל' בכיבוסו של הפקק.

[ואכן י"ל ע"פ טובא איך יחלקו השו"ע"ר והמשנ"ב בסברא

איך חזקיהו המלך ישן בליל הסדר ובגדר עד שתחטפנו שינה

במדרש רבה פסיקתא איכה פ"ל מובא ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן, דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו. דוד אמר "ארדוף אויבי ואשיגם" וגו', אמר לו הקב"ה, אני עושה כן וכו' עמד אסא ואמר, אני אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו, אני עושה, וכו' עמד יהושפט ואמר, אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה: אני עושה, וכו' עמד חזקיהו ואמר: אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה; אמר לו הקב"ה, אני עושה, שנאמר ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור".

סיפור של חזקיהו המלך וצבא סנחריב היה בליל פסח וכמו שאומרים בפיוטים בסוף הגדה בנרצה "יעץ מחרף לנופף אוויר, הובשת פגרינו בלילה, כרע בל ומצבו באישון לילה, לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה, ויהי בחצי הלילה". ויל"ע לפי מה שמובא בטור ונפסק בשו"ע סימן תפ"א ס"ב חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו עד שתחטפנו שינה. וא"כ איך חזקיהו המלך ישן על מיטתו הרי בליל הסדר אסור ללכת לישון.

ולפני שאביא את התירוצים על דיון זה חשוב לציין, שאין לנו השכל והבינה לדעת למה חזקיהו המלך עשה כן, אך נביא כמה הגדרות בדיון של עד שתחטפנו שינה, ובדרך אגדה הבאתי אותו בלשון שאלה על חזקיהו כדי שימשוך עין הקורא.

א. ראשית יש להביא דברי הרמ"ע מפאנו בספרו יונת אלם סוף פכ"א שדעתו שאין הפירוש שינה גשמי וז"ל הריני ישן על מטתי, בסוד אני ישנה והקב"ה עושה, כי לא נתכוין חזקיהו לשינה של תיפלות, אלא להשלמת תקון האצילות כדאמרן, וכטעם [מיכה ז ח] כי אשב בחשך ה' אור לי, הוא עשה עצמו כאלם לא יפתח פיו, נרדם ורכב וסוס, שלא רדף ולא התחנן, להיות דוגמא לארעא אתבטלת, לפיכך נעשית הארץ הקדושה אפוטרופא עליו לשורר בשבילו דכתיב [ישעיה כד טז] כנף הארץ זמירות שמענו עיי"ש עוד ואשרי המבין דבריו העמוקים.

ב. יש מדרשים חלוקים מתי היתה מלחמת סנחריב דאף שבהגדה מובא שהיה בליל הסדר ע"י ברש"י על ישעיה פ"ל פסוק ל"ב שהובא ממדרש אגדה תנופת קציר העומר עמדה לישראל באותה מלחמה כי ליל ששה עשר בניסן היה.

ג. המהר"ל בגבורת ה' [סוף פרק סה] כתב 'וכל יש לעשות לכל אדם לעסוק ביציאת מצרים ככל הלילה אם הוא אדם שאפשר לו להיות בלא שינה ובדומה לזה בסידור היעב"ץ שג"כ כתב שאם על ידי זה שלא ילך לישן לא יוכל להתפלל למחר כראוי מותר לו ללכת לישון עכ"ד.

ד. בהגדה של פסח של הגריש"א כ' שבע"כ שעד שתחטפנו שינה אין הפשט כפשטו שירדם על שולחנו שהרי מובא בהלכה שבליילה הראשונה של פסח אומר רק פרשה ראשונה של קרי"ש ומשמע שיש מצב שיכול לכנס למיטה, עיי"ש שכתב שבדרך כלל רובא דעלמא הם בגדר זה אחרי גמרו כל הסעודה וסדר האגדה.

שכח בליל הסדר שזה גם מוצאי שבת

אברך שעקב ההתעוררות הגדולה בליל הסדר, שכח שיש הוספות בתפילה ובקידוש כשחל פסח במוצאי שבבת, והתפלל בליל יו"ט תפילת ערבית של יו"ט בלי לומר ותודיעני, וכן אח"כ בליל הסדר בשעת קידוש שכח לקדש כסדר יקנה"ז, אלא ביקר את הקידוש הרגיל של ליל יו"ט, ורק כשגמר את הקידוש והעירו אנשי ביתו על זה שעשה קידוש רגיל ולא יקנה"ז, אז תפס עצמו שלא אמר כלל ברכות והוספות של מוצאי שבת. אביא כאן מסקנת הדברים, כדי שיהיה דברי תורה מסודרים כשולחן ערוך.

א. עליו להתפלל שוב תפילת מעריב: בשו"ע סימן רצ"ד ס"א כ', שאם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר מפני שצריך להבדיל על הכוס אך אם טעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפלה. ובביה"ל ד"ה ואם טעה, הביא מהפמ"ג שהוא הדין ביו"ט שחל במוצ"ש, אם לא אמר 'ותודיענו' אינו חוזר, מפני שמזכיר אח"כ הבדלה על הכוס של קידוש. אך, אם טעם אז אחר התפלה קודם שאמר הקידוש של יקנה"ז ג"כ צריך להחזיר לראש התפלה כמו במוצ"ש, דכי משום שאכל גם קודם קידוש איתגורר איתגור. בנידון דידן אינו דומה ממש למקרה הנ"ל מכיוון שעשה קידוש, אך עדיין דומה למי ששכח הבדלה בשבוע רגיל, שאם לא אמר אתה חוננתנו ולא הבדיל יתפלל שוב, וכ"כ בתוס' הרא"ש ברכות דף ל"ג ע"ב דאם חל ליל יו"ט במוצאי שבת ושתה מכוס קידוש ולא הבדיל צריך לחזור ולהתפלל ערבית.

ב. לא חזר להתפלל מעריב בלילה ואחר ששתה מכוס הקידוש הבדיל על כוס, וכשהגיע למחרת ועשה תשובה על זה שלא התפלל ערבית אמתול, אך רוצה לדעת אם יש לו תשלומים ויתפלל פעמיים שחרית, נחלקו הפוסקים בזה ע"י בביה"ל שם ד"ה צריך, בשם הפמ"ג שלאחר שהבדיל אי"צ להתפלל ולא קנסוהו אלא לפני שהבדיל על כוס, אך הביא שבדרך חיים לא חילק בזה, וע"י בשש"כ פנ"ט סכ"ב ובהערה פ"ו שפסק שמספק לא יתפלל אך טוב להתפלל נדבה.

ג. נזכר לפני כרפס שלא הבדיל יבדיל, אך אם אמר ותודיענו בתפילה יאכל בלי הבדלה. ע"י בשועה"ר תע"ג ס"ז שיאכל הכרפס בלי הבדלה ולא יבדיל דנראה כמוסיף על הכוסות ובביה"ל הקשה עליו "ופרט זה לכאורה לא ברירא כולי האי דדינא דמוסיף על הכוסות ע"י ברכה לא נזכר בכל הפוסקים רק בדברי ראבי"ה וכו' וא"כ אפשר דמוטב שלא לחוש לחששא זו ולא לטעום קודם הבדלה שהוא איסור גמור לכו"ע" והבאר משה ח"ח ס' קפ"ו הכריע שאם אמר ותודיענו לא יבדיל אך אם לא אמר ותודיענו אז יבדיל לפני כרפס עיי"ש [וע"ע בנזר הים עמוד תקמ"ח]

ד. אינו יכול להבדיל לבד על כוס באמצע ההגדה דנראה כמוסיף על הכוסות: בשו"ע סימן תע"ג ס"א כ' מוזגין לו כוס ראשון ומקדש עליו ומברך שהחיינו ואם חל במוצאי שבת, אומר יקנה"ז. ואם שכח להבדיל ולא נזכר עד שהתחיל ההגדה, ישלים ההגדה עד גאל ישראל, ואחר כך יבדיל. ובמשנ"ב הוסיף בסק"ה, שמברך בפה"ג על כוס שני וגם ברכת הנר הבדלה של יו"ט ושותהו. ועיי"ש עוד שאם נזכר עד שאוחז באמצע סעודתו, מחויב להפסיק תיכף מסעודתו ולהבדיל ולא יברך עליו ברכת בפה"ג שברכת כוס שני ששתה לפני האכילה פוטרתו, אא"כ לא היה דעתו אז לשתות בתוך האכילה, שבכגון זה צריך לברך עליו גם ברכת בפה"ג.

ה. אם עשה תנאי שאם רוצה יכול לשתות בין כוס ראשונה או שניה, מותר לו להבדיל, כ"כ השועה"ר ס' תע"ג ס"ז, שמותר לו להבדיל מכיוון שאינו עושה שוב הגפן ואינו נראה כמוסיף, וכ"כ המשנ"ב בסק"ד.

התגברות על מעשה קונדס בספירת העומר

המשמח אלוקים ואנשים והבדחנא דמלכא, ר' יענקל מילר, סיפר פעם כמילתא בדביחאחא מעשה שלא היה, בליל שני של פסח: בחו"ל אחד הזמנים עשה כבוד גדול להיות שליח ציבור הוא בליל שני של פסח, שחוף ממעריב של יו"ט שהוא כיבוד בפני עצמו, עוד מתוסף לזה הלל שאומרים בשני ימים הראשונים של פסח בבית הכנסת, ובנוסף שזה גם הלילה הראשונה של ספירת העומר.

סיפר ר' יענקל איך שהוא יושב בבית מדרש ורואה שלא נותנים לו להיות בעל תפילה, אלא לר' זעליג, שקולו ערב ונחמד לציבור, 'החלטתי לעשות מעשה קונדס כדי לזכות ולהיות ש"צ בליל מרומם זו'.

'בעת שר' זעליג עבר ליד מקומי, לחשתי לו באוזן אם יכול להוציא אותי בברכה של ספירת העומר'. שוין דער ערשטער נאכט פון ספירת העומר, דארפסטו מ'זאל אייך מוציא זיין? [=כבר בליל הראשונה של ספירה אתה צריך שאני אוציא אותך] שאל אותו ר' זעליג. מצויין! אמרתי לו, מכיון שכבר ספרת בלי ברכה, אז תן לי לגשת להיות השליח ציבור ואני יוציא אותך בברכה "על ספירת העומר".

ומכיון שמדובר כאן על מעשה שלא היה, אכניס את עצמי למרכז הסיפור ואתלבש באיצטלא דרבנן לענות לר' זעליג האם יכול עדיין לתקן משהו, כדי שיוכל להתפלל הלילה לפני העמוד:

וזה התשובה:

עובדא באחד שאמר לבנו ביו"ט א' דפסח בביה"ש הלילה הזה לילה הראשון של ספירה אמר באידיש די ערשטע נאכט פון ספירה [לילה הראשונה של ספירה] ונסתפק אם נחשב לספירה. ושאל את מרן החזו"א ואמר לו מרן די ערשטע איז נישט איינציג, כלומר, 'הראשון' אינו מספר 'אחד' ולא יצא ויספור בברכה. כ"ז מובא בס' מנהגי החזו"א (אות ו) ובאורחות רבינו (ח"ב עמ' צב).

אך מצד שני מצינו בס' ארחות חיים (ספינקא סי' תפט סק"ח) שכתב בשם ספר מאורי אור, דמסתברא שאם אמר יום ראשון יום שני וכו' שיוצא ידי חובה. ולפי זה נראה שיש מחלוקות הפוסקים וספק ברכות להקל ואי אפשר לברך.

אך יש לומר דאף לפי דברי הארחות חיים אם רק נתכוון לומר לחבירו שהיום היום הראשון שמתחילים לספור בו ספירת העומר, אין זו ספירה, וזה מדויק בלשון השואל שאמר שהוא הראשון של ספירה, ואילו המאורי אור מיייר במי שספר היום יום ראשון לעומר או שני לעומר.

כדרך זו כתב בנטעי גבריאל (פל"ב הערה ג) דלא פליגי אהרדי, דהחזו"א מיייר במי שנתכוין לומר שהיום מתחיל ימי ספירה ולא נתכוין לומר מספר היום והס' מאורי אור מיייר במי שרוצה לספור היום רק שאמר יום ראשון במקום יום אחד עכ"ד. ולפי דברים אלו יכול להיות שליח ציבור ולברך ספירת העומר.

ויותר טוב עם יבקש מאחד לצאת ממנו בברכתו שאז כולם יוצאים לכתחילה ולא צריכים להגיע לסברות ודחיקים.

ואף שהשערי תשובה (סיל' תפ"ט סק"ה) הביא מחלוקת הפוסקים בזה, וז"ל: לענין אם מי ששכח וסופר בלא ברכה כתב הפר"ח שאינו יכול להיות ש"ץ להוציא אחרים ובמקראי קודש חלק עליו וברכ"י הביא בשם תשוב' כנה"ג וסמא דחיי ובית דוד כהפר"ח וסיים והכי נקטינן עכ"ל. ובכה"ח (סקצ"ב) הביא שלא יהיה ש"ץ לכתחילה.

אך אין המחלוקת דומה לנידון שלנו, דהשער"ת מיייר כששכח יום אחד, וא"כ אין לו כבר חיוב, וא"כ אינו יכול להוציא מי שחייב, משא"כ בנידו"ד ה"ה עדיין חייב במצות ספה"ע ומחר יספור עם ברכה, אלא שכבר יצא ואינו אלא כמי שכבר קידש בשבת שיכול להוציא את חבירו.

העולה לדינא:

יכול להיות ש"ץ ולברך ברכת על ספירת העומר, והמהדר יבקש מיהודי טוב שלא לברך בעצמו אלא שהוא בתור ש"צ יוציא אותו בברכתו.

שילם עבור מצות ולטענתו קיבל פחות ממה ששילם

ר' שלמה נוהג מידי שנה להזמין מצות במכירה הקבועה של ר' תנחום. מנהגו של ר' תנחום בכל שנה כבר בטו' בשבט לפרסם על המכירה המוזלת של המצות ממאפיה הידועה לשם באיכות ובכשרות המצות במאפיה זו, מנהגו הוא שהרוכשים דרכו מקבלים את המצות ככני חורין עד לפתח ביתם באמצעות חברת משלוחים.

בשנה זו הזמין ושילם ר' שלמה 5 ק"ג מצות אולם לטענתו הופתע כשקיבל מאחורי ביתו רק 4 ק"ג. ר' תנחום בירר אצל חברת המשלוחים והם טוענים שהגינו 5 ק"ג. האם מחויב ר' תנחום לספק לו עוד ק"ג.

תשובה:

ככדי לענות על שאלה זו נבאר את טענות הצדדים.

ר' שלמה שהזמין המצות הרי הוא טווען מנה לי בידך נגד ר' תנחום כיון שהעביר שלום ולא קיבל את התמורה לטענתו. כנגדו ר' תנחום מארגן המכירה אינו יכול לטעון ברי, כיון שהוא אינו חברת המשלוחים ואין לו ידיעה ברורה האם אכן הגיעו המצות לפתח ביתו כמתחייב, ואם כן נמצא שטענתו היא איני יודע אם פרעתיך. ובפשטות בטענת איני יודע אם פרעתי חייבים. ויש לדון א. האם יכול להסתמך על טענת השליח שפרע כאשר הניח לו על ידי פתח ביתו כמתחייב. (ואם נגב משם על ידי מאן שהוא אין זה באחריות המוכר) ב. האם הוי המוכר בגדר שלא היה לו לדעת שנחלקו הפוסקים בדינו.

א. כתבו הפוסקים (קצה"ח בסי פד' ט' נתי"מ עה' יד') דאין להסתמך בטענת איני יודע אם פרעתי על עד אחד שמעיד שפרע כיון שעד אחד לא קם לממון ואם נסמך עליו בעדותו שטוען פרעתי נמצא שמוצאים ממנו על פי עדותו. (זאת מלבד שבנידון דידן מסתבר שהשליח הינו נוגע בעדות)

ב. בסיבת החיוב באיני יודע אם פרעתי מצינו ב' ביאורים בראשונים שהובאו להלכה. דעת התוס' ועוד דהוי משום שהברי טוב והשמא גרוע, משום שהלווה באי ידיעתו טענתו גרועה דכל הלווה מחברו היה לו לדעת שפרע. ולשיטתם במקרה שגם המלווה מודה שלא היה ללווה לדעת, השמא של הלווה הוא בגדר שמא טוב ואין לחייבו מספק. ולכן לשיטתם אדם ששכר חמור מחברו שילך בדרך (בלי השוכר) ומת בדרך ואין יודעים סיבת המיתה פטור גם אם זה יהיה באופן שהוא ודאי התחייב והוי א"י אם פרעתי, משום שאין חסרון בטענת השמא והמשכיר יודע שאין לשוכר לדעת כאשר לא היה שם. (מלבד אם הספק נגרם בפשיעתו של הלווה)

דעת הרשב"א והנימוקי יוסף כאשר ברור שהיה הלווה ומסופקים בפירעון מעמידים על חזקת חיוב, ואף כאשר המלווה שמא אם לא הו"ל למידע (דאם היה לו לדעת פטור הלווה)

נמצא שבנידון דידן שהדרך הוא שמארגן המכירה לא צריך לראות בעצמו האם מניחים מאחורי כל דלת את כמות המצות שרכש כל אחד נמצא שטענת השמא שלו אינה גרועה ודינו תלוי במח' הנ"ל ולדעת התוס' וכן פסק הנתיבות להלכה (עה' ה) הרי הוא פטור מדיני אדם, ובדיני שמים יהיה חייב כדון איני יודע אם לויתי דאף שהשמא טוב חייב כיון שנגדו טוען ברי שחייב לו.

ויל"ע עוד דיתכן דגם לענין החיוב לצאת ידי שמים ניתן לסמוך על עד אחד ואף שהוא נוגע בדבר דאם נאמר שחיוב ידי שמים הוי כמו באיסורים שסומכים על עד אחד ואף נוגע בדבר (דילפינן מוספרה לה) ולא אמרינן בזה דאין עד אחד קם לממון כיון ואין פה חיוב ממון בדיני אדם (כ"כ בשו"ת מקור ברוך בס' נו').

העולה להלכה מארגן המכירה אינו חייב בדיני אדם כיון ולא הו"ל למידע ובדיני שמים חייב. (וצ"ע האם עד אחד מהני לפטור מדיני שמים)

טעה ובירך בנטילת ידיים על הכרפס

שמעון היסב לסעודת ליל הסדר בבית אביו. לאחר סיום שתיית הכוס הראשון של ד' כוסות הכריזו כל המשפחה יחד בניגון: 'ורחץ, נוטלים את הידיים ולא מברכים על נטיל'. וזה מהטעם שעדיין לא הולכים לאכול את הסעודה. כל המשפחה קמו ליטול את הידיים בהתרגשות עצומה, ואף שמעון נטל את ידיו ומתוך שירגא דלישנא בירך בקול רם ובניגון יפה ברכת 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידיים'. ולא הספיקו אחיו ובית אביו למנוע אותו עד שכבר היה לאחר שגמר את ברכה. כעת הסתפקו כולם מה עליו לעשות האם לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו, או להמשיך הלאה כאילו כלום, או שיברך עכשיו 'מוציא מצה' ולאכול כזית מצה:

תשובה: תחילה נברר דין נטילה זו ועל פי זה נוכל לדעת מה הדין בנידון דידן. הנה מקור הדין של נטיל' לאכילת הכרפס הוא מדין נטילה לדבר שטיבולו במשקה והיא בגמרא (פסחים קטו.) אמר ר"א אמר רב אושעיא 'כל שטיבולו במשקה צריך נטיל'. ונחלקו הראשונים: שיטת רש"י, וכן שיטת רוב הראשונים שהוא אותו חיוב של נטילת ידיים לפת, שידיים שניות הן ויכולים לפסול את התרומה וגזרו גם על חולין. ולפי זה יש חיוב גם בומנינו ליטול ידיים בברכה כמו על פת.

שיטת התוס' היא, שכדי שלא יטמא את המשקין להיות תחילה ויטמא את גופו לכן תיקנו נטילה, וכתב תוס' שבזמנינו ודאי לא נוהג נטילה זו כיוון שאין אנו נזהרין מלטמאות עצמינו ולאכול אוכלין טמאין והמברך הרי זה ברכה לבטלה. להלכה נפסק בשו"ע (או"ח סי' קנח ס"ב) שנוטל ידיו בלא ברכה וכן כתב שם המשני"ב (סק"ס).

והנה לגבי השיעור של פת המחייב נטילת ידיים נחלקו הפוסקים: הבית יוסף (סי' קנח) הביא השם הרוקח כי האוכל פחות מכביצה יטול ולא יברך, כי כל הטעם של הנטילה שלא יטמא תרומה וגזרו חולין אטו תרומה ואוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאת אוכלין, או דילמא לא פלוג רבנן. והב"ח (שם) מדייק מהרוקח שפחות מכזית אין צריך נטילה כלל. והמשני"ב (סק"ס) הביא שיטת הלחם התורות והאליה רבה שאפי' פחות מכזית צריך נטילה, ולכן פסק שבפחות מכזית יטול וברך.

ועתה נשוב לענין הכרפס. הנה כתב הטור (סי' תעג) שצריך לברך על הנטילה שלפני אכילת הכרפס והוא שיטת הפוסקים דלעיל שצריך לברך על נטילה לדבר שטיבולו במשקה, אבל הביא שמהר"ם מרוטנברג לא בירך כשיטת התוס'. והנה נחלקו הראשונים בשיעור של הכרפס: הרמב"ם (חמץ ומצה פ"ח ה"ב) והאבודרהם (סדר ההגדה) כתבו שצריך כזית ופירש המ"מ טעמם, משום שאין אכילה פחות מכזית. והנה הרמב"ם לשיטתו שצריך לברך על הנטילה ולכן מחויב לאכול כזית כי בפחות מכזית לא חייבו חכמים נטילה, ומוכח מהרמב"ם שבפחות מכביצה ג"כ צריך נטילה וברכה בדבר שטיבולו במשקה. ובהגהות מיימוניות (שם אות ד) כתב שאין צריך כזית מכיון שאכילה זו הוא רק כדי להתמיה את התנוקות וכן דעת הרשב"א (שו"ת ח"א סי' רמ"א) והטור, ומה שכתב הטור שצריך לברך היינו שאם רוצה לאכול יותר מכזית צריך נטילה וברכה.

ועיין בשו"ע (סי' תעג ס"ב) שכתב נוטל ידיו לצורך טיבול ראשון ולא יברך על הנטילה ויקח מהכרפס פחות מכזית ומטבילו בחומץ ומברך בפ"א ואוכל ואינו מברך אחריו. ובמשני"ב ביאר דטעם הנטילה הוא כמו כל דבר שטיבולו במשקה, ויש לציין מה שהעיר בשעה"צ (סק"ט) בשם החק יעקב דאפי' אותן שאין נוהגין בכל השנה ליטול ידיהם לדבר שטיבולו במשקה היום יטלו כדי שישאלו התנוקות על השינוי. ויש עוד שרצו ליישב מנהג העולם לפי מה שכתב ר"ד עראמה על הרמב"ם (ברכות פ"ו ה"א) ש"א שהנטילה לדבר שטיבולו במשקה אינו אלא כשאוכל דרך טיבול ולא כשאלה הפירות רטובים, וכן החיד"א צידד לומר שאוכל שרחצוהו במים אין נחשב לטיבולו במשקה. לפי זה אפשר ליישב מנהג שכל השנה אין הדרך להטביל האוכל במים לצורך אכילה כמו בליל הסדר שאז מטבילים את הכרפס ולכן החמירו.

וכתב עוד המשני"ב דהטעם דפסק השו"ע שיאכל פחות מכזית, לפי שבכזית יש ספק ברכה אחרונה אם לברך או לא ע"כ טוב יותר שיאכל פחות מכזית שלא יהא בו חיוב כלל של ברכה אחרונה. ובביאור הלכה הקשה, שמשמע מדברי השו"ע שאף בפחות מכזית צריך נטילה, ובפת גמור כתב המחבר (סי' קנ"ה ס"ג) בשם י"א דא"צ בפחות מכזית, וזהו שלא כמו שכתבנו שם במשני"ב סק"ק דיש להחמיר בנטילה בלא בכה אף בפחות מכזית. 'אכן כעת מצאתי ברשב"ץ דכתב דדעת הרמב"ם שצריך כזית דכיון שצריך נטילה ודאי כזית בעינן כאוכל פת גמור וצ"ע לדינא'. ועיין בשו"ע הרב (סי' תע"ג ס"ז י"ח) שביאר באריכות את הספק האם לברך ברכה אחרונה שאפשר לומר שההגדה הוי הפסק בין הכרפס למורו וא"כ צריך ברכה אחרונה, או דילמא לא הוי הפסק והכרפס פוטר את המורו מברכה לפניה ולכן לא יברך ברכה אחרונה, ומוסיף עוד, ואם אירע שאכל כזית לא יברך בורא נפשות שלא יברך ברכה לבטלה לפי סברא הראשונה שלא הוי ההגדה הפסק.

ואם שכח ובירך על נטילה זו, בכף החיים (סק"ק ק"ז) מביא פלוגתא בזה ומסיק שיחזור ויטול ידיו בברכה קודם הסעודה, ובשו"ת רבבות אפרים (סי' שא) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך, שבמקרה כזה יאכל מהכרפס כזית, שכן על הפחות מכזית לכולי עלמא אין צריך נטילה.

ויש לברר דבריו קצת, שאף שלגבי פת כתב במשנה ברורה להחמיר ליטול בלא ברכה אף על פחות מכזית, מכל מקום לגבי דבר שטיבולו במשקה כתב (סק"ס) שהחמיר בפחות מכזית, ולכן פסק הגרש"ז שיאכל כזית ואזי לשיטת הרמב"ם והאבודרהם וכן שיטת רש"י, שמחויב בנטילה ובברכה כמו בפת. ולפי ענ"ד לכאורה עדיף לאכול יותר מכביצה שבפחות מכביצה מסתפק הב"י לגבי פת האם מחויב בנטילה וברכה או לאו. וע"פ השו"ע הרב דלעיל לא יברך ברכה אחרונה, אף שאכל יותר מכזית או כביצה מספק ברכה לבטלה.

העולה לדינא:

מי ששכח ובירך על נטילת ידיים בנטילה ראשונה לכרפס, יאכל יותר מכביצה כרפס, ולא יברך אחריו בורא נפשות, ובנטילה שניה יברך שוב כדון.

